proprietăreasa

Un nou caz al
comisarului Soneri

„Un povestitor excepțional."
Barry Forshaw, *Independent*

virtual-projectu

VALERIO VARESI

VALERIO VARESI

(Commissario Soneri #5)

PROPRIETĂREASA

Original: *L'Affittacamere* (2004)

Traducere din limba italiană:
GEORGE ARION JR.

virtual-project.eu

CRIME SCENE PRESS

— 2021 —

Valerio Varesi s-a născut la Torino în 1959. A absolvit Facultatea de Filosofie cu o lucrare de diplomă despre Søren Kierkegaard. A devenit jurnalist în 1985 şi a colaborat cu mai multe ziare. Acum lucrează pentru *La Repubblica,* la redacţia din Bologna. A publicat primul roman – *Ultime notizie di una fugga* – în 1998. A scris 15 romane mystery & thriller avându-l drept protagonist pe comisarul Soneri. Romanul *Fluviul de ceaţă* (Crime Scene Press, 2019) a fost nominalizat la prestigiosul premiu italian „Strega" şi la premiul „Gold Dagger" din Marea Britanie. Anchetele comisarului Soneri, mare amator al bucătăriei din regiunea Parma, au fost traduse în 8 limbi. Patru dintre romanele sale, printre care şi *Fluviul de ceaţă,* au fost adaptate pentru televiziune în serialul „Nebbie e delitti". Autor polivalent, Varesi a scris şi romane istorice şi politice, strânse în volumul *Trilogia di una Repubblica.* Operele sale au mai fost traduse în Marea Britanie, Spania, Germania, Olanda, Turcia şi Polonia.

Pentru Ivana, în amintirea pariului făcut
cu mulţi ani în urmă în Piazza Duomo.

Îi mulţumesc Simonei Mammano, asistent de poliţie, pentru indicaţiile procedurale, şi Ildei Buratti, pentru sprijinul acordat şi pentru preţioasele ei sfaturi.

1

După-amiaza se scurgea lent, într-o linişte rău-prevestitoare. De la maşinile de patrulă niciun semnal, în sala de operaţiuni numai căscaturi, iar la biroul pentru străini nici ţipenie. Străbătând culoarele pustii, comisarul Soneri simţea deja leneveala din timpul Sărbătorilor, când putea să se lase purtat de gânduri rămase în suspensie de săptămâni întregi. Îi invadau deja mintea ca o avalanşă, rostogolindu-se fără oprelişti – clipe nepreţuite în atmosfera de vacanţă de Crăciun.

Auzea telefoanele cum sună în gol în birourile colegilor, timp în care cineva pălăvrăgea la etaj, unde erau cei de la Narcotice. Dar în perioada aceea până şi traficanţii plecaseră în concediu. Din birou putea să supravegheze şi curtea secţiei şi, în fundal, poarta masivă care încadra ca un colimator o porţiune din Via Repubblica, pe unde treceau maşini de lux şi doamne înveşmântate în blănuri, prinse în dansul frenetic al cumpărăturilor. Lui, Crăciunul îi amintea de un foc din lemn de fag în sobă şi de zgomotul lingurilor în farfuriile cu *anolini in brodo.* Dar nu voia să se lase pradă melancoliei, aşa că încercă să-şi distragă atenţia privind brazii nemişcaţi, îmbrăcaţi aproape cu desăvârşire în zăpadă, pe sub care acum păşea o bătrână. Se sprijinea în baston şi mergea adusă de spate, înfofolită într-un palton de culoarea ierbii-câinelui, lung până la glezne, şi ţinea pe braţ o geantă mare, ponosită. I se părea că o recunoaşte. Când ajunse în mijlocul curţii, bătrâna se opri şi se uită în jur, dar nu era clar dacă vrea să cerceteze spaţiul în care părea să nu mai fi pătruns până atunci sau dacă încearcă să-şi dea seama încotro s-o apuce. Soneri fixă cu privirea silueta singuratică, aerul ei stângaci şi circumspect, mersul ei anevoios. Îi dădea impresia că ceva nu e-n regulă.

Câteva minute mai târziu sună telefonul.

— *Dottore,* e o doamnă aici care doreşte să stea de vorbă cu dumneavoastră, îl informă agentul care era de pază.

— Ţi-a zis ce vrea? întrebă Soneri cu gândul la bătrână.

Îl auzi pe agent cum pălăvrăgeşte.

— Zice că are nişte suspiciuni în legătură cu o prietenă de-a ei.

— Ce fel de suspiciuni? i-o întoarse comisarul pierzându-şi răbdarea.

— A sunat la uşă şi nu-i răspunde. Şi nici la telefon…

— Trimite-o la Juvara, i-o tăie Soneri.

Probabil că nu era decât încă un caz de moarte în casă. O femeie în vârstă căreia i se face rău… Întâmplări pe care ziarele le numesc „tragedii ale singurătăţii”. Pe lângă că era contrariat, Soneri se simţea chiar puţin dezamăgit. Bătrâna îi stârnise o curiozitate care acum se topise în rutină, se banalizase. Iar când se întoarse să se aşeze, i se păru că atmosfera liniştită a după-amiezei se risipise definitiv. Hotărî să deschidă câteva rapoarte care aşteptau de două săptămâni pe masă, dar nu izbuti să înceapă lucrul pentru că auzi vocea bătrânei din biroul lui Juvara, care era lipit de al său.

— Vă spun că am sunat de nu ştiu câte ori, şi aseară am încercat…

Întrebările inspectorului le auzea mai estompat, dar cuvintele femeii parcă sfredeleau peretele despărţitor.

— Nu, nu, e imposibil! Nu pleacă niciodată în vreun alt loc ca să rămână acolo şi oricum administrează o pensiune… Nu ştiu dacă aţi auzit de ea, Pensiunea Tagliavini. Ea se numeşte Giuditta Tagliavini, o cunoaşte multă lume. Toţi îi spun Ghitta…

Numele îl aruncă din nou în amintirile din urmă cu puţine clipe, când era cât pe ce să cadă în melancolie. Ce chestie că se gândise chiar la ea! Cine n-o cunoştea pe Ghitta? Jumătate din universitate trecuse prin încăperile ei mobilate,

mulţi dintre cei care erau acum profesori, medici, avocaţi, ingineri, dar şi câteva fete de la Şcoala de Asistente Medicale sau care urmau cursuri profesionale pentru dactilografie.

— Vedeţi, Ghitta iese de regulă în fiecare zi de câteva ori, iar dacă ar fi plecat mi-ar fi spus…

O auzea pe bătrână povestind, glasul ei alternând cu al lui Juvara, şi se simţi copleşit de amintiri din urmă cu treizeci de ani, când chiar în faţa Pensiunii Tagliavini rămăsese trăsnit de zâmbetul unei fete îmbrăcate în cămaşă albă, cu mânecile suflecate. Astfel începuse o frumoasă poveste de dragoste, plină de pasiunea şi candoarea de la douăzeci de ani. Şi, mult timp mai târziu, după ce se căsătoriseră, el îi spusese că totul se datora pensiunii aceleia, cu acel du-te-vino necontenit care atrăgea un tânăr şi zelos asistent de poliţie.

— *Dottore,* credeţi-mă, nu pleacă niciodată duminica! Ghitta iese joia…

Dar Ada, soţia lui Soneri, se stinsese cu cincisprezece ani în urmă, lăsându-l să-şi imagineze de unul singur cum ar fi fost să îmbătrânească împreună şi să-l crească pe băiatul pentru a cărui naştere murise. Nici de copilaş nu avusese parte, se născuse mort, fără să scoată măcar un ţipăt. Amintirea ei era vie, însă pe mititelul acela nu şi-l amintea aproape deloc. Uneori parcă plutea nevăzut în jurul lui, contemplându-i trăsăturile feţei, culoarea ochilor şi a părului. Durerea lui nu avea un chip pe care să-l plângă.

— Nu am sunat numai eu, să ştiţi. Dar nimic, linişte totală…

Liniştea. Acelaşi răspuns implacabil pe care şi-l dădea şi el când inconştientul, în vis, îl împingea să-şi caute soţia şi fiul pierduţi. Se obişnuise s-o asculte ca pe unicul glas posibil. Cel mai elocvent, cel mai limpede şi cel mai nemilos.

Juvara trebuie că începuse să completeze declaraţia, pentru că bătrâna îi dicta adresa. Înţelese numai „Fernanda” şi „Via Saffi”. Pensiunea Tagliavini era chiar pe Via Saffi, chiar dacă din

stradă nu se vedea nimic. Numai înscrisul de pe interfonul de jos, de lângă uşa de la intrare, îţi dădea de înţeles că o găseşti acolo. Îşi amintea şi cântecelele inventate de studenţii-goliarzi, cântate ca răzbunare sub fereastra câte unei iubite care-i respinsese: *„Fra i bordelli cittadini, la pensione Tagliavini…”*

Se ridică brusc şi se îndreptă spre biroul de alături. Juvara şi bătrâna stăteau în picioare în faţa mesei de lucru şi se întoarseră spre el în tăcere când apăru în prag. Femeia avea un chip alb şi scofâlcit ca o carne fiartă, dar îşi amintea foarte bine trăsăturile ei: Fernanda Schianchi, vecina care uneori mai lua pe câte unul la ea când Ghitta nu mai avea locuri libere. Femeia îl privi la rândul ei, dar nu dădu niciun semn că l-ar recunoaşte, doar îi făcu imperceptibil cu ochiul, ca între doi amanţi de demult. Apoi îşi aşeză geanta pe braţ, apucă bastonul pe care-l sprijinise de birou şi ieşi încet.

Comisarul nu vorbi imediat. Se apropie de fereastră şi se uită cum bătrâna traversează curtea până la poarta din capăt, unde o mulţime haotică se pregătea s-o înghită. Se gândi la drumul pe care-l avea de urmat: Via Saffi nu era departe, dar de ce venise până acolo şi nu sunase? Să fi ştiut oare foarte clar cine era el şi să fi vrut să se asigure că vorbeşte cu cine trebuie? La urma urmei, pe el îl căutase.

Ridică receptorul şi-l sună pe agentul de pază.

— Bătrâna a spus chiar numele meu?

— *Dottore,* mi-a zis că vrea să stea de vorbă cu comisarul Soneri. Altfel nu v-aş fi deranjat.

O văzu sub arcada intrării, o umbră neagră care se deplasa încet. Coti după ce se oprise o clipă lângă ghereta agentului de pază. Abia atunci Soneri se întoarse spre Juvara şi îi făcu un semn care trebuia să exprime o întrebare.

— E îngrijorată din cauza vecinei ei. Nu-i răspunde, dar nu crede că a plecat din casă. O cheamă…

— Ghitta Tagliavini, îl întrerupse Soneri.

— O cunoaşteţi?

Comisarul roti de mai multe ori mâna ca să arate că o cunoştea foarte bine.

— Ce ţi-a mai zis?

— Că a sunat, că a bătut la uşă…

— După părerea ta, de ce a venit până aici? îl întrerupse din nou Soneri.

Juvara ridică bărbia, neştiind ce să răspundă.

— Nu ţi se pare că nu-i deloc în formă? Era destul să ne dea un telefon, nu?

— O fi avut impresia că… începu inspectorul, dar se blocă, negăsindu-şi cuvintele.

Comisarul se apropiase din nou de fereastră, dar se întoarse şi îi făcu semn să continue, de data asta cu mâna în care ţinea ţigara stinsă.

— În sfârşit, primul lucru pe care mi l-a zis când a deschis uşa a fost: „Dumneata nu eşti comisarul”.

Soneri făcu câţiva paşi spre masa de lucru a lui Juvara, apoi ieşi fără un cuvânt. Inspectorul îl văzu cum traversează curtea în salturi mari, intră sub arcadă şi se face nevăzut dincolo de poartă.

În timp ce-şi croia drum prin mulţime, comisarul se gândea la legătura bizară dintre gândurile care-i trecuseră prin minte în după-amiaza aceea leneşă şi realitatea în care era cufundat din nou. Trecutul, anii fericiţi în care-şi cunoscuse soţia, Pensiunea Tagliavini… Şi deodată, fără să-şi mai poată continua firul amintirilor, o zărise pe bătrâna din curte, apărută acolo de parcă ar fi ţâşnit direct din mintea lui. Venise să-l caute pe el. Venise să stea de vorbă cu el. Era sigur şi că-l recunoscuse, chiar dacă-i trecuseră pe sub ochi mulţi tineri în anii când pensiunea funcţiona la capacitate maximă.

Mări pasul ca s-o prindă din urmă, dar aglomeraţia îl împiedica să meargă mai repede. Străbătea din amintiri drumul spre Via Saffi, se întreba unde ar fi putut să ajungă bătrână cu mersul ei adus de spate, iar amintirea traseului îl făcu să naufragieze din nou printre frânturi de trecut izolate şi tăcute, ca nişte străfulgerări de căldură văratică. Când ieşi de pe Via Repubblica şi coti spre Piazza

dei Servi scrută cu privirea trotuarele, dar nu reuşi să identifice silueta fără vlagă a bătrânei. Cercetă cu atenţie şi străduţele înguste care se deschideau întunecate din bulevard, dar nu zări nimic. Ajunse la intrarea Pensiunii Tagliavini şi sună la interfon apăsând pe butonul în dreptul căruia scria „Schianchi”. Nu auzi nici vreun glas, nici declicul încuietorii. Încercă încă o dată, apoi renunţă. Traversă şi hotărî s-o aştepte, în timp ce proasta dispoziţie se instala în el asemenea ceţii care începea să cuprindă capătul bulevardului, ameninţând să intre pe la bariera Saffi şi să învăluie turnurile baptisteriului.

După jumătate de oră Fernanda tot nu se întorsese, aşa că Soneri scoase mobilul şi-l sună pe Juvara:

— Doamna Schianchi ţi-a lăsat vreo adresă?

— Via Saffi 35, veni răspunsul.

Comisarul închise fără să salute. Era nervos pe el însuşi, dar se lua de inspectorul lui: nu punea niciodată destule întrebări, nu avea curiozitatea necesară cuiva din domeniul lor. Dar, în fond, era vina lui – divagase, lăsase garda jos. Un comisar trebuia să ştie că oricine are o poveste de spus. Nouăzeci la sută nu prezintă niciun interes, dar din păcate nu-ţi dai seama care au sens şi care nu decât după ce le asculţi.

În zadar sună din nou la interfon. Încercă şi la celelalte sonerii şi în cele din urmă uşa se deschise. Se pomeni într-un gang plin de biciclete şi rămase năucit, chiar confuz, aruncat parcă într-o călătorie în trecut. Nu se schimbase nimic de când, în gangul acela, izbutea să fure o ultimă clipă de intimitate din întâlnirile lui cu Ada. Mai mult decât orice simţea izul de mucegai al pereţilor cufundaţi în umbră şi răsuflarea pivniţelor amestecată cu sudoarea pământului. Îl readuse cu picioarele pe pământ o femeie în trening care se uita la el de la balustrada aflată un etaj mai sus.

— O caut pe Fernanda Schianchi, spuse Soneri.

— Ea plecat, răspunse femeia într-o italiană stricată.

Comisarul urcă treptele până la balconul unde erau trei uşi. O recunoscu pe cea a pensiunii.

— Unde a plecat? întrebă.

— Eu nu ştie, răspunse femeia cu părere de rău. Ieri zis că plecat, adăugă şi ridică din umeri.

Probabil era de origine slavă. Avea ochi albaştri şi păr blond tuns scurt.

Soneri nu se mişcă. Îşi strecură o ţigară în gură şi căzu pe gânduri, cu ochii la uşa pensiunii, unde era fixată o tăbliţă pe care apărea numele scris cu litere cursive, tremurate. Auzi cum femeia se retrase fără un cuvânt şi la urechi îi ajunse zgomotul încuietorii. Fernanda părea să fi dispărut la fel ca Ghitta. În timp ce se apropia de uşa ei auzi soneria interfonului. Se grăbi să coboare treptele în clipa în care lumina se stinse, aşa că se văzu nevoit să urce înapoi ca s-o aprindă, iar pe întuneric se împiedică. Când reuşi să vadă din nou, soneria sună iarăşi. Dădu fuga jos, dar de astă dată pierdu timp căutând butonul de acces şi când deschise uşa de la intrare mai reuşi să vadă doar o motoretă dispărând în ceaţa care pusese deja stăpânire pe Via Saffi.

Urcă din nou treptele până la podest şi răsuflarea întretăiată i se topi într-un fel de sentiment de urgenţă. O bănuială îl rodea atât de mult că părea deja o certitudine. Se apropie din nou de intrarea în casa Ghittei şi încercă uşa apucând de clanţă. După jocul broaştei îşi dădu seama că e doar blocată, nu şi încuiată cu cheia. Scoase o cartelă telefonică şi o introduse în fantă, la nivelul broaştei, cum învăţase de la un hoţ de apartamente cu mulţi ani mai înainte. La a cincea încercare încuietoarea cedă.

Îl învălui căldura unei sobe cu gaz în interiorul căreia dansa o flăcăruie albastră. Nici acolo nu se schimbase mare lucru. Îşi amintea de coridorul lung unde se afla acum, având de-o parte şi de alta uşile camerelor de închiriat, de telefonul fixat în perete, cu o policioară sub el, unde puteai să iei notiţe în timp ce vorbeai şi să consulţi cartea de telefoane şi

contorul pentru curent electric. Şi apoi cuierul, imaginile tipărite cu Parma de odinioară, şi o masă înaltă cu oglindă în care puteai să te aranjezi înainte să pleci. În ambianţa aceea domnea o linişte provizorie, ca în timpul unei absenţe de câteva momente. Intrând prin fereastră, reflexia unui stâlp de iluminat lovea picăturile de sticlă de la abajurul lampadarului, care aruncau în jur scânteieri slabe, în penumbră, Soneri recunoscu amănuntele casei în care intrase de zeci de ori aşteptând-o pe fata care-i devenise soţie, dar acum se simţea ca un hoţ. Nu aprinse lumina şi, pradă unei tensiuni care-i înţepenea tot corpul, înaintă pe coridor până când uşa întredeschisă a unei camere îi atrase atenţia.

Era cea unde dormea Ghitta, singura pe care o văzuse întotdeauna închisă cu cheia. O împinse cu dosul palmei, îşi înfăşură buricele degetelor într-o batistă şi apăsă pe întrerupător, dar făcând gestul îşi dădu seama că deja conferise un sens întâmplării şi interpretase ceea ce îi apăru în faţa ochilor. Lumina cădea pe un pat matrimonial pe care fusese răsturnat unul dintre sertarele comodei. Ştia ce înseamnă toate astea. Privi colecţia de suveniruri şi bijuterii ieftine printre care pluteau vederi, fotografii, imagini cu sfinţi, curele vechi de ceas, stilouri uscate şi un caiet de matematică mic, cu o copertă de culoarea mustului. Apoi se întoarse în coridor şi începu să caute. Ghitta era în bucătărie, între masă şi chiuvetă. Îi recunoscu în semiîntuneric silueta delicată întinsă pe podea. În lumina slabă poate că încă semăna cu femeia pe care şi-o amintea, dar când aprinse neonul, cu strălucirea lui de morgă, sub ochi nu-i apăru decât un cadavru, deja rigid şi rece din pricina contactului cu podeaua de marmură. În orice caz, cercetându-l cu ochii de profesionist ai poliţistului, i se păru că trupul femeii era neatins, că nu avea vânătăi sau răni. Pe marginea chiuvetei rămăseseră două ceşcuţe. Pe masă, în schimb, observă două flacoane şi un borcan cu medicamente. O ridică uşor pe bătrână ţinând-o de umăr şi corpul se mişcă tot deodată. Era uşor,

aproape deshidratat. Sânge nu se vedea nicăieri. Încercă să pună în ordine tot ce văzuse până acum, dar se lovi de un zid de contradicţii. Uşa blocată, dar fără semne de forţare. Cadavrul care lăsa impresia unei morţi în singurătate şi sertarul răsturnat din cameră. Un posibil hoţ şi cele două ceşcuţe în care încă mai era cafea şi care sugerau o întâlnire între prieteni.

Luă mobilul şi formă numărul Brigăzii Mobile, rugându-i să dea de Nanetti, şeful de la Criminalistică. După câteva momente, colegul dădu un semn de viaţă. Comisarul îi comunică adresa şi celălalt întrebă:

— Adică la pensiunea Tagliavini?

Cu toţii ştiau locul. Pe lângă hotelurile noi cu steaguri, uşi rotative şi mochete care imitau covoarele persane, vechiul edificiu părea un sit arheologic. Acum, Soneri se vedea obligat să facă săpături îndelungate. Ieşi din bucătărie şi se întoarse în dormitor. Mai întâi însă deschise uşile celorlalte patru camere. Nimic nu părea în neregulă, cu toate că erau goale. Numai în una dintre ele observă un troller. Încercă să-l ridice – avea ceva înăuntru. În camera Ghittei observă cum comoda căreia îi lipsea sertarul fusese îndepărtată de lângă perete. Era o mobilă duzină, îmbrăcată în furnir de nuc şi fabricată dintr-un lemn moale, de brad sau plop. Baza era din placaj. Soneri aruncă o privire înăuntru şi descoperi că bătrâna bătuse un cui de care era prinsă o sfoară din acelea folosite pentru legarea salamului. Trăgând de ea, se ivi un săculeţ de stofă, mare cât palma. Îl deschise şi găsi înăuntru mica avere a Ghittei: câteva inele de aur, nişte cercei, un lănţişor cu un medalion cu Iisus, o brăţară, un ceas şi, într-o cutiuţă, un inel de aur alb încrustat cu lapislazuli. Nu era greu să-ţi dai seama că acelea erau singurele obiecte de valoare din casă şi că, chiar dacă ar mai fi fost şi altele, oricine intrase acolo nu-şi bătuse capul să le caute, din moment ce nu se atinsese nici de acelea.

Câteva minute mai târziu se pomeni faţă-n faţă cu Nanetti. Nici măcar nu se salutară, Soneri doar făcu un semn spre bucătăria unde lumina rămăsese aprinsă şi merse în urma colegului său. Acesta imită întru totul gesturile de mai devreme ale comisarului, care se gândi imediat cât de riguroasă fusese şcoala de poliţie de modă veche prin care trecuseră amândoi.

— Pare o moarte naturală, concluzionă Nanetti după examinarea preliminară, în timp ce în jurul lor lucrau mai mulţi agenţi, iar unul dintre ei făcea fotografii.

Soneri îl scrută cu privirea, mestecând capătul ţigării stinse.

— Pare, dar nu e.

Celălalt rămase nemişcat câteva clipe, luat prin surprindere de afirmaţia comisarului. Apoi, fără să rostească vreun cuvânt, îşi puse mănuşile de latex. Se lăsară amândoi pe vine unul lângă celălalt. Abia atunci, de la distanţa aceea mult mai mică, observară o mică ruptură pe corsajul rochiei cu care era îmbrăcată bătrâna, o fantă minusculă şi foarte precisă. Desfăcură nasturii şi-i ridicară maioul, dezgolindu-i pieptul. Între doi sâni alungiţi şi flasci apăru o tăietură nu mai mare de doi centimetri, uşor căscată, cu margini violacee. Doar materialul aflat în contact direct cu pielea străpunsă se pătase uşor de sânge.

— O laparoscopie bine efectuată, constată Nanetti.

— Care laparoscopie? replică Soneri. Au ucis-o ca pe-un porc.

2

Trosnetul articulaţiilor colegului său îl distrase pe Soneri, care stătea aplecat deasupra chipului Ghittei. Avea ochii limpezi, părul cărunt răvăşit în ultima încercare de a scăpa de agresor şi gura uşor deschisă, exprimând parcă un fel de uluire. Dacă asta era ultima ei expresie, înseamnă că-l cunoştea pe asasin îndeajuns de bine încât să se mire de ceea ce i se întâmpla.

— Individul e specialist, comentă Nanetti când se ridică din nou în picioare. A aşezat-o în poziţia asta ca să nu curgă sânge.

Comisarul încuviinţă din cap şi simţi o uşoară iritare că nu se gândise imediat la asta. Abia atunci îşi dădu seama că palmele Ghittei erau strânse imediat sub talie şi încă ţineau o fâşie din rochie. Postura umerilor arăta o ultimă şi zadarnică tentativă de se apăra. În vreme ce echipa de criminalişti aduna toate probele, Soneri trecea nervos din dormitorul bătrânei în bucătărie şi înapoi, atrăgându-şi priviri răuvoitoare din partea agenţilor. Apoi intră şi în celelalte încăperi, rămânând nemişcat mult timp în fiecare dintre ele. Ajunse astfel să-şi amintească după-amiezile de duminică pe care le petrecuse în postura de iubit, închis acolo punând la cale planuri şi făcând dragoste în linişte, pe jumătate îmbrăcat.

Casa aceea îl făcea să fie confuz, suprapunând trecutul plin de speranţe şi prezentul încărcat de moarte. Îi venea greu să creadă că acelaşi scenariu putea conţine secvenţe atât de diferite între ele. Dar de-atunci trecuseră mulţi ani, care schimbaseră ceea ce la început păruse de nezdruncinat. Acum, meseria îl adusese din nou într-un loc al tinereţii. Era conştient că nu trebuie niciodată să te întorci în locurile unde ai fost cândva fericit.

Echipa de criminalişti lucra lent şi minuţios. Amprentele, cercetarea pedantă a fiecărui sertar,

urmele biologice… Comisarul obosi să-i privească şi simţi nevoia să plece. În minte îi rămăsese ceva nerezolvat şi abia când infirmierii veniră să ia cadavrul îşi aminti de bătrâna Schianchi. Ce se alesese de ea? Fusese şi ea omorâtă înainte să ajungă acasă? Îşi dădu seama că, în chip straniu, era mai interesat de dispariţia Fernandei decât de uciderea Ghittei. Poate pentru că se gândea că explicarea primei enigme era strâns legată de rezolvarea celei de-a doua. Sau poate pentru că bătrâna Schianchi venise să-l caute, iar el i-o pasase lui Juvara? Simţi că-l cuprinde un sentiment de vinovăţie. Bătrâna trecuse pe la secţie pentru el, voia să fie sigură că vorbeşte personal cu el. Oare făcuse asta numai pentru că-l cunoştea din vremea când venea la pensiune?

Ieşi pe balcon, înşfăcă furios mobilul şi, în timp ce forma numărul, îşi dădu seama că-i tremură mâinile. Câteva clipe mai târziu îi porunci lui Juvara să facă cercetări despre Schianchi.

— O fi având pe cineva, o rudă, un fiu… un nepot… S-o fi dus la unul dintre ei, i-o tăie scurt comisarul, iritat de obiecţiile inspectorului.

Când întoarse privirea îl găsi lângă el pe Nanetti, care arătă spre uşa Fernandei.

— Nu răspunde nimeni?

— Acolo locuieşte altă bătrână care s-a pierdut în ceaţă.

Nanetti îşi răsuci mustăţile şi scoase un mârâit care voia să însemne „urâtă treabă”.

— Crezi că-i nevoie să intrăm acum? întrebă după aceea.

Soneri căzu pe gânduri.

— Mi-e teamă că o să fie nevoie, dar deocamdată mai bine aşteptăm. Poate doar a plecat la vreun copil de-al ei să-şi petreacă acolo Crăciunul. Se ocupă Juvara de asta.

— Da, poate că-i mai bine să aşteptăm, îi dădu dreptate colegul. Şi, înainte de orice, să-l anunţăm pe procuror, ca să facem totul ca la carte.

— Cine-i procuror acum?

— Saltapico.

— Nemaipomenit! comentă sarcastic comisarul.

— Nu-i ca şi cum ai avea de unde alege, replică Nanetti cu ironie.

Pereţii groşi ai casei atenuau zgomotele. Era o linişte profundă. Se auzea numai cum criminaliştii mişcă din când în când ceva în interiorul apartamentului.

— E ciudat că a dispărut cealaltă… reluă Nanetti, oprindu-se în mijlocul frazei şi sprijinindu-se cu spatele de balustradă.

În clipa aceea sună mobilul lui Soneri. Era Juvara, care vorbi pe un ton resemnat:

— Comisare, n-are pe nimeni. E văduvă de douăzeci de ani, n-are copii. Are numai un nepot care locuieşte la Milano.

— L-ai sunat?

— Da. Soţia lui spune că nu s-au mai întâlnit de câţiva ani, mai vorbesc doar din când în când la telefon. Chiar ieri Schianchi i-a sunat să le ureze „Crăciun fericit”.

Comisarul închise brusc, nervos pe el însuşi. Se înşelase. Ar fi trebuit s-o primească pe bătrână.

— Crezi că cele două nu se-nţelegeau? întrebă Nanetti scoţându-l din proasta dispoziţie.

Soneri nu înţelese unde voia să ajungă. Îl enerva când colegii vorbeau pe ocolite, dar se strădui să rămână calm.

— Ce vorbeşti? Se vizitau! Şi Fernanda dădea uneori camere la închiriat.

— Şi-atunci, crezi că n-avea cheile de la intrare?

Din nou se simţi ca un prost. Cum de nu-i trecuse prin minte? De fapt, nu, preţ de o clipă se gândise la asta, dar sperase să-i poată da de urmă Fernandei. Acum, însă, nu mai era chiar aşa de sigur. Nanetti nu mai zise nimic şi-l lăsă pe Soneri să ducă singur la bun sfârşit raţionamentul. Era foarte probabil că, atunci când venise la secţie, Schianchi văzuse deja ceea ce comisarul descoperise la scurt timp după.

— Poate că ai dreptate, bombăni el, tocmai de asta e şi mai important să intrăm în casa Fernandei.

— Aşteaptă-l pe procuror, îi sugeră colegul său. Oricum nu-i grabă, mi se pare că-i un caz liniştit, ca o partidă de şah.

Apoi se îndepărtă, lăsându-i pe agenţi să-şi vadă de lucru. Comisarul, în schimb, intră înapoi în apartamentul Ghittei, întrebându-se dacă Fernanda chiar o văzuse pe bătrână chircită pe duşumeaua bucătăriei în locul unde acum rămăsese conturul unei siluete, ca acelea din poligon. Iar dacă o văzuse, de ce nu anunţase pe nimeni?

Nu apucă să tragă o concluzie pentru că telefonul din hol începu să sune, iar Soneri alergă sper el, luând-o înaintea altor doi agenţi. Ridică receptorul şi spuse „Alo!” pe un ton ferm.

De la capătul celălalt auzi un fel de oftat şi, după câteva clipe, un declic atunci când receptorul fu aşezat la loc. Trecură câteva secunde, iar aparatul sună din nou. Comisarul se întoarse şi repetă un „alo” pe un ton obosit şi resemnat. Îi răspunse un nou declic, de data asta atât de rapid că îi dădu impresia că persoana de la celălalt capăt aştepta cu degetul pe butonul de anulare. O persoană care, neauzind vocea Ghittei, renunţase. Prima oară şi-ar fi spus că era o greşeală, dar a doua oară deja nu mai putea crede asta. Iar acum persoana aceea aflase că la pensiunea Tagliavini se întâmplase ceva. Şi-ar fi dat seama şi dacă ar fi lăsat telefonul să sune în gol. Se gândi la timpul care-i mai rămăsese până când ziarele aveau să informeze tot oraşul despre moartea bătrânei. Cam şapte sau opt ore. În intervalul acela, poate că s-ar fi găsit cineva care să se comporte ca de obicei. Poate s-ar fi găsit cineva care să se sune la uşă, iar el, Soneri, urma să-i deschidă…

Se aşeză lângă sobă şi îşi aprinse o ţigară. Criminaliştii plecaseră deja, aşa că reuşi să se bucure de câteva clipe de libertate. Deschise dulăpioarele din bucătărie şi fu ispitit să-şi pregătească o cafea. Din uşa bucătăriei se vedea coridorul lung, ca de cămin. Ghitta îl ţinea sub supraveghere exact din locul în care se găsea el

acum. Nu-i scăpa nimic, nici cine venea, nici cine pleca, nici cine mergea cel mai des la toaletă. Pe unii dintre locatari şi-i amintea şi Soneri. În faţa camerei viitoarei lui soţii locuia Selvatici, student la Drept. Ziua, chiar şi duminica după-amiaza, îl auzea declamând cu emfază pledoarii în timp ce tropăia încolo şi-ncoace prin cameră. Noaptea, în schimb, îi simţea agitaţia de animal prins în cuşcă, o mişcare continuă, aproape imperceptibilă. Îşi amintea şi de Robertelli, flautistă, pe vremea când mai mergea încă la Conservator. Şi de Nelli, student la Politehnică, căruia Ghitta îi făcea reduceri pentru că repara multe lucruri prin casă. Cel mai bine îşi amintea de asistentele medicale de la facultate, atât de frumoase în uniformele lor albe. Nu întâmplător se şi căsătorise cu una dintre ele. I se părea că le vede din nou pe toate, amestecate printre ceilalţi studenţi, pe coridorul acela lung la capătul căruia dormea stăpâna casei. Când nu era în bucătărie, pe la jumătatea după-amiezii sau seara, Ghitta se aşeza în salonul care se deschidea la stânga, imediat cum intrai. Doar puţin mai mare decât o debara, aproape de neobservat, avea o singură fereastră, spre Via Saffi, de unde Ghitta ţinea sub supraveghere gangul.

Soneri hotărî să se aşeze chiar acolo. Privi grupul de reporteri care se adunaseră pe trotuarul de vizavi şi barul pakistanezilor unde era un du-te-vino nesfârşit al unui fel de legiune străină ocupantă a vechilor case părăsite de foştii locatari îmbogăţiţi între timp. O maşină de poliţie supraveghea numărul 35, în vreme ce trecătorii curioşi deja începuseră să se oprească, să privească maşina şi apoi să-i întrebe pe reporteri ce se întâmplase. Îşi închipuia fără nicio plăcere zvonurile care începuseră fără îndoială să circule în oraşul prea mic ca să păstreze vreo taină. Probabil că nu făcea decât să-şi piardă timpul şi în noaptea aceea întunecată nimeni n-avea să dea vreun semn de viaţă pentru că deja aflaseră cu toţii. Fuma cu ţigara ascunsă în căuşul palmei ca să nu atragă atenţia şi continua să tragă cu coada ochiului, ascuns în

penumbră, camuflat printre piesele de mobilier învechite într-o dimensiune fără timp, neclară, suspendată între prezent şi trecut.

Îl cuprinse un sentiment puternic de singurătate, dar nu era o senzaţie nouă – anchetele îl aruncau de multe ori într-o stare de genul ăsta. Acum, însă, mai era şi altceva. Se simţea proiectat departe de nucleul său, ca o schijă dintr-o bombă care, după ce a brăzdat cerul, se răceşte în exilul accidental din care se prăbuşeşte. Pensiunea aceea, soţia lui moartă, ocaziile ratate şi planurile redimensionate drastic, cartierul transformat, populat acum de străini, singurii care mai puteau încă să-şi găsească tihna în casele acelea vechi… Totul sublimase în substanţa eterică, dar arzătoare, din care e făcută memoria.

Din nou, îl trezi din reverie telefonul. Se ridică fără grabă şi străbătu culoarul. Când ridică receptorul scoase doar un fel de mârâit.

— Ghitta? întrebă o voce de bărbat destul de profundă.

— Imediat. Cine-o caută, vă rog?

Trecură câteva clipe în care celălalt păru să ezite.

— Cine e la telefon? se interesă vocea, fără urmă de politeţe, implacabilă.

— Doamna e ocupată… replică Soneri, dar nu apucă să termine ce avea de zis că de partea cealaltă se auzi o înjurătură parcă adresată unei alte persoane aflată dincolo, apoi convorbirea se întrerupse.

Comisarul puse receptorul la loc. Prin minte i se tot învârtea un gând care nu-şi găsea locul. Se întoarse în salon, luă mobilul şi-l sună pe Juvara.

— Am nevoie… începu el. Aş dori să faci puţină agitaţie ca să-i îndepărtezi pe curioşi şi pe reporteri.

— Bine, răspunse celălalt, dar nu mă puneţi să vorbesc, nu ştiu niciodată ce să le zic când îmi pun întrebări.

— N-o să fie nevoie. Invocă secretul de procedură.

— Atunci ce să fac?

— Ia o maşină şi vino în Via Saffi 35. Să te însoţească o maşină de-a noastră. Când ajungi, eu o să-ţi deschid şi o să urci împreună cu doi agenţi. Apoi te întorci jos şi reporterii o să te-ntrebe o mulţime de lucruri, dar tu o să le explici că apartamentul a fost sigilat şi că ancheta va fi reluată mâine dimineaţă. Ei se grăbesc să scrie ceva, aşa că o să ridice asediul.

— Şi dacă lasă pe careva să ţină de şase?

— Răbdare, i-o tăie comisarul. E un risc pe care trebuie să ni-l asumăm.

Se rezemă de spătar. La urma-urmei, îi plăcuse mereu să privească oraşul în nopţile de iarnă, când totul se stinge în somn, când oricine e afară înseamnă că are un motiv bun pentru care a ieşit. Iar lui îi plăcea să intuiască acest motiv, să şi-l închipuie.

Angela parcă simţea de la distanţă clipele când comisarul naufragia printre gânduri şi parcă voia să-l smulgă dintre ele tocmai când se cufunda mai adânc. Poate pentru că era geloasă pe lumea în care nu permitea nimănui să intre. Poate pentru că relaţia lor trăia prin flăcărui de moment.

— Ce faci? întrebă ea înainte ca Soneri să poată spune măcar „alo”.

— Privesc.

— Ai avut mereu vocaţie de voyeur, îl tachină ea.

Soneri schimbă mâna cu care ţinea telefonul ca să poată fuma în voie.

— Dacă n-ar fi aşa, n-aş putea să-mi fac meseria.

— Unde eşti?

— Pensiunea Tagliavini. Îţi spune ceva?

— Locul ăla mohorât?

— De ce mohorât? Am nişte amintiri minunate aici.

— Mă surprinzi, comisare. De parcă nu s-ar şti că, în ultimii ani, bătrâna nu mai dădea camere studenţilor…

Chiar pierduse orice legătură cu partea aceea de oraş. În viaţa lui citadină era un gol care corespundea celor cincisprezece ani petrecuţi la

Brigada Mobilă de la Milano. Barul pakistanezilor, străzile pline de străini şi chiar Pensiunea Tagliavini schimbaseră înfăţişarea cartierului fără ca el să-şi dea seama.

— Nu m-am mai ocupat de mult timp de zona asta, de când am fost plecat… se justifică Soneri. Şi dacă eşti doar în trecere nu-ţi dai seama de transformări… Dar acum cui dădea camere Ghitta?

— Ia ghici! Ştii ce-i un lupanar? Un tractir? Ce naiba, lumea se duce acolo să şi-o tragă! izbucni Angela când din partea lui nu auzi decât tăcere.

— Se-ntâmplă asta şi la hotelurile de cinci stele.

— Ştiu, da' nu-i plictisitor? Ce-ai zice să vin la tine…

— Nu, e imposibil, replică Soneri cu un tremur în voce care-i dădea de gol spaima.

— E măgulitor pentru o femeie să propună o seară intimă şi să-şi audă bărbatul terorizat, comentă ironic Angela.

— Jos sunt încă reporteri. Şi mai e faptul că veneam aici cu Ada…

— Vezi că aveam dreptate? Acolo se închiriază camere cu ora.

Şi închise nervoasă, fără măcar să-l salute.

El nu sună înapoi. Oftă şi aşteptă sosirea lui Juvara. Când apăru, acesta urmă mecanic instrucţiunile comisarului. Se trezi faţă-n faţă cu el, escortat de doi agenţi, pe balconul luminat de un bec care răspândea o lumină de culoarea muşeţelului.

— Saltapico a dat ordin să se efectueze autopsia mâine dimineaţă, îl anunţă.

— Se grăbeşte ca trenul.

— Ce părere aveţi? întrebă inspectorul şi păşi înăuntru.

— Niciuna. Încerc să pricep ce se întâmpla în casa asta, ce făcea Ghitta în timpul zilei. A sunat cineva care o căuta. A închis imediat când şi-a dat seama că lucrurile nu erau în ordine. Am impresia că a fost un telefon programat. De fiecare dată la o

anumită oră, într-o anumită zi… Dacă nu, de ce ar fi închis aşa?

— Nanetti zice că oricine a ucis-o ştia bine ce face.

— Da, a studiat poziţia în care nu curgea sânge. Aşa n-a lăsat urme şi, mai ales, nu s-a murdărit. Asta poate să însemne că venea des la pensiune, că poate fusese văzut prin împrejurimi şi nu putea risca să se compromită. Sau poate că e doar un ucigaş meticulos.

— O să vedem mâine, mormăi Juvara. Medicul legist o să ne lămurească în legătură cu modul în care a murit. Poate a fost ameţită mai întâi. Sau otrăvită şi apoi…

— Nu se ştie niciodată. Realitatea e mereu surprinzătoare, încheie Soneri, gândindu-se la cum se schimbase oraşul vechi, fără ca el să-şi dea seama. Bun, mai zise, acum du-te şi pune în scenă spectacolul de care ţi-am spus.

De la fereastră controlă ca totul să se desfăşoare conform regiei sale. Reporterii îl înconjurară pe Juvara şi comisarul îi citi pe chip stânjeneala în timp ce căuta să-şi croiască drum printre ei. Apoi maşinile plecară, lăsându-i pe gazetari cu ochii în carneţelele goale. Urmau să afle totul mai târziu, în urma unor rafale de apeluri către funcţionari şi agenţi, în virtutea unei relaţii de încredere, statornicită pe parcursul unor ani întregi de întâlniri de dimineaţă până dimineaţă.

Strada se goli cu repeziciune. Mai rămăseseră doar ultimii clienţi ai barului pakistanezilor, câţiva trecători pe bicicletă şi câteva maşini răzleţe. Mai târziu, şi grilajul localului fu coborât şi totul se cufundă în calmul obişnuit al unei nopţi ceţoase de iarnă. Spre ora unsprezece, Soneri se ridică şi făcu câţiva paşi pe coridor, fără să aprindă lumina. Ochii i se obişnuiseră cu întunericul acela atenuat numai de sclipirile estompate ale oraşului, care intrau pe ferestre. Se gândea iarăşi la ce îi spusese Angela, la pensiunea transformată parţial într-un hotel pentru cupluri clandestine, când telefonul îl luă din nou

prin surprindere. Ridică receptorul şi nu zise nimic, ascultând doar.

Un glas de femeie bătrână începu să rostească numele Ghittei, dar se întrerupse. Se auzi apoi un fel de geamăt şi apoi o răsuflare anevoioasă, astmatică, aproape ca un horcăit, înlocuită apoi de o respiraţie uşor şuierată. Comisarul nu deschise gura: se simţea neputincios şi neliniştit, ca în faţa unui nebun care merge pe o streaşină. Nu dură mult. Percepu respiraţia care se îndepărta de receptor şi apoi o voce slabă şi aproape de neînţeles care zise „Nu reuşesc…” înainte ca apelul să se întrerupă. Rămase nemişcat lângă aparat în timp ce oglinda aflată puţin mai încolo îi înfăţişa propria imagine, însă tulbure, aproape tremurată. În faţa oglinzii aceleia, când pleca duminica, Ada îi amintea, în şoaptă, ca să n-o audă Ghitta, să nu sune niciodată după ora zece seara. Era o regulă de neîncălcat a pensiunii Tagliavini. Din nou măsură timpul care trecuse şi din nou îşi făcu griji din pricina atacurilor tot mai frecvente ale amintirilor. Se întoarse în salon şi începu din nou să se uite afară. Până spre miezul nopţii fumase o ţigară întreagă, care acum îi rămăsese stinsă în gură, nu mai lungă decât un chibrit. Jos, în stradă, un bărbat îmbrăcat destul de elegant trecea prin faţa numărului 35. Nu era prima oară când făcea asta. Era sigur, pentru că îl frapase o pereche de pantofi de piele, lustruiţi de parcă ar fi fost de lac. Pe strada aceea în culori opace, închise şi mai mult de ceaţă, erau singurele obiecte care străluceau. Necunoscutul purta un palton închis la culoare, cu cordon, uşor deschis pe pieptul alb al cămăşii de dedesubt, un papion purpuriu, pantaloni cu dungi, de culoarea cărbunelui, şi o pălărie care semăna cu un melon. Eleganţa aceea excentrică îl duse cu gândul la ceva nefiresc.

Reuşi să-l vadă şi mai bine când individul trecu prin dreptul ferestrei a treia oară: deja acel du-te-vino nu mai putea fi doar o coincidenţă. Bărbatul se opri pe partea cealaltă a străzii şi privi de mai multe ori spre fereastra salonului, făcându-l pe comisar să

se retragă într-o parte, după draperie, de teamă să nu i se vadă umbra. După aceea observă că îşi reia drumul şi vorbeşte la mobil. Parcă venise să se asigure că întunericul ascundea încă Pensiunea Tagliavini, cu scrupulozitatea unui agent de noapte plătit să facă mai multe ronduri. Jumătate de oră mai târziu auzi cum în faţa intrării în clădire opreşte o maşină. Soneri deschise încet un oblon şi scoase uşor capul pe fereastră. Un Mercedes negru parcase lângă uşă, dar dinăuntru nu coborî nimeni. După aceea, maşina plecă mai departe.

În jurul casei era o vânzoleală al cărei motiv Soneri nu reuşea să-l surprindă, aşa că începu să caute ceva care să stea mărturie pentru prezenţele din încăperile acelea, care să dea un nume fantomelor care se manifestau prin telefoane care sunau, prin siluete neclare în ceaţă sau care se ascundeau în spatele geamurilor unei maşini. Însă criminaliştii făcuseră o treabă chiar prea minuţioasă, luând cu ei aproape totul. Rămăsese numai carneţelul de culoarea tescovinei, aflat pe patul invadat de bijuteriile Ghittei. Îl luă şi se întoarse în salon. La lumina slabă venită din stradă poate că reuşea să afle despre ce era vorba. Dar nici nu se aşeză bine că auzi zgomot de tocuri pe asfalt. Paşi fermi, stăpâni pe direcţia de mers şi siguri de ţintă. Pe Via Saffi mergea o femeie tânără cu o geantă mare şi toată strada părea să se umple de zgomotul ritmat al paşilor ei. Cu puţin înainte de numărul 35, traversă şi se îndreptă spre intrare.

Comisarul se îndepărtă de uşa apartamentului până auzi declicul încuietorii din capătul de jos al scărilor şi văzu că se aprinde lumina. Femeia urca repede, iar Soneri închise la loc înainte ca ea să apară pe etaj. Nu era sigur încotro se îndrepta ea, dar îşi dădu seama când auzi zgomotul de tocuri apropiindu-se de intrarea în pensiune. Până la el răzbătu un zornăit de chei şi în clipa aceea deschise uşa înainte ca femeia să aibă timp să vâre una dintre ele în broască.

Ea tresări şi făcu o jumătate de pas în spate.

— Veniţi, îi porunci Soneri pe un ton neutru. Sunt poliţist. Femeia rămase nehotărâtă câteva clipe, dar Soneri o apucă de braţ puţin deasupra cotului şi o trase înăuntru.

— Ce s-a întâmplat? ciripi ea.

— E o întrebare pe care ar trebui să o pun eu, răspunse comisarul. Vi se pare că asta-i oră la care să veniţi în vizită la prieteni?

— Nu vin în vizită la nimeni, spuse femeia mai sigură pe ea. Aici locuiesc. N-aţi văzut că aveam cheile în mână?

— Într-o vreme, la Pensiunea Tagliavini era interzis să mai intri după miezul nopţii.

— Dumneavoastră de unde ştiţi?

— Ehe! făcu Soneri cu un aer uşor îndurerat. Care e camera dumneavoastră? întrebă imediat după aceea, adoptând din nou tonul profesional.

Femeia arătă spre uşa de lângă cea a camerei ocupate cândva de Ada.

— Dulapurile sunt goale.

— Nu mă opresc aici mult timp: o noapte, din când în când, dacă se face târziu. Dar Ghitta unde e? întrebă apoi şi lăsă capul pe-o parte, încercând să vadă în spatele lui Soneri.

— Sunteţi rudă?

— Nu. Nu tocmai.

— Ce-nseamnă asta? Sunteţi o rudă îndepărtată?

— Înseamnă că suntem din aceeaşi localitate, iar acolo cu toţii suntem înrudiţi într-o oarecare măsură.

— Ce localitate?

— Rigoso.

Una dintre ultimele frânturi ale provinciei înainte de culmea de unde se vede vârful acela de Toscana mărginit de Emilia Romagna şi Liguria, porţiune care seamănă cu mânerul unei tigăi. Femeia avea toate trăsăturile celor de la munte: piele albă, ochi deschişi la culoare şi păr de culoarea blănii de veveriţă, cu nuanţe de blond, asemenea castanelor din Apenini.

Împinsese uşa camerei când comisarul o opri:

— Vă previn că n-o să găsiţi totul ca mai înainte.

Ea aprinse lumina şi îi fu de-ajuns o privire ca să descopere harababura care rămâne mereu în orice casă după trecerea criminaliştilor.

— Măcar patul e încă la locul lui, comentă ea acid.

— Neplăcerile astea se rezolvă… spuse Soneri.

Femeia se uită la el cu o privire fermă şi întrebătoare, de parcă tocmai i s-ar fi confirmat o bănuială. Apoi parcă-şi aminti brusc că se află dinaintea unui poliţist.

— Ghitta…?

Comisarul încuviinţă dând din cap.

— Ce s-a întâmplat?

— Omorâtă.

Ea lăsă capul în jos, fără să spună nimic.

— Vă aşteptaţi la asta?

În continuare mută, femeia desfăcu braţele şi brusc păru înspăimântată. Soneri o vedea cum tremură cu mici spasme rapide. Aşteptă câteva clipe şi repetă întrebarea.

— Cum aş fi putut să-mi închipui… izbuti ea să spună înainte să se blocheze, având pe chip o expresie neîncrezătoare şi perplexă în acelaşi timp.

— …că o s-o ucidă? încheie comisarul în locul ei.

Femeia încuviinţă din cap şi apoi băgă de seamă cu neplăcere că lumina lămpii îi bătea în faţă. Părea foarte tulburată. Comisarul o luă din nou de braţ şi o conduse în salon, stingând lumina. Se pomeniră faţă-n faţă, în semiîntuneric, ca doi amanţi, în pensiunea aceea prin care trebuie să fi trecut atâţia iubiţi. Chipurile abia li se zăreau, graţie luminii care intra din strada pe care comisarul se tot uita din când în când.

— O ameninţa cineva? reluă Soneri.

— Nu ştiu, dar atmosfera de aici se schimbase de câţiva ani.

— Pentru că în locul studenţilor veneau cupluri?

— Clientela era diferită, dar aşa vrut Ghitta. La vârsta ei, nu mai reuşea să gătească atâta la prânz şi

la cină. În plus, acum toţi studenţii au bani şi închiriază apartamente. Cuplurile, în schimb, stau două ore şi pleacă. Şi plătesc bine. Dar Ghitta, chiar dacă scăpase de efort, era tot mai îngrijorată.

— Poate că aduceau aici prostituate şi îi era teamă să nu-şi piardă autorizaţia.

— Nu cred. Din ce mi-a povestit, era vorba de amanţi. În cel mai rău caz, probabil vreuna de mare clasă.

— Dormiţi des aici?

— Nu, doar o dată pe săptămână. Lucrez într-un depozit mare şi când sunt de noapte nu mă întorc acasă.

— Dar azi e duminică.

— În perioada Crăciunului ţinem deschis şi ne cer să facem ore suplimentare.

— Nu mi-aţi spus cum vă numiţi.

— Elvira Cadoppi.

— Faceţi naveta la Rigoso?

— Nu, ar fi prea obositor. Locuiesc la Capoponte.

Tonul pe care dădea fiecare răspuns lăsa ceva în suspensie, iar comisarul simţea tot mai pregnant că în jurul discuţiei lor pluteşte ambiguitatea. În semiîntunericul acela nu reuşea să vadă ochii femeii şi nici trăsăturile feţei. Putea doar să şi-i închipuie, iar atunci în minte îi apărea privirea hotărâtă de puţin mai devreme şi în care zărise scânteierea unei bănuieli.

— V-a povestit ceva? Despre ocupaţia ei, vreau să spun.

I se păru că vede un gest vivace, un fel de tresărire.

— Vedeţi la ce oră ajung aici? Ne întâlneam o jumătate de oră dimineaţa la micul-dejun şi vorbeam despre satul nostru, despre oamenii de-acolo. Aproape mereu despre cei morţi, din păcate. Acum au mai rămas doar cei în vârstă. Dar sunt singura care are chei. În consăteni avea mai multă încredere decât în alţii.

Soneri insistă să pună întrebări despre trecut, despre viaţa Ghittei într-o localitate care poate că nu

mai era decât un sediment vâscos al memoriei.

— Mergea acolo în fiecare săptămână, chiar dacă nu avea amintiri plăcute, îl luă prin surprindere la un moment dat Elvira.

— Mergea în vizită la rude?

— Nu avea pe nimeni.

— De ce avea amintiri neplăcute?

— E dificil de explicat cuiva care nu cunoaşte anumite obiceiuri…

Comisarul făcu un semn îndeajuns de clar.

— M-am născut la ţară…

— Ghitta „repara" necazuri, focul Sfântului Anton, fracturi, dureri de articulaţii şi reuşea chiar să le ajute şi pe femei când săreau o lună sau nu rămâneau însărcinate.

— Era o *medicona,* o vindecătoare, sintetiză Soneri amintindu-şi termenul dialectal. Sau o *strolga,* ceva între o vrăjitoare şi o astroloagă.

— Aţi înţeles. Bătrânii de acolo apelau des la ea. Aveau încredere în puterea ei şi de cele mai multe ori chiar se vindecau.

Comisarul încuviinţă dând din cap. Era nevoie să crezi, să te contopeşti cu o idee. Dar el nu avea niciuna: doar o mare confuzie care din oră-n oră creştea mai mult, ca un bob de fasole lăsat în umezeală. I se părea că divaghează dacă mai vorbeşte despre o localitate îndepărtată, populată numai de bătrâni. Tocmai când se pregătea s-o întrebe despre ce se întâmpla la pensiune, Elvira i-o luă înainte:

— În ciuda a tot ce făcea, n-au iubit-o niciodată, declară ea cu convingere şi comisarul, din nou iritat, avu bănuiala că încerca să abată discuţia de la ce îl interesa cel mai mult să afle.

— Şi atunci de ce continua să meargă acolo? întrebă cu nonşalanţă.

— Vedeţi dumneavoastră, adevărul e că o vorbesc de rău pe Ghitta ca persoană, dar se uită la ea cu respect şi teamă din pricina a ce ştie să facă. Lecuirea bolilor e un meşteşug care se transmite din generaţie în generaţie printr-o formulă secretă care e

doar şoptită în timpul „consultaţiilor”, pentru ca alţii să n-o audă.

— Ştiu… Ştiu… mormăi Soneri, întorcându-şi faţa spre strada pustie.

— Femeile care cunosc acest meşteşug sunt considerate foarte periculoase, reluă Elvira pe un ton convingător care-i amintea de bătrâne, de nopţi înzăpezite, de discuţii la lumina lumânării în grajduri umede, pe paie, aşteptând venirea pe lume a unui mânz.

— Se crede că au şi puterea să-i facă pe bărbaţi să-şi piardă minţile, distrugând familii. Iar Ghitta… se opri ea.

— Ghitta – ce?

Ea mai rămase tăcută câteva clipe, apoi:

— Ghitta, cu mult timp în urmă, a avut o relaţie cu un bărbat căsătorit. În localitate s-a aflat, iar de-atunci…

— De-atunci s-a refugiat la oraş, încheie Soneri, care intuise sfârşitul poveştii.

În semiîntuneric, femeia încuviinţă.

— Dar nu mai era singură, adăugă ea după câteva clipe.

— El a urmat-o?

— Nu, era însărcinată.

— Iar fiul unde e acum?

— Nu ştiu, n-am vorbit niciodată despre el. În localitate am aflat că, o perioadă, l-a trimis la un azil, pentru că nu era normal. Are probleme la cap. Dar acum nu ştiu unde e.

Din nou o transformare. Imaginea solară a Ghittei devenea tot mai ştearsă, preschimbându-se în cea a unei femei care ducea în spate rămăşiţele vieţii sale. Începea să creadă că totul se datorase numai amăgirii din acei ani. Că defectul era tocmai faptul că nu văzuse bine înainte. Experienţa îl învăţase că atunci când sapi dai mereu de ceva putred.

— Şi celălalt? reluă comisarul. Iubitul ei, vreau să zic.

Femeia ridică privirea, dar el nu înţelese dacă încerca să se uite în ochii lui sau dacă era un semn

care-i trăda iritarea.

— A plecat şi el. Soţia nu l-a mai vrut acasă, iar lucrurile erau aproape toate ale ei.

După o pauză adăugă:

— Dar el şi Ghitta s-au mai întâlnit câţiva ani, apoi a dispărut.

— Credeţi că povestea asta are vreo legătură cu uciderea Ghittei?

O văzu cum scutură din cap a negare, dar în penumbră era uşor să interpreteze greşit sensul fiecărui gest. Nu erau decât două glasuri şi contururi vagi cărora li s-ar fi putut atribui trupuri şi chipuri la întâmplare. Dar totul, atunci, părea lipsit de geometrie. Oraşul cufundat în ceaţă mai ales. Oraşul care nu mai avea o dimensiune clară, în inima lui rotunjită de străduţe, unde o peliculă de apă deformează distanţele ca o lentilă turnată prost, aruncându-le în perspective înşelătoare. Unde paşii care răsună par absorbiţi de un abis apropiat, în care te afunzi. Şi unde oamenii singuri se simt şi mai singuri.

Tocmai trecea de ora trei. Comisarul se ridică, convins că noaptea aceea n-avea să-i mai ofere nimic folositor.

— Mergeţi la culcare, acum, îi şopti femeii cu solicitudinea unui medic.

Apoi coborî scările, pradă neliniştii, iar când ajunse în stradă simţi în gât un nod de tristeţe. Privi de-a lungul străzii: ceaţa groasă ridica un zid moale de jur-împrejur. Ca întotdeauna, era cea mai bună reprezentare pentru gândurile din mintea lui.

3

Şi în vise traversă atât de multă ceaţă că le pierdu firul imediat ce deschise ochii. Mama lui îi povestise că visele dispar dacă eşti trezit şi că ţi le aminteşti numai dacă te trezeşti de unul singur, spontan. Iar el tocmai îşi revenea din somnul în care căzuse la patru dimineaţa când mobilul începuse să ţiuie, cu note de acordeon, *La donna e mobile.*

— O să te huiduie de nu te vezi în dimineaţa asta, începu Nanetti.

Autopsia! Uitase complet.

— Saltapico şi mediul legist n-au făcut decât să vorbească despre tine. Unde-o fi? Ce-o fi cu el? Mereu lipseşte în momentele cele mai importante…

— El, în schimb, e mereu de faţă când nu trebuie, bombăni Soneri, în plină pasă proastă din cauză că fusese trezit.

— Las-o baltă. A fost o examinare foarte simplă şi rapidă.

— La fel ca moartea Ghittei.

— Mai mult sau mai puţin. A fost întinsă cu faţa-n sus. Cel mai probabil, asasinul i s-a aşezat cu genunchii puţin sub umeri, imobilizându-i şi braţele, apoi a înjunghiat-o drept în inimă.

Soneri dădu să-l întrerupă, dar Nanetti continuă:

— A folosit o lamă subţire, netedă până-n vârf. Inima se pare că i-a fost tăiată în douăşpe bucăţi.

— Dar părea că a fost o singură străpungere… zise uluit comisarul.

— Da, există o singură tăietură de intrare, iar cuţitul a fost introdus şi scos o singură dată. Ideea e că, după ce a fost împlântată, lama a fost răsucită până i-a sfârtecat inima bătrânei.

— I-a făcut inima bucăţi fără să scoată lama?

Nanetti încuviinţă printr-un mârâit.

— Ce părere ai?

— Mă uluieşte că pe Ghitta putea s-o urască cineva atât de mult.

— Şi eu m-am gândit la asta înainte de orice. Cine-ar fi crezut? O bătrână proprietară de pensiune… Ce să fi făcut? Apoi mi-a trecut prin minte o altă ipoteză…

Colegul se opri, aşteptând un semn de curiozitate din partea comisarului. Dar pe Soneri nu-l părăsise încă proasta dispoziţie din pricina trezirii, şi căzuse la rândul lui pe gânduri. Atunci Nanetti zise:

— Poate că asasinul se grăbea.

— Cine face un masacru de genul ăsta ori urăşte, ori se teme, declară comisarul.

— Teama nu înseamnă mare lucru. Trebuie să pricepi ce anume provoacă teama, obiectă Nanetti pe un ton distrat.

— Sau poate că e vorba de un sadic, de-un ţicnit.

— Ştii ce-o să le spună Saltapico gazetarilor? „Nu neglijăm nicio pistă, ancheta se desfăşoară la trei sute şaizeci de grade”.

— Aşa, tot răsucindu-ne, o să ajungem de unde-am plecat, râse Nanetti.

La scurt timp după aceea, în birou, Soneri chiar avu senzaţia că se-ntoarce de unde plecase. De la fereastră privea curtea secţiei, poarta din capătul îndepărtat, strada aglomerată şi brazii de lângă porticul sub care se făcuse nevăzută Fernanda, de parcă s-ar fi materializat brusc din trecut. Dar acum tot ce-i amintea de lumea aceea dispărută îşi pierduse orice limpezime într-o opacitate de nerecunoscut în centrul căreia apăruse deodată cadavrul Ghittei.

De unde să înceapă? Atunci îşi aminti de probele luate de cei de la Criminalistică, dar când le avu în faţă nu le găsi vreo mare utilitate şi se gândi că, smulse din contextul lor, curăţate de sens, vârâte într-un pliculeţ de plastic şi înşiruite pe o masă, obiectele nu mai spun nicio poveste. Spre deosebire de ele, agenda, de care îşi amintise abia acum, i se părea caldă încă de la cum fusese ţinută în buzunarul Ghittei. Poate pentru că era foarte mică, cam cât un portofel, şi avea o culoare sângerie care evoca patimi şi înflăcărare.

Ghitta avea un scris de copil, nesigur, trăsătură care, numai văzând-o, îţi dădea impresia că îi era greu să aştearnă cuvinte pe hârtie. Caligrafia grosolană te constrânge să fii succint, aşa că erau notate doar numele celor care intrau şi ieşeau din pensiune şi orele la care se întâmpla asta. Însă femeia le punea clienţilor nişte porecle fantastice, scoase din dialect, astfel că erau imposibil de recunoscut. Soneri citi preţ de un sfert de oră, răsfoind paginile, dar nu înregistră în minte decât o galerie de personaje fără interpret, ca o listă de nume de cod dintr-o poveste cu spioni. Cine era Piaţă-Neagră, care rezervase o cameră la ora 16 într-o miercuri? Nici măcar n-avea certitudinea că era vorba despre o cameră. Era scris doar numele, iar alături ora. Cine mai era şi Balşoi? Avea de-a face cu un pluton de personaje stranii: Ultimajbă, adică ultima slujbă, Penumbră, Trombonistu, Ducele, Stareţa, Pilă… Nume împrăştiate de-a lungul paginilor şi zilelor, inclusiv duminică. Singura excepţie – ziua de joi. Verifică toate săptămânile şi obţinu confirmarea: nicio întâlnire sau rezervare. Fernanda îi spusese că joia era ziua când Ghitta mergea în vizită la Rigoso.

Începu să răsfoiască din nou printre poreclele acelea care-l sâcâiau ca nişte ghicitori. Una dintre ele ieşea în evidenţă pentru că apărea din când în când fără să aibă scrisă vreo oră alături. În plus, putea fi un substantiv comun sau un diminutiv feminin: Pitti.[1]

Uşa se deschise larg tocmai când Soneri ridica privirea din pagina pe care înşira toate personajele, parcă vrând să găsească în lista aceea dezlegarea unui joc de enigmistică. Apăru Juvara, gâfâind chiar dacă străbătuse doar puţinii metri care despărţeau biroul său de al comisarului.

— A venit un călugăr, anunţă el împleticindu-se în silabe, un franciscan de la Sant'Uldarico…

— Şi ne-a urat de bine? şopti Soneri în pauza prea lungă pe care şi-o luase inspectorul ca să-şi

recapete suflul.

— Nu, a lăsat asta, îl lămuri celălalt aşezând pe birou un pachet de hârtie în interiorul căruia se întrezărea o lamă.

Comisarul studie obiectul fără să-l atingă, ca şi cum ar fi avut în faţă o insectă şi încerca să-şi dea seama de unde s-o apuce. Apoi, cu vârful degetelor, desfăcu hârtia până izbuti să vadă ce conţinea. Era un cuţit ciudat, lung şi subţire, cu două tăişuri şi un mâner de lemn destul de grosolan. Îl mai studie câteva clipe, mişcând capul ca să-i observe detaliile în loc să-l ia în mână şi să-l întoarcă pe toate feţele. Tot memoria îi sări în ajutor. Îşi amintea foarte bine unde mai văzuse lama aceea criminală: era aceeaşi pe care o foloseau norcinii[2] să taie porcul în perioada aceea din an. Ridică o privire absentă spre chipul nesigur al lui Juvara. Prin minte îi treceau scene petrecute cu mulţi ani înainte, ierni geroase, cu chiciură pe copaci, şi bătătura unde porcul se mai bucura neştiutor de ultimele clipe de veselă libertate, scăpat în sfârşit din cocină.

Apoi totul se întâmpla în câteva secunde chinuitoare, după ce bunicile grijulii le porunceau copiilor să plece de-acolo ca să-i ferească de cruzimea morţii. Celor mici, aşadar, le rămâneau ascunse misterele vieţii şi ale morţii: împerecherea taurului şi sacrificarea porcului. Dar el privise oricum, printre obloane. Primul norcin care apucă animalul de gât cu un cârlig şi-l imobilizează cu o forţă teribilă, al doilea care-i strecoară lama sub picior, animalul care urlă… Mai mult decât orice, în minte îi răsuna ţipătul acela disperat şi sfâşietor, de răzvrătire.

Îl trezi la realitate un semn timid al lui Juvara, căruia îi răspunse tot printr-un semn, cerându-şi scuze.

— Călugărul a zis că l-a adus cineva de dimineaţă, la răsărit, pe la şase, îl informă inspectorul.

— S-a prezentat în biserică cu un cuţit?

— S-a spovedit, şi, apoi, înainte să plece, şi-a cerut iertare şi l-a atenţionat pe fratele Fiorenzo că i-a lăsat un pachet.

— Călugărul mai e aici? întrebă comisarul.

— Da, l-am rugat să mai rămână pentru că mă gândeam că vreţi să staţi de vorbă cu el. Dar vă previn că n-o să spună multe…

— Zi-i să intre, îi porunci Soneri şi îi aruncă o privire recunoscătoare.

Fratele Fiorenzo avea un aer modest. Era întruchiparea rigorii franciscane.

— Comisare, înţeleg ce-mi cereţi, începu el pe un glas antrenat prin cântări şi predici, dar ştiţi care este datoria unui duhovnic…

— Ştiu, ştiu, răspunse Soneri, dar sper că şi dumneavoastră înţelegeţi că, fiind vorba despre o crimă…

Fratele Fiorenzo oftă şi o dădu pe spiritualitate:

— Răul se află mereu printre noi.

Comisarul intui că avea de-a face cu un individ care nu se lasă cu una, cu două. Simţi că se enervează, ca un taur care se repede spre capă dar n-o nimereşte niciodată.

— Era bărbat sau femeie?

Din nou un oftat, care de data asta i se păru de nerăbdare.

— Femeie.

— Aţi văzut-o la faţă?

— Şi dacă aş fi vrut să mă uit la ea n-aş fi văzut cine ştie ce din pricina întunericului. Era ora şase, de-abia deschisesem uşa laterală a bisericii şi mă aşezasem în confesional. Noi ne trezim mereu foarte devreme. În nava laterală era aproape beznă, singura lumină venea de la cele patru lumânări aprinse sub statuia Sfântului Uldarico. Am auzit că se deschide uşa şi se apropie cineva. Mi-am dat seama că e vorba despre o femeie numai când a început să vorbească.

— Înţeleg că nu-mi puteţi spune ce v-a mărturisit, dar îmi puteţi face un rezumat în linii mari?

— Şi-a cerut iertare pentru greşelile ei. Părintele paroh şi-a exprimat în numele nostru, al tuturor, bucuria pe care o simte când o persoană e eliberată de păcate. Dumnezeu i-a atins inima şi de-acum încolo va trăi altfel.

— Când v-a spus despre cuţit?

— La sfârşitul spovedaniei. I-am dat iertarea, am binecuvântat-o şi am sfătuit-o să se roage. Pe urmă am rămas câteva clipe în tăcere şi i-am auzit suspinele. A şi plâns în şoaptă.

— Şi pe urmă ce s-a întâmplat?

— Mi-a şoptit că la baza confesionalului o să găsesc un pachet, fără să-mi spună nimic despre conţinut. Dar m-a rugat să aştept câteva clipe înainte să mă duc să-l iau. Atunci am înţeles că voia să-i dau un răgaz să plece. O rugăminte inutilă, pentru că eu din confesional ies abia pe la ora nouă, când îmi preia locul un frate. Aştept în întuneric să vină şi alţii să se spovedească. Iar între timp mă rog.

— Dar atunci aţi ieşit.

— Am aşteptat mai mult decât ar fi fost necesar. Apoi mi-a fost teamă ca nu cumva să se împiedice cineva de pachet. Atunci am ieşit şi l-am găsit. Era prins cu scoci, iar când l-am deschis am înţeles tot.

— Aţi făcut legătura cu spovedania?

— Vă las pe dumneavoastră să trageţi concluziile.

Soneri îl privi iritat, dar cu admiraţie: chiar era un individ care se lăsa greu, genul de om care reuşea să te scoată din minţi.

— O cunoşteaţi pe Ghitta?

— Foarte bine, răspunse fratele Fiorenzo. Venea des pe la noi pentru că spunea că suntem singurul lucru care a rămas la fel după atâtea schimbări. Era puţin dezorientată, dar proasta ei dispoziţie era pricinuită în mare măsură de pensiunea care mergea prost.

— E adevărat, s-a schimbat totul, constată comisarul. Mulţi străini… Oameni veniţi din afară. Îmi închipui că bisericile sunt goale.

— Dacă sunt goale, asta nu e vina străinilor, sublinie călugărul, ci e vina cui pune centrul vieţii sale în afara propriei persoane. Răul nu are altă explicaţie. Ghitta, de exemplu…

Soneri întrezări o portiţă de atac şi se aruncă:

— Credeţi că la mijloc e pofta de înavuţire?

— Comisare, ştiţi mai bine decât mine care sunt mobilurile infracţiunilor. Faptul că-mi puneţi o astfel de întrebare îmi arată că aveţi obiective ascunse.

Era adevărat: încerca să obţină cât mai multe informaţii de la călugăr, dar nu îndrăznea să formuleze întrebările în mod deschis, de teamă să nu-l piardă.

— Obiectivul meu e unul singur: să găsesc ucigaşul. Sau ucigaşa, dacă femeia care a venit la dumneavoastră…

Călugărul îşi răsfrânse buzele, cu expresia unuia care cade pe gânduri.

— Nu sunt poliţist, dar din cât cunosc eu sufletele oamenilor pot să spun că mi s-a părut că e sinceră. Şi apoi, adăugă el cu o uşoară ironie în glas, mie mi se destăinuie toţi.

Soneri zâmbi.

— S-a acuzat în mod explicit?

— Nu. Mi-a vorbit despre răspundere, dar la modul generic.

În faţă i se deschidea o cale de a ieşi din fundătură, dar călugărul părea de neclintit în tranşeele lui de reticenţă justificată. Ar fi preferat să aibă de-a face cu un neisprăvit mincinos. Mută privirea pe cuţit: măcar găsise, poate, arma crimei.

— Câtă lume vine să se spovedească la răsărit? întrebă în cele din urmă.

— Foarte puţini. De cele mai multe ori îmi petrec timpul în rugăciune. În unele dimineţi mai aud că intră cineva, dar nu îngenunchează în faţa grilajului, îmi dau seama că se învârte printre bănci în lumina slabă până când geamătul lemnului mă anunţă că s-a aşezat şi el să se roage. Sau aud o monedă căzând în cutiuţa de metal cu lumânări şi când ies descopăr o

flăcăruie în plus sub statuia Sfântului Uldarico. De exemplu, azi-dimineaţă, adăugă călugărul după o pauză care făcu aceste ultime cuvinte să pară că n-au nicio legătură cu restul.

Comisarul nu putu să nu întrebe:

— Azi-dimineaţă cineva a aprins o lumânare?

— Două lumânări, răspunse fratele Fiorenzo ridicând tot atâtea degete, un lucru care se petrece rar. Într-atât încât a doua oară când am auzit moneda căzând în cutiuţa de metal, chiar dacă în mod normal nu fac asta niciodată, am dat perdeaua la o parte şi m-am uitat într-acolo.

— Ce aţi văzut? îl presă Soneri cu un sentiment de urgenţă.

— Din păcate – puţin, din pricina întunericului. Mi s-a părut că e un bărbat de statură medie, îmbrăcat elegant. L-am văzut din spate când ieşea.

— Cât a stat în biserică?

— Dacă am numărat bine de câte ori s-a deschis şi s-a închis uşa, a rămas ceva timp acolo. La început nu mi s-a părut nimic neobişnuit, sunt tot felul de bătrâni care vin să se roage dimineaţa devreme pentru că dorm puţine ceasuri peste noapte. Mi-au stârnit curiozitatea monedele acelea: două candele într-o singură dimineaţă…

— Părinte, faceţi-mi un serviciu: de-acum încolo uitaţi-vă cine intră în biserică.

Călugărul încuviinţă şi plecă fruntea, de parcă i s-ar fi reproşat ceva. Apoi, cu un gest amplu, făcu o mânecă a tunicii să alunece în sus, scoţând la iveală o încheietură albă şi păroasă pe care, strălucitor şi parcă nepotrivit, se zărea un ceas de metal. Apoi schiţă o jumătate de plecăciune de umil slujitor şi ieşi în linişte din încăpere. Soneri şi Juvara se uitară unul la altul împărtăşindu-şi sentimentul de neputinţă pe care-l simţiseră înaintea fratelui. Şi pe care-l simţeau deja faţă de crimă. Indispus de gânduri fără scăpare, comisarul se ridică brusc şi ieşi. După ce străbătu câteva sute de metri îi sună telefonul mobil, iar când se opri să răspundă îşi dădu seama că se îndrepta spre Via Saffi.

— Ai descoperit ceva în bordelul ăla? întrebă Angela pe un ton brutal.

— Nu e un bordel.

— Măcar în sens metaforic este.

— Ei, asta da, recunoscu Soneri.

Ajunsese în faţa numărului 35, vedea clădirea în care se afla pensiunea, iar în jurul ei erau numai străini – mai ales arabi şi negri. De la vitrina barului îl privea un pakistanez care purta pe cap o căciulă căzăcească de culoarea cafelei cu lapte. Numai din când în când mai trecea pe bicicletă câte un bătrân, având aerul unui supravieţuitor.

— Numai străini, bombăni Soneri pentru sine.

— Oraşul s-a schimbat, comisare, îl îngână Angela pe un ton profesoral. N-ai mai trecut prin cartierul ăsta de prea mult timp, iar când treci dai prea multă importanţă amintirilor.

— Mă sprijin pe ele, ca toată lumea. Dacă nu, ce mai rămâne?

— Speram să te consoleze prezentul nostru… oftă ea cu amărăciune. Oricum, să ştii că tot ce păstrezi cu gelozie în sipetul tău miroase a falsitate, ca o lucrare prost restaurată.

— Nu suporţi faptul că am avut o altă viaţă înainte să te cunosc. Ar fi trebuit să mă prinzi tânăr…

— Ai putea şi să-l interpretezi drept un semn de afecţiune.

— Bine, dar lasă-mi loc de mişcare. Sunt un anarhist şi un vagabond, la fel ca toţi cei care locuiau pe străduţele astea. Ca şi tine, de altfel.

— Suntem făcuţi unul pentru celălalt, râse Angela ironic, dar îmbunată de comparaţie. Ne petrecem timpul amuşinându-ne urmele în speranţa că o să ne mai întâlnim din când în când. Dar nu-ţi face iluzii în privinţa amintirilor: par frumoase pentru că sunt îndepărtate. Ştii jugurile pentru vite care se atârnă pe pereţi? Sunt strălucitoare şi proaspăt lăcuite, dar înainte să devină piese de colecţie duhneau şi erau murdare de balegă.

— Mai bine balega decât sterilitatea aseptică pe care o văd în jur. Măcar balega fertilizează.

— Voiam doar să-ţi spun să nu neglijezi varianta ca Ghitta să nu fi fost un personaj întru totul curat.

— Am învăţat că nimeni pe lumea asta nu e întru totul curat, inclusiv noi doi. E o chestiune de moment. Iar noi jucăm de fiecare dată roluri diferite.

— Acum ţie îţi revine cel de anchetator, dar mi se pare că ai nevoie de o lecţie de geografie despre centrul vechi, i-o tăie Angela.

— Diseară o să faci pe profesoara. La vârsta mea e ruşinos să iau lecţii particulare, deci mai bine pe întuneric, când se lasă ceaţa.

Când închise apelul, se întoarse şi îşi dădu seama că pakistanezul încă se uita la el de după geamul localului, aşa că împinse uşa şi intră. În bar plutea miros de tămâie şi câteva beţişoare parfumate ardeau încet, răspândindu-şi aroma. În mijlocul încăperii, câţiva bărbaţi îmbrăcaţi în uniformă de chelner sporovăiau în limba lor guturală.

— O cunoşteaţi pe Ghitta? îl întrebă imediat comisarul pe manager.

— Bătrână, mică şi slabă, locuieşte la 35? întrebă la rândul lui pakistanezul privindu-şi ţigara cu un fel de admiraţie, lucru care îl făcu pe Soneri, din pricina deformării profesionale, să aibă senzaţia că o confundase cu un cui.

— Ea e, răspunse.

— Dădea camere cu chirie, da' nu nouă, străinilor, declară celălalt pe un ton sever.

— Ieri aţi văzut-o?

— Devreme, dimineaţa, când a plecat la cumpărături. Apoi n-am mai zărit-o.

— De obicei ieşea la răsărit şi după-amiaza?

— În fiecare zi. Parcă-i plăcea să se plimbe numai pe întuneric.

— De aici se vede tot, susură Soneri imaginându-şi zile întregi petrecute în faţa vitrinei, cu ceaţa care parcă se lovea de ea.

— În Anglia am fost portar la hotel, se justifică bărbatul.

— Ieri după-amiază aţi observat vreun chip nou? Persoane pe care să nu le mai fi văzut…

Celălalt îl fixă cu ochii lui negri şi lucioşi pe care parcă aluneca o peliculă de apă. După aceea se răsuci spre tejgheaua unde stătea soţia lui şi vorbiră în limba lor. Tonul lui era poruncitor.

— Pe la prânz am văzut ieşind un bărbat, declară el.

După o scurtă pauză, adăugă cu un zâmbet maliţios:

— Şi era singur.

Soneri înţelese că pakistanezul ştia de cuplurile care veneau acolo. Tocmai din cauza asta un individ holtei i se păruse ciudat.

— Vă amintiţi cum era îmbrăcat? Cum arăta? întrebă comisarul.

— Era destul de înalt, purta un palton închis la culoare, până sub genunchi, şi avea gulerul ridicat. Purta şi pălărie şi ochelari.

— Deci nu i-aţi zărit nicio trăsătură?

Pakistanezul făcu semn din cap că nu şi lăsă impresia că mai voia să adauge ceva. Comisarul ştia să aştepte. Astfel, după câteva secunde, Soneri doar făcu semn cu mâna ca să-i întrerupă pauza aceea şi se felicită în sinea lui pentru cât de bine stăpânea limbajul semnelor. Un cod care reunea toate limbile din lume.

— Nu ştiu dacă e corect şi nu ştiu nici măcar dacă e adevărat… se fâstâci pakistanezul.

— Poftim? întrebă încet, cu blândeţe, Soneri.

— Am avut impresia că se grăbea. Dar nu mă-ntrebaţi de ce, n-aş şti să vă răspund.

Înţelesese foarte bine. De multe ori oamenii trădează o intenţie profundă, numai în aparenţă indescifrabilă.

— Gras… slab… îl invită comisarul să continue, încă vorbind încet.

— Slab, răspunse bărbatul, măsurându-şi cu privirea propriul corp uscat şi puţin cocoşat.

— O cunoaşteţi şi pe Fernanda Schianchi?

— Şi ea locuieşte la 35, confirmă pakistanezul, apoi adăugă: Iese puţin pentru că merge greu. De două ori pe săptămână Aref, marocanul care vinde fructe în Via Dalmazia, îi aduce cumpărăturile acasă.

— Când aţi văzut-o ultima oară?

— Ieri după-amiază. A ieşit pe la trei. Cum se apropie Crăciunul, m-am gândit că pleacă să cumpere ceva.

Soneri rămase în tăcere până când cineva din sală urlă „Mohamed!” împungând aerul cu gesturi violente ale braţelor. Bărbatul îl salută cu un semn şi îi întoarse spatele.

Când ieşi din bar, comisarul se opri să fumeze pe Borgo delle Colonne, pe vremuri cea mai „roşie” străduţă din oraş. Acum acolo casele de lux, restaurate recent, cu intrările lor blindate, alternau cu vechile cocioabe ale oamenilor de rând unde, prin contrast, sub porticurile întunecoase ridicate la rang de verandă se îngrămădea o comunitate gălăgioasă, babilonică.

— A stabilit medicul legist ora morţii? îl întrebă comisarul pe Juvara suflând fumul în telefon.

Îl auzea pe inspector cum atinge tastele computerului după ce aşezase receptorul pe birou.

— Între orele unsprezece şi douăsprezece, răspunse colegul său. Ora e confirmată şi de testele pe care le-a făcut Nanetti asupra cafelei rămase în ceşti şi a celorlalte probe.

— Pakistanezul de la barul din faţa numărului 35 a văzut un bărbat ieşind pe la prânz din casa Ghittei. Nu era însoţit şi părea că se grăbeşte. E foarte probabil să fie asasinul.

— Deja e mult, nu?

— Ştim că e un bărbat care purta palton şi pălărie. Ţi se pare mult?

Juvara tăcu, dându-şi seama că exagerase cu optimismul.

— Saltapico s-a hotărât să autorizeze inspecţia în casa Schianchi?

— Hârtiile o să fie gata după-amiază.

Soneri porni de-a lungul străduţei, simţind asupra lui privirea uluită şi circumspectă a arabilor şi negrilor care amuţeau când trecea pe lângă ei. Miroseau poliţistul din el cu aceeaşi precizie pe care o aveau comuniştii cu cincizeci de ani înaintea lor. Îi unea statutul de respinşi. Dar ei nu aveau mândrie. Din nou îl asaltă sentimentul de zădărnicie a vieţii pe care-l încercase încă din primele ore ale acelei anchete. Era convins că pierderea legăturilor cu partea aceea de oraş nu fusese o întâmplare, ci o excludere inconştientă. Dar uciderea Ghittei îl silise să înfrunte ceea ce îndepărtase, iar amintirile care ieşeau acum la suprafaţă îl tulburau pentru că se temea să verifice cât de inconsistente erau.

Din pricina ceţii, clopotniţa domului şi turnul baptisteriului păreau retezate. Prin perdeaua cenuşie se mai iveau din când în când câte o maşină anunţată de zgomotul motorului şi câte o bicicletă silenţioasă care îşi croia drum spre centru fără să i se mişte pedalele. Soneri ajunse să-şi alunge gândurile negre în faţa unei farfurii de *tortelli* cu legume şi a accentului deschis, ba chiar dezlânat, al lui Alceste. Localul *Milord,* încă ancorat exagerat de mult în tradiţie, îl reconforta, oprindu-i orice fluctuaţie de identitate.

Nici vinul Bonarda nu izbuti să-l înveselească. Atunci se ridică posomorât de la masă şi ieşi salutându-l pe Alceste printr-un semn. Nu avea chef să vadă pe nimeni, cu atât mai puţin să înfrunte acel du-te-vino agasant de la secţie şi miile de cuvinte inutile ale colegilor, care-şi etalau buna dispoziţie ca pe o medalie în timpul paradei necontenite de şedinţe din biroul şefului de cabinet. Se strecură în birou fără să dea atenţie cuiva. Însă odată rămas singur descoperi dezolat că nu are niciun fir de la care să înceapă ancheta. Avea cadavrul unei bătrâne, un cuţit lăsat în mod misterios unui călugăr duhovnic, în întunericul unei biserici, la răsărit. Şi un bărbat slab, înalt, fără un chip identificabil şi care, spre ora prânzului, ieşise singur, în grabă, din

casa Ghittei. Restul erau numai iluzii şi autosugestie, pornind de la casa aceea unde în tinereţe Soneri se bucurase de viaţă, de la aparenţele care o atinseseră în noaptea de după crimă, când mulţi, neştiind ce se întâmplase, încă se apropiau de clădire, supunându-se vechilor metehne sau continuându-şi vizitele obişnuite.

— Juvara! strigă el formând numărul interior.

Iar când inspectorul îşi făcu apariţia, comisarul rămase cu privirea câteva secunde în plus la cureaua lui lărgită.

— Închipuie-ţi cum o să arăţi după Bobotează, la câte mese te aşteaptă, şopti el.

Celălalt nu răspunse pe loc, iar când încercă să se justifice, comisarul îl opri poruncitor:

— Trebuie să adunăm informaţii despre Giuditta Tagliavini.

Dar în clipa în care rosti acele cuvinte îşi dădu seama că misiunea aceea avea s-o ducă el însuşi la bun sfârşit. Nu ştia să lucreze împreună cu alţii. Asta îi reproşa chestorul tot timpul. Cu toate astea, de la o vreme îl lăsau în pace şi treptat acceptaseră ideea unui corp străin, legat de poliţie numai prin riturile obligatorii ale procedurii investigative.

— Nanetti examinează cuţitul? îl întrebă apoi pe Juvara.

— Da. Zice că e o armă care nu se găseşte pe piaţă, cu totul neobişnuită.

— Ştiu, bombăni Soneri. Cuţite din astea folosesc norcinii. „Coradorul”, adăugă ca prin vis, fără să aibă vreo dovadă – îi fusese de-ajuns să arunce o privire.

— Cine? se miră Juvara.

— „Coradorul” e cel care înjunghie porcul în inimă când e vremea să-l sacrifice în bătătură. Aşa se cheamă în dialect unul dintre cei doi inşi care se ocupă de asta. Celălalt îl prinde de gât cu cârligul, explică pe îndelete comisarul, în timp ce inspectorul îl asculta cu un aer uluit, ca de copil.

— Ai mandatul de intrare la Schianchi în casă?

Juvara se întoarse în biroul lui şi apăru din nou cu o coală de hârtie care avea antetul Procuraturii.

Soneri o studie distrat până când constată că hârtia îi sugera unicul drum posibil în după-amiaza aceea cenuşie şi întunecată precum starea lui de spirit.

Străbătu din nou traseul pe care-l urmase Fernanda, iar când ajunse în mijlocul curţii se opri să privească împrejur, aşa cum făcuse şi bătrâna: era cu adevărat sugestiv, dar numai acum pricepea cum de nu băgase niciodată de seamă asta. Apoi ieşi în Via Repubblica, iar acolo nu mai fu sigur de itinerariul bătrânei. Dar nu se gândi la asta. Dispariţia ei avea strânsă legătură cu ce i se întâmplase Ghittei. Când ajunse în Via Saffi, afară începea deja să se întunece. Pe pasarelă se întâlni cu femeia slavă.

— Ieri aţi observat un bărbat slab, înalt, cu palton închis la culoare? se interesă. Dimineaţa, vreau să spun, mai preciză el.

Femeia făcu ochii mari şi clătină din cap până murmură:

— Noi mereu plecat, noi puţin acasă.

Nu-şi încheie bine fraza că în spatele ei apăru soţul, care-i făcu doar un semn din cap, cu un aer de stăpân, iar ea se strecură înăuntru cu coada între picioare, ca un câine trimis înapoi în cuşcă. Soneri avu pe dată un sentiment de antipatie faţă de bărbatul acela şi se prezentă fără măcar să întindă mâna. Când celălalt află că era poliţist se chinui să afişeze un zâmbet respectuos, care nu izbuti să pară decât ipocrit.

— Noi lucrăm, suntem mereu afară, se scuză bărbatul mirosind întrebările care urmau.

— Vorbesc de ziua de ieri, era duminică.

Bărbatul păru luat prin surprindere câteva clipe, dar apoi îşi recompuse expresia sfidătoare.

— Când e sărbătoare mergem acasă la rude, îngână cu glasul unuia care se teme de autorităţi dar nu se abţine să le ia peste picior.

Soneri îl fixă cu o privire dură, înălţând ţigara cu dinţii. I-ar fi plăcut să-l intimideze, dar se gândi că reticenţa celuilalt nu era altceva decât un indiciu tăcut. Aşa că se dădu înapoi, fără să-l scape din ochi pe bărbatul care se retrase timorat. Comisarul rămase singur pe pasarelă până ce lumina se stinse. Înainte să hotărască s-o aprindă la loc, auzi că sună interfonul Fernandei. Coborî silenţios treptele, în timp ce în beznă se auzi din nou un ţiuit. Când ajunse la uşa clădirii i se păru că aude pe cineva vorbind de partea cealaltă, în stradă. Apăsă pe mecanismul de deschidere a uşii, ca şi cum ar fi răspuns Fernanda, dar nu intră nimeni. Lăsă câteva secunde să treacă înainte să deschidă el uşa, dar din Via Saffi nu se strecură înăuntru decât o întunecime vaporoasă. O maşină tocmai se îndepărta, dispărând după câteva clipe printre fuioarele vineţii de ceaţă.

Oare persoana care sunase se îndepărtase din pricina suspiciunii sau primise un avertisment din partea albanezului? Sau a unuia dintre pakistanezi? Poate că era aceeaşi persoană care sunase la Ghitta cu o seară înainte şi care acum, aflând de moartea ei, se întorsese să stea de vorbă cu Fernanda?

Urcă treptele şi hotărî să intre fără să-l aştepte pe Nanetti. Criminaliştii îi încredinţaseră un mănunchi de chei descoperite în pensiune, iar printre ele trebuia să fie şi cea de la uşa vecinei. O găsi după câteva încercări, având tot timpul impresia că slavul trage cu urechea.

Casa doamnei Schianchi îi trezi un sentiment mult diferit faţă de cel din casa Ghittei. Nimic nelalocul lui, totul se afla într-o ordine sobră, de parcă tocmai s-ar fi făcut curăţenie. Sobele fuseseră stinse, siguranţa fusese deconectată, gazul fusese oprit – o plecare programată, cum aveau loc în tot oraşul cu ocazia sărbătorilor. În aparenţă, nimic straniu. Fernanda venise la secţie să anunţe dispariţia prietenei ei, apoi luase un taxi sau un tren şi plecase. Totul din jurul morţii Ghittei părea normal. Numai inima făcută bucăţele a unei bătrâne

era amănuntul neprevăzut din ceea ce ar fi putut părea o moarte altfel firească.

Aprinse luminile şi observă o casă mai mică decât Pensiunea Tagliavini, însă mobilierul era aproape identic: obiecte sărăcăcioase care-şi doreau să pară pretenţioase. Culorile şterse ale pereţilor, oglinzile opace, bibelourile de ceramică ale căror lucrături de aur îşi pierduseră luciul, perdelele înnegrite, totul părea să fi îmbătrânit odată cu Fernanda. Se învârti prin încăperi încercând să intuiască secvenţele plecării aceleia atent gândite, până când în dormitor dădu peste o serie de fotografii aflate pe un fel de măsuţă de scris. Una dintre ele o înfăţişa pe Fernanda împreună cu Ghitta şi un domn care afişa eleganţa afectată a unui dandy. Extrase fotografia din ramă, iar pe spate citi: „Eu, Ghitta şi Pitti la cinema Astra”.

Numele Pitti îl găsise şi pe carneţelul Ghittei, dar numai acum îşi dădu seama că el trebuie să fi fost individul îmbrăcat ca un filfizon pe care-l zărise în Via Saffi în noaptea de după crimă. Şi poate că tot el era cel pe care fratele Fiorenzo îl observase aprinzând două lumânări la biserica Sant’Uldarico. Fusese poreclit Pitti datorită eleganţei, la fel ca palatul cu paradele de la Florenţa. Agitaţia care-l cuprinse îl împiedică să audă sunetul telefonului de pe partea cealaltă a peretelui, din holul Ghittei. Dar nu putea fi Pitti cel care suna, pentru că el era deja la curent cu sfârşitul bătrânei.

4

Criminaliştii îl găsiseră aplecat deasupra mesei din bucătărie şi cotrobăind printr-un morman de fotografii împrăştiate. Ajunseseră la timp să-şi desfăşoare lucrările minuţioase fără ca Soneri să rostească vreun cuvânt sau să se mişte de la masă. Iar când îl salutară, el se limită să facă un gest nedesluşit cu mâna. Numai aria *La donna e mobile* de pe telefonul lui reuşi să-l smulgă din ce făcea. Se luptase îndelung cu tastele în încercarea de a găsi o sonerie cu un tril anonim, simplu, dar era sigur că un sunet banal nu i-ar fi atras atenţia. Aşa că alesese o arie de Verdi, limitându-se ca, din când în când, să schimbe motivul muzical.

— Comisare, sunt gata să-ţi dau o lecţie a-ntâia, izbucni Angela jucându-se cu înţelesurile cuvintelor.

— Acum? îngăimă Soneri cu glas stins.

— E aproape ora nouă, răspunse ea. Trebuie să fii ocupat cu ceva foarte important dacă ai uitat până şi de cină.

— Mă uit la nişte fotografii.

— Ai vrut să răsfoieşti din nou albumul de la nuntă?

Comisarul nu răspunse, limitându-se la un oftat în care Angela simţi o durere profundă.

— Comisare, ce-i cu tine? Ancheta asta te otrăveşte pur şi simplu.

— Mă sileşte să-mi amintesc, murmură Soneri. Şi să mă răfuiesc cu ceea ce sunt.

— Un anchetator strălucit, încercă să-l domolească Angela.

— De la un anumit punct al vieţii încolo nu facem decât să încercăm să umplem golul care ni se cască în faţă. Pentru asta proiectăm, ne stabilim puncte de sosire, alergăm ca să ajungem la ele. Dar în pauzele dintre alergări ne chinuie convingerea implacabilă că totul e inutil. Mi se par ridicoli până

şi ucigaşii, cu obsesia lor de a ieşi în evidenţă. Dacar şti ei…

— Ce-ai văzut în fotografiile alea? întrebă Angela intuind că ele îi descătuşaseră proasta dispoziţie.

— Pe Ada în braţele altcuiva.

— Gelozie tardivă? insinuă ea.

Dar era conştientă că întrebarea era stupidă.

— Nici vorbă! Mă deranjează că nu ştiam nimic. Nu mă interesează că a mai existat un bărbat, ci că mi-a ascuns asta şi că am avut o convingere greşită în tot acest timp. Pricepi? Până şi amintirea lucrurilor pe care le-am trăit se destramă. Amintirea Adei, amintirea oraşului ăstuia pe care-l credeam ca odinioară…

Rămaseră amândoi în tăcere câteva clipe, iar comisarul înţelese din absenţa cuvintelor că Angela îi împărtăşea întru totul sentimentele. În astfel de momente se simţeau mai apropiaţi. Apoi ieşi din nou la suprafaţă firea lor diferită:

— Te cufunzi prea adânc în melancoliile tale. Numi plac bărbaţii fără caracter. E mai uşor să te laşi dus de curent decât să lupţi să rămâi la suprafaţă. Iar ţie îţi plac misiunile dificile, nu-i aşa?

Soneri pufni.

— Fiecare lucru din ancheta asta mă aruncă în trecutul meu. Şi ştii foarte bine că e imposibil să te pui cu timpul.

— Atunci află mai repede cine a ucis-o pe bătrână ca să te ţii la distanţă de nostalgie.

— Nu, trebuie să merg încet, din aproape-n aproape doare mai puţin.

— Ne vedem în faţa pensiunii? propuse Angela.

Comisarul se uită intens pe fereastra care dădea în Via Saffi şi răspunse:

— În regulă, mi se pare că e destulă ceaţă.

Puţin mai târziu, păşeau unul lângă altul, de nerecunoscut în întunericul îngust al străduţelor. Întâlneau trecători răzleţi înfofoliţi în paltoane acoperite de brumă. Fu un traseu foarte asemănător

cu trezirea dintr-un vis. O plimbare printr-un cimitir al amintirilor.

— Te-ai prins cine era bărbatul din fotografia cu Ada? întrebă Angela.

— Nu. Poate că era doar un alt oaspete al pensiunii.

Continuară până în locul unde fusese odată clubul *Borgorosso* şi care acum era ocupat de o parcare.

— Acolo se bea cea mai bună Malvasia di Parma veche, şopti el cu glasul cuiva care evocă amintirea unei persoane dispărute.

— Dar burta de vită? *Busecca* noastră iubită? adăugă Angela.

Străduţele erau cufundate în ceaţă şi dezvăluiau rând pe rând intrările clădirilor, ca pe nişte ouă dezvelite din hârtia cenuşie a unui ziar vechi. Mai în faţă până şi mecanicul Tirelli, care repara biciclete şi fusese locotenent al lui Gianni Motta, îşi părăsise locul, ocupat acum de un fast-food chinezesc. „Tirelli papă strugurii şi scoate pe dos cojilii”, îşi râdeau de el studenţii.

— A dispărut şi Maren, brutarul, îl informă Angela trăgându-l uşor de braţ. În locul lui e un magazin de telefoane mobile.

Cele două magazine străluceau cu o lumină aseptică printre scânteieri colorate. Angela şi Soneri grăbiră pasul de parcă s-ar fi grăbit să observe schimbarea: ea s-o arate, el s-o înţeleagă.

— Să nu-mi spui că nu ţi-ai dat seama, comentă ea.

— N-am mai trecut de mult timp pe-aici. Am evitat locurile astea, poate pentru că mi-era teamă să văd ce văd acum, răspunse comisarul oprindu-se în faţa unui grilaj ruginit, deasupra căruia încă se putea citi: „Peppino – bun de te lingi pe degete”.

În clipa aceea briza amestecă ceaţa printre case. Mai în faţă, invizibil, un local arăbesc îşi răspândea muzica plină de vibraţii asemenea unui muezin care-i cheamă pe credincioşi la rugăciune. Soneri îşi imagină că ceaţa e nisip din deşert şi că străduţele înguste fac parte dintr-o casbah. Şi că ei sunt turişti

care s-au rătăcit şi nu mai ştiu încotro s-o apuce, nişte mici Ulise fără o Itaca a lor.

Din întuneric răzbătu până la ei dangătul liniştitor al clopotului din dom.

— Măcar ăsta a rămas la locul lui, bombăni comisarul.

— Oraşele sunt ca nişte copii: se schimbă de la an la an, iar dacă o vreme nu le mai vizitezi nu le mai recunoşti după aceea. Însă câte ceva tot rămâne la fel, zise Angela.

Străbătură Borgo Gazzola rămânând lipiţi unul de celălalt pe mijlocul străzii. De la ferestre, candele roşii străpungeau ceaţa cu flacăra lor tremurată, iar în prag aşteptau prostituate cu priviri indiferente şi obraznice. El îşi aminti de „turul curvelor”, botezul goliardic pe care-l primeau toţi nou-veniţii la universitate.

— Nu degeaba e cea mai veche meserie din lume, filosofă Angela, făcând aluzie la cât de neschimbată rămăsese strada.

Acum el se grăbea mai mult. Voia să vadă, să se cufunde cu toate fiinţa şi să deseneze din nou geografia acelui cartier unde odinioară fusese fericit şi unde nu-şi mai dorise să se întoarcă. Regăsi cu plăcere locul bărbierului Bettati de pe Borgo del Naviglio. Nici frizeria nu se schimbase: grilajul cu ochiuri largi lăsa să se vadă aceeaşi uşă de fier cu clanţă cu înflorituri, chiuvetele îngălbenite, scaunele cu pedală şi cele cu şezut de trestie. Cine ştie dacă nu cumva în cămară mai existau încă scaunul înalt pentru copii şi calendarele cu balerine goale pentru adulţi?

— N-a mai rămas decât el, îl luă prin surprindere glasul Angelei, în timp ce comisarul şi-l imagina pe Bettati aranjând bărbile negre ale unor imami şi tăind părul de culoarea corbului al unor chinezi.

Din nou, Angela îl smulse din gândurile melancolice:

— Comisare, totul curge, nu mai ţii minte?

Soneri zâmbi cu amărăciune.

— Adormi copil şi te trezeşti deja bătrân: ce se întâmplă între cele două momente e numai un vis febril care se risipeşte cu iuţeală.

Apoi, cu una dintre mişcările lui bruşte, plecă salutând-o şi trimiţându-i un sărut cu mâna.

Străbătu Via Saffi în grabă, ca unul care fuge de un pericol închipuit şi, din pricina asta, ubicuu. Încetini numai când ajunse în faţa numărului 35 ca să arunce un ochi spre localul pakistanezilor, ticsit de oameni, unii purtând caftan. Numai umbre prin vitrina aburită, siluete caleidoscopice ale unei umanităţi calde, vii şi gălăgioase. După aceea porni mai departe, încredinţându-se din nou calmului străzii unde ceaţa se întorsese şi nu dădea impresia că ar vrea să mai plece.

În Piazzale dei Servi hotărî să schimbe direcţia şi să se întoarcă spre Pensiunea Tagliavini. Simţea atracţia pe care o exercitase şi asupra celorlalţi, mulţi, care-i călcaseră pragul şi continuau să orbiteze în jurul ei, în tăcere, noaptea.

Instinctul se activase mai rapid decât raţiunea. Abia după câteva clipe conştientiză sentimentul de urgenţă care-l cuprinsese. Având încă în ochi umbrele zărite dincolo de geamul pakistanezilor, distinse o alta care traversa întunericul. O umbră în care întrevăzu preţ de o clipă un fel de sclipire, numai o uşoară, timidă şi extrem de scurtă reflexie apărută din profunzimea opacă a ceţii.

Grăbi pasul spre locul unde era mai multă lumină şi în capăt, estompat dar perceptibil, îl văzu: Pitti. Eleganţa lui ieşea în evidenţă. Iată şi sclipirea aceea, pe care acum o distingea mai limpede şi mai puternic, ca un semnal de avertizare. Grăbi şi mai mult pasul, trecând prin faţa numărului 35, unde ceaţa era mai groasă, şi vederea i se împăienjeni. Stâlpii de iluminat de pe stradă păreau să aprindă o sferă de abur în jurul lor, reuşind să mângâie piatra cubică şi pereţii caselor cale de numai câţiva metri. Se avântă înainte ca un rugbist, simţind că celălalt e foarte aproape, dar nu reuşi decât să se afunde în vidul întunecat de lângă punctul de întâlnire al mai

multor străzi, faţă în faţă cu vechea măcelărie. Gâfâind din pricina alergăturii, auzi cum o maşină demarează cu un huruit înfundat. După câteva clipe se aprinseră şi farurile, dar de-acum se îndepărtase suficient încât să-şi ascundă numărul de înmatriculare.

Se opri blestemând. Luă din nou la pas Via Saffi, în timp ce pakistanezul cobora grilajul în larma clienţilor care-şi luau rămas-bun. Era unul dintre semnalele care anunţa începutul nopţii. Soneri îşi imagină că după obloanele caselor înşiruite mulţi bătrâni insomniaci se perpelesc în paturi şi măsoară trecerea ceasurilor, urmărind în zadar somnul şi spectrul unui vis. Se opri din nou în mijlocul străzii, îşi aprinse o ţigară de foi toscană şi hotărî să urce la Ghitta. Noaptea aceea tăcută, care parcă plutea pe aburi, îi făcea rău.

Se postă lângă fereastra care dădea spre Via Saffi. Se vedeau vreo douăzeci de metri de stradă, acum, că ceaţa se liniştise şi parcă începuse să decanteze, limpezindu-se puţin câte puţin. Se simţea ca un voyeur, aşa cum îl caracteriza deseori Angela. Dar nu găsea nimic rău în asta, chiar dacă ştia că nu o face doar în virtutea meseriei. Îi plăcea să-şi imagineze, aşa cum încerca să facă acum cu puţinii trecători. Şi poate că imaginându-şi viaţa din jurul pensiunii reuşea să descopere o fărâmă de indiciu.

Într-una dintre camere scârţâi o bucată de lemn, în aparenta nemişcare, viaţa continua să dea câte un impuls materiei neliniştite. Lemnul de nuc sau de cireş al dulapurilor, frasinul tăbliilor de la pat – ele continuau să trăiască după moartea dată de secure şi rindea, măsurând clima şi anotimpurile prin încordări bruşte. Soneri se ridică şi străbătu coridorul. Scârţâitul se auzise din camerele dinspre bucătărie. Deschise uşa uneia dintre ele: avea un pat cu cadru de fier şi un dulap lăcuit. Cealaltă era ocupată de Elvira Cadoppi. Observă o comodă din lemn de cireş şi îi atribui pe dată zgomotul pe care-l auzise. Dar câteva clipe mai târziu privirea îi căzu pe valiza pe care o cântărise cu o seară înainte. Îşi

amintea că în raportul criminalistic îi fusese menţionat conţinutul: haine, mici obiecte pentru machiaj şi o pereche de încălţări de iarnă. Dar acum valiza era goală, la fel ca sertarele dulapului.

Se întoarse la fereastră şi din nou în faţa ochilor îi apăru scena imobilă a străzii, întreruptă din când în când de câte un biciclist solitar. După câteva minute desluşi zgomot de tocuri, chiar înainte să zărească silueta Elvirei. Iar când o văzu limpede, după ce ea se apropiase deja la câţiva paşi de uşa de la intrarea în clădire, îşi dădu seama că are cu sine o valiză asemănătoare celei din cameră. Aşteptă să urce treptele, iar în clipa când ea vârî cheia în uşă şi deschise, el aprinse lumina.

Femeia nu păru luată prin surprindere, ci mai degrabă iritată.

— Mai bine vă luaţi o cameră, o să staţi mai comod, comentă ea străduindu-se să pară ironică.

— Eu n-am atâtea bagaje.

Elvira mută privirea la valiza pe care o ţinea, iar preţ de o clipă comisarul îi zări pe chip o foarte uşoară jenă.

— Noi, fetele, ne schimbăm des, se justifică ea.

— Mi-aţi zis că staţi aici numai o zi pe săptămână.

— În perioada Crăciunului ni se cere să lucrăm mult mai mult.

— Acolo e o valiză goală, reluă Soneri, insistent, dar ieri era plină…

În privirea Elvirei străfulgeră o urmă de ostilitate pe care zâmbetul ei strâmb încerca s-o disimuleze.

— Am dus hainele la spălătorie şi aici am schimburile, explică şi ridică valiza.

Apoi, ca să încheie discuţia, trecu prin faţa comisarului şi intră în cameră. Dar tocmai gestul acela îl deranjă pe Soneri, care-l interpretă drept un soi de fugă.

Veni în prag şi observă că valizele erau identice.

— Până la urmă o să vă încurcaţi… o avertiză cu glas încet, blând.

Elvira rămase ca năucă, dar numai un moment.

— Le-am luat din magazinul unde lucrez. Erau ultimele din stoc şi le dădeau ieftin. Sunt de firmă, ştiţi? se grăbi ea să precizeze, având în glas o urgenţă în care comisarul citi din nou dorinţa de a încheia subiectul.

— Înţeleg, un chilipir… Îl cunoaşteţi pe Pitti?

Din nou, femeia păru să cadă pe gânduri înainte să răspundă. Apoi afişă iar un zâmbet forţat.

— Ăla care se plimbă îmbrăcat ciudat? se prefăcu ea că-şi aminteşte anevoie. Ghitta îl cunoştea şi mi-a zis că mai dădea pe-aici din când în când. Mi se pare că e un homosexual dintre aceia cărora le place să piardă vremea prin saloane.

— Venea des pe-aici?

— Nu ştiu să vă spun. Ghitta nu-mi povestea chiar tot. Dar mi-a vorbit despre el de câteva ori.

— De bine sau de rău?

— Zicea că e foarte simpatic şi că ştie multă lume. Poate că-i era de folos.

— Se-nvârte des prin împrejurimi… aruncă Soneri momeala.

Elvira îi întoarse o privire fixă şi prevăzătoare care ascundea faptul că aşteaptă o mutare din partea lui. Părea un pugilist aflat în faţa adversarului. Dar comisarul se pomeni rămas fără întrebări şi nu zise nimic, scrutând-o la rândul lui cu privirea.

— Dacă nu mai vreţi să mă-ntrebaţi nimic, eu mă duc să mă odihnesc, hotărî în cele din urmă femeia, cu o sclipire victorioasă în ochi.

Apoi făcu doi paşi înapoi şi închise uşa, în vreme ce Soneri se uita încă la cele două valize identice sprijinite de perete.

Proasta dispoziţie care-l cuprinse pe dată îl făcu să iasă din clădire. Îşi aprinse o toscană şi porni pe străduţe, descriind traseul unui ac care trece prin ochiurile ţesăturii. Auzea cum clopotul domului bate la fiecare sfert de oră şi i se părea că de fiecare dată se află la aceeaşi distanţă de el. Se opri în punctul unde Via Corso Corsi se uneşte cu Via Saffi. În depărtare auzea un fel de scârţâit. Ascultă zgomotul acela apropiindu-se până zări un bărbat

cocoşat şi înfofolit într-o învălmăşeală voluminoasă de paltoane şi care împingea un cărucior de supermarket plin cu fleacuri. Scârţâitul era provocat de roţile neunse, iar vaietul acela părea un fel de avertisment, asemenea clopoţelului celor care transportau cadavrele pe timp de ciumă. Soneri se pomeni faţă în faţă cu un individ urâţit de efortul de a trăi, dar prin barba lungă şi părul aproape alb care-i cobora până la umeri recunoscu un chip familiar. Şi celălalt trebuie că avu aceeaşi impresie, pentru că ochii limpezi îi străfulgerară.

— Ciao, Fadiga, îi zise Soneri.

Bărbatul înălţă chipul hirsut printre ale cărui umbre comisarul distinse un zâmbet firav. Apoi îl văzu dând din cap de mai multe ori, scuturând coama albă.

— Domnu' poliţist, şopti înainte să-şi împingă mai departe căruciorul care scârţâia.

Soneri îl lăsă să se îndepărteze câţiva paşi, iar tocmai când se pregătea să-l strige îl văzu făcându-i semn. Îl urmă spre Piazzale dei Servi, unde câţiva copaci adăposteau maşinile parcate la umbră. Rămase câţiva metri în spatele lui până când scârţâitul se stinse şi din întuneric îl auzi pe Fadiga chemându-l în şoaptă. Îi dibui silueta întunecată după un gard viu scund de cimişir. Atunci aprinse un chibrit şi lumină o ascunzătoare din carton încropită la poalele unei magnolii mari.

— E casa ta?

— Când nu plouă. Dacă plouă, caut un loc la cămin, dacă găsesc. De cele mai multe ori stau treaz toată noaptea în pasaj.

— Ploaie sau nu, un pat ţi-ar fi mai bun.

— Şi unde să mai găsesc un pat? replică celălalt cu scepticism. Cu toţi imigranţii ăştia… Nici aici, nici la mănăstire. Pe noi, boschetarii, nu ne vor, nu-ţi trebuie mult să bage cuţitu-n tine. Iar afară găseşti italieni care-ţi dau foc ca să se distreze.

— Aici eşti în siguranţă?

— Nu mai e nimeni sigur de nimic. Da-n locu' ăsta ei nu mă văd şi cu abureala care e… Şi pentru

că… încheie bărbatul atingându-şi de mai multe ori degetele arătătoare, făcând aluzie la discuţia lor între patru ochi.

— De ce ţi-e teamă?

— Pe Ghitta au curăţat-o, nu?

Comisarul aprinse o ţigară şi la lumina chibritului zări expresia contrariată a lui Fadiga.

— Cine crezi c-o să ne vadă? întrebă Soneri.

— Când află că ai vorbit cu poliţia îţi pun în cârcă şi ce n-ai făcut.

Avea dreptate. Se întâmplase de multe ori să crape câte unul pentru că se ciripise, dar victima să nu aibă nicio legătură cu asta.

— Cu cuţitul, aşa-i? întrebă bărbatul pe un ton de parcă ar fi ştiut deja răspunsul.

Comisarul încuviinţă în întuneric.

— Se-nvârtea în nişte cercuri nasoale, comentă el.

De fapt, trebuia să fie o întrebare, dar fraza îi ieşi ca o afirmaţie.

De data asta Fadiga dădu din cap, dar cu mişcări rapide şi scurte.

— Cartieru' ăsta-i un cerc nasol, declară.

— Cine mergea să şi-o tragă la Ghitta? întrebă Soneri pe nepusă masă.

— Numele nu le ştiu, da' mutrele unora le-am văzut în ziar. Eu trăiesc din ziare, am cărucioru' plin. Mi le înfăşor pe picioare când mi-e frig, îmi sunt şi saltea, şi pernă. Ziarele sunt uniforma boschetarilor.

— Ce ziare foloseşti?

— Ce-mi pică-n mână. Le iau din tomberoanele pentru hârtie: reviste, săptămânale… Da' cele mai bune sunt cotidianele. Au hârtia cea mai potrivită pentru ce-mi trebuie mie.

— Şi zici că ai văzut în ziar feţele unora dintre cei care treceau pe la pensiunea Ghittei?

— Da. Doar nu le iau numa' ca să mă-ncotoşmănez cu ele. Uneori mai arunc un ochi pe ele, chiar dacă-s vechi. Timp am destul.

— Nu-ţi aminteşti pe cine ai recunoscut?

— Nu mă interesează numele, doar mutrele. Şi majoritatea nu-mi plac. Lumea e feroce, eşti poliţist, ar trebui să ştii asta. Iar dacă bagă cineva cuţitu-n tine, în fond e răul cel mai mic. Gândeşte-te ce-am păţit eu şi mulţi alţii.

— Ai putea ieşi din viaţa asta. Să te întorci la ea, vreau să zic.

Fadiga clătină din cap.

— Viaţa asta e o cursă necruţătoare, iar eu am avut ghinionu' să mi se spargă un cauciuc. Am încercat să ajung din urmă plutonul, da' goneau prea tare.

În întuneric, comisarului i se păru că celălalt se micşorează şi se ghemuieşte în palton. Fusese cândva unul dintre cei mai buni asistenţi de fizică de la Universitate, pe vremea când o frecventa Soneri. Apoi soţia îl părăsise, iar derapajului psihologic i se adăugase colapsul profesional. În cele din urmă alesese să trăiască la marginea lumii, într-o singurătate sfidătoare.

Comisarul fuma cu palma făcută căuş, ascunzând jarul cum fac ţăranii la câmp sau soldaţii pe front. În mod inconştient, îl cuprinsese şi pe el teama pe care i-o comunicase Fadiga, aceea de a fi văzut.

— Cum mai era Ghitta în ultima vreme?

— La fel ca tot cartieru' ăsta: schimbată, bombăni omul străzii punând o mână pe mânerul căruciorului.

— Mai închisă în ea?

— Trecea şi-şi vedea de-ale ei, ca toată lumea. Nu mai recunoşti nimic din străduţele astea. Lumea s-a înrăit. Şi imigranţii sunt răi, pentru că televizoru' i-a făcut să creadă că aici câinii umblă cu covrigi în coadă şi, când colo, au descoperit că asta-i o vrăjeală. Aşa c-au văzut negru în faţa ochilor.

Fadiga oftă, iar în jurul gurii barba i se acoperi de picături minuscule.

— Nu mai recunosc nici casa în care m-am născut şi am crescut, de pe Borgo Dalmazia. Au restaurat-o, au refăcut closetele şi au transformat atelierele în garaj. Înăuntru încă e nevastă-mea care

şi-o trage cu altu'. Trec pe-acolo noaptea, când dorm toţi, şi cu ajutorul vinului trăiesc un vis ancorat pe vecie în prezent. De altfel, la ce m-aş putea gândi? Pentru unul ca mine ar fi ridicol să se gândească la viitor şi prea dureros să se întoarcă spre trecut.

— Îl cunoşti pe Pitti?

— A, domnişoara aia! Te priveşte cu dispreţ, da' e mai bine să puţi decât să duci o viaţă de slugă.

— A cui?

— A multora. Oameni puternici: parlamentari, industriaşi, avocaţi… Şi pe ăştia îi ştiu numai după mutre. Mulţi mergeau la Ghitta.

Pe Via Saffi se auziră nişte paşi iar Fadiga tăcu, ciulind urechile. Apoi zgomotul ritmat se îndepărtă, pierzându-se printre grădinile întunecate ale blocurilor.

— Ce lucrează?

— Ţi-am zis: linge lumea-n fund. Şi încă ceva pe lângă. Da' ce poliţist mai eşti şi tu dacă nu ştii chestiile astea?

— Am fost plecat mulţi ani. Şi nici eu n-am vreo mare tragere de inimă să-mi amintesc.

Îl văzu încuviinţând din cap şi scuturându-se uşor în umbră, până când roţile căruciorului scoaseră un scârţâit.

— Exact. Dar la Ghitta ai fost şi tu, sigur ştii cum era… insistă Fadiga şi se apucă să bea dintr-o sticlă de vin de la supermarket ca să lupte împotriva frigului şi a gândurilor negre.

După ce luă înghiţitura, Soneri întrezări o gură cariată, cu multe goluri. Se înţelegea că vrea să-şi încheie socotelile cu lumea şi caută ajutor în alcool. Iar apoi Fadiga zise:

— Nu era vreo sfântă!

Soneri îşi aminti de Angela şi de judecăţile ei deloc onorante asupra bătrânei. Măsură astfel cât de mult puteau amintirile să îndulcească şi să falsifice adevărul. Era cu adevărat numai un vis. Iar mintea noastră – o scamatoare care stăpâneşte la perfecţie jocul de lumini şi umbre.

Se înnegură, simţind cum multe certitudini i se topesc într-o hemoragie de gânduri.

— Nu, nu era vreo sfântă, repetă Soneri încetişor. Dar ăsta nu-i un motiv suficient să-i facă cineva inima bucăţi.

Fadiga păru cutremurat. Poate că preţ de o clipă se gândi chiar că la fel ar putea sfârşi şi el. După aceea mormăi:

— Tre' să fi avut ceva nasol cu ea.

— Cine putea să aibă ceva cu ea? întrebă comisarul.

— Nu ştiu, scutură celălalt din cap. Ce se poate şti despre oamenii care vin din afară, din case împrejmuite de garduri înalte ca nişte chiparoşi şi cu ferestre blindate? Ghitta avea de-a face cu oameni bogaţi şi puternici, iar ea nu făcea decât să dea camere în chirie. Cei puternici nu-i respectă decât pe cei puternici. Pe ceilalţi îi folosesc. Iar când nu mai au nevoie de ei sau devin o povară… Să nu te pui niciodată cu bogaţii: e singura lecţie care mi-a rămas în minte din perioada când eram comunist.

Chemarea trecutului îi provocă un nou fior de amărăciune lui Soneri, care-l privi pe Fadiga cum aranjează cartoanele printre care avea să-şi petreacă noaptea.

— Ar fi putut să închidă şandramaua, să iasă la pensie… Nu pricep de ce s-a încăpăţânat să facă pe combinatoarea, insistă comisarul.

— Unii nu se resemnează. Trag înainte cu orice preţ şi nu-şi dau seama că e inutil să te opui trecerii timpului. Pot doar să se conformeze noilor condiţii. Ajung să fie nişte pantomimi care se adaptează la un rol de fiecare dată nou pe care li-l sugerează timpul, cel mai tiran regizor dintre toţi. Ghitta a încercat să rămână în activitate – aia era viaţa ei. Dar niciun student, azi, n-ar mai merge la o proprietăreasă ca ea. Nu doar pentru că au cu toţii bani, ci pentru că le lipseşte smerenia. Şi-apoi, acum, aici nu mai e nimeni, casele sunt goale…

Comisarul trase din ţigara aproape stinsă şi se gândi la destinul de supravieţuitor al lui Fadiga.

— Când găseşti în ziare poza cuiva care mergea la Pensiunea Tagliavini pune-o deoparte. Într-una dintre nopţile astea o să ne revedem, zise.

— Mai bine să nu ne vadă nimeni. Aş putea sfârşi ca Ghitta. Nu că mi-ar păsa cine ştie ce, da' de cuţite mi-a fost mereu frică. Îţi las paginile alea sub cartoane. O să pară că au ajuns acolo din întâmplare.

5

Răsăritul semăna cu apusul în învelişul acela de ceaţă, iar Soneri avu impresia că, de fapt, nu se culcase. În Via Farini aşteptă ca fratele Fiorenzo să deschidă uşa laterală a bisericii, care dădea în strada pustie. Dar când intră îşi dădu seama că mai multe bătrânici se aşezaseră deja printre bănci şi că pe sub ochi îi treceau cu repeziciune nişte siluete mici şi negre. Rămase într-un colţ întunecat, departe de altar, şi se puse pe aşteptat. Anchetele lui erau alcătuite din aşteptări mai mult decât din acţiune. Din pricina asta, colegii îi spuneau „chinezu", chiar dacă nimeni nu i-ar fi zis-o în faţă.

În lumina slabă reuşea să observe aproape toată nava, cu băncile şi scaunele din ea. Bătrânicile se apropiau, uimitor de sincronizate, într-o tăcere mormântală. Se auzeau numai vaietele lemnului de fiecare dată când cineva se aşeza sau îngenunchea. Şi se mai auzea bufnetul uşii de lângă confesional.

Când îl zări, avea aceeaşi înfăţişare elegant-excentrică şi se deplasa cu pas elastic şi hotărât, atingând uşor scaunele şi băncile. Comisarul se retrase în spatele unei coloane. După ce mătură rapid interiorul cu priviri care trădau un soi de nelinişte, Pitti se aşeză, continuând să rotească nervos ochii. Îşi scosese melonul acela neobişnuit, iar acum i se vedea ţeasta aproape pleşuvă, acoperită în creştet cu un strat subţire de firişoare lipsite de viaţă. Stătea în mijlocul navei, în rândurile de bănci din faţa intrării, şi părea gata să se ridice să plece sau să iasă degrabă în întâmpinarea cuiva. Din întuneric, Soneri îl studia cu privirea, molfăind ţigara stinsă.

Pitti îşi răsucea părul între degete, privea neliniştit împrejur şi de două sau trei ori lovi cu piciorul în bancă, atrăgând priviri severe din partea bătrânicilor. La un moment dat se ridică, ajunse lângă statuia Sfântului Uldarico şi strecură în

cutiuţă câteva monede, aprinzând apoi o lumânare. Comisarul îi urmări mişcările observând că mâna îi tremură când apropie fitilul de flacăra celorlalte lumânări, iar când se întoarse să scruteze cu privirea printre bănci văzu un bărbat de înălţime mijlocie, îmbrăcat într-o geacă de piele închisă la culoare, care stătea aşezat în mijlocul navei. Pitti, în schimb, rămăsese în picioare în faţa statuii, nemişcat, cu aerul cuiva care se roagă. Apoi plecă de-a lungul coridorului, croindu-şi drum printre băncile din faţa bărbatului cu geacă şi făcându-se în cele din urmă nevăzut în întunericul unei capele din stânga altarului. Privirea comisarului se muta cu repeziciune de la unul la celălalt. Nu-l mai vedea pe Pitti, dar ştia că trebuie să fie pe undeva în bezna din capelă. De fapt, tocmai într-acolo se îndrepta individul cu geacă, după ce schiţase o genuflexiune stângace în faţa altarului. Acum era şi el în întuneric, în timp ce tot restul bisericii părea să nu fi acordat nicio importanţă mişcărilor: nici bătrânicile, dintre care unele mai tuşeau din când în când, nici fratele Fiorenzo care se ruga în confesional, nici statuile sfinţilor, cu privirile lor pline de extaz. Se gândi să înainteze în întunecimea aceea ca să-i ia prin surprindere pe cei doi, însă ar fi trebuit să traverseze o porţiune din navă în care lumina nesigură a lumânărilor topea întunericul în penumbră.

Trecuseră deja câteva secunde de când Pitti şi bărbatul se retrăseseră în capela pe care acum comisarul o vedea reprodusă în planul clădirii fixat pe coloana din faţa lui. Citi că era dedicată Sfântului Egidio şi dedesubt, pentru turişti, exista un interfon prin care se putea asculta povestea bisericii. Trebuia doar să introduci cincizeci de eurocenţi ca să iluminezi comorile de pe pereţii cupolelor şi navelor.

Fu asemenea unui bliţ. Lumina ţâşni din ungherele ascunse şi se năpusti în spaţiul acela, dând impresia că-l măreşte şi spulberând întunericul. Bătrânicile ridicară brusc capul, ca

trezite pe neaşteptate, în timp ce bărbatul cu geacă de piele se îndrepta în goană spre ieşire. Lumina îi luase prin surprindere pe el şi Pitti, dar numai preţ de o clipă. Apoi bărbatul o luase la goană şi făcuse un singur gest instinctiv, acela de a vârî ceva în buzunar. Ceva ce poate tocmai primise. Ceva la care ţinea şi despre care voia să fie sigur că n-o să piardă.

Şi Pitti porni spre uşă, dar cu calm, parcurgând în sens invers traseul de puţin mai devreme. Când ieşi în dimineaţa înceţoşată, Soneri îl aştepta deja, ascuns pe jumătate de uşa unui bloc. Ajunse lângă el, iar celălalt se prefăcu surprins, pentru ca apoi să-i arunce o privire superioară, de mare aristocrat. Comisarul îl fixă la rândul lui cu o privire fermă până când văzu îngâmfarea stingându-se şi lăsând locul unei uşoare consternări.

— Bun, şi-acum? izbuti să rostească Pitti, simţindu-se prins la colţ.

Soneri nu răspunse pe loc şi continuă să-l scruteze cu privirea.

— Prima mutare vă aparţine, Pitti, răspunse după câteva clipe, punând accent pe porecla bărbatului.

Celălalt părea să-şi fi regăsit întrucâtva calmul, chiar dacă de aproape părea şi mai caraghios din pricina costumaţiei de mic baron.

— Opriţi lumea pe stradă fără motiv şi mai aveţi pretenţia ca tot ei să se justifice? replică Pitti cu un glas la care Soneri se aştepta să fie strident dar, când colo, era grav, profund.

— Ştiţi foarte bine cine sunt şi de ce v-am oprit – altfel, ieri seară, n-aţi fi dat bir cu fugiţii. Ce i-aţi dat bărbatului aceluia?

— Nişte bani.

— De ce?

Pitti începu să râdă.

— I-am dat şi gata, ce vă interesează?

— La cinci dimineaţa, în capela întunecoasă a unei biserici? insistă Soneri.

Pitti făcu o jumătate de pas înapoi. Se înţelegea că-i era teamă.

— A călătorit toată noaptea şi a ajuns în oraş azi-dimineaţă. Mi-a spus că trece printr-o perioadă grea. Ce altceva vreţi să mai ştiţi despre viaţa lui personală?

Comisarul făcu un gest de lehamite, invitându-l s-o lase baltă.

— Are ghinion: a ales biserica unde venea Ghitta.

Făcu o pauză, îndeajuns cât să cântărească nervozitatea celuilalt.

— Şi dumneavoastră eraţi prieten cu Ghitta, nu-i aşa? adăugă el apoi coborând glasul, pe tonul cel mai prietenos cu putinţă.

Pitti încuviinţă din cap şi oftă prelung.

— Credeţi că eu ştiu ceva? întrebă apoi cu voce îndurerată.

Părea speriat, iar mâinile îi tremurau la fel ca puţin mai devreme în biserică, atunci când aprinsese lumânările. Însă tonul convingător al lui Soneri îi topea neîncrederea.

— Despre Ghitta ştiţi multe. Eraţi persoana în care avea cea mai mare încredere.

Celălalt îşi dezlipi privirea de la comisar cu o iuţeală care nu putea însemna decât o mărturisire.

— E adevărat, confirmă el, aveam multă încredere unul în celălalt, dar niciodată n-am ajuns până la capăt. Mereu a avut o latură întunecată. Iar eu, pentru că sunt delicat, nu voiam să intru acolo.

— De exemplu?

— Vrăjitoriile alea pe care le făcea… Nu mă convingea şi nu pricep cum de-i putea cere atâta lume să…

— În localităţile din Apenini au rămas anumite tradiţii… Sunt cu toţii bătrâni…

Pitti îl privi în ochi pe comisar, dar se uită imediat în altă parte.

— Nu făcea vrăji numai acolo, preciză el. Făcea şi aici, în oraş. Şi nu veneau la ea nişte amărâţi, erau numai specialişti, chiar şi medici.

Soneri se răfui câteva secunde cu ţigara, care pe umezeala aceea nu voia să se aprindă. Când reuşi în

cele din urmă să tragă primul fum, îi făcu semn să continue.

Dar Pitti parcă rămăsese căzut pe gânduri, aşa că întrebă mai departe:

— Credeţi că are vreo legătură cu ce s-a întâmplat?

— Nu ştiu. Probabil o fi ceva legat de avorturi.

— Eu ştiam tocmai invers: că izbutea să le ajute pe femeile care nu reuşeau să aibă copii.

— Şi asta. Ghitta ştia să facă de toate.

Şi, cu un zâmbet sarcastic, adăugă:

— Era o femeie diabolică.

Pitti vorbea, iar în faţa ochilor lui Soneri se destrăma imaginea Ghittei aşa cum o păstrase cu dragoste vreme de atâţia ani. În acelaşi timp, simţea cum în el creşte o bănuială implacabilă ca moartea. Dar care n-avea legătură cu ancheta.

— Pe cine ajuta să facă avort? se informă având în glas o notă de nelinişte.

— Întotdeauna pe fetele de la pensiune, dar şi femei măritate, cele care nu voiau să afle nimeni, cu atât mai puţin soţul.

Bănuiala prinse rădăcini şi mai puternice în mintea comisarului. Iar o amintire declanşă o anchetă personală, paralelă: oare hemoragia care o ucisese pe Ada putea fi provocată de efectele secundare ale unui avort prost realizat? Nu luase niciodată în calcul ipoteza asta, dar ştia pe de rost raportul medical în care se spunea că moartea putea fi pusă şi pe seama unei nespecificate „leziuni anterioare”. Revăzu fotografia Adei în braţele altcuiva şi se apropie, clătinându-se, de golul care se deschidea peste tot în jurul lui. Simţi că se sufocă, într-atât încât scoase ţigara din gură şi scuipă mânios fumul.

— Nimeni n-a reuşit vreodată s-o cunoască întru totul pe Ghitta, continuă Pitti. Şi poate că din cauza asta au omorât-o. N-aveai cu ce s-o prinzi. Probabil cuiva i s-a făcut frică de independenţa ei.

Un camion claxonă în ceaţă şi puţin mai târziu se auzi scârţâitul căruciorului lui Fadiga. Soneri îşi

dădu seama că prea multe bănuieli îi distrăgeau atenţia, aşa că puse întrebări la impuls ca să rupă tăcerea în care i se afundau gândurile.

— Cine era bărbatul căruia i-aţi dat bani?

Pitti îl fixă cu o privire surprinsă – nu se aştepta să se întoarcă la subiectul acela. Abia atunci comisarul îşi dădu seama că celălalt îl condusese cu pricepere prin viaţa Ghittei ca să evite întrebări stânjenitoare.

— Un prieten, v-am zis deja. Vă asigur că n-are nicio legătură cu moartea bătrânei. Probabil ştiţi…

Se opri o clipă, jenat.

— …că am mulţi prieteni…

Din tonul pe care-l folosi, Soneri înţelese totul. Gusturile sexuale ale bărbatului puteau fi intuite, dar poate că nu aceea era jena de care voia să se elibereze.

— Mereu sunteţi atât de recunoscător?

— Şi dumneata mereu eşti atât de josnic? replică Pitti cu jumătate de gură.

Între ei se lăsă o tăcere tensionată, apoi, după ce trecură câteva secunde, comisarul schimbă subiectul.

— Ghitta a dat de necazuri cu avorturile acelea?

— Nu ştiu, dar e probabil. Se pricepea, dar n-avea o pregătire reală în sensul ăsta.

Bănuiala îi străbătu lui Soneri creierul ca un glonţ. Dacă totul era adevărat? Dacă ipoteza mascată şi temută a medicului după moartea Adei era tocmai cea corectă pentru a explica un sfârşit imprevizibil? Îşi pierdu concentrarea şi interesul faţă de Pitti, care acum îl privea uluit şi bănuitor. Deodată nu mai ştia ce să-l întrebe. Mintea i se împleticea în sângele închis la culoare al feţilor sfâşiaţi printre urlete de durere cu ajutorul unor instrumente grosolane, la nimereală. Şi, încetişor, tot mai puternic, îl asalta sentimentul de zădărnicie pe care-l simţise deja în faţa fotografiei care o înfăţişa pe soţia lui cu altul. O zădărnicie care se năştea din ruinele certitudinilor intime imposibil de reconstruit.

Îşi dădu seama că Pitti îl studia cu o privire întrebătoare şi ieşi cu greu din vârtejul propriilor emoţii. Căută o ieşire de urgenţă din conversaţia aceea pe care nu mai reuşea s-o susţină.

— Unde vă găsesc? întrebă pe un ton care se voia prietenesc, dar sună ca un amestec ciudat între rugăminte şi ameninţare.

— Văd că mergeţi mult pe jos – şi eu la fel, deci o să avem destule ocazii.

— Nu mă siliţi să fac pe poliţistul… Pot pune pe cineva să vă urmărească sau vă pot chema la secţie să daţi declaraţii. Şi atunci o să afle toată lumea…

Pitti se alarmă.

— Nu-i nevoie, se grăbi el să spună, îmi puteţi da un telefon. Uitaţi-vă pe listă şi căutaţi-o pe Gina Montali, mama mea. Locuieşte în Borgo Marodolo. Eu sunt Giancarlo Gualerzi, mama ştie mereu unde să mă găsească şi îmi face legătura. Dar, vă rog, nu-i spuneţi că sunteţi poliţist.

Dădu să plece, dar Soneri îl apucă de braţ şi pe chipul lui Pitti apăru o expresie între teamă şi excitare.

— Acum ştiu cine e Pitti, dar cine sunt Ultimajbă, Balşoi, Pilă…?

— Şi asta este din partea întunecată a Ghittei. E o semilună, pe jumătate în lumină, pe jumătate în umbră.

— S-o fi prins cineva…

— Se vede că n-aţi cunoscut-o bine pe femeia aceea, comentă Pitti turnând fără să vrea sare pe rana comisarului. Frecventa multe persoane importante care aveau încredere în ea tocmai datorită discreţiei. Numai ea ştia ce se ascunde în spatele numelor de cod pe care le inventa pentru fiecare dintre clienţii ei.

Părea sincer. O lumină de culoarea cenuşii îi învălui în timp ce strada începea să se anime şi câţiva muncitori cu un camion dotat cu macara instalau decoraţiuni pe stâlpii de iluminat de pe stradă.

Când, mai târziu, Soneri ajunse la secţie, Juvara îl aştepta deja în birou. Odată cu trecerea timpului simţea o neplăcere tot mai puternică de fiecare dată când trebuia să renunţe la vagabondajele lui prin oraş şi să rămână închis în încăperile Brigăzii Mobile. Totuşi, se bucura de multă libertate. Doar el putea lucra aproape tot timpul de unul singur şi se putea prezenta sporadic la şedinţe. De treburile organizatorice se îngrijea Juvara, care-i reproşa timid absenţele.

„De ce te tot plângi?" îl întrebase într-o zi Soneri. „Doar te pregăteşti să-mi iei locul, nu? Nu te interesează cariera?"

Inspectorul îl privise năuc şi de atunci el înţelesese că era băiat bun. De data asta, însă, Juvara avea o faţă mai întunecată decât de obicei. Începu prin a-i arăta rezultatele analizelor efectuate de criminalişti asupra cuţitului.

— Nanetti confirmă că sunt urme din sângele bătrânei, explică el.

— Nici nu mă-ndoiam, afirmă Soneri, tratând proba ca pe un simplu detaliu. Spune-mi restul.

— Chestorul mi-a făcut capul calendar.

Comisarul şopti „ce dobitoc!" printre dinţi fără ca Juvara să-l audă. Ştia că inspectorul încasa din stânga şi din dreapta, dar că adevărata ţintă era el.

— De ce? întrebă în cele din urmă.

— Ieri a avut loc un jaf şi hoţii au reuşit să scape. Agenţii au declarat că a fost din cauza proastei coordonări dintre noi şi patrule, aşa că primarul s-a dus la chestor…

— Nu-ţi face griji, şi-a vărsat pe tine nervii care-mi erau adresaţi mie. Capuozzo ţi-a căzut greu?

Juvara ridică din umeri cu un gest care însemna o jumătate de răspuns afirmativ.

— Oricum, şi-a mai păstrat nervi şi pentru dumneavoastră. A anunţat că vrea să vă vadă în dimineaţa asta.

Iritarea începu să-l încălzească încetişor. Mai bine nu se mai lăsa ţinut la foc mic şi-l înfrunta pe chestor imediat.

Zâmbetul fariseic al şefului îi întunecă şi mai mult dispoziţia şi când se aşeză în faţa superiorului continuă să-l calce pe nervi, la fel de tare ca scaunul de epocă al cărui spătar îl apăsa între omoplaţi ca ţeava unui pistol.

— Dragă Soneri, unde suntem cu ancheta despre proprietăreasă?

O lua pe ocolite. Însemna că furia i se domolise sau că mergea şi el să şi-o tragă la Ghitta.

— Cred că mai durează. Situaţia nu-i grozavă.

— Şi totuşi, dumneata te ocupi cu sârguinţă de caz, i-o întoarse chestorul plin de venin.

Nu se înţelegea dacă voia să insinueze că nu face nimic sau că e mereu absent. Poate că şi una, şi alta.

Soneri ezită, neştiind dacă să-i răspundă cu la fel de multă ironie sau s-o lase baltă. Alese această din urmă cale:

— Fac tot posibilul, domnule chestor.

Imediat după aceea îşi dădu seama de perfidia involuntară a acelui „domnule”: Capuozzo îşi ieşea din minţi când cineva nu-i spunea *„Dottore”*. Dar deja îi scăpase porumbelul, iar chestorul se străduia să-şi păstreze calmul, chiar dacă arăta de parcă era gata să explodeze.

— Sincer să fiu, Soneri, se răzbună el imediat, nu văd să faci mari progrese în ancheta asta, îl muştrului. Când citesc în ziare că bâjbâim pe întuneric, chestia asta mă irită. Gazetarii sună la fiecare trei ore şi nu ştiu ce să le răspund. Dumneata, pe de altă parte, nu eşti niciodată aici… Acum au început să inventeze că există crimă organizată, taxe de protecţie… Iar responsabil cu siguranţa eu sunt. Eu răspund dacă batem apa-n piuă, încheie el aplecându-se spre comisar şi lovindu-se teatral cu degetul mare în piept de trei ori.

În clipa aceea Soneri întrezări o cale de scăpare şi, fără să stea pe gânduri, se aruncă asupra ei:

— Renunţ la anchetă. Daţi-o unui alt coleg.

Între cei doi se lăsă o tăcere stânjenitoare. Pentru Soneri, acela nu era un caz ca oricare altul, nu era

numai o anchetă despre moartea Ghittei. Cu cât se cufunda mai mult în el, cu atât îşi dădea seama că, în definitiv, era o anchetă despre sine. Iar ce descoperea din când în când era oricum, numai nu plăcut.

— Vorbesc serios, reluă cu sinceritate deplină. Nu simt că pot merge mai departe.

Capuozzo aşeză stiloul lângă un teanc de hârtii, împreună mâinile, îşi pocni degetele şi se aplecă din nou spre el. De data asta părea îngrijorat, aproape afectuos.

— Nici vorbă, nu face vreo prostie, şopti el. Ce am spus adineauri era ca să te îmboldesc un pic, dar îmi dau seama… În fond, au trecut doar câteva zile…

Căinţa chestorului îl amuză pe Soneri, cu toate că de-acum era ferit de iluzii. Însă dură numai o clipă, pentru că imediat după aceea înţelese adevăratul motiv:

— Am pe toată lumea în concediu! Cui să dau cazul? pufni Capuozzo. Doar nu putem suspenda ancheta pentru cincisprezece zile!

În timpul goanei de sărbători, Soneri era unul dintre puţinii care rămăsese la serviciu, iar pe şef îl interesa să bifeze toate căsuţele. Asta era tot. Comisarul se ridică, profitând de telefonul care suna, iar chestorul făcu semn că-i dă voie să plece, aşa că se îndepărtă plutind ca untura la suprafaţa propriei inutilităţi.

Juvara încercă să-l oprească pe coridor, dar Soneri, printr-un gest, îl invită s-o lase baltă înainte să apuce să deschidă gura. Avea nevoie de aer. Nu mai suporta mirosul stătut din birourile de la secţie, un amestec inconfundabil de transpiraţie, parfumuri de doi bani, soluţii de curăţare, fum, mizerie şi coşuri de gunoi niciodată golite. Porni din nou spre Via Saffi, urmat de damful acela. Reuşi să scape de el abia când se pomeni în faţa frizeriei lui Bettati.

— Îţi creşte greu părul, cred că or fi zece ani de când nu te-am mai aranjat, glumi frizerul.

— Din păcate sunt mai mulţi, îl corectă comisarul.

Nu se schimbase aproape nimic. Numai câteva scaune moderne pe lângă cele cu şezut din trestie, pe care stătuseră fundurile a jumătate de oraş.

— Cu umezeala asta, lumea-şi păstrează blana, constată Soneri privind încăperea goală.

— Cei care vin la mine nu prea mai au păr. Ceilalţi se descurcă singuri. Oricum, aici nu mai rămân prea mult, mai aştept vreo doi ani ca să se rotunjească pensia şi pe urmă închid.

— Nu mai e mare lucru… şopti comisarul.

— Ce, din mine ţi se pare că a rămas mare lucru? i-o întoarse Bettati netezindu-şi puţinul păr şi uitându-se în acelaşi timp la chipul său şi, în plan secund, la comisar în oglinda pe care o avea în faţa ochilor, după care adăugă: Din garda veche am rezistat numai eu şi Ghitta. Din ea a rămas şi mai puţin. Dar e adevărat că Schianchi a dispărut…?

Comisarul încuviinţă înainte de a se aşeza pe scaun. Preţ de o clipă avu senzaţia că trăieşte într-un instantaneu din tinereţe, când la Bettati se discuta politică; o clipă în care se concentră plăcerea pe care fi putut s-o simtă într-un interval mult mai lung.

— Te-ai mai văzut cu Ghitta? întrebă apoi.

— În ultima vreme, puţin. Parcă mereu avea lumea la degetul mic. Singurul lucru pe care nu-l schimbase era incursiunea de joi până la Rigoso. Şi din pricina fiului, probabil.

— E cu capul?

— Nu-i cu minţile acasă, dar poate să stea şi singur. I-a cumpărat o casă într-un cătun unde el a rămas singurul locuitor. Aşa n-are vecini pe care să-i deranjeze.

— N-are nimeni grijă de el?

— Ba da, cineva tre' să fie. E un individ care mai vine din când în când la oraş. Unu' de la ţară: se vede din cum se-mbracă.

— Nu ştii cine e?

— Nici vorbă, răspunse frizerul clătinând din cap. Dar ştiu că-i aduce tot soiul de chestii din partea consătenilor. Răsplata pentru leacuri. În mare parte mezeluri, lucruri făcute-n casă. Ghitta cere plata în natură, chiar dacă acum nu pricep ce face cu mâncarea din moment ce nu mai are studenţi.

— Are alt soi de clientelă…

— Ştiu, da' ăia mănâncă rar. Cea mai mare parte a timpului o folosesc altfel…

— Ştii cine se perinda pe la pensiune?

— Umblă vorba că oameni importanţi. Lume care în facultate mergea acolo să înveţe şi care acum merge să şi-o tragă.

— Cunoşti pe careva?

— Nu, au trecut atâţia… se eschivă Bettati. O mulţime de pletoşi care pe-aici nu călcau. Tu erai unul dintre puţinii care se aranja.

— M-am conservat mai bine, se bucură comisarul de compliment şi arătă spre părul care-i rezista încă, deşi la tâmple albise.

Bettati îl observa în imaginea reflectată de oglindă iar Soneri îl privea la rândul lui. Nu mai era în floarea vârstei şi umerii îi cădeau când ridica foarfecele şi pieptănul.

— Tu erai cel mai moderat dintre toţi cei mulţi care ar fi vrut să spargă lumea-ntreagă. Pe lângă ei, parcă erai fascist.

— Fascist niciodată, protestă Soneri.

— Aşa le spuneau tuturor celor diferiţi de ei. Îmi umpleau frizeria de vorbe mari. Discutau despre revoluţie, da' când le vedeai mâinile albe ca untul…

— Nici n-au făcut vreo revoluţie.

— Buba e că n-au făcut-o nici proletarii adevăraţi. La urma urmelor, copiii ăia nu erau proletari.

Din ceaţa care stagna pe străduţe ajungeau până la ei lovituri de ciocan izolate. Se auzeau în pauzele din conversaţia lor.

— Auzi asta? întrebă Bettati. Construiesc monumentul pentru Baricadele din '22[3]? Lucrează

la el doi zidari din Crotone care nici nu ştiu ce fac. Frumos e că nu ştie nici arhitectul care l-a proiectat, un băieţaş care vorbeşte cu cuvinte englezeşti. Am discutat cu el şi crede că a fost vorba de confruntări între muncitori şi şefi. I-am zis că şefii erau reprezentaţi de fasciştii lui Balbo şi el a rămas năuc că în ’22 existau deja fascişti.

— Nu mai recunosc cartierul ăsta, admise Soneri. Ce s-a ales de cei care locuiau aici?

— Mulţi au murit, pentru că săracii mor tineri. Ceilalţi s-au îmbogăţit şi şi-au făcut vilişoare în afara oraşului. Aici nu se mai întorc pentru că locul ăsta le aminteşte de vremea când umblau rupţi în fund. Urăsc tot ce-a fost trecutul lor, din moment ce acum au impresia că sunt oameni respectabili şi votează cu dreapta. Se uită cu dispreţ la săraci din acelaşi motiv: le amintesc de cine erau odată.

— Te referi la amărâţii care ocupă acum casele care erau cândva ale lor?

— Ăştia pe lângă că sunt săraci sunt şi diferiţi, străini. Şi fac totul între ei. Nu vor să schimbe sistemul, vor doar să colonizeze spaţiile rămase libere. De noi se ţin departe. În ultimii ani unu’ n-a trecut pe la mine.

Pe Soneri îl cuprinse un fel de angoasă, ca o stare de rău. Avu din nou sentimentul acela de apăsare de mai devreme, de la secţie. Până şi ceaţa ajuta să construiască în jurul lui o cuşcă, chiar dacă de regulă n-ar fi avut nimic împotrivă. Simţi briciul lui Bettati alunecându-i pe gât sub bărbie şi gândul i se întoarse la cuţitul coradorului înfipt în inima Ghittei şi la ancheta aceea care-l reţinea într-o zonă a amintirilor dureroase. Când bărbierul îi luă prosopul de la gât şi-l scutură, afară se întunecase complet. Bettati îl privea în continuare în oglindă şi el îi întorcea privirea la fel. I se păru bătrân şi obosit: cu cât îl studia mai mult, cu atât mai evidentă era diferenţa între cel care era atunci şi imaginea despre el pe care o păstra în amintire.

— Ştii cine a fost singurul cu adevărat coerent? întrebă bărbierul pe nepusă masă.

Soneri rămase tăcut, invitându-l să continue.

— Fadiga! exclamă. El chiar a făcut o revoluţie. Dar de unul singur, ieşind dintr-o lume care nu-i plăcea.

— Măcar e singurul care nu acţionează din interes şi îşi plăteşte cu vârf şi îndesat alegerea.

Bettati încuviinţă şi rămaseră în tăcere la lumina neonului. Soneri simţea cum i se pune un nod tot mai puternic în gât din pricina angoasei. Se pregăti să ducă mâna la portofel şi să plece, dar celălalt îl opri ridicând mâna cu palma deschisă.

— Niciun ban, murmură el. Nici eu nu mai merg pe interes. Ţin deschis numai ca să stau de vorbă cu bătrânii supravieţuitori ca mine sau cu câte-un prieten care se-ntoarce. O fac ca să mai rămân puţin pe linia de plutire, apoi o să închid definitiv, cum ţi-am spus.

Soneri îl părăsi strângându-i mâna şi ieşi în aerul rece. În urma lui auzi scâncetul grilajului care se închidea, iar zgomotul acela îi dădu fiori. Câteva clipe mai târziu, telefonul începu să sune din buzunarul paltonului de stofă.

— Fratele Fiorenzo a sunat acum câteva minute foarte agitat, îi comunică Juvara. Zice că un individ l-a sunat în timpul catehismului şi a insistat să se întâlnească imediat. E sigur că e vorba de ceva care are legătură cu moartea doamnei Tagliavini.

— Şi a stabilit întâlnirea?

— Nu putea să-i lase pe copii, dar celălalt l-a zorit şi aproape l-a ameninţat.

— Deci îi e frică?

— Cred că da. Nu în ultimul rând pentru că ar trebui să facă totul să se desfăşoare ca o simplă spovedanie. Să simuleze, practic.

Soneri rămase în tăcere câteva clipe gândindu-se la câte lucruri gravitau în jurul bisericii unde mergea Ghitta la liturghie.

— Şi care-a fost concluzia?

— Fratele Fiorenzo nu s-a lăsat înduplecat şi bărbatul a închis fără să stabilească vreo altă întâlnire.

— Măcar vocea i-a amintit de ceva?

— Nu. Un ton destul de comun, dar călugărul zice că avea accent de la munte.

— Pe zi ce trece se complică totul, bombăni comisarul, gândindu-se la mănunchiul acela încurcat de indicii pe care nu ştia de unde să le apuce.

— Despre Fernanda vreo veste?

— Am sunat din nou la rudele de la Milano, dar nu ştiu nimic. Colegii de la Brigada Mobilă au mers acasă la ei şi mi-au confirmat că nu-i nici urmă de bătrână.

— Dacă individul ăla sună din nou, spune-i călugărului să ne dea de ştire imediat, conchise Soneri.

Acum mergea pe Via Saffi. Trecu prin faţa numărului 35 şi aruncă o privire spre barul pakistanezilor, care era plin de clienţi: singurul loc unde părea să clocotească o viaţă dezordonată şi veselă, înfometată după viitor. Bettati îi amintise de Fadiga, al cărui scărţâit îl auzise de undeva de pe străduţe. Când ajunse în Piazzale dei Servi, aşteptă ca o maşină să intre într-o curte printr-o poartă grea de fier, apoi se afundă în întuneric printre gardurile vii unde dormea bărbatul. Identifică petele cele mai deschise la culoare de pe cartoane şi scotoci acolo. Fadiga se ţinuse de cuvânt: găsi câteva pagini de ziar rupte neîngrijit şi ascunse sub o pernă de plastic. Nici nu se uită la ele, doar le vârî în buzunar şi se îndepărtă la timp cât să nu-l vadă nimeni.

Angela îl aştepta în faţa domului.

— Eşti gata pentru lecţia a doua?

— Am înţeles prea multe de la prima, mă retrag de la curs.

— Nu-ţi supraevalua inteligenţa, mai ai încă multe de învăţat.

— Ca să vezi! Eram gata să renunţ şi la anchetă, dar cum toată lumea e-n concediu Capuozzo m-a obligat să rămân. Crezi că sunt foarte motivat?

— Erai gata să faci o tâmpenie, comisare. E lucru ştiut că superiorii nu te au la inimă pentru că eşti un

soi de poliţai anarhist, dar dacă laşi totul baltă le faci jocul. Vrei să ajungi să conduci Biroul de Paşapoarte?

— Nu e o anchetă ca altele. Am de scotocit mult într-un trecut care e şi al meu. Ştiai că Ghitta le ajuta pe fetele de la pensiune să avorteze? Ştiai că în raportul medical despre moartea Adei scria că hemoragia putea fi provocată de o leziune anterioară? Iar restul înseamnă Ghitta, ideile în care a crezut, cartierul pe care nu-l mai recunosc… Nu sunt plătit să-mi fac rău singur. Trebuie doar să descopăr cine a ucis-o pe bătrână.

Angela se uită la el cu o privire înţelegătoare şi severă în acelaşi timp. Apoi şi ea se întunecă la faţă.

— Nu reuşesc să-ţi umplu prezentul, ăsta-i necazul.

Soneri simţea în jurul lui prea multă melancolie ca s-o risipească pe a Angelei, dar în acelaşi timp nu voia să pară egoist ignorând-o. Întinse o mână şi o strânse pe a ei. Era de-ajuns: dulcegăriile nu făceau parte din repertoriul lor.

Continuară să se ţină de mână şi când porniră spre biserica San Giovanni, pe străduţele înguste care arătau un oraş schimbat abia perceptibil, pe al cărui cadavru vechi şi inert îl măcinau timpul şi larvele lui, descompunându-l. Măriră pasul, ţinându-se de braţ. Mergeau lipiţi unul de celălalt, povestindu-şi despre toate locurile legate de viaţa lor intimă, dezvăluindu-se fără reticenţe, cu acea candoare a tinerilor care-şi amintesc de o copilărie din care tocmai au ieşit. Însă din poveştile lor urcă repede la suprafaţă cruzimea implicită a unor vremuri apuse odată cu visurile. Durerea care izvora de aici îi împinse să se refugieze în gesturi de adolescenţi. Începură să alerge ţinându-se de mână, pe de-o parte ca să aibă din nou iluzia că sunt tineri, pe de alta ca să fugă de stafiile care le răsăriseră în cale. În timp ce alergau se apropiaseră ca să se strângă în braţe şi se încurcaseră unul în picioarele celuilalt. Când se sprijiniră de un zid ca să-şi tragă sufletul, descoperiră că erau emoţionaţi. Soneri o

auzi pe Angela trăgându-şi nasul şi se simţi copleşit de un amestec inedit de sentimente în care se împleteau tristeţea şi fericirea, nostalgia şi teama faţă de viitor, inocenţa cu care făcuseră gestul acela de copii şi sentimentul ridicolului, profunzimea memoriei şi efemerul prezentului care se cufunda necontenit în ea, alimentând-o.

Soneri o luă din nou de mână pe Angela.

— Vino, îi şopti, şi se îndreptară în tăcere spre *Milord.*

Lui Alceste îi cerură o masă într-un separeu.

— Nu trebuie s-o mai facem, îl avertiză ea, încă tulburată. Nu trebuie să ne mai lăsăm duşi de valul de sentimente.

Comisarul nu zise nimic. Ştia că i-ar fi fost imposibil câtă vreme se ocupa de ancheta aceea.

— Mai bine suspendăm lecţiile, se limită el să propună puţin mai târziu.

— Asta n-a fost o lecţie, ci o şedinţă de conştientizare de sine, preciză Angela.

— Acum să comandăm un antidot, i-o tăie Soneri cercetând meniul.

Văzu tocana de burtă adăugată cu creionul în partea de jos. Ar fi înmuiat în ea o jumătate de chiflă. Comandă o sticlă de Bonarda. Mai mult ca niciodată, în perioada aceea îi înţelegea pe băutori, pe cei care aveau nevoie de măcar două pahare ca să înfrunte lumea şi să-şi creeze impresia că o domină.

Angela nu avea nevoie de alcool ca să-şi revină, îi era de-ajuns caracterul ei de luptătoare. Pentru ea, plânsul era doar un scurt recul care pregătea cursa pentru un nou impuls. În faţa lui Alceste, care nu reuşea să-i arunce vreo privire binevoitoare, comandă ca de obicei legume la grătar şi apă minerală.

— Vrei s-o razi pe toată? întrebă ea arătând spre Bonarda.

— Pot să-ţi ofer două pahare.

— O să faci ciroză.

— Ori aia, ori depresie. Nu ştiu care-i mai bună. Îţi aminteşti ce se spunea la Universitate? Depresia

face mai multe victime decât represiunea.

Soneri îşi turnă jumătate de pahar şi bău două înghiţituri după ce adulmecă îndelung vinul.

— Doar ţi-am zis că e nevoie de antidot, nu? adăugă şi scoase bucăţile de ziar pe care i le lăsase Fadiga.

Le aruncă pe masă sub ochii Angelei, care le privi fără să înţeleagă. Citi titlurile în viteză, aproape în şoaptă, dar comisarul o opri.

— N-au nicio treabă articolele, contează numai pozele.

— Vechi cunoştinţe, sintetiză ea.

— Mergeau să şi-o tragă la Ghitta.

Ea nu zise nimic. Fixă mult timp cu privirea chipurile tipărite al lui Franco Pecorari, consilierul de la Urbanistică, şi al dezvoltatorului Renato Avanzini.

— Mă rog, Pecorari a fost mereu amator de curve, predica iubirea liberă numai ca s-o practice cât putea de mult, conchise ea. Mă uluieşte Avanzini, un ins care se etalează cu soţie şi copii şi nu ratează nicio slujbă la dom.

— Ăştia-s cei mai răi, chicoti Soneri.

Ea îl întrebă cu privirea:

— Şi-acum că ai descoperit iţele astea ce-ai obţinut? E plin oraşul de aşa ceva.

— N-am obţinut nimic, din păcate. Dar să zicem că cineva ar fi încercat să-i şantajeze… Sau că însăşi Ghitta…

Angela afişă o grimasă neîncrezătoare.

— De ce să fi distrus o sursă de venit? În fond, mare lucru n-avea de făcut. Trebuia doar să deretice prin camere, să fie atentă ca perechile să nu se întâlnească unele cu altele, să aranjeze la loc paturile şi uneori să pregătească o cină cu produsele bune de la ea de la munte. Avea tot ce-i trebuie.

Comisarul luă o ţigară, o rupse şi o vârî în gură fără s-o aprindă, numai ca s-o răsucească între buze şi dinţi.

— Fadiga mi-a pus deoparte hârtiile astea. Zice că vede des în ziar pozele celor care frecventau

pensiunea. Ei sunt primii pe care i-a găsit.

— Sigur n-o să fie ultimii, adăugă Angela cu sarcasm.

Soneri se aplecă deasupra farfuriei pline ochi cu burtă de vită şi începu să moaie pâinea.

— Dac-aş şti unde-i Fernanda… murmură el la un moment dat, convingându-se că se băgase singur în gura lupului.

Dac-ar fi primit-o pe Schianchi, dacă s-ar fi recunoscut şi ar fi spart gheaţa formată odată cu trecerea anilor şi cu diferenţa între rolurile pe care le jucau, poate că bătrâna i-ar fi oferit un element care să-l ajute să înţeleagă ce se ascundea în spatele morţii Ghittei. La urma urmei, nu venise ţintit la el? S-ar fi scutit de la a cotrobăi prin amintiri. În cele din urmă, revenea mereu la greşeala iniţială.

— Nu poţi schimba ce s-a întâmplat deja, deci n-are rost să te gândeşti la asta. Dac-ai fi scriitor ai putea să ştergi o pagină şi s-o rescrii, dar în viaţă nu poţi să dai niciodată timpul înapoi, îl admonestă Angela ridicând fără chef o coadă de ţelină.

— Eu caut doar să reconstitui cât mai precis ce s-a întâmplat. Mă străduiesc să atribui un înţeles lucrurilor. Dar fac asta prin încercări. Domeniul meu e cel al plauzibilului.

— Uneori arunci cu ipoteze hazardate, ca în cazul Adei. La meseria pe care o ai, ar trebui să ştii să controlezi excesele de imaginaţie.

— Că a avut o relaţie cu un alt bărbat înaintea mea e lucru demonstrat. Nu la fel stau lucrurile cu avortul, dar eu sunt sigur că asta a făcut.

Angela ridică mâinile şi le lăsă să cadă ca în faţa unui lucru împotriva căruia n-ai nicio şansă să lupţi.

— Şi dacă da, ce? Ce s-ar schimba?

— Mi-am imaginat mulţi ani o femeie într-un mod diferit decât era ea în realitate.

— Asta n-o să-ţi răpească fericirea pe care ţi-a dat-o.

— Nu, Angela, îl întrerupse comisarul. Ideea e că suntem făcuţi din nimic. Din iluzii, aparenţe… Şi anchetele reconstituie cu chiu cu vai mecanica

faptelor. Ceea ce e puţin lucru. Descoperirea persoanei care a mânuit cuţitul înfipt în inima Ghittei, natura rănii, adâncimea ei şi tipul de hemoragie – asta înseamnă numai să descrii suprafaţa unui fapt. Dar nucleul de motivaţii, dansul fantasmelor care au generat furia – toate astea n-o să se afle niciodată. Încerci numai să le ghiceşti în baza intuiţiei, dar e o misiune disperată. Nu poţi domina realitatea şi fiecare rezultat obţinut când încerci ceva în sensul ăsta e doar parţial.

Angela lăsă furculiţa şi căzu pe gânduri. Discursul lui Soneri o tulburase. Poate pentru că gândea aceleaşi lucruri şi el doar le rostise cu o limpezime nemiloasă. În ciuda amărăciunii din vorbele lui, comisarul îi plăcea şi pentru profunzimile acestea care i-l dezvăluiau sensibil şi mai vulnerabil decât părea.

— Într-o zi o să merg la Rigoso, schimbă Soneri cursul discuţiei. Vreau să pricep ce relaţii avea Ghitta cu consătenii ei.

— O fi pe-acolo şi o pensiune? Mi-ar plăcea o cameră extrem de rustică, cu mobilier desperecheat şi două scaune pe care să ne atârnăm hainele. Aici toată lumea se culcă cu toată lumea şi noi… râse în cele din urmă Angela.

6

Ieşi dimineaţa foarte devreme, la ora la care frigul împodobeşte gardurile vii cu promoroacă. Intermitenţa nevrotică a luminiţelor de Crăciun arunca valuri de sclipiri aurii asupra perdelei de ceaţă. Secţia era încă aproape pustie. Aşa o şi prefera. Traversă coridorul unde stagna mirosul soluţiei de curăţenie şi, imediat ce intră în penumbra aceea tăcută, auzi cum îi sună telefonul în birou. Păşi în întuneric, lovind scaune şi răsturnând teancuri de hârtii. Răspunse gâfâind şi auzi o voce puternică, hotărâtă, ca de la amvon:

— Sunt fratele Fiorenzo, e aici o persoană care ar dori să stea de vorbă cu dumneavoastră.

— Vin, răspunse simplu comisarul.

Ştia deja cine-l aşteaptă.

Porni cu paşi mari spre piaţă şi o traversă în clipa în care ceasul de la Palazzo del Governatore bătea de ora şapte. Intră în biserică prin uşa navei laterale, unde îl întâmpină călugărul. Schimbară o privire cu subînţeles, apoi Soneri întoarse ochii spre bănci, unde văzu aşezat un individ destul de în vârstă, corpolent, cu pielea încreţită arsă de soarele de la câmp.

— De cât timp e aici? întrebă cu glas încet.

— De peste o oră. A venit cu un muncitor care coboară în fiecare dimineaţă la oraş.

— De data asta aţi reuşit să-l spovediţi?

— Eu m-am ocupat de conştiinţa lui, restul vă revine dumneavoastră.

Soneri îşi croi drum printre bănci şi bărbatul se întoarse brusc numai când ajunse lângă el, aşa cum fac surzii. Zâmbi, dezvăluind nişte dinţi lungi şi rari, apoi întinse mâna care semăna cu un mănunchi de rădăcini şi avea culoarea lemnului de castan.

— Sunt Ettore Chiastra, se prezentă stângaci, schiţând o plecăciune. Un prieten de-al Ghittei.

Apoi, aruncând o privire neîncrezătoare spre bătrânicile care se mişcau în tăcere prin biserică, adăugă:

— Vă caut de două zile.

— Credeam că-l căutaţi pe fratele Fiorenzo, răspunse comisarul.

— Ei, lui trebuia să-i spun alte lucruri decât cele pe care aş vrea să vi le zic dumneavoastră…

— Mă interesează tot ce are legătură cu Ghitta.

Bătrânul zâmbi din nou.

— Nu cred. E vorba despre lucruri foarte personale.

— Când la mijloc e o crimă, nu există diferenţe.

— Nu ştiu dacă v-au povestit despre mine şi Ghitta…

Soneri încuviinţă din cap.

— Aveaţi o relaţie, sintetiză el punând indiciile cap la cap. Iar dumneavoastră eraţi deja căsătorit.

Chiastra rămase în tăcere câteva clipe, cu aerul cuiva care trebuie să încaseze o lovitură.

— Aţi înţeles deja. Dacă Ghitta a dus viaţa pe care a dus-o… În sfârşit, eu fac parte din ea.

— Şi aveţi remuşcări? De asta l-aţi căutat atât de urgent pe fratele Fiorenzo?

— La mijloc sunt şi remuşcările, da. Dar viaţa mea a suferit propria ei schimbare de direcţie. Poate aţi aflat…

Din nou Soneri încuviinţă.

— Aşa că am ajuns să dezosez prosciutto, încheie bărbatul.

Gândul comisarului fugi la cuţitul care o ucisese pe Ghitta.

— Ştiţi că a fost ucisă cu un cuţit de corador?

Chiastra păru tulburat.

— Cum se omoară porcul… şopti el apoi.

— După scandal, când v-aţi întâlnit din nou?

— Nu am întrerupt niciodată legătura. Am continuat să ne scriem în perioada în care am fost constrânşi să rămânem la distanţă.

— Iar de curând?

— Acum o ajut să-şi rânduiască lucrurile la Rigoso.

— Are proprietăţi?

Bătrânul ridică braţul în semn că da, ca şi cum ar fi fost ceva evident.

— Multe. Jumătate de sat e-al ei.

— Şi de unde a făcut rost de bani?

— Ce vreţi… Ea trăia cu puţin şi tot ce câştiga punea să producă. Şi mai era şi celălalt motiv…

— Care?

— Fronda. N-a trecut niciodată peste faptul că oamenii din sat au pus-o la stâlpul infamiei. Nu-i convenea să treacă drept o femeie care răpea soţii altora. O curvă, pe scurt.

— Avea de gând să-şi facă o altă reputaţie?

— Nu. Nimeni nu şi-a schimbat vreodată părerea despre ea. Poate din cauza asta a început să cumpere. Pe bogaţi poţi să-i urăşti, dar e mai greu să-i dispreţuieşti.

— Case?

— Multe. Şi clădirea cu barul şi pensiunea, cabinetul doctorului… A închiriat birouri până şi primăriei. Se răzbuna pentru cum se purtaseră cu ea. O dată a exclamat: „N-au decât să zică ce vor, da' până la urmă tot în casa mea o să vină".

— N-avea aerul cuiva care face afaceri, se minună comisarul.

— Vă-nşelaţi. Avea nas pentru ele cum are bracul pentru iepure. Şi, în plus, era mereu la curent cu tot ce mişcă. Ştiţi că mergea din casă-n casă să vindece boli?

— Da, era tămăduitoare, răspunse Soneri cu o notă de ironie în glas.

Chiastra îl privi serios, uşor încruntat.

— Fiecare e liber să creadă ce vrea, dar ea îi vindeca pe toţi. Dacă n-ar fi făcut asta, nu s-ar fi temut aşa tare de ea.

— Ştiu, îi ameninţa. Aşa cum putea să-i lecuiască…

— Ştia ce să spună, era bună de gură. Şi avea limba ascuţită.

— La fel şi consătenii voştri. Ce-au spus când v-aţi apucat să faceţi pe stăpânii?

— Nimic nou. Aceleaşi lucruri dintotdeauna. Dar de data asta mingea era la noi.

Şi după o pauză adăugă:

— Pe lângă asta, banii fac totul mai acceptabil.

Soneri luă o ţigară şi în timp ce o aprindea îşi dădu seama că se află printre băncile unei biserici. Îi aminti de acest lucru privirea severă a unei bătrâne cu figura încadrată de un voal negru.

— Acum vă simţiţi mai bine? îl întrebă comisarul arătând spre confesional. V-aţi descărcat de remuşcări?

— Era momentul să-mi închei socotelile şi să mă aşez la locul meu. Viaţa mea nu mă mai interesează cine ştie ce acum, dar pe-atunci Ghitta era tânără şi frumoasă… O fată veselă, plină de viaţă… Iar eu un bărbat căsătorit. Pe scurt: ea a pierdut mai mult decât mine.

— Şi la mijloc mai e şi un fiu.

Bătrânul îl privi o clipă uluit. Apoi se sprijini fără vlagă de spătar.

— Asta e greşeala cea mai mare. Dac-ar fi fost ca ceilalţi…

— Cine-l ajută acum?

— Mult timp a trăit într-un azil, dar apoi Ghitta i-a cumpărat o casă izolată. Îi aduc de mâncare asistenţii sociali şi trăieşte ca un sălbatic. Din când în când încerc să merg în vizită, dar mă respinge. Crede că e fiul lui Mussolini şi improvizează discursuri în faţa puţinilor oameni care mai trec pe-acolo.

O pereche de turişti lumină biserica şi ochii comisarului fugiră spre capela Sfântului Egidio. Lumina neaşteptată şi neobişnuită spulberă atmosfera discuţiei aceleia atât de intime. Chiastra recăpătase o expresie mai stăpână pe sine după momentul în care se deschisese complet. Comisarul schimbă subiectul.

— Ghitta le dădea porecle celor care frecventau pensiunea ei. Le scrisese într-un carneţel pe care l-

am găsit în camera ei. Dar nu ştiu cine sunt oamenii ăştia, spuse Soneri şi îi întinse o listă lui Chiastra.

Bărbatul o parcurse după ce-şi puse pe nas o pereche de ochelari printr-o manevră foarte laborioasă.

— Am auzit-o şi eu rostind poreclele astea, explică el înapoindu-i hârtia fără vreo emoţie vizibilă, dar nu ştiu cine sunt în realitate persoanele astea. Ghitta nu avea încredere deplină în nimeni. Nici măcar în mine, adăugă ca şi cum ar fi fost rănit în orgoliu.

Şi, după o pauză, întrebă arătând spre listă cu degetul mare, bătătorit:

— Sunteţi sigur că nu lipsesc din ele?

Soneri coborî privirea spre bucata de hârtie şi zise:

— Se poate. Vă mai amintiţi şi de alţii?

Chiastra luă din nou lista.

— Unul lipseşte cu siguranţă, conchise el.

— Cine?

— Unul căruia-i spunea Roşu. Nu ştiu cine e, doar am auzit-o o dată vorbind la telefon cu cineva căruia-i zicea aşa. Îmi amintesc că nu era liniştită.

Soneri cumpăni puţin, apoi:

— Vi s-a părut că-i era teamă?

— Poate. Dar nu sunt sigur. Era agitată. Ştiţi, după atâţia ani ajunsesem s-o cunosc bine. Nu mi s-a întâmplat de multe ori s-o văd aşa.

— Acum cât timp s-a întâmplat?

— Nu de mult. Două luni, poate. Vacile tocmai se întorseseră de la păşunatul pe munte.

O bancă gemu în spatele lor şi Soneri reuşi să zărească o bătrână care se îndepărta bombănind, deranjată de şoaptele lor.

— A rămas neliniştită şi după aceea?

Chiastra îl fixă cu privirea şi clătină din cap.

— Se vede că n-o cunoaşteţi pe Ghitta. O femeie de fier, adăugă cu admiraţie în glas. Îi erau de-ajuns cinci minute şi uita totul.

Oare de asta acţionase asasinul cu atâta calm? Ea nu se temea de pericol, era sigură că putea controla

pe oricine îi stătea în preajmă. Şi o lume întreagă o avea pe ea ca punct de referinţă şi temelie: foştii studenţi care făcuseră avere, un sat al cărei stăpână devenise, un du-te-vino de cupluri clandestine şi sus-puse care se încredeau în discreţia ei, până şi fetele şi soţiile care se luptau cu sarcini nedorite. Poate o ucisese unul care n-avea nicio legătură cu mediile astea. Dar cuţitul acela folosit la sacrificarea porcilor…

— O cunoaşteţi pe Elvira Cadoppi?

Bătrânul nu răspunse direct:

— Are o cameră la pensiune.

— Îmi pare că e singura permanentă, pentru că restul… zise Soneri.

Bărbatul făcu un gest cu mâna, rotind-o de mai multe ori.

— Ghitta i-a scos din belele pe cei din familia Cadoppi, chiar dacă ei o urăsc. Aveau datorii şi o ipotecă pentru că le mersese prost cu farmacia. Ea a plătit tot şi a luat casa pentru ea. Normal, nu? Dar numai pereţii. I-a lăsat să stea înăuntru, cu o chirie de bun-simţ, însă a cerut ca Elvira să vină la oraş s-o ajute. I-a şi găsit de lucru ca vânzătoare.

— Toate îi ieşeau aşa de uşor…

— Ghitta cunoştea o grămadă de oameni. Ani întregi i-a ţinut în pensiune pe cei care acum sunt la putere.

— Cu ce o ajuta Elvira?

— La curăţenie, făcea diverse comisioane…

— Mi-a spus că stătea doar puţin…

— Să n-o credeţi. Îşi dă aere că face orice are chef, dar a fost mereu la ordinele Ghittei. Ştia că ar fi putut s-o dea afară din casă la Rigoso împreună cu ai ei sau s-o facă să-şi piardă locul de muncă de la oraş.

— Dar ea nu locuieşte la Capoponte?

— Cred că acolo locuieşte soţul ei. Nu e casa lor, rânji Chiastra, apoi adăugă: Câte lucruri sunt povestite anapoda…

— Cine e soţul? se interesă Soneri.

— Cine ştie? A schimbat atât de mulţi că le-am pierdut şirul. Iar pe tineri nu-i cunosc, răspunse evaziv bătrânul.

Deodată se auzi o muzică de orgă şi Soneri văzu un preot traversând transeptul, trecând prin faţa statuii Sfântului Uldarico. Bătrânicile se ridicară în picioare şi numai atunci comisarul îşi dădu seama cât de multe erau.

— Mergeţi la priveghiul Ghittei? îl întrebă în cele din urmă pe Chiastra.

Celălalt doar dădu din cap înainte să se îndepărteze nesigur pe picioare, închinându-se în faţa altarului.

Soneri ieşi la rândul lui fără să-l mai zărească pe fratele Fiorenzo. Cu luminile stinse, oraşul i se părea şters, ca o balerină fără paiete. Intră pe Via Saffi şi merse în ritm alert până la numărul 35. Barul pakistanez deschisese deja şi înăuntru clocotea aceeaşi agitaţie care se revărsa până pe trotuar. Intră, şi un damf de fum, arome şi tămâie îl făcu să se simtă străin. Pe o masă se negociau brichete şi cartuşe de ţigări în timp ce, într-un colţ, un tip slab tundea şi bărbierea pe rând clienţi conaţionali aşezaţi la coadă, ca la cabinet. Mohamed se sprijinea liniştit de tejghea şi fuma în ciuda hărmălaiei din jur: fiecare ştia ce are de făcut şi cum să se mişte, independent de el care se mulţumea să observe şi să noteze consumaţia într-un caiet. De restul se ocupa soţia lui.

Soneri îi arătă bărbatului pozele lui Pecorari şi Avanzini. Celălalt le studie cu atenţie, chiar dacă numai câteva secunde.

— De multe ori, declară apoi făcând semn spre uşa pensiunii. Chiar şi de două ori pe zi.

— Şi cu cine mergeau?

Bărbatul râse maliţios.

— De unde să ştiu? Perechile nu veneau niciodată împreună. Întâi unul, apoi celălalt. Uneori treceau, sunau şi după ce vorbeau la interfon plecau, ca să se întoarcă după zece minute.

— Şi între timp ce se întâmpla?

— Din când în când mai venea altcineva. Sau nu se-ntâmpla nimic.

— O femeie, poate.

— Nu. Cum v-am zis, de multe ori nu apărea chiar nimeni.

Comisarul îşi aprinse o ţigară de foi şi căzu pe gânduri. Se afla în faţa atât de multor semnale contradictorii încât nu reuşea să descifreze niciunul. Însă glasul lui Mohamed îl aduse cu picioarele pe pământ.

— Perechile care nu voiau să bată la ochi aveau mare grijă. Nu uitaţi că am lucrat la hotel. În hoteluri închiriază camere separate, ca şi cum nu s-ar cunoaşte, şi vin la ore diferite, înţelegeţi? Poate că-i porunciseră bătrânei să nu încurce borcanele. Poate că unii clienţi nu voiau să-i cunoască pe ceilalţi oaspeţi…

— Şi cei care mergeau singuri?

Bărbatul îi zâmbi cu ochii lui de abanos şi ridică din umeri. Apoi zise:

— Nu se întâmpla des. Elvira şi celălalt, ăla… spuse şi făcu nişte gesturi feminine, ăla îmbrăcat ciudat. Ei da, ăştia plecau şi veneau mereu singuri.

— Îi vedeaţi des? întrebă Soneri.

Mohamed încuviinţă din cap.

— Şi seara târziu, adăugă. Elvira mergea şi să încaseze chiriile pentru bătrână.

Soneri rămase în tăcere până când un pakistanez bărbos îi vârî sub nas o gamă întreagă de brichete, vorbind într-o italiană stricată. Mohamed îl goni doar printr-un semn.

— Nu credeţi că Ghitta a fost atât de bogată? Nu pare, nu-i aşa? comentă cu un zâmbet răutăcios.

Dar comisarul nu se gândea la asta, ci la toate amintirile din cartierul acela şi la cât de diferite erau de realitatea care i se dezvăluia. Pentru el era un proces continuu şi dureros al descoperirii. Şi ştia că în spatele suferinţei se ascundea o înfrângere. O clipă avu impresia că-şi pierduse centrul, punctul fix de care se ancorase mereu. Încercă să se scuture de senzaţia aceea neplăcută, reuşi cu greu, iar vocea lui

Mohamed, care continua să vorbească, i se păru o schijă dintr-un discurs fără sens.

— Ghitta chiar are mulţi bani. Numai aici, în preajmă, are cel puţin zece apartamente. Mi-a zis Aref, vânzătorul de fructe marocan. Le ajuta pe femei când… Sunt lucruri pe care nu le face nimeni şi din cauza asta costă mult. Bătrânele, în schimb, se temeau de ea, ziceau că e vrăjitoare, iar ea le ameninţa cu tot soiul de ritualuri… De partea ei, Elvira se purta urât cu ele – e o femeie dură…

— Şi celălalt? îl întrerupse comisarul referindu-se la Pitti. Şi el făcea acelaşi lucru?

— Nu, el nu-i vreun dur. El poartă mesaje.

— Ce fel de mesaje?

— O dată a venit la noi şi ne-a zis că o persoană, o persoană cu bani, vrea să cumpere barul. A insistat mult şi mi-a oferit şi de trei ori mai mult decât am plătit eu. Da' ce să fac cu toată lumea asta? Unde s-ar duce?

Bărbatul se roti şi îl invită din ochi să observe mulţimea care se călca în picioare în local.

— Aţi înţeles de ce ţinea atât de mult să cumpere?

— Nu. Eu n-aş fi dat niciodată suma aia pentru un loc ca ăsta, dar se vede că avea alte interese.

Când Soneri ieşi din bar, se dusese deja jumătate din dimineaţă. În timp ce mergea îl sună pe Juvara: avea nevoie de o situaţie a proprietăţilor Ghittei.

— E putred de bogată, îţi spun eu.

— Părea că face foamea.

— Tocmai cei ca ea ascund cele mai mari surprize.

Dar nu patrimoniul ei îl uluia pe Soneri. Îi apăruseră din nou în minte camerele pensiunii, în ordinea în care le revăzuse în ziua crimei. Iar înăuntru, în scurte năluciri, o regăsea pe Ada. Numai străfulgerări. Dar suficient de dureroase încât să-l împingă să-i încredinţeze inspectorului sarcina de a da de urmele uneia dintre fostele eleve de la Şcoala de Asistente medicale care fuseseră cliente ale Pensiunii Tagliavini. Se amăgea crezând

că va putea sta la distanţă de o parte a anchetei chinuitoare pentru el.

Între timp ajunsese pe Via Dalmazia şi îl identificase pe Aref în spatele unei baricade de lăzi. Timp de zece minute încercă să afle adresa măcar a uneia dintre bătrânele despre care vorbise Mohamed, dar vânzătorul de fructe îi scăpa printre degete cu italiana lui stricată şi plină de imaginaţie. Asta până când comisarul, fără tragere de inimă, o jucă pe cartea autorităţii şi scoase legitimaţia. Bărbatul păru îngrozit şi se refugie în spatele tejghelei, temându-se parcă să nu fie agresat.

— Vreau doar să ştiu un nume şi o adresă, îl linişti Soneri oferindu-i jumătate de ţigară de foi.

Celălalt se calmă, dar păstră un aer grav şi alert.

— Una care-o cunosc o cheamă Teresa şi stă pe Via Corso Corsi la numărु' 15 la etaju' doi. Îi duc des cumpărăturile, izbucni el în cele din urmă.

Comisarul schiţă un semn de mulţumire şi se îndepărtă cu o mişcare din aceea rapidă de-a lui. Afară era un soare palid şi din lumina aceea de culoarea strugurelui Trebbiano înţelese că trebuia să fie ora prânzului. De-acum încolo cerul avea să se închidă, prinzând întunericul între case.

Sună îndelung înainte să i se deschidă. Pe interfon scria „Teresa Rodolfi" şi un doi roman urmat de litera P.

Femeia era uşor cocoşată şi părea c-o dor toate. Când Soneri îi explică motivul vizitei, îşi pierdu şi puţina jovialitate pe care o mai avea.

— Nu vă temeţi, a murit.

— Ştiu, zise scurt. Dar cine se stinge aşa e ca şi cum ar lăsa cu limbă de moarte să fie răzbunat, iar eu de răzbunări m-am săturat.

Se aşeză, părea foarte tulburată.

— Aşa tare vă temeaţi de ea?

— Aia nu era o femeie ca toate celelalte… Trebuie că avea un diavol pe dinăuntru. Dacă v-aţi putea închipui cum te privea când îţi murmura cuvintele alea de neînţeles…

— Când făcea ritualurile? încercă Soneri, amintindu-şi de vindecătorii pe care-i cunoscuse la el la ţară.

— Exact. Când bolborosea acolo ridica ochii şi atunci puteai să vezi în ei demonul.

— De ce v-a lecuit?

— Aveam focul Sfântului Anton[4] şi niciun medic n-a fost în stare să mă scape de el. Aşa că m-am dus la Ghitta. I se dusese buhul peste tot primprejur.

— Şi v-a vindecat?

— Într-o săptămână. De-atunci a început să-mi fie frică.

— Pentru că vă ameninţa? Sau pentru că vă temeaţi de puterile ei?

— Nu m-a ameninţat niciodată deschis. Era vicleană. Povestea lucruri care-ţi băgau teama-n suflet, amintea de cazuri… Până la urmă m-am pomenit că depind de ea şi de ritualurile ei chiar şi după problema cu focul Sfântului Anton. Numai aşa mă simţeam bine. Ce vreţi… Când eşti bătrân şi singur ai nevoie să fii reconfortat şi ea avea puterea asta. Dar în acelaşi timp te făcea să înţelegi că aşa cum te elibera de temeri putea cu aceeaşi uşurinţă să te facă să cazi într-un infern plin de chinuri. Iată de ce nimeni n-avea curajul să-i spună să plimbe ursul.

— Dar de ce i-aţi vândut casa?

— Credeţi că se lăsa fără să fie plătită? răspunse bătrâna cu iritare în glas. Da' de unde! Şi-ncă cum! La început trecea totul pe caiet, ca pe nişte mici datorii la prăvălie, dar pe urmă contul creştea şi ea începea să spună că e cazul să… Însă pân-atunci deja o îmbulinaseşi: de unde să faci rost de atâţia bani? Ea-ţi spunea să nu-ţi faci griji, că o soluţie tot se găsea, dar între timp datoria creştea şi tot creştea… Ea începea să spună că, fără bani, tot răul îndepărtat o să se-ntoarcă deodată, că cine nu plăteşte o să sufere chinurile iadului… Vă daţi seama? Atunci am hotărât să vând, dar cine a făcut estimarea a ţinut preţul jos în favoarea ei. Îi ştia pe toţi. Aşa că a trebuit s-o scot la vânzare la un preţ

mic şi ea a cumpărat-o. Din proprietară am devenit chiriaşă. Şi în fiecare lună o găseam în casă pe Elvira aia… O jigodie turbată, încheie bătrâna indignată, parcă scuipând vorbele.

Soneri era uluit de cum fusese de-ajuns doar să scurme un pic ca să dea de viermi, cum fac găinile în noroi. Şi, prin natura meseriei, era treaba lui să scurme, scoţând la iveală noi scenarii, poate şi ele provizorii, ciuntite.

— V-a luat tare şi cu chiria?

— Nu, n-aş putea spune că era pisăloagă. Specialitatea ei nu era să te sufoce, ci să te ţină în tensiune. Nu te punea să plăteşti mult, dar se pricepea să te facă să te gândeşti că ar putea în orice clipă să ridice preţul sau să te dea afară.

— La fel făcea şi cu alţii?

— Ba bine că nu! Şi mai erau şi şantajele alea…

— Pe cine şantaja?

— Nu ştiu să vă zic, dar ştiu că erau femei importante pe care ea le ajuta să facă avort. Nu le ameninţa pe faţă. Spunea lucrurile pe de lături, lăsa să se înţeleagă că ştie multe, că se cunoaşte cu mulţi din oraş… Aşa că-i făceau întruna pe plac şi o umpleau de cadouri… O ţineau potolită şi fiecare dorinţă a ei devenea o obligaţie.

— O folosea pe Elvira ca executant şi în direcţia asta?

— Nu cred, nu ştiu. Cred că erau treburi pe care le ducea singură la bun sfârşit. Pe lângă asta ştiu că, în trecut, le-a folosit ca infirmiere pe fetele de la pensiune. Dar toate şi-au ţinut gura pentru că Ghitta le ştia fiecare taină. Unele dintre ele făcuseră avort cu ajutorul ei.

Soneri îşi pierdu concentrarea urmărind stafiile trecutului său. Cine ştie ce făcuse Ada? El n-avea să afle niciodată cu certitudine. Încerca să alunge tulburarea care-l cuprinsese şi care-l muşca indiferent încotro s-ar fi îndreptat în ancheta aceea la care şi-ar fi dorit din toată inima să renunţe.

Când se eliberă de gândurile acelea îşi dădu seama că Teresa îl studia cu privirea. Atunci se

ridică brusc.

— Mă rog, acum v-aţi eliberat de toate fantomele şi puteţi sta liniştită.

El, în schimb, era cufundat în ele până la gât, dar evită să-i spună asta bătrânei.

Era atât de dărâmat că simţi nevoia să ia prânzul la *Milord.* Veselia tipică de Parma a lui Alceste, atmosfera, mirosurile şi gusturile restaurantului trebuie că aveau asupra lui acelaşi efect pe care-l avuseseră ritualurile Ghittei asupra bătrânelor. Fiecare avea propriile formule magice iar el, mai mult decât orice, folosea Bonarda, *tortelli* cu ierburi şi *culatello.* În prag se văzu nevoit să-i răspundă lui Juvara, care îl anunţă că găsise o fostă elevă de la Şcoala de Asistente şi care fusese la Pensiunea Tagliavini. O femeie de la munte, ca şi Ghitta, dar dintr-o localitate mai jos de Rigoso. Soneri era gata să-i ordone să meargă la ea, dar cum putea să-i explice ce ar fi vrut să afle? Din nou chestiunile private se amestecau cu ancheta. Din nou apăreau sarcini pe care nu le putea delega.

Poate că prevăzând toate acestea goli o sticlă de Gutturnio, acordându-şi răgazul să savureze fiecare înghiţitură, fără a se hotărî să se ridice. Căuta acea îmbătare uşoară pe care Socrate a lăudat-o că înlesneşte dialogul. Dar, odată ieşit din *Milord,* în timp ce păşea pe străzile din nou învineţite şi înceţoşate, se simţi cutremurător de lucid şi resemnat. Urma să asculte lucruri pe care nu le ştiuse niciodată despre Ada, iar pe dinăuntru avea să i se mai fărâmiţeze o certitudine.

Intră într-o casă curată ca lacrima care părea cabinetul unui dentist. Şi îi fu de-ajuns să-i arunce o privire Martei Bernazzoli ca să-şi dea seama că femeia aceea nu renunţa la uniforma de asistentă-şefă nici măcar când nu era la spital. Era uscată, ascuţit de slabă, şi până şi vorbele ei aveau precizia unui bisturiu.

Soneri se aşeză într-un scaun scund, cu braţe de oţel, şi şi-o imagină pe femeia din faţa lui stând în picioare, îmbrăcată într-un halat verde lung şi cu

mască pe figură. Înţelese că locuia singură şi gândul îi fugi imediat la avorturile pe care le practica Ghitta. Ea se uita la el cu o privire în care se amestecau curiozitatea şi mirarea.

— V-aţi făcut o idee? îl întrebă.

El scutură din cap.

— Deocamdată nu. Doar am văzut cum se topesc diverse ipoteze.

— Deja e ceva. Poate că aşa se limpezesc lucrurile, adăugă femeia aşezându-se în faţa lui.

În glas avea o uşoară ironie.

— Cât timp aţi stat la pensiunea Ghittei?

— Patru ani, răspunse Marta cu un suspin uşor.

— Cursul pentru asistente durează trei ani…

— Am rămas acolo şi puţin după absolvire. Trebuia să pun lucrurile în ordine, să-mi găsesc o casă.

— Aşa e, nu sunteţi din oraş…

Femeia zâmbi, dar deloc spontan.

— Sunt dintr-o localitate nu departe de Rigoso.

Avea un ton uşor iritat, iar Soneri citi în el ranchiuna faţă de lumea întreagă pe care uneori o au persoanele foarte singure.

— Vă înţelegeaţi bine cu Ghitta?

— Noi eram tinere iar ea ne ţinea puţin în frâu. Era ca o mamă.

— Vă scotea şi din bucluc, la nevoie?

— Dacă era necesar… Ştiu unde vreţi să ajungeţi. Pe de altă parte, la asta trebuie să te aştepţi de la un comisar, încheie având în glas o asprime care friza dispreţul.

— E meseria mea. Sunt nevoit să scurm în putregaiuri, dar nu eu le-am produs, îi răspunse el cu duritate.

— Da, zise Marta pe un ton neutru, de parcă ar fi vorbit despre un dosar medical. Ghitta ajuta femeile să facă avort. Pe-atunci nu exista libertatea de-acum. Azi se poate face şi la spital.

— Aţi continuat şi după aceea, când era posibil să-l practicaţi legal, obiectă Soneri.

— Mai era câte una care avea nevoie de discreţie absolută. Oraşul e mic… Iar Ghitta avea o reputaţie extrem de bună. Vreau să spun că n-a avut niciodată vreun accident.

De fiecare dată când răspundea la întrebări, femeia se întorcea să-i arunce o privire rece care ascundea, totuşi, o anumită nerăbdare. Dar nu înţelegea dacă voia să termine discuţia mai repede sau era vorba despre altceva.

— Nu v-a învăţat nimic? Acum sunteţi obstetrician… insinuă Soneri.

Privirea femeii deveni mai dură.

— Credeţi că n-am ştiut? Erau fete care intrau în bucluc şi ea le scăpa. Cum făcea cu toate celelalte. Bineînţeles că apoi cerea ceva la schimb, mai ales celor care învăţau ca să devină asistente.

Comisarul simţi cum inima începe să-i bată mai repede cum degetele îi tremură uşor.

— Erau multe?

— Nu puteam să ştiu de toate, dar zvonurile umblau. Ghitta spunea „Vino să te-nvăţ meserie” şi ele trebuiau să vină în goana mare. Ea habar n-avea de medicină, dar ştia mereu ce să facă, din instinct.

— Cât timp a continuat aşa?

— De unde să ştiu? Din ziua când am plecat de-acolo n-am mai vrut să ştiu nimic de ea. Dar cred că a continuat până n-a mai putut.

Cuvintele Martei sunară şi mai tăios, ca nişte cioburi de sticlă printre care apăsa cu putere şi ranchiună.

— Văd că nu aveţi amintiri plăcute din anii aceia… comentă comisarul.

— Şi de ce-aş avea? Ghitta nu era ce părea. Era o femeie…

Se opri şi nu mai adăugă nimic, dar se înţelegea perfect ce ar fi vrut să zică.

— Multora care au trecut pe la Pensiunea Tagliavini le-a lăsat amintiri plăcute, încercă Soneri.

Marta se întunecă la faţă şi un zâmbet dezolat şi amar dezvălui hăul pe care trebuie că-l avea înăuntru.

— Când îţi aminteşti de propria tinereţe eşti mereu foarte indulgent, răspunse ea cu un fel de icnet. În mod inconştient o falsificăm şi ni se pare frumos ceea ce, de fapt, a fost meschin. E o consolare necesară. Ne face să credem că o bucăţică din viaţa noastră a fost trăită cu adevărat, în vreme ce azi… Toţi au nevoie să-şi imagineze propria vârstă de aur ca să învingă ideea că n-au făcut decât să sufere, fără să trăiască niciodată pe deplin. Mai ales cei ca mine care acum…

Glasul i se stinse şi comisarul avu impresia că e gata să izbucnească în plâns. Dar imediat ce văzu că-şi recapătă expresia dură de mai devreme se întoarse la firul discuţiei aceleia şi din nou ceva înăuntrul lui se prăbuşi.

Împărtăşea, cu durere, remarcile Martei, de aceea găsi curajul s-o întrebe ceea ce credea că intuise deja de ceva vreme:

— Şi dumneavoastră aţi apelat la Ghitta…

Femeia se uită la el, făcu o grimasă şi poate că încercă să-şi recupereze masca de răceală şi dispreţ parţial cu care-l primise, dar degeaba. Însă imediat după aceea trebui să-şi dea seama că nu mai avea căi de scăpare şi, fără un cuvânt, luă o mină serioasă şi încuviinţă din cap de mai multe ori, chiar dacă abia perceptibil.

— De asta urâţi anii aceia şi o urâţi pe Ghitta?

— Şi de asta, murmură ea, dar nu numai.

Comisarul simţea o compasiune îngrijorătoare pentru ea, un punct de atracţie întunecată pentru durerea lui, căreia îi atribuia acum valoare de mărturie valabilă, poate, pentru mulţi alţii de-o vârstă cu el, şi deci şi pentru sine însuşi. Insista asupra unui subiect care nu avea legătură cu ancheta, însă a descoperi în alţii o experienţă similară cu a lui îl ajuta să pună stavilă preaplinului de sentimente care i se învălmăşeau în cap.

— Ce altceva vi s-a întâmplat în anii aceia?

— Ar trebui să ştiţi asta bine. Sunteţi poliţist sau nu?

— Să mergem puţin în trecut. În plus, nu sunt aşa de bătrân.

— Asasinatul Dallacasa, zise Marta. Ar trebui să vă amintiţi de el.

— Da, desigur, răspunse Soneri. Nu eram încă în poliţie. Vorbim de ceva din urmă cu douăzeci şi cinci de ani.

— Nu mai suntem aşa tineri, spuse cu tristeţe femeia. Mario era bărbatul meu, adăugă apoi, din nou cu glas gâtuit.

— Iar crima a avut loc înainte sau după…

— Avort? izbucni Marta fără ocolişuri, încercând poate să scape de emoţie recuperându-şi o parte din duritate. A fost ucis trei luni după aceea. Eram studenţi amândoi, ne-am zis că în clipa aceea nu ne puteam permite un copil. El era implicat în politică, făcea parte din grupurile extraparlamentare, cum se numeau pe vremea aia. Dac-aş fi ştiut… Aşa mi-am pierdut şi partenerul, şi copilul dintr-un foc. Pentru mine, totul s-a sfârşit atunci.

— Şi cazul mi se pare că a fost arhivat fără să se găsească vinovaţi, adăugă Soneri.

— Poliţiei nu i-a păsat nici cât negru sub unghie. Mulţi dintre colegii dumneavoastră s-au bucurat că a murit. Ştiţi câte a încasat de la Brigada Mobilă?

— S-au desfăşurat multe anchete asupra neofasciştilor, dar n-a ieşit la suprafaţă nimic.

— Chiar dacă ar fi avut loc aceste anchete, sunt protejaţi de undeva, de sus… Iar poliţiştii sunt aproape toţi de dreapta. Dar povestea lui Mario e extrem de ciudată. Ştiţi ce mi-a zis un coleg al dumneavoastră între patru ochi? „Voi, ăştia de stânga, vă omorâţi între voi, n-aveţi pic de respect nici între tovarăşi”. La urma urmei, îi interesa să-şi bage botul în conflictele interne. Se bucurau că acum era unul mai puţin.

— Iar dumneavoastră ce părere aveţi?

— Cred că e posibil ca poliţistul acela să fi avut dreptate. Nu era uşor să-l încolţeşti pe Mario. Îi cunoştea pe neofascişti pe fiecare-n parte, era viclean, era antrenat să scape din ambuscade. Şi

apoi există mărturia unei persoane, ultima care l-a văzut viu şi care susţinea că l-a observat urcându-se din senin într-o maşină. Şi pe urmă nimic, până nu i-a fost găsit cadavrul.

— Existau conflicte politice între el şi tovarăşii lui?

— Discuţii aprinse. Şi certuri, uneori. Dar Mario nu-mi vorbea prea mult despre grupul lui. În direcţia asta păstra tăcerea. Uneori dispărea cu săptămânile şi nu-mi povestea ce face. Pleca zicând că merge la diverşi prieteni prin Italia pentru congrese, întâlniri, seminarii… Dar n-am înţeles niciodată despre ce discutau.

Soneri roti din nou privirea prin cameră. Iarăşi avu impresia unei strălucitoare curăţenii aseptice, lipsită de orice suflet, un refugiu mobilat cu judecată geometrică, fără umbra vreunei amintiri, gândit astfel ca să respingă asediul necontenit al regretelor. Se ridică şi Marta făcu la fel, însoţindu-l apoi de-a lungul coridorului într-o tăcere stânjenitoare. Când ajunseră în prag, comisarul se interesă ţinând mâna pe clanţă:

— Aţi cunoscut la Şcoala de Asistenţi o fată pe nume Ada Loreti?

Femeia îl fixă intens cu privirea câteva secunde, iar el avu impresia că ochii ei cenuşiu-albaştri îl sondează pe dinăuntru. Apoi ea încuviinţă, fără vreun cuvânt.

— Era una dintre cele pe care Ghitta…?

Marta ţinea acum ochii aţintiţi în podea şi numai din când în când îşi muta privirea spre pereţi, evitându-l pe comisar de parcă i-ar fi fost teamă de el. Apoi, deodată:

— Nu ştiu sigur… Era cu doi ani mai mică decât mine şi frecventam alte cercuri…

— Încercaţi să vă amintiţi. Nu vă fie frică să-mi spuneţi adevărul.

— Lăsaţi-o baltă, comisare, nu plecaţi urechea la toate bârfele. N-am auzit decât zvonuri. Resemnaţi-vă cu gândul că adevărul e dincolo de posibilităţile

noastre. Trebuie să ne mulţumim cu o aparenţă plauzibilă. Important e să avem încredere în ea.

Părea de neclintit, iar ochii ei căpătaseră din nou sclipirea zeflemitoare de la începutul întâlnirii. În clipa aceea el ieşi brusc şi coborî cu iuţeală scările, tot mai neliniştit.

Când ajunse în stradă îşi dădu seama că după-amiaza trecuse deja iar lumina din cele mai scurte zile ale anului dispărea dincolo de acoperişurile caselor înşirate pe Via Saffi.

Juvara nu răspunse imediat, iar când ridică receptorul gâfâia.

— Erai la cantină sau pe genunchii lui Capuozzo? îl luă peste picior Soneri.

— A plecat în concediu. Acum a venit adjunctul lui.

— Şi el! Am rămas numai eu, tu şi bolovanul ăla de Chillemi.

— De ce aveţi nevoie?

— Dacă a mai rămas careva, îmi faci rost de dosarul Dallacasa?

— Pun să vi-l lase pe birou, încheie Juvara.

În Piazzale dei Servi cerul se închise definitiv, anunţând începutul nopţii. Îşi aminti de refugiul lui Fadiga şi se strecură până acolo să cotrobăie în el. Printre cartoane descoperi alte decupaje din ziar, cu două poze: una a unui avocat foarte cunoscut, Aristide Zanni, şi alta a consilierului local responsabil de comerţ, Romolo Gatti.

Abia avu timp să le vadă chipurile de oameni imposibil de bănuit că fu nevoit să răspundă la telefon. Angela îi dădea întâlnire în faţa baptisteriului.

— Oraşul ăsta e un bordel, începu ea imediat ce ajunseră faţă-n faţă.

Soneri se gândi că nu greşea: îl străbătea împreună cu ea, care se încăpăţâna să-l ţină de braţ în ciuda faptului că el detesta să se plimbe aşa. O mulţime de oameni înnebuniţi să cumpere roiau prin faţa vitrinelor de pe Via Repubblica ca nişte molii în

jurul unui bec. Angela încercă să-l sărute chiar când pe lângă ei trecea încet o maşină de patrulă.

— Vrei să-mi distrugi reputaţia? Ăia, zise el iritat referindu-se la agenţi, sunt în stare să dea pe goarnă că Soneri se plimbă şi se giugiuleşte cu o femeie în timp ce ancheta bate pasul pe loc.

— Atunci să urcăm în biroul meu, îi porunci.

Dar când ajunseră înăuntru, Soneri începu să simtă un fel de nelinişte.

— Ce ai, e prima dată? îl tachină ea.

Comisarul nu răspunse. Îl chinuia gândul la Ada. Cea pe care o cunoscuse el era altă femeie decât cea pe care o descoperea acum, şi de fiecare dată când se gândea la asta se simţea rănit, întristat.

Încercă să uite refugiindu-se copilăreşte în braţele Angelei, iar ea îl consolă şi după aceea. Se aşezase de partea cealaltă a biroului, astfel încât Soneri părea un client descurajat pe care trebuia să-l liniştească.

— Şi când vorbeşti despre soţia ta îţi păstrezi mentalitatea de poliţai. Iei în calcul numai indiciile care o acuză, fără să te gândeşti la restul. Ada are nevoie de un avocat bun, dar e ciudat că eu sunt cea care o apără, nu ţi se pare?

Era adevărat: Angela dăduse mereu dovadă de gelozie retroactivă.

— Mi se pare că am trăit o parte din viaţă în comă, visând la o lume care n-a existat niciodată, bombăni comisarul, gândind cu voce tare.

— Dacă ţi-a plăcut, mulţumeşte-te cu asta. Ce-ţi pasă dacă nu era adevărat? Nu tu spui mereu că nici anchetele pe care le conduci nu dezvăluie pe bune faptele, cu toate nodurile imposibil de descâlcit formate din motivaţiile, sentimentele, emoţiile care le provoacă?

— Nu, sigur, eu reuşesc doar să le descriu. Dar mă refer la tot ceea ce-mi cer… murmură el.

— Nici două persoane care trăiesc împreună n-o să se cunoască vreodată suficient. Mereu există o parte a fiecăruia care rămâne în umbră, ceva nespus care e ocrotit cu gelozie. Ni se întâmplă şi mie şi ţie,

adăugă privindu-l cu severitate şi bunăvoinţă în acelaşi timp.

Chiar părea o avocată care dă sfaturi bune. Şi ca să nu strice atmosfera comandară două pizze pe care le mâncară în biroul acela în care se auzea urcând din stradă zgomotul haotic, vesel şi, în fond, puţin disperat al mulţimii înnebunite să facă toate cumpărăturile de Crăciun. Apoi rumoarea se stinse încet-încet, se auzi cum sunt coborâte grilajele, iar oraşul se pregăti să-şi schimbe înfăţişarea.

După ce plecă de la Angela, Soneri traversă piaţa Ghiaia, depăşi boltele uriaşe ale palatului della Pilotta până ajunse în marele spaţiu deschis din Piazzale della Pace şi identifică silueta mâncată de vreme şi cufundată în ceaţă a baptisteriului. Trecu agale pe lângă el în timp ce un preot solitar traversa piazza del Duomo în diagonală pe bicicletă, săltând pe pietrele de pavaj. Atunci îl întrezări pe Pitti. Sub o redingotă de culoarea cărbunelui purta un pantalon strâmt, tip „ţigaretă”, iar pe cap avea un chipiu ca de star de cinema din anii ’30. Îl urmări de la distanţă, descoperind în ceaţă un aliat. Bărbatul străbătu Borgo del Correggio şi coti pe Via Petrarca. Apoi, la jumătatea străzii, dispăru după o uşă mare de la intrarea într-o clădire.

În imobil erau multe birouri. Printre plăcuţele de bronz o văzu şi pe cea a firmei Avanzini. Îşi aminti de poza din ziar pe care i-o arătase Fadiga: cea a patronului, care frecventa cu perseverenţă pensiunea Tagliavini. Asta îi stârni curiozitatea. Îşi aprinse o ţigară şi hotărî să aştepte. Nu dură mult. Pitti ieşi din nou la iveală după un sfert de oră şi porni în direcţia opusă celei din care venise. Paşii lui răsunau ca nişte bombe în noapte.

Urmându-şi instinctul, Soneri nu ţinu să-l oprească imediat. Prefera să-l lase să se mişte liber, cum faci cu un peşte care muşcă, dându-i impresia că poate scăpa. Îi plăcea să-l fileze. Noaptea se umplea de mister şi era plăcut să simţi cum înmuguresc ipotezele. Din când în când, una dintre ele dezvăluia o posibilă pistă, un indiciu… Ajunseră

din nou în singurătatea austeră din piazza Duomo, după aceea cotiră pe Borgo Pipa până ieşiră în noul spaţiu deschis din Piazzale San Francesco, în faţa fostei închisori. Regăsi cartierul cutezătorilor poporului[5], unde-şi petrecuse mulţi ani ca student şi care acum i se părea străin. Oare chiar trăise un fel de comă în timpul căreia visase? Abia avu timp să arunce o privire spre frizeria lui Bettati că deja paşii lui Pitti îl conduceau în Borgo del Parmigianino, pentru a se opri apoi în faţa unei clădiri elegante, restaurată de curând. Bărbatul sună, urcă, iar Soneri se puse pe aşteptat – totul se desfăşura la fel ca prima oară. De data aceasta nu recunoscu niciun nume în mozaicul de plăcuţe sau pe butoanele interfonului. Pitti apăru din nou după un sfert de oră, cu regularitatea unuia care lucrează în schimburi la fabrică, şi o luă iar la pas, cufundându-se din nou în străduţe. Semăna cu un păianjen care străbate fir cu fir o pânză pe care o ştie pe de rost. Acum se îndrepta iarăşi spre dom, dar trecu prin spatele lui, cotind spre biserica San Giovanni şi apucând-o apoi de-a lungul şirului de străduţe dintre Via Repubblica şi zona cu monumente. Pe colţ, la Leon d'Orom, se opri din nou şi intră într-o altă clădire, însă nici de data asta Soneri nu găsi vreun nume familiar. Casa era ocupată pe de-a-ntregul cu birouri, multe dintre ele anonime. Pe butoanele soneriilor era scris pur şi simplu numărul de interior.

Aşteptă, fumând în continuare cu palma făcută căuş, ca nu cumva jarul să-i trădeze prezenţa. În cele din urmă Pitti coborî şi porni din nou spre dom, apucând-o pe reţeaua de străduţe din centrul vechi. Soneri îl urmă, ascultând sunetul ritmat al paşilor lui în noaptea ceţoasă, până se pomeni în faţă cu forma întunecată şi impunătoare a absidelor catedralei şi cu faţada luminată a clădirii episcopiei. Merseră din nou pe Borgo del Correggio, iar de astă dată Pitti coti pe Via Saffi. În întuneric, printre case,

se auzea scârţâitul căruciorului lui Fadiga străbătând trotuarele ca un invizibil transportator de cadavre.

Bărbatul înaintă până când ceaţa fu străpunsă de lumina barului pakistanez, încă plin ochi de clienţi. În faţa numărului 35 ezită, apoi se opri brusc şi Soneri abia dacă avu răgaz să se ascundă după o dubă înainte ca celălalt să se întoarcă şi să-l zărească. Când privi din nou, comisarul văzu că Pitti suna la interfon – oare o căuta pe Elvira?

Timp de cel puţin un minut aşteptă un răspuns care nu veni, iar atunci hotărî să-şi reia marşul, îndreptându-se spre barieră. Soneri porni după el şi la colţ o prostituată destul de bătrână îşi desfăcu paltonul în faţa lui, etalând doi sâni enormi susţinuţi de o structură complexă din dantelă.

Urmărit şi urmăritor înaintau pe un covor de frunze de castan, apoi Pitti se afundă în Borgo del Naviglio, trecând de Borgo Gazzola, unde arditi rezistaseră împotriva squadriştilor şi băiatul care făcea pe mascota căzuse fulgerat de un glonţ. Apoi reveniră în faţa vechii închisori, după care intrară pe Borgo delle Colonne şi se întoarseră în Via Saffi. La numărul 35 Pitti sună iar, de astă dată ferm, ca şi cum ar fi fost absolut sigur că va găsi pe cineva care să-i răspundă. Şi, într-adevăr, după câteva clipe se auzi declicul încuietorii, iar bărbatul urcă. Soneri nu se mişcă. Ar fi vrut să se posteze în barul pakistanezilor, dar grilajul fusese deja coborât pe jumătate şi unii dintre clienţi ieşeau pe sub el. Apoi Mohamed îl închise de tot, cu un scheunat, exact ca atunci când Soneri stătuse toată noaptea la fereastra pensiunii ca să supravegheze strada şi aşteptând să se întâmple ceva. Să strige cineva şi el să nu rămână mut la auzul glasului străin. Strada, lipsită de acea unică vitrină, se cufundase acum în somn. Doar puţine maşini treceau prin aburii de ceaţă care se strângeau laolaltă dinspre barieră spre centru. Încă îl auzea pe Fadiga hoinărind, trădat de scârţâitul căruciorului, pe undeva printre case. Ceaţa devenise atât de deasă că puţinii trecători se intersectau orbeşte, recunoscându-se în ultimul moment. Soneri

zări profilul rotund al cuiva care înainta spre el. Cineva care se mişca lent, unduindu-se, ca împovărat de o greutate. O recunoscu imediat când ieşi din aburii care o învăluiau. Era Dirce, bătrâna prostituată a cartierului, adoptată şi tolerată până şi de soţiile geloase. Cu timpul strânsese o avere care pe urmă se topise dintr-odată când ea, care profesa îmbrăţişările, se îndrăgostise cu adevărat, la cincizeci de ani, de un bărbat mult mai tânăr care o abandonase după ce-i risipise toate economiile. Comisarul o scrută cu privirea: chipul dispreţuitor, aerul insolent al cuiva care nu mai are nimic de pierdut dar, cu toate astea, străbătut de o uşoară dezorientare. După aceea, când ea îl depăşise deja cu enorma ei spinare cocoşată, simţi din nou asupra lui ochii aceia sălbăticiţi de lipsa de scrupule şi simţi un fel de jenă, ca atunci când te atingi de o mână caldă şi necunoscută.

Pitti zăbovea încă în pensiune. Timpul trecea, marcat de bătăile clopotniţei domului. Viaţa încetinise până ajunsese să se scurgă imperceptibil, precum respiraţia gâştei. Şi-l imagina pe Fadiga trecând prin faţa casei în care fusese fericit şi gândindu-se la soţia lui, aflată două etaje mai sus, care se culca acum cu altul. Sau şi-o închipuia pe Dirce amintindu-şi toate cotloanele din care seducea deopotrivă tineri, cărora nici nu le mijiseră tuleiele, şi bărbaţi în toată firea. Erau ultimii reprezentanţi ai unei lumi care se dizolvase şi care le luase cu ea şi rolul şi identitatea. Bătu ora două, iar în încremenirea nopţii Soneri auzi o maşină derapând pe caldarâm, cu un zumzet ca de insectă. Era acelaşi Mercedes închis la culoare care se oprise prima dată când făcuse pe paznicul la pensiune. Un individ elegant coborî din maşină şi sună, după care se sui la loc fără să oprească motorul. După câteva secunde apăru Pitti cu una dintre valizele cu rotile pe care le zărise în camera Elvirei. Se strecură cu iuţeală în maşină şi plecară. Soneri îşi aruncă ţigara care murise încetişor din pricina umezelii şi porni pe jos spre casă, cuprins de o melancolie cumplită.

7

Era sigur că visase că doarme la Pensiunea Tagliavini în camera Adei. Era curios că o dorinţă din urmă cu mulţi ani se întorsese după atâta timp, dar încercă în zadar să-şi amintească vreo frântură din filmul acela nocturn. Iar când porni pe jos spre secţie starea de spirit i se înrăutăţi, virând încet spre o lipsă de chef faţă de tot ce-i ieşea în cale. Ar fi vrut ca ceaţa să-l învăluie până să-l facă de nevăzut.

Juvara îşi dădu seama dintr-o privire că nu era cazul să i se adreseze şi rămase potolit la locul lui, tastând la computer. Soneri găsi pe masă dosarul Dallacasa şi se cufundă în el fără să arunce măcar o privire corespondenţei. Omorul fusese comis cu douăzeci şi opt de ani înainte. Trupul fusese descoperit pe un câmp la o săptămână de la dispariţie, cu un glonţ scurt, de calibru nouă, în cap. Un foc tras în ceafă, o execuţie în toată regula. Mario Dallacasa era descris drept un exponent de seamă al stângii extreme chiar dacă, în ultimii ani, angajamentul său părea să fi slăbit în intensitate, într-atât încât dispărea din Parma în anumite perioade fără să lase vreo adresă de contact apropiaţilor. Printre paginile raportului era şi poza lui: un tip sănătos, puternic, care amintea de un tăietor de lemne din pricina bărbii bogate şi dese care-i acoperea mare parte din chip. De fapt, era un om de munte din Apenini. În fişa biografică citi că se născuse la Tizzano Val Parma şi se gândi că asta nu era foarte departe de Rigoso.

Când intră Nanetti, mare parte din proasta dispoziţie a lui Soneri se mistuise.

— N-am bătut pentru că aş fi jurat că eşti plecat, explică el.

Avea sub braţ un pliant pe care-l aşeză pe birou, aruncând o privire hârtiilor din dosar.

— Recapitulare generală?

— Pentru mine e materie nouă, îl corectă comisarul. O crimă petrecută cu mulţi ani în urmă care mi-a stârnit curiozitatea.

— Trebuie mereu să te întorci în trecut ca să înţelegi ce se întâmplă acum, chicoti Nanetti, apoi adăugă: Iar ţie-ţi plac cursele lungi.

Fraza aceea îl făcu să cadă pe gânduri câteva clipe, înainte să-şi amintească de un tabiet al întâlnirilor lor. Aşa că se întoarse, deschise un scrin şi scoase de-acolo o sticlă de Porto, ridicând-o în lumina neonului ca să verifice la ce nivel era vinul.

— Mi-aş fi făcut griji dacă ai fi uitat, comentă Nanetti.

— Ori uiţi, ori îţi faci iluzii: alte variante nu există, replică Soneri, pe jumătate serios şi pe jumătate ironic.

— Porto-ul tău creează iluzii bune, stabili colegul după ce luă o înghiţitură şi plescăi. Din păcate, analizele mele nu deschid la fel de multe perspective, adăugă apoi.

— Şi de data asta va trebui să mă descurc fără ajutorul vostru, constată comisarul cu un ton de fals reproş.

— Probele prelevate nu spun aproape nimic. Asta înseamnă că ai de-a face cu un caz greu – cu un profesionist, vreau să spun.

— Prin urmare, crezi că nu-i un infractor oarecare?

— Chiar cred că nu. Nicio amprentă, niciun muc de ţigară, nicio urmă de încălţări care să sară în ochi printre atâtea altele, nicio urmă biologică… Încercăm să găsim ceva pe marginea ceştii din care a băut cafea, dar pare s-o fi curăţat după.

— Doar n-o fi careva de la Contraspionaj, pufni Soneri.

— Aproape întotdeauna asasinii lasă ceva în urmă, dar în cazul ăsta…

Îşi mai turnaseră un pahar de Porto şi o uşoară euforie îl încălzea pe comisar, în ciuda faptului că lumina cenuşie care străbătea perdelele nu încuraja buna dispoziţie. Privirea îi căzu asupra dosarului pe

care-l avea sub nas: conform raportului de la biroul politic, Dallacasa cunoştea foarte bine regulile luptei armate şi ale clandestinităţii. În apartamentul lui fusese confiscat un manual străin care prezenta tehnicile principale adoptate de spioni şi agenţi infiltraţi. Oare şi asasinul…? Pe de altă parte, existau bănuieli justificate cum că însuşi Dallacasa susţinuse sau avusese contacte cu grupuri subversive. Mulţi extraparlamentari avuseseră astfel de contacte fără să intre în clandestinitate. Şi-apoi, mai era telefonul acela ciudat care, susţinea Chiastra, o tulburase pe Ghitta. Telefonul individului căruia ea îi spunea Roşu.

Dar era, oare, vorba numai de ipoteze înfierbântate datorate vinului sau chiar exista o legătură cu asasinatul acela vechi? Orice era posibil…

— Un profesionist, un adevărat profesionist, repetă gânditor Nanetti, cu o anumită admiraţie în glas.

Din pricina deformării profesionale, vorbea aproape întotdeauna despre crime din punct de vedere tehnic, fără să le încarce cu vreo consideraţie morală. Pentru el nu existau urletele, chinul sau groaza, ci doar balistica, unghiul de pătrundere al lamei, calibrul glonţului, compoziţia chimică a otrăvii sau forma obiectului contondent. Nu că ar fi fost lipsit de sentimente, ci pur şi simplu se elibera pe moment de ele ca să poată gândi asemenea unui om de ştiinţă. Şi, oricum, remarca despre profesionalismul asasinului îl readusese pe Soneri la ideea că acesta din urmă avea în spate o pregătire temeinică. Un meşteşug tainic ascuns sub alte aparenţe.

Nanetti se ridică şi se îndepărtă legănându-şi şoldurile: îţi lăsa mereu impresia că e o locomotivă uriaşă cu multe biele. Atunci comisarul îşi aprinse o ţigară de foi şi îşi aruncă din nou privirea printre hârtiile din dosarul Dallacasa. Citi mărturia persoanei care îl văzuse pe tânăr urcând într-o maşină în seara în care dispăruse. Asta se petrecuse

în Via Montanara, la periferia extremă, în sudul oraşului, spre dealuri. Toate indiciile păreau să ducă în direcţia localităţii către care se îndreptau stolurile de grauri când venea vremea strugurilor. Dar mărturia aceea firavă şi proza juridică seacă a dosarului nu-i sugerară nimic mai mult decât o descriere esenţializată a faptelor. Îi veni în minte să se întoarcă la Bettati. Îl găsi aşezat pe unul dintre scaunele de frizerie, cu ziarul desfăcut în faţă. Înclinase spătarul în poziţia în care-l aşeza pentru cei pe care-i bărbierea.

— N-am mai văzut client aşa amator, comentă imediat ce-l zări în oglinda din faţă.

— Nouă, tinerilor, ne creşte părul repede.

— Ai citit? întrebă arătându-i ziarul. Dreapta nu vrea monumentul în cinstea Baricadelor.

— Mi se pare normal. Încă-i ustură pe nepoţii lui Mussolini, replică Soneri.

Bettati se roti pe scaun şi se uită fix în ochii lui, făcând un semn interogativ cu bărbia.

— Îţi aminteşti de Mario Dallacasa? îl întrebă atunci comisarul.

Bettati încuviinţă grav din cap, ca şi cum i s-ar fi trezit o amintire neplăcută.

— Ăsta-i unu' dintre ăia care ar fi făcut revoluţie pe bune.

— Vrei să spui că era hotărât?

— Ar fi făcut pe dracu-n patru.

— Ţi-ai făcut o idee cine l-ar fi putut ucide?

— A sfârşit tare ciudat. Se pare că la mijloc nu-s fasciştii. S-a vorbit şi de o afacere a femeilor: era unu' cu mare căutare.

— Am cunoscut-o pe fosta lui iubită. Nu l-a uitat niciodată. Şi azi încă e făcută zob.

— Asistenta? întrebă frizerul. De-atunci a ieşit din circulaţie. În afară de serviciul ei, nu mai iese din casă. Şi când te gândeşti că era o tovarăşă atât de activă…

— Dallacasa avea contacte cu clandestinii? întrebă pe nepregătite comisarul.

Bettati îl privi cu un fel de neîncredere.

— S-a zis şi asta. Dar, dacă e adevărat, probabil avea contact cu grupuri din afara oraşului. Aici, partidul comunist deţinea controlul.

— Colegii care au anchetat atunci cred că l-au curăţat ai lui.

— Nu cei din grupul lui, îl contrazise Bettati. I-am cunoscut aproape pe toţi şi pot să-ţi zic că n-ar fi fost în stare. Mânuiau foarte bine megafonul şi şapirograful, dar pistoalele nu făceau parte din arsenalul lor.

— I-ai cunoscut şi pe cei care trăgeau?

— Pe ăştia ajungi să-i cunoşti abia după. Când îi prind şi te miri că tocmai individul pe care-l credeai un militant normal… Despre ceilalţi circulă numai zvonuri. Cine ştie câţi au fost. Care acum păstrează trecutul îngropat în amintire şi duc, poate, o existenţă departe de orice bănuială. Cum bine ştii şi tu, lupta armată era organizată în mici celule nu mai mari de patru persoane. Prin urmare, nimeni nu cunoştea decât trei colegi…

Din când în când se auzeau zgomotele şantierului unde se construia monumentul în cinstea Baricadelor. La fiecare lovitură ceva mai puternică, Bettati arunca o privire în direcţia din care venea aceasta.

— Dac-au fost într-adevăr ai lui, de ce l-ar fi săpat? insistă comisarul.

— Ăstuia-i plăcea să fie în mijlocul oamenilor, era un tip care convingea, un lider. Nu mi s-a părut niciodată potrivit pentru singurătatea şi viaţa invizibilă a unui clandestin. Acolo nu trebuie să baţi la ochi. El, dimpotrivă, bătea la ochi. Dacă l-ar fi pus pe scenă la Regio ar fi fost foarte bine.

— De-aici şi până la a-l ucide…

— Era un adept al mişcărilor, poate voia să-i convingă că greşiseră totul. Poate că devenise incomod ca susţinător. Probabil că nu mai aveau încredere în el şi s-au gândit că începuse să pută. Cine poate şti?

— Pentru că poliţia îl luase în colimator?

— Se expunea prea mult. Devenise un punct de referinţă pentru tinerii extraparlamentari şi din cauza asta nu-l scăpau din ochi. Dacă într-adevăr avea legături cu clandestinii, risca să-i compromită. Ei n-au avut niciodată vreun Dumnezeu. Organizaţia lor valora mult mai mult decât un singur om şi, ca s-o protejeze, puteau recurge şi la metodele grele.

Soneri îşi netezi mustăţile şi aprinse o ţigară.

— Se poate, murmură apoi şi adăugă: Cunoşti pe cineva care era poreclit Roşu?

Bettati se gândi o vreme, dar nu reuşi să pescuiască nimic util din memorie.

— Pare să fi fost unul dintre puţinii care băgau frica în Ghitta, explică Soneri după câteva clipe.

— Înseamnă că era tare-n clonţ.

— Toţi îmi spun că era o femeie de fier. Şi totuşi, părea complet altfel…

— Oamenii sunt precum ceaţa, spuse sentenţios frizerul, vezi numai cenuşiu şi-apoi, deodată… Şi de multe ori prea târziu.

Soneri se gândi la sine însuşi: o păţise deja având prea multă încredere în aparenţe. Şi în timp ce rumega, mobilul îşi începu dureroasa interpretare verdiană.

— Comisare, aţi avut dreptate, bătrâna era putred de bogată. Nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte… începu Juvara.

— Tocmai vorbeam despre aparenţe, constată Soneri.

Inspectorul nu pricepu, rămase mut câteva clipe, apoi, ca să iasă din impas, începu să citească o listă de bunuri parcă rupte dintr-o casă nobiliară. Ghitta deţinea vreo douăzeci de apartamente în oraş, aproape toate în zona străduţelor dintre dom şi bariera Saffi. Vreo treizeci de case şi cabane între Rigoso şi Monchio, titluri de stat, două ferme, păduri de castani şi acţiuni la compania orăşenească de gaz. Până şi casa parohială în care locuia preotul de la Corniglio era a ei, iar Curia plătea totul.

— Îşi putea permite să-i dea afară şi pe paroh şi pe toţi sfinţii, bombăni comisarul în timp ce asculta spusele lui Juvara.

— Mai sunt şi o sută de mii de euro puşi la căldurică într-un fond de pensii pentru fiul ei, încheie inspectorul.

Ghitta se gândise şi la creatura aceea amărâtă, abandonată aproape definitiv printre munţi, care cuvânta înaintea adunărilor închipuite învăluite în miros de fascism. Bătrâna trăia pe picior mare. Nu era nicio fisură în planul ei, totul era ordonat cu maximă atenţie. Tot, mai puţin ceva… Iar gândurile lui Soneri se întoarseră la Roşu, la apelul acela surescitat care avusese loc cu câteva săptămâni înainte de omor.

Bettati lăsă deoparte ziarul.

— Nu te aşteptai la atâtea chestii, nu?

Comisarul îi făcu semn din cap că nu. Se întreba cum ar fi putut să se aştepte la aşa ceva.

— Ghitta economisea în toate direcţiile, purta aceleaşi haine ani întregi, golea garderoba morţilor, vindea mobila uzată scoasă din casele bogaţilor. Trăia ca să acumuleze. Ar fi omorât şi un păduche ca să ia pielea de pe el.

Bettati îşi scoase halatul, îl aruncă pe unul dintre scaunele înşirate de-a lungul peretelui şi se îndreptă spre uşă. Soneri îl urmă iar afară, în pragul frizeriei se salutară în linişte lovindu-se uşor pe braţ. Între ei se aşternuse o melancolie mută.

În timp ce se îndepărta, comisarul înşfăcă din nou mobilul şi îl sună pe Juvara.

— Pregăteşte o listă a tuturor chiriaşilor Ghittei. Încearcă să afli cine sunt, cât plătesc chiria şi de când locuiesc în casele bătrânei.

Anchetele care nu implicau vreo mişcare, doar manevrarea computerului, erau specialitatea lui Juvara.

— Ar trebui să fie destul de uşor, explică inspectorul, e suficient să consultăm baza de date…

— Bine, dar fă-o repede, mă grăbesc.

— E ora prânzului, încercă să obiecteze timid inspectorul.

— E perfect, şi-aşa cauţi mereu o motivaţie să treci la dietă…

Soneri, în schimb, se opri într-un local nou din apropierea vechii închisori San Francesco, dar ieşi de-acolo imediat ce simţi aerul fals şi pretenţios al interiorului, comportamentul slugarnic al tinerilor directori costumaţi în somelier şi etalarea neruşinată a unor preparate destul de banale care primiseră nume străine improbabile numai ca să facă impresie. Simţi nevoia să intre într-o prăvălie veche şi salută cu afecţiune şorţul proprietăresei, cu baveta pe sânii mari, ca de matroană, şi chip rozaliu, de culoarea merelor de august.

Ajunse la secţie încă având o bucăţică de sandvici cu prosciutto. Îl găsi pe Juavara aplecat asupra tastaturii şi văzu un brăduţ cu luminiţe pe birou.

— M-am gândit că poate o să vă placă. Şi, oricum, peste puţin timp e Crăciunul, explică inspectorul surprinzând privirea perplexă a comisarului, care îi zâmbi recunoscător şi emoţionat.

Îi era întotdeauna greu să exprime ceea ce i se părea că se născuse pentru a rămâne nerostit. Orice cuvânt îi suna artificial şi nepotrivit. Se apropie de Juvara şi îi puse o mână pe umăr, îl clătină uşor şi îi şopti un mulţumesc, încredinţând numai tonului misiunea de a-i transmite sentimentele.

— Du-te şi mănâncă ceva, mai adăugă.

Inspectorul ridică din umeri şi apăsă un buton. După câteva clipe, imprimanta începu să huruie şi să scoată coli de hârtie. Observă imediat la jumătatea listei numele Teresei Rodolfi, dar mai erau şi alţi bătrâni. Aşa cum erau şi mulţi studenţi. Ghitta nu-i mai ţinea la pensiune, dar continua să-şi deruleze afacerea prin intermediul lor, închiriindu-le apartamente.

— Comisare, îi atrase atenţia Juvara, a sunat fratele Fiorenzo. Azi după-amiază e înmormântarea bătrânei.

Soneri uitase că Saltapico îi dăduse undă verde să meargă la ceremonie.

— La ce oră e?

— La trei.

Aruncă o privire la ceas: mai era o jumătate de oră. De două zile, cei de la morgă dădeau semne de nerăbdare. Frigiderele erau ocupate aproape toate, iar în cele din urmă procurorul cedase. Nici Soneri nu găsea nimic împotrivă. Cadavrul acela uscat nu mai putea oferi nicio informaţie, şi venise şi pentru Ghitta momentul să părăsească lumea, după ce-şi jucase ultima parte din rol.

Ajunse la biserică cu puţin înainte de slujbă. Fratele Fiorenzo era deja îmbrăcat pentru ceremonie.

— Cine v-a rugat să oficiaţi liturghia? îl întrebă comisarul.

— El, răspunse călugărul făcând un semn spre Chiastra, aflat lângă sicriu, dar aş fi făcut-o oricum. Ghitta venea des la biserica asta, găsea aici înţelegere şi mângâiere. A suferit multă cruzime. Dacă a păcătuit mult, a făcut-o şi ca să se apere.

Soneri se trase deoparte şi studie nava aproape pustie. Sosi Elvira iar tocurile ei răsunară în interiorul bisericii înainte ca ea să-şi dea seama de zgomot şi să păşească pe vârfuri. Pe urmă veni rândul lui Mohamed, care se aşeză mult în spate, printre bănci. În cele din urmă, în linişte, apăru Pitti, îmbrăcat complet în negru, cu melonul într-o mână şi părul rar, ca un puf, întins pe craniul alb ca miezul unei cepe. Nu mai era nimeni altcineva. Ghitta îşi lua rămas-bun de la lume într-o singurătate aproape deplină.

Fratele Fiorenzo nu lungi slujba. Binecuvântă coşciugul şi îi făcu Ghittei veşnica pomenire. Apoi merse să deschidă uşile mari de la intrare, pentru că acolo nu mai era nici măcar un sacristan care să-l ajute cu treburile mai simple. Intrară doi angajaţi ai pompelor funebre şi, în cea mai limpede lumină, comisarul văzu că sicriul era dintr-un lemn de brad, ieftin, şi că pe el se afla o singură coroană pe care

Chiastra scrisese cu pudoare numai „Fiul şi cei dragi”. Ghitta reuşea să facă economii şi după moarte, iar partenerul ei rămânea un clandestin chiar şi acum, după ce rămăsese singur.

Încărcară coşciugul şi atunci apărură Fadiga şi Dirce. Semănau între ei, în hainele lor vătuite, enorme. Stând mai într-o parte, o priveau pe Ghitta cum pleacă şi poate că în ceremonia aceea dezolantă intuiau cum avea să se desfăşoare propria lor înmormântare. Când închiseră dricul, Chiastra îşi dădu seama că nu va putea să-l urmeze pe jos. Atunci privi năuc în jur, dar Elvira, Pitti şi Mohamed plecaseră deja şi nu mai era nimeni. Atunci se apropie de şoferul de la pompe funebre şi bătu în geam ca să-l roage să-l ia şi pe el. Pălăvrăgiră puţin şi lăsă impresia că ajunge să implore. Soneri făcu un pas în faţă.

— Veniţi cu mine, vă duc eu.

Bătrânul aproape că se lipi de braţul lui cu mâinile sale puternice şi noduroase. Parcă tocmai îi fusese salvată viaţa.

Era singura maşină care mergea în urma dricului. La marginea cimitirului îl văzură pe Bettati, care nu intrase în biserică pentru că nu suporta preoţii. Ridică mâna în semn de salut când dricul trecu pe lângă el, în timp ce Chiastra rămase nemişcat, cu pălăria pe genunchi, degetele încrucişate, ca de rugăciune, şi pământiu la faţă. În cimitir totul se desfăşură la repezeală. Un gropar aştepta în ceaţă ca un vultur uriaş. Fratele Fiorenzo bălmăji ultimele rugăciuni şi sicriul fu coborât. Soneri văzu că se clătina pe funii ca şi cum ar fi fost gol. În clipa aceea Chiastra izbucni într-un plânset fără lacrimi, un fel de urlet prelung de disperare. Comisarul îl apucă şi îl trase de-acolo în timp ce se auzeau deja primele bufnituri ale pământului căzut pe lemnul sicriului. Bătrânul îl urma ascultător. Când ajunseră pe aleea cimitirului, Soneri se întoarse spre mormânt şi văzu că acolo nu mai rămăsese decât groparul care lucra cu lopata.

— Aţi văzut? murmură Chiastra când se îndepărtară. Nu era nimeni. Şi ăia puţini care au venit, au făcut-o din sentimentul datoriei.

— Nu trebuie să te aştepţi niciodată la recunoştinţă.

— Nimeni nu cunoştea câtă lume cunoştea ea, bolborosi bătrânul.

— Unde vă duc?

Chiastra desfăcu larg braţele.

— Unde vreţi să mă mai aduc acum? O să iau ultimul autobuz spre Rigoso, e singurul loc pe care-l mai am.

Când ajunseră la autogară, Soneri parcă maşina lui Alfa Romeo, iar bătrânul îşi puse pălăria la loc pe cap şi deschise portiera ca să coboare.

— Ştiţi cumva dacă Ghitta a lăsat vreun testament? întrebă atunci comisarul.

Celălalt se opri la jumătatea mişcării şi din expresia de pe chipul lui părea că numai în clipa aceea îşi amintise de moştenire.

— Nu cred. Ghitta se gândea cum să trăiască. Moartea nu apărea în gândurile ei. Şi avea o sănătate de fier.

— Toate proprietăţile alea… Trebuie să se fi gândit cui să le lase.

— Da' de unde! reluă suspicios bătrânul. Ea voia doar să fie respectată şi singurul mod era să facă bani. După cum aţi văzut, n-a ajutat la nimic.

Conversaţia se opri brusc. Portiera se închise la loc şi bătrânul se îndepărtă spre casa de bilete chinuindu-se să afişeze un aer demn.

Soneri îl sună pe Juvara.

— Verifică la toţi notarii dacă Ghitta a lăsat vreun testament, îi porunci.

Apoi trase pe dreapta pentru că avea chef să facă nişte paşi. Sfârşitul timpuriu al după-amiezii scotea în evidenţă luminiţele de Crăciun în timp ce urmărea cum magazinele sunt luate cu asalt de o mulţime gălăgioasă, chitită parcă să jefuiască oraşul. Din buzunarul paltonului se auzi

binecunoscuta arie verdiană, salvându-l de la o accentuare a proastei dispoziţii.

— Comisare, e a treia oară când vă sun, începu Juvara.

— Aici e un scandal monstruos şi se aud atâtea telefoane că nu mai pricep care sună.

— Dar al dumneavoastră e inconfundabil!

— Ştiu, ar trebui să schimb soneria…

— Am găsit testamentul, schimbă inspectorul subiectul.

— La cine a fost depus?

— La notarul Rolli.

— Şi ce scrie-n el?

— Că lasă totul Fernandei Schianchi.

Soneri amuţi. Rămase pe loc, năuc, şi se gândi imediat la Chiastra: nici măcar el nu putea conta pe recunoştinţă. Apoi se întrebă ce legătură era între Ghitta şi Fernanda care s-o facă pe aceasta din urmă moştenitoarea unei averi.

— Ce dată are testamentul?

— E de acum două luni, răspunse Juvara.

Soneri se opri pe trotuar ca şi cum s-ar fi rătăcit, însă firul gândurilor sale era cel care se încâlcise. Îl auzi pe inspector repetând tot mai tare „alo!” până când închise apelul. Comisarul nu pricepea. Iar când nu pricepea, întâi îi creştea supărarea şi apoi i se intensifica proasta dispoziţie. Trecu pe sub porticul întunecos din Borgo delle Colonne întâlnind, din loc în loc, şiruri de negri sprijiniţi de perete şi care aruncau priviri neîncrezătoare. Apoi prăvălii în culorile Africii şi limbi misterioase cu diftongi străini. Pe Via Saffi intră la Mohamed şi se aşeză pe singurul scaun liber. Localul era plin ochi cu bărbaţi proaspăt întorşi de la serviciu şi care mâncau preparate pakistaneze. Vreo şase mese erau aliniate, formând o tejghea la care stăteau grămadă mulţi copii în faţa unui domn cu barbă care-i învăţa Coranul şi limba părinţilor. În cealaltă parte era un soi de piaţă unde preţul se negocia cu voce tare şi, la mică distanţă, un alt grup se afla în faţa unui televizor dat pe un canal în arabă. În centrul

hărmălaiei, Mohamed părea să se simtă în largul lui dirijându-i pe unii şi pe alţii, sărind de la o comandă la tejghea la una din sală.

— Nostalgia pentru ţara noastră e puternică, spuse el lăsând de înţeles că e primul pe lista victimelor dorului. Iar seara vin mulţi ca să-şi asculte limba. E ca şi cum te-ai întoarce acasă câteva ore.

Soneri încuviinţă din cap şi privi afară. Prin vitrina înceţoşată se întrezărea uşa de la numărul 35.

— Sunt noutăţi, ştiaţi? întrebă Mohamed cu un zâmbet plin de subînţelesuri.

Comisarul făcu semn că nu, scoţând ţigara din gură.

— Chiriaşii care locuiau lângă Tagliavini. Au plecat.

— Când?

— Azi-dimineaţă, înainte să se facă ziuă. A venit o dubă şi într-o oră au încărcat tot. Pe noi nici nu ne-au salutat, deşi ne cunoaştem. Dar soţia trebuie să fi plecat mai înainte, pentru că nu l-am văzut decât pe soţ, încheie Mohamed.

— Deci nu ştiţi unde s-au dus?

— Nu. A fost o mutare neprevăzută. Soţiei mele i-a părut rău pentru că îi plăcea femeia aceea. Ştiţi, între străini…

— Poate au găsit un loc mai bun, sugeră Soneri.

Bărbatul clătină din cap:

— Poate, bombăni el nu prea convins. E mai bine aşa, adăugă, acolo unde a fost omorâtă Ghitta… S-or fi gândit că nu mai era cazul.

— Credeţi că le era teamă?

Ochii lui Mohamed deveniră strălucitori:

— Ar fi doar o părere a mea şi n-aţi şti ce să faceţi cu ea.

— Sunt bune şi părerile, îl încurajă comisarul, câtă vreme sunt luate ca atare.

— În casa aia era ceva deloc limpede. Sau poate că deloc curat. Doamna i-a mărturisit la un moment dat soţiei mele că de multe ori auzea urlete din pensiune. N-a înţeles ce se vorbea, dar nu erau

oameni calmi şi nici cupluri care se întâlneau. S-a prins că era vorba despre bani, plăţi. Şi când la mijloc sunt banii…

— A auzit-o şi pe Ghitta ţipând?

— Nu. Se auzeau voci de bărbaţi. Bărbaţi nervoşi.

— De multe ori?

— De patru sau cinci, mi se pare. Dar doamna nu era acolo mai mereu, pentru că pleca să mai facă una-alta prin case de oameni bogaţi. Chiar Ghitta îi găsea trebuşoare din astea.

— Nu ştiţi nimic altceva? insistă comisarul.

— Nu. Astea sunt confidenţe pe care femeia aceea i le-a făcut soţiei mele. Dar n-aş vrea ca plecarea lor…

— Cine e proprietarul apartamentului?

— Unul care construieşte case, dar altceva nu ştiu, răspunse Mohamed. Ăsta-i un cartier mort unde seara nu umblă nimeni şi lumea stă închisă în casă. Numai noi, străinii, ţinem deschise magazinele şi ne uităm în jur. Deranjăm şi din cauza asta.

— V-au ameninţat? se alarmă Soneri.

— Nu, până acum nu. Însă a mai venit o dată ăla îmbrăcat ciudat şi ne-a întrebat dacă ne-am răzgândit. Pentru mine sunt nişte cifre absurde. Şi voi, poliţiştii, aveţi ceva cu noi. Cum se termină programul veniţi aici şi ne ameninţaţi că ne daţi amendă şi ne închideţi şi dacă face careva gură… Cu alţii din oraş nu sunteţi aşa de severi.

Apoi, lăsându-l pe Soneri prins într-o bulă de îndoială, Mohamed se îndepărtă. Din sală îl strigau mulţi cu insistenţă, în vreme ce copiii recitau versete în cor iar din micul bazar se auzeau glasuri ridicate. Comisarul ieşi din lumea aceea care clocotea de vitalitate şi se încredinţă din nou tăcerii din ceaţă. Străbătu iarăşi Via Saffi până la Piazzale dei Servi şi se îndreptă spre adăpostul lui Fadiga. De-acum ştia unde să pună mâinile şi simţi şi de astă dată o pagină de ziar printre bucăţile de plastic. O luă şi o vârî în buzunar, îndreptându-se spre Via Repubblica printre ultimii cumpărători. În faţa

vitrinei unui magazin de parfumuri scoase bucata de hârtie: poza îl înfăţişa pe viceprimarul Roberto Lusetti. Altul pe care-l cunoştea din anii fierbinţi ai protestelor. Unul care mărşăluia în mulţimi şi care, cu timpul, se convertise la scena politică migrând, din floare-n floare, de partea foştilor duşmani.

Zgomotul grilajelor trase răsuna printre cel al ultimelor autobuze din seara aceea. O briză leneşă amesteca ceaţa din piazza Garibaldi, acum golită de oameni. Înşfăcă mobilul şi-l sună din nou pe Juvara:

— Poţi să verifici ceva?

O uşoară ezitare îl făcu să înţeleagă că inspectorul se pregătea să plece acasă. Şi, înainte ca acesta din urmă să obiecteze ceva, Soneri continuă:

— Aş vrea să aflu al cui e apartamentul din Via Saffi 35, de lângă al Ghittei şi al Fernandei.

Din nou percepu lipsa de entuziasm a lui Juvara care, totuşi, trebuie că se aşezase din nou, judecând după şuieratul inconfundabil pe care-l scoteau scaunele capitonate de la secţie.

— Sper să fie înregistrat şi să fie de-ajuns să verific baza de date a registrului de cadastru. Aşteptaţi la telefon, adăugă pe un ton de centralistă.

Comisarul îl auzi cum loveşte tastele cu repeziciune.

— Avem noroc, îi comunică Juvara după puţin timp. Apartamentul e înregistrat pe numele unei societăţi, Maison S.R.L.

— Consultă din nou baza de date şi zi-mi cine e în spatele siglei, făcu Soneri.

Juvara nu răspunse. Poate că deja îi părea rău că-i făcuse cadou brăduţul. Din nou tastă cu viteză şi apoi:

— Administratorul unic e Renato Avanzini, iar pe asociatul lui îl cheamă Amintore Cornetti.

— Unde e sediul?

— Borgo Felino 14.

Comisarul trânti un „mulţumesc”, dar închisese deja. Căzuse pe gânduri şi nu-şi dădu seama nici măcar că Angela apăruse lângă el. Când se mişcă, aproape dădu peste ea.

— Nu mă mai simţisem niciodată ca un parapet, bombăni ea. Şi când te gândeşti că toată lumea îşi închipuie că poliţiştii sunt ca nişte feline care captează fiecare semnal…

— Mă gândeam…

— Dacă te-ar ataca cineva, ai fi în stare să mergi mai departe, fără să-ţi dai seama că ai un cuţit înfipt în spate.

Soneri îi făcu semn s-o lase baltă. Atunci ea îl luă de braţ.

— Încă te gândeşti la soţia ta cu celălalt?

Nu se gândea la asta, dar îşi aminti că pusese fotografia în buzunar. O simţea acolo, cu textura ei rigidă, de fiecare dată când pipăia interiorul paltonului. O privise de nenumărate ori, sperând, poate, să se obişnuiască cu realitatea pe care aceasta i-o arăta.

— Tocmai am descoperit că Avanzini deţine apartamentul de lângă pensiune.

— Şi? Vrei să spui că putea să meargă să şi-o tragă şi acolo, nu doar la Ghitta?

— Nu, probabil că e vorba despre activităţi mai complexe şi grave. Cred că s-a creat acolo un fel de zonă a nimănui, unde nu mai locuieşte nimeni. Nu sunt decât birouri şi imigranţi. Acolo totul e mai simplu, nu e nimeni care să-şi vâre nasul.

— Aşa e, în oraşul ăsta se vând droguri la kilogram, interveni Angela.

— Asta-i treaba celor de la Narcotice, i-o tăie comisarul. Ştiai că Ghitta i-a lăsat totul moştenire Fernandei?

— Şi bărbatul ei? A fost alături de ea o viaţă întreagă şi apoi…

— Aşa-s femeile: joacă ani la rândul rolul victimei, dar apoi tot ele bagă cuţitul în tine.

Îi simţi pe ureche răsuflarea caldă.

— Eşti un bou, şopti ea nu cu prea multă bunăvoinţă.

— Nu pricep de ce Fernanda, bombăni Soneri.

— Poate e doar un paravan pentru adevăratul moştenitor, insinuă Angela când se aşezară în locul

unde mergea ea în pauza de serviciu.

Soneri se gândea la acelaşi lucru. Dar în folosul cui făcea Schianchi asta?

Când comandară, fu constrâns să mănânce legume la grătar.

— În seara asta dietă, decretă Angela, iar el nu se simţi în stare s-o contrazică.

— La clinica pentru dispeptici se mănâncă mai bine, se pronunţă Soneri când termină, simţind aceeaşi foame ca la început.

— Îţi stă mintea la altceva, trase ea concluzia uşor iritată. Te prefaci că te gândeşti la anchetă, dar de fapt te gândeşti la Ada.

— Din păcate nu e prea mare diferenţă, constată comisarul.

Angela întinse mâna.

— Arată-mi poza aia. O porţi cu tine ca pe-o penitenţă.

Fără tragere de inimă, Soneri scoase din palton imaginea soţiei în braţele celuilalt.

— Nu-l cunoşti? îl întrebă ea referindu-se la amantul misterios.

Făcu semn din cap că nu.

— Ştii ce cred eu? reluă ea. Dacă tot te apasă aşa de tare, află cine e. O să descoperi o mică iubire nesemnificativă din tinereţe, pe care soţia ta ţi-a ascuns-o tocmai pentru că asta şi era.

Soneri se pregătea să răspundă din instinct, dar se abţinu: nu voia să-i mărturisească faptul că-i era teamă, ca unui jucător căruia-i e frică să-şi arate cărţile. Aşa că rămase în tăcere, fără să mai izbutească să înceapă vreo conversaţie. Angela se uită la el o vreme, apoi îşi pierdu răbdarea, îi restitui fotografia şi îl anunţă că pleacă la culcare.

— N-am suportat niciodată femeile care dau din coadă implorând atenţia bărbaţilor muţi, mârâi ea şi plecă.

Soneri o urmă până la ieşire, iar în piaţă o privi cum se îndepărtează fără măcar să-l salute. Şi totuşi ea îi plăcea, dar nu ştia să se abandoneze sentimentelor, de parcă i-ar fi fost teamă să o facă.

Când plecă la rândul lui, toate celelalte gânduri îşi pierdură importanţa, lăsând în loc unul singur, obsedant: să afle cine e bărbatul din fotografie. Sfatul Angelei îi răsuna în cap ca un refren. Se îndreptă spre Via Saffi. Voia să intre la Fernanda şi să privească din nou pozele alb-negru, frânturi dintr-o viaţă pierdută. Dar în Borgo del Correggio îl zări pe Pitti şi îşi schimbă planul, hotărând să-l fileze. De data asta bărbatul purta un palton foarte mulat, lung până sub genunchi, un pantalon închis la culoare, cu dungi, şi pantofi negri extrem de lucioşi. Pe cap avea obişnuitul melon, iar în mână ţinea un baston.

Pitti coti pe Via Petrarca şi intră din nou în clădirea unde era sediul firmei lui Avanzini. Comisarul aşteptă a doua oară în acelaşi punct din seara precedentă. Episodul se repeta identic, dar acum Soneri începea să observe un tipar în jocul de ricoşeuri pe care Pitti îl repeta, probabil, în fiecare noapte. Odată ce coborî, bărbatul porni spre Via Repubblica, dar nu o luă pe străduţele lăturalnice, adăpostite, ci o traversă şi porni pe străzile înguste care se deschideau de partea cealaltă. Ieşi în Borgo Regale şi intră într-un local unde domnea o penumbră albastră şi unde din exterior se intuiau siluetele cuplurilor aflate la mese. Pe urmă apăru din nou pe trotuar şi porni pe Borgo Felino. Când ajunse la numărul 14, sună la interfon şi urcă. Soneri aşteptă câteva minute şi se apropie de uşă: lângă al patrulea buton de jos în sus citi „Maison S.R.L.”

Îi rămăseseră în buzunar câteva fâşii de grana într-o punguţă pe care o luase de la Alceste, iar acum le scoase din ambalaj pe bâjbâite în timp ce aştepta în frig. Aşteptarea se prelungi preţ de o oră: comisarul se convinse că nu era vorba despre o vizită obişnuită şi îşi aminti de fotografii. Atunci îşi părăsi postul şi se întoarse spre Via Saffi. Depăşind Piazzale dei Servi, auzi din nou scârţâitul căruciorului lui Fadiga în timp ce cartierul, la ora aceea din noapte, căpăta nuanţe spectrale printre

picurii streşinilor pline de apă şi în privirea oarbă a ferestrelor întunecate. I se părea că absolut totul aşteaptă ceva, nu ştia prea bine ce. Şi că nici el nu trebuia să facă decât să aştepte, ca un vânător în butoi.[6]

În faţa numărului 35 pescui din buzunar cheile Fernandei şi intră. Barul pakistanez închisese deja şi grilajul era coborât până jos. Urcă în tăcere la primul etaj şi deschise uşa bătrânei Schianchi. Înăuntru era frig şi ţinu pe el paltonul când se aşeză în salon, având în faţă plicul de hârtie unde bătrâna vârâse până la refuz fotografiile. Le împrăştie pe masa rotundă de parcă ar fi fost piesele unui puzzle care trebuiau ordonate şi începu să caute chipul misteriosului iubit al Adei. Erau multe poze şi în majoritatea apăreau tineri: chipuri de băieţi cu păr lung şi ochi lacomi de viaţă. Când se zări pe sine însuşi într-o fotografie de grup se miră că existase cineva care să-i imortalizeze un moment din tinereţe şi că el îl descoperise întâmplător într-un plic păstrat de o bătrână care îl căutase în zadar.

Continuă trierea, mişcând răbdător instantaneele cu buricele degetelor, zăbovind din când în când asupra câte unei imagini care-i declanşa flash-uri în memorie. Prin faţă i se derula fulgerător o lume pierdută, populată numai de tineri, cu destrăbălările lor studenţeşti şi hainele ieftine peticite în casă sau primite de la fraţi mai mari.

Într-o poză mică era un grup în care o zări pe Ada şi, ultima din partea dreaptă, pe Marta Bernazzoli. Apoi din nou Ada, într-un alt instantaneu, de data asta la ţară, lângă un foc şi o tigaie plină de castane coapte. Întoarse poza şi pe spate citi: „Rigoso, octombrie ’74”. Cu toţii păreau fericiţi. Se uită din nou cu luare aminte la grupul de tineri şi atunci îl regăsi pe amicul lui misterios: din profil, cu păr lung, nu-l recunoscuse din prima. Începu să aibă o senzaţie apăsătoare. Luă plicul de hârtie şi se apucă să reintroducă fotografiile în timp ce se gândea la ultima poză, cea făcută la Rigoso. De ce plecaseră

tocmai acolo să sărbătorească? Ce legătură avea Ghitta cu asta?

Pe plic se lovi de numele lui Trombi. Îşi amintea de un domn elegant, scund şi rotofei, cu un aparat de fotografiat mare, dotat cu un blitz uriaş care se înălţa cu mult deasupra capului său. Era întruchiparea fotografului şi multă vreme cadrele lui ajunseseră în ziarul local pentru care lucra. Arhiva lui din Via Angelo Mazza era cea mai amplă sursă de informare asupra istoriei recente a oraşului.

Un zgomot venit dinspre casa scărilor îl făcu să tresară. Se simţi vinovat că pierduse atâta timp cu o anchetă care acum i se părea personală şi, poate, zadarnică. Dar oare nu-i spusese Angelei că nu mai vedea mare diferenţă între ancheta despre moartea Ghittei şi cea despre trecutul Adei? Nu fusese pe punctul de a lăsa totul baltă tocmai din acest motiv? Între timp, zgomotul dinspre casa scării deveni familiar. Recunoscu tocurile Elvirei, care urca. Apoi o auzi limpede în faţa uşii pensiunii, împreună cu zornăitul cheilor şi al balamalelor.

Nu era sigur ce să facă. Nu pricepea dacă era de mai mare folos să aştepte, cum făcuse până atunci, sau să acţioneze, s-o înfrunte pe femeia care minţea în toate privinţele. Nehotărât, se lăsă condus de instinct şi ascultă mişcările Elvirei în interiorul pensiunii. Auzi din nou tocurile, pe urmă o tăcere prelungă. Apoi îi percepu glasul, fragmentat de pauze, şi înţelese că vorbea la telefon. La puţin timp după aceea mai distinse o voce, dar trebuia să fie de la televizor sau radio, pentru că la un moment dat fu înlocuită de muzică.

Începea să devină agitat. Se apropie de fereastră şi studie ce se întâmpla afară, în noaptea care părea suspendată pe o pernă de aburi, la rândul ei aşteptând o pală care s-o limpezească. Via Saffi i se părea că seamănă cu albia seacă a unui râu, până când văzu un bărbat mergând încet pe mijlocul ei. Când se apropie, îl recunoscu pe Pitti. Odată ajuns în dreptul barului pakistanez, bărbatul trecu pe trotuarul din faţa numărului 35 şi după două minute

comisarul auzi soneria pensiunii, aceeaşi ca în urmă cu mulţi ani. Un reflex pavlovian străbătu mintea lui Soneri care acum aştepta declicul încuietorii de jos. În zadar. Apoi îşi aminti de ce-i povestise Mohamed: uneori sună şi pleacă, pentru a se întoarce din nou mai târziu. Să fi fost o procedură ca să se asigure că drumul era liber?

Şi-l imagină pe Pitti sfârşind rondul prestabilit în jurul străzii, traversând Borgo Gazzola, salutându-le pe prostituatele din prag şi întorcându-se pe Via Saffi. Trecură puţine minute şi soneria răsună a doua oară, urmată de astă dată de declicul încuietorii. Auzi cum uşa de la intrare se deschide, scârţâind uşor din ţâţâni, apoi paşii uşori ai lui Pitti pe primele trepte şi apoi tot mai aproape, însoţiţi, în cele din urmă, de lovitura uşoară în uşa batantă.

O vreme nu mai răzbătu până la el niciun sunet. Şi muzica tăcu. Apoi i se păru că aude un foşnet de fermoare care se deschid şi se închid, după care vocea Elvirei răsună limpede, asemenea acutei produse de un instrument care se înalţă brusc dintr-un murmur grav al alămurilor. Se chinuia să înţeleagă ceea ce i se părea a fi un monolog, însă pereţii groşi ai vechii clădiri nu-l ajutau. Pitti trebuie că doar asculta, judecând după faptul că nu exista vreun schimb de replici. Sau poate că murmura ceva cu aceeaşi privire timorată pe care i-o arătase lui Soneri când îl interogase la ieşirea din biserică, după întâlnirea din întunericul capelei Sfântului Egidio.

În orice caz, ceva spunea el din moment ce Elvira ridicase şi mai mult tonul. Soneri se baza pe crescendoul femeii, pentru că începea să discearnă câteva cuvinte din discursul ei. Auzi limpede „…la Badessa ai fost?”, întrebare repetată de mai multe ori. Apoi cuvântul „bani”, şi el aproape răcnit la sfârşitul unei fraze. Se certau. Sau, şi mai bine, poate că femeia îl certa dur pe Pitti, care probabil încasa fără să reacţioneze. Şi-l imagina stând cu capul plecat, înspăimântat, incapabil să dea vreo replică. La un moment dat fu o pauză. Pensiunea se

cufundă din nou în tăcere, iar când Elvira vorbi din nou cu glas ridicat comisarul înţelese că, în sfârşit, Pitti trebuie să fi răspuns ceva. Ea începu să-l facă din nou cu ou şi cu oţet: „…nu ai ajuns la timp… Ultimajbă se grăbea… Te-ai pierdut cu ăla… Te-ai dus să ţi-o pui cu el…”

Pitti trebuie să fi ratat o întâlnire sau ceva important, iar acum Elvira îl umilea prin trimiteri jignitoare la homosexualitatea lui. Nu reuşi să înţeleagă restul, dar intui tonul ofensator şi vulgar. El era o marionetă, iar ea era păpuşarul. Şi-l imagină pe Pitti alergând toată noaptea dintr-o parte-n alta a centrului şi apoi, la o oră târzie, prezentându-se la raport la femeia aceea despre care toţi spuneau că e cinică şi rece. Se lăsă din nou tăcerea, care de astă dată dură mai mult decât de obicei. Poate că-şi spuseseră tot ce aveau de spus, dar atunci de ce nu pleca Pitti? Ciuli din nou urechile – nimic. În sfârşit, după câteva minute, auzi din nou aceleaşi foşnete de mai devreme şi un fel de bufnet. După aceea desluşi limpede un vaiet care semăna cu un plânset reţinut. Era Pitti, iar în gemetele acelea ale lui se intuia un amestec de teamă şi scuze. Continuă câteva secunde până când comisarul o auzi pe Elvira strigând „Cară-te!” cu glas imperios, plin de mânie şi dispreţ. Apoi uşa pensiunii se deschise cu delicateţe, dar se închise cu zgomot. Şi din asta se înţelegea cine e la comandă.

8

Hotărâse să lase lucrurile să se întâmple de la sine, fără să intervină. Simţea că mai devreme sau mai târziu o să explodeze singure, nu era nevoie să producă el deflagraţia. De aceea, fără să facă vreun zgomot, coborî înapoi în stradă şi se îndreptă spre casă. Când ajunse, clopotul de la Palazzo del Governatore bătea de ora două. La adăpostul vizuinii sale simţi imediat o uşurare. În sfârşit relaxat, îşi aprinse o ţigară de foi, puse pe aragaz puţină apă şi îşi pregăti un ceai de muşeţel. Îl bău privind încă noaptea liniştită. Era unul dintre lucrurile care-i plăceau cel mai mult. Între timp, trecea în revistă misterele pe care le găzduia lumea aceea înceţoşată: dispariţia Fernandei, uciderea Ghittei, Pitti care umbla toată noaptea ca un animal de pradă, Elvira cea înfiorător de cinică, moartea lui Dallacasa… În cele din urmă, totul ajungea cu naturaleţe la pensiunea aceea, care părea axul bine uns în jurul căruia se rotea o lume întreagă. Înainte să meargă la culcare controlă căsuţa vocală care de ceva timp pâlpâia pe măsuţă: „Ţi-ai recăpătat darul vorbirii după ce ai trecut pe la bordelul ăla?” îl întreba Angela, intuind unde-şi petrecuse seara. Din păcate, pensiunea Tagliavini şi casa bătrânei Schianchi erau mai rele decât un bordel.

Făcu ochi târziu şi trecu pe la secţie la jumătatea dimineţii, găsind-o cufundată într-o toropeală festivă. În zilele acelea putea să nu se agite, graţie concediilor, şi se gândi că avusese mereu dreptate vrând să rămână la lucru pe timpul sărbătorilor şi în august. Cu atât mai mult cu cât Juvara grăbea toată hârţogăraia pe care el nu făcea decât să o semneze.

— Încă o caută pe bătrână, nu-i aşa? îl întrebă pe inspector vrând să i se confirme din nou.

— Patrulele au fotografia ei, am scos la imprimantă vreo douăzeci, veni răspunsul.

Soneri scoase un mârâit, având ţigara între dinţi, iar după câteva minute ieşi din secţie. În Borgo Angelo Mazza zăbovi mult timp în faţa butonului soneriei lângă care scria „Foto Trombi”. Simţea din nou cum îl cuprinde teama că pierde timpul scotocind printre lucruri care n-aveau nicio legătură cu ancheta. Până şi Juvara îl avertizase pentru a cine ştie câta oară că ziariştii o să înceapă să-l caute ca să-i pună întrebări despre crimă. Ce ar fi putut să le spună? Că din când în când se ducea să cotrobăie prin nişte poze de pe vremea tinereţii lui?

În cele din urmă sună. Îşi amintea de demisolul acela plin de rafturi metalice cu multe etichete. Criteriul de ordonare trebuie să fi fost unul extrem de personal. Trombi mergea pe teme: personalităţi politice, manifestări ale muncitorilor, evenimente sportive, biserici şi monumente… În interiorul fiecărui gen, împărţirea se făcea cronologic, pe ani. Dar totul părea foarte abscons iar Soneri se gândi că după moartea meşteşugarului nimeni n-o să mai fie în stare să descopere combinaţia acelui seif plin de istorie.

— Nu te-ai schimbat prea mult, remarcă fotograful primindu-l în birou.

Comisarul, în schimb, nu putea spune acelaşi lucru despre el. Trombi se veştejise, iar pielea feţei dădea impresia că i se scurge pe faţă precum ceara topită. Fotograful îi făcu semn să stea jos, iar el se făcu nevăzut într-o încăpere din locul acela cu ferestre mici care se deschideau numai câţiva centimetri deasupra trotuarului. Se întoarse cu un plic şi i-l întinse.

— De ani întregi îl ţin deoparte. În sfârşit, pot să ţi-l dau, declară Trombi.

Comisarul deschise plicul: îşi văzu chipul zâmbitor din tinereţe alături de al Adei şi simţi un scurtcircuit în adâncul fiinţei.

— Când ai făcut-o?

— Scrie pe spate. În *’75*.

Se simţi sfâşiat. Îşi contempla viaţa ca şi cum ar fi fost a altcuiva. Aşa cum existase şi o altă Ada, pe

care el n-o cunoscuse. O clipă uitată din trecut îi era restituită, dar era vorba despre o monedă ieşită din circulaţie, cu care nu mai putea cumpăra nimic.

— Mai ai şi altele?

— Poate, răspunse Trombi. Dar îmi ceri prea mult dacă ai vrea să-ţi spun şi unde, încheie el făcând un gest amplu spre rafturi.

— Dar cu Ghitta? Ai poze cu ea?

Trombi trase adânc aer în piept, umflându-şi pântecul rotund care coborî apoi ca un balon din care iese aerul şi adoptă o expresie tristă, plină de amărăciune.

— Era una dintre persoanele cele mai cunoscute din oraş, dar în ziar am citit că la înmormântarea ei n-a fost aproape nimeni, constată el. Nu ţi se pare ciudat? adăugă apucând o scăriţă cu trei trepte şi îndreptându-se spre rafturi.

— Nu, nu mi se pare ciudat, răspunse comisarul fără să explice de ce.

Trombi nu insistă când văzu că figura lui Soneri devenise gânditoare şi că în ochi îi licărea un îndemn s-o lase baltă.

— N-am multe imagini cu Ghitta, îl preveni apoi şi îi întinse un plic, nu-i plăcea să i se facă poze, iar când stătea cu alţii se ascundea în spatele cui apuca sau se ferea de obiectiv. Prin urmare, am prins-o numai de câteva ori, în momente în care nu-şi dădea seama că trag cadre.

Văzu un prim-plan făcut cu mulţi ani înainte, pe când Ghitta nu se ofilise de tot şi încă puteai intui că trebuie să fi fost foarte frumoasă.

— Pe asta am făcut-o cu teleobiectivul, preciză Trombi. Aş vrea s-o dăruiesc rudelor, s-o pună la mormânt.

— Nu are pe nimeni, îl informă Soneri.

Fotograful rămase ca trăsnit şi nu mai spuse nimic, în timp ce comisarul continua să scotocească în plic. Găsi o imagine cu ea în faţa pensiunii, din profil, în timp ce mergea pe o Via Saffi plină de zăpadă, ea la fereastră salutând pe cineva de jos, ea aşteptând autobuzul şi ea într-o imagine publicitară,

în anii de glorie ai pensiunii, cu braţele uşor desfăcute şi în jurul ei chiriaşii, ca o învăţătoare cu elevii ei. Dedesubt scria „Pensiunea Tagliavini – amabilitate şi mâncare bună”. Soneri trecu privirea peste chipurile tuturor, încercând să dea peste vreo cunoştinţă.

— Ăştia nu stăteau la pensiune, îi atrase atenţia Trombi, au fost aleşi pentru că au feţe de tineri cuminţi. Erau vremuri când lumea mai credea încă în publicitate şi studenţii Ghittei, pe atunci, aveau mutre de puşcăriaşi! Îţi trebuia altă înfăţişare ca să le convingi pe mamele grijulii de la ţară.

Soneri lăsă deoparte imaginea publicitară şi trecu la ultima poză din plic. Iar de astă dată o recunoscu imediat pe Ada în mijlocul unui grup de studenţi care se opriseră în faţa numărului 35 de pe Via Saffi. Ghitta părea agitată, iar paltonul îi flutura ca în bătaia vântului.

— Avusese loc o scurgere de gaze, îşi aminti cu precizie fotograful. Pompierii au evacuat pensiunea.

Comisarul se uită din nou şi observă că lângă Ada era iubitul misterios de pe vremuri. Era prima oară când îl vedea în picioare şi brusc simţi fără să vrea că-l invidiază, tardiv, pentru statura lui.

— Îl cunoşti? îl întrebă pe fotograf arătându-i-l pe tânăr.

Trombi clătină din cap în semn că nu.

— Mai ai poze cu el? insistă Soneri.

Pe figura celuilalt apăru o expresie bănuitoare, apoi luă din nou scăriţa şi se îndreptă spre o altă încăpere. Soneri se uita în continuare la fotografie cu o privire fixă. Un moment de viaţă oprit pentru totdeauna. Asta îi plăcea la fotografie: revolta implicită faţă de timp pe care o simţim cu toţii. Şi poate că şi obsesia lui de a se uita în noapte, când tot oraşul zace nemişcat sub ceaţă… nu semăna asta cu încremenirea dintr-o vedere? Acum, în schimb, auzea un zgomot continuu de paşi care intra prin fereastra de la nivelul străzii. Rumoarea oamenilor agitaţi de sărbători, viaţa care te împinge înainte fără rost, cu o grabă prostească. Şi totul se rezolvă

într-o clipă, cât o bătaie scurtă din aripi, şi se stinge tot într-o clipă, ca zborul unei potârnichi. Ca un declic. Ca declicurile aparatului lui Trombi în perioada tulburărilor din Parma de după ’68. Asasinarea lui Mariano Lupo în faţa cinematografului *Roma,* urmărirea stradă cu stradă a membrilor Mişcării Sociale Italiene[7], ocuparea domului, mulţimile care scandau ceva ce încă-şi amintea: *„Masacci, eşti un porc, în curând o să fii mort, Ricozzi, eşti un fascist, pentru noi eşti cap de listă”*. Cât timp trecuse? O nimica toată. Chiar şi aşa, totul se veştejise: chipurile, amintirile, utopiile.

— L-oi fi prins la vreo manifestaţie, spuse cu speranţă Trombi şi în clipa aceea Soneri se gândi că fotograful era, probabil, unul dintre ultimii care-şi amintea trecutul apropiat al unui oraş lovit de amnezie, a cărui istorie recentă era închisă într-un demisol întunecos, cu miros acru, pe care acum toată Parma îl călca în picioare în frivola frenezie a sărbătorilor.

Simţi că Trombi îl atinge pe umăr. Îi distrăsese atenţia ritmul tropăielii de deasupra lor. Privi pe măsuţă şi zări un colaj de fotografii pline de pasiune, furie şi vitalitate. Mulţimi pline de bărbi şi mustăţi, păr lung şi ochelari grei, dreptunghiulari, ca ai lui Togliatti[8]. Se strădui să-l identifice pe iubitul Adei în spatele unui steag al Mişcării Studenţeşti. Părea că se pricepe să se ascundă în ceata de protestatari. Dar îl trăda statura.

— Uită-te aici, se vede mai bine, îi propuse Trombi.

Era singura poză în care apărea clar, poate pentru că un atac al poliţiei răsfirase primele rânduri. Rămăsese descoperit, iar fotograful îl imortalizase când dădea înapoi, îi surprinsese figura înspăimântată pe care se vedea, totuşi, şi o expresie dispreţuitoare. Lângă el, un alt lungan, îmbrăcat într-o geacă cu glugă, fugea mâncând pământul. Chipul lui se întorsese spre obiectiv în momentul declanşării aparatului, iar gestul acela întâmplător

făcuse ca după treizeci de ani imaginea să fie o revelaţie pentru Soneri, care-l recunoscu pe Selvatici, avocatul neliniştit care stătea în camera de lângă cea a Adei.

— Jumătate din ăştia, spuse comisarul arătând spre fotografii, au trecut prin pensiunea Ghittei.

— Cei de-afară, preciză Trombi, iar mulţi şi-au găsit apoi un loc în oraş.

În timp ce vorbea, arăta spre chipuri pe care comisarul le recunoştea cu dificultate. I-l arătă pe viceprimarul Lusetti având la gât un fular roşu, iar lângă el pe consilierul Pecorari, cu pumnul ridicat şi mustaţă ca a lui Stalin.

— Mişto pereche, nu-i aşa? întrebă Trombi cu ironie în glas.

— De renegaţi, bombăni printre dinţi Soneri, care-şi amintea cu ce privire câinoasă se uitaseră la el în facultate. Îl cunoşti pe Selvatici? îl întrebă apoi pe fotograf, arătând imaginea.

— Nu. Ştiu doar că e avocat, dar nu ne-am intersectat niciodată.

— Şi el a fost la pensiune, afirmă Soneri privind rafturile a căror adâncime micşora încăperile, lăsând spaţiu numai pentru un culoar. Nu te-ai gândit niciodată să aranjezi mai bine materialele astea?

— De unde bani să închiriez un studio mare în centru? Îmi permit numai o pivniţă, replică Trombi. Iar când o să se spargă vreo ţeavă de canalizare se duce şi *vechia* Parma, chicoti el cu amărăciune.

— Ei, la un moment dat asta ne paşte pe toţi, încheie comisarul şi dădu să plece. Dar înainte să vină potopul, mai caută imagini cu Ghitta şi studenţii ei, ca atunci când mai trec pe-aici să le salvez.

Abia ieşi că îi sună telefonul.

— Ţi-ai recăpătat darul vorbirii? îi repetă Angela.

— Nu întru totul, dar am cu mine un carneţel, o să-ţi scriu.

— Nu mi-ai scris niciodată nici măcar o vedere. Mai degrabă am eu lucruri să-ţi spun, schimbă ea subiectul.

— Ce anume? întrebă comisarul simţind că-l cuprinde o grabă neaşteptată.

— Lecţia numărul doi.

— Bine, dar la *Milord.*

O auzi cum pufneşte şi închide telefonul.

Angela îl ului pe comisar pentru că îşi comandă o porţie de burtă cu sos de roşii. Alceste remarcă acest lucru şi încuviinţă în tăcere, cu o jumătate de zâmbet. Soneri, în schimb, ceru *culatello, tortelli* cu dovleac şi o sticlă de Bonarda.

— N-ai cerut cam puţin? îl întrebă ea ironic. Ziua e lungă…

— Nu mă duc sub nicio formă să stau la birou, răspunse Soneri cu o notă de dispreţ în glas. Şi văd că nici tu nu ţii din scurt caloriile, adăugă el făcând aluzie la comandă.

— Se poate, dar de la biroul meu eu văd lucruri pe care tu nu le observi.

Comisarul se abţinu să întrebe ce anume, pentru că n-ar fi făcut decât să-i intre în joc Angelei. Nu suporta toate misterele acelea şi scenetele pe care le presupuneau. Îşi aprinse o ţigară şi începu să fumeze încet.

Dar Angela, de astă dată, nu se juca.

— Ţii minte vechea fabrică Battioni de pe bulevard?

Soneri încuviinţă din cap.

— Pecorari se îngrijeşte de un plan urbanistic care o să transforme zona industrială în una rezidenţială, explică ea cu o cadenţă de tânără profesoară – un alt joc pe care el nu-l suporta.

— Cine s-a băgat în povestea asta? i-o tăie.

— Sper că n-ai impresia că stai de vorbă cu unul dintre traficanţii ăia prăpădiţi de le suceşti gâtul la secţie.

— Nu mă ocup de traficanţi şi nu sucesc gâtul nimănui, punctă Soneri.

— Vorbeşti serios că nu ştii cine a adulmecat primul afacerea?

— Nu, dar dacă ar fi să ghicesc aş zice că Avanzini.

— Bravo! exclamă Angela.

Comisarul începea să-şi piardă răbdarea, aşa că îşi văzu de porţia de *culatello.* În timp ce mesteca îşi dădu seama că, mai mult decât tachinările, îl irita faptul că trebuia să-şi constate propria lipsă de atenţie. Dar nu apucă să se înnegureze că Angela îi stârni din nou curiozitatea.

— Însă operaţiunea nu putea fi dusă la bun sfârşit aşa, în văzul lumii, prin urmare Avanzini a înfiinţat o asociaţie temporară de întreprinderi în care i-a cooptat pe toţi concurenţii, inclusiv cooperativele. Mai mult, în planul de regenerare urbană prezentat, acordul cu primăria prevede acoperirea totală a cheltuielilor pentru monumentul dedicat Baricadelor.

— Minunat, comentă Soneri. Aşa s-au vândut şi vitejii poporului.

— S-au mai vândut şi alţii, şopti Angela. Dar astea sunt treburile tale, comisare.

Simţi cum mâna ei se întinde pe sub masă şi îi poposeşte pe o coapsă.

— Cu cât scapi de cazul ăsta mai repede, cu atât mai bine, îi spuse. Te devorează cu totul, adăugă ea cu gingăşie.

Comisarul îi strânse mâna şi rămaseră un timp în poziţia aceea unde unicul contact dintre ei erau degetele lor împreunate, care se mişcau, se împleteau şi se răsfirau urmând ritmul emoţiilor. Din când în când ridicau privirea, ciudat de stânjeniţi şi timizi, întâlnindu-şi ochii unul altuia. Aşa, fără să rostească vreun cuvânt, îşi comunicară tot.

Comisarul hotărî să se întoarcă la secţie, dar mobilul îi sună imediat ce ieşi din *Milord.* Juvara nu ştia cum să înceapă, pentru că din pricina emoţiei cuvintele îi rămâneau blocate în gât.

— Comisare, s-a sinucis Cornetti. Îl mai ştiţi? Partenerul lui Avanzini.

— S-a sinucis sau a fost sinucis?

— Se pare că a făcut-o cu mâna lui. În tâmplă, cu un Smith & Wesson. Glonţul l-a desfigurat.

Soneri se gândi că acela era primul lucru care trebuia să se întâmple – carambolul iniţial care urma să stârnească o reacţie în lanţ. Iar acum aştepta restul.

— Asta nu-i tot, continuă Juvara. Cornetti a mers să se sinucidă în birourile partenerului său, în Borgo Fellino 14.

Soneri îşi amintea locul unde urcase Pitti de două ori la rând. Acolo era sediul Maison S.R.L., firma lui Avanzini, unde era partener Cornetti, un antreprenor care începuse în anii de după Război făcând avere din reconstrucţii. Pusese înapoi pe picioare casele lovite de bombe cu viteza impusă de un oraş care creştea şi simţea cât de presant e să asigure un acoperiş deasupra capului multor familii.

Ajunse repede în Borgo Felino. Erau deja două maşini de patrulă şi câţiva curioşi care aşteptau în frig. Agenţii îl conduseră în birourile secretarelor, unde găsiră o femeie şi o fată. Aceasta din urmă ţinea o batistă la nas şi din când în când suspina. Cealaltă, o doamnă de vreo cincizeci de ani, părea impasibilă, dar trebuie să fi fost extrem de tulburată. Agentul îi făcu semn comisarului, arătându-i o uşă din lemn de mahon pe care scria „Ing. geom. Avanzini”. O deschise şi primul lucru pe care-l văzu fu sângele: era peste tot, pe masă, pe documente, pe peretele lateral, pe podea, chiar şi pe draperiile cenuşii precum ceaţa.

Deşi bătrân, Cornetti semăna cu un taur. Masiv şi robust, era întors cu spatele enorm pe biroul asociatului său. Probabil că, după ce se aşezase pe scaunul lui Avanzini, scosese revolverul şi se împuşcase. Glonţul, care plecase de jos în sus, îi aruncase în aer jumătate din cap. Pistolul ajunsese lângă peretele din dreapta, aruncat acolo într-un ultim spasm.

Soneri închise la loc uşa în timp ce pe fată o apucă din nou un sughiţat convulsiv, sub privirea indiferentă a secretarei mai în vârstă. În clipa aceea apăru Nanetti, iar comisarul se simţi uşurat că putea beneficia de opinia colegului său.

— Ai vorbit cu cele două? îl întrebă apoi pe unul dintre agenţii care venise cu maşina.

Celălalt scutură din cap.

— Parcă ar fi paralizate.

Soneri se apropie de cea mai în vârstă, avea o privire absentă, ochii deschişi, dar expresia goală.

— Sunteţi în stare să vorbiţi? întrebă el.

Ea se scutură şi făcu semn că da, cu bărbia.

— Când aţi ajuns aici?

— Reîncepem lucrul la ora două şi jumătate, el o fi ajuns puţin înainte de ora trei.

— Era agitat? Cum se comporta?

— Părea foarte calm, chiar dacă nu a spus nicio glumă, cum făcea de obicei.

— Şi apoi?

— A întrebat dacă a venit domnul inginer. I-am spus că urma să vină târziu.

— Şi atunci a mers acolo?

— Mai întâi a cerut nişte copii ale unor documente, nişte contracte. S-a aşezat, le-a citit şi apoi a zis că trebuie să ia o autorizaţie pe care domnul inginer i-a lăsat-o pe masă, în biroul dumnealui.

— Şi a intrat în camera cealaltă?

— Da, confirmă femeia pe un ton grav.

— A închis uşa?

— Imediat.

— Cât a trecut între momentul acela şi cel în care aţi auzit împuşcătura?

— Câteva minute.

— Şi între timp aţi mai auzit ceva?

— Nu tocmai.

— Adică se mai auzeau şi alte zgomote?

— N-am înţeles ce făcea. Ni s-a părut că vorbeşte la telefon, că vorbeşte cu cineva.

— De aici se vede dacă linia e ocupată.

— Nu era ocupată, probabil vorbea la mobil.

— L-aţi anunţat pe inginer? Ce v-a spus?

Femeia clătină îndelung din cap.

— Nimic, n-a zis absolut nimic.

— Trebuie să descoperim pe cine a sunat înainte să moară, anunţă Soneri când Nanetti ieşi din biroul lui Avanzini.

— Chiar pare să-şi fi luat singur zilele, îl informă colegul. Am văzut atâţia că-mi dau seama…

Comisarul era gata să-l sune pe Juvara, care, însă, îi apăru în faţă în aceeaşi clipă.

— Încearcă să-ţi dai seama în ce relaţii erau cei doi, îi porunci imediat. Capital social, firmă, lucrări… Te-ai prins, da?

Inspectorul făcu cale-ntoarsă şi dispăru pe scări. Nanetti, în schimb, făcu un semn spre comisar, întrebându-l ce impresie îşi făcuse. Dar înainte să deschidă gura, colegul său îl conduse spre o altă încăpere, care se deschidea între birourile secretarelor, un loc amenajat cu mobilier luxos şi o masă mare de sticlă.

— Mai bine între patru ochi, propuse Nanetti.

Comisarul îşi aprinse o ţigară de foi.

— Mi se pare evident că e vorba despre un protest disperat, zise el.

— Fără îndoială. Altfel n-ar fi intrat în biroul asociatului său. A făcut-o ca să atragă atenţia.

— Poate că celălalt îl ruinase. E un lup în blană de oaie, un intrigant. I-am zis lui Juvara să cerceteze relaţia dintre cei doi.

— Până atunci o să aflăm şi pe cine a sunat Cornetti înainte să-şi ia zilele, îl informă Nanetti.

— Imediat ce termină de strâns probele, un agent de-al meu o să-i verifice telefonul.

Într-adevăr, după câteva minute apăru un bileţel iar comisarul constată că ultimul număr format de Cornetti era chiar mobilul lui Avanzini.

— Bănuiam eu, bombăni făcându-i un semn cu subînţeles lui Nanetti.

— Cu el are ce are, răspunse colegul lui. Făcând gestul ăsta, vrea să-l acuze.

— Da, dar de ce?

— Până la urmă o să vezi că e vorba de bani. La mijloc sunt mereu sexul sau banii, se pronunţă Nanetti cu siguranţa dată de experienţă.

Soneri îi dădu dreptate cu un semn discret din bărbie, apoi, cuprins de un fel de grabă neaşteptată, îi încredinţă locul faptei lui Nanetti, le sfătui pe secretare să rămână la dispoziţia poliţiei, coborî scările şi porni pe Borgo Felino. Mobilul îi sună din nou.

— Comisare, n-a fost greu, pe internet… se lansă Juvara.

— Bine, bine, îmi explici totul la birou, i-o tăie comisarul, exasperat.

Nu suporta investigaţiile făcute la computer.

Când ajunse la secţie, Juvara nu scoase un cuvânt, dar comisarul găsi pe masă un dosar gros cu povestea lui Amintore Cornetti şi a firmei lui. Începu să citească, în timp ce brăduţul dăruit de inspector clipocea, luminând paginile. Omul de afaceri reuşise în viaţă de unul singur. Fost partizan, începuse să lucreze ca simplu muncitor, urcând treptat în grad până ajunsese şef de şantier. Apoi, în ’51, încropise o cooperativă de zidari care se dizolvase câţiva ani după aceea. Apoi se născuse firma Cornetti, avându-l ca şef pe cel supranumit în ziar „constructorul roşu”. În anii ’60, sub Amintore lucrau cincizeci de zidari, dar cincisprezece ani mai târziu, după primele crize, fusese nevoit să concedieze jumătate dintre ei ca să rămână pe linia de plutire. N-o făcuse din raţiuni ideologice – rămăsese un comunist convins. Aşa îşi recuperase bună parte din capital, până când apăruse Avanzini să-i ofere comenzi în relaţia cu statul, regiunile şi comunele. Două personaje aflate la poli opuşi: Cornetti – solar, puternic şi extrovertit, Avanzini – slăbănog, palid şi viclean. Însă funcţionase. Cel puţin, până azi.

— Are rude? îl întrebă Soneri pe Juvara întrerupând liniştea.

— Un fiu. Întâi am trimis o patrulă să-l anunţe, apoi l-am sunat direct.

— Ce zice?

Inspectorul ridică din umeri.

— Politicos, distant, ba chiar reticent. Parcă ar fi vorba despre moartea unui străin.

— Dar poate că are vreo idee despre motiv…

— Se poate, dar nu spune nimic. Dacă vreţi părerea mea, adăugă Juvara, cred că-i e teamă. N-are vână ca taică-su, se teme că o să i-o plătească.

— În ce fel?

— Are o firmă de case prefabricate. Dacă-i taie comenzile, închide.

Soneri făcu un semn aprobator cu mâna, iar inspectorul zâmbi, uşor jenat.

— Mă gândesc că şi pe tatăl lui l-au strâns cu uşa, îl lămuri comisarul.

— Iar lupul de Avanzini l-a mâncat bucăţică cu bucăţică.

Juvara îi lăsă pe birou şi rezultatele recensământului efectuat printre chiriaşii Ghittei, precum şi suma pe care o plătea fiecare. Dar Soneri le aruncă numai o privire înainte să se ridice şi să iasă din nou. Întâi de toate, însă, ţinu să aranjeze brăduţul pe mijlocul mesei.

Lumina după-amiezei se estompa în spatele unui văl de ceaţă deasă care reţinea frigul. Nu se gândi să se întoarcă în Borgo Felino: ştia că, după ce echipa lui strângea toate probele şi confisca materialele de interes pentru anchetă, Nanetti avea să sigileze biroul. Se îndreptă, aşadar, spre Via Petrarca, o altă oprire a lui Pitti din cadrul pelerinajului său nocturn. Însă Avanzini nu era acolo. O secretară îl anunţă că nici n-o să treacă pe la birou.

— Domnul inginer e copleşit, îi spuse femeia accentuând silabele ca un crainic de la televizor.

Atunci porni mai departe spre Borgo del Correggio şi Via Saffi, urmând şuvoiul de oameni care se îndreptau spre centru. Când ajunse la numărul 35 observă că grilajul barului pakistanez era coborât, aşa că merse la frizeria lui Bettati, unde un domn în vârstă stătea pe scaun, cu obrajii acoperiţi de clăbuci şi trupul pitit sub o pelerină albastră, prinsă la gât.

— Altul care a închis? întrebă Soneri.

Bettati se uită la el gânditor.

— Te referi la pakistanezi? I-au închis o săptămână pentru că nu respectau programul afişat. Dar e clar că motivul e altul. În centru nimeni nu respectă regulile.

— Ştiu, calcă pe cineva pe bătături, explică Soneri.

— Da, normal, răspunse Bettati, dar nu pricep dacă din cauză că pun beţe-n roate unei afaceri sau e altceva la mijloc.

Comisarul îi adresă un semn interogativ, arătând spre bătrânul care aştepta să fie bărbierit.

— Poţi să vorbeşti liniştit, Zoni vine din şcoala de partid, mai curând ar mânca o pisică vie decât să sufle vreo vorbă, îl linişti Bettati.

Bătrânul se întoarse maşinal şi, plin de clăbuci cum era, încuviinţă din cap, făcând să-i alunece de pe faţă puţină spumă.

— Ştii că s-a sinucis Cornetti?

Bărbierul lăsă briciul să cadă pe măsuţă iar Zoni se întoarse din nou, de astă dată brusc.

— Cu puţin înainte de ora trei, în biroul asociatului său, preciză comisarul.

Cei doi continuară să-l privească uluiţi, ca hipnotizaţi.

— Înseamnă că oraşul ăsta e putred şi se duce pe apa sâmbetei mai repede decât credeam, bombăni bărbierul în timp ce bătrânul întoarse faţa spre oglindă şi nu o mai dezlipi de acolo.

— În ce relaţii era cu asociatul lui?

— Îl dispreţuia. Ce relaţii poate să aibă unul cum era Cornetti cu un fătălău ca Avanzini? Dar de la un punct încolo a fost silit să se alieze cu el, de când oraşul ăsta nu mai iubeşte lumea care face ceva şi a devenit patrie pentru împingători de hârtii, ţepari şi finanţişti care tot amestecă banii şi datoriile până le umflă ca pe un albuş de ou. Cornetti ştia să muncească, ălalalt mersese la şcoală. Cornetti construia case pentru oameni, ălalalt ca să facă bani, ai înţeles?

Soneri făcu semn că da. Bettati era foarte agitat, de asta ezita să-şi treacă briciul peste obrajii bătrânului care rămăsese în aşteptare, nemişcat, cu săpunul care începuse să-i alunece pe gât.

— Când au devenit parteneri? întrebă comisarul.

— La începuturile anilor ’80. Lui Amintore îi mergea bine cu firma pentru că era mare meşter, ba chiar artist, când cioplea piatra cu ciocanul şi dalta. Dar nu mai găsea niciun lot unde să construiască şi nu mai primea nicio comandă. S-a aliat cu târâtura aia numai pentru că altfel ar fi trebuit să dea afară jumătate din muncitori.

Toate lucrurile acestea comisarul le citise deja în dosarul pe care i-l pregătise Juvara pe birou. Dar avea un cu totul alt efect să le audă din gura cuiva care-l cunoscuse bine pe cel mort.

— Avanzini are pile în politică?

— Se bate pe burtă cu toţi. Şi acum, că e la conducere dreapta…

Bătrânul se scutură şi făcu semne aprinse de aprobare. Dar Bettati îl întrerupse:

— Nici alţi foşti tovarăşi nu-s mai breji, să ştii, şuieră el, cei din cooperative, picaţi la alegeri şi aşa-zişi manageri. Tot ei au rămas la masă şi e chiar mai rău.

Şi zicând acestea puse mâna deasupra tâmplei lui Zoni şi, cu o mişcare rapidă, aproape furioasă, îi trecu briciul peste obraz.

— Şi eu cred că celălalt l-a tras în piept, recunoscu Soneri.

— De-acum merg mai departe numai personaje de genul ăsta: indivizi meschini, ipocriţi, fără idealuri, altele în afară de bani. Indivizi care habar n-au nici cum să dea zăpada din curte.

— Cred că şi zona Battioni are o legătură cu asta, adăugă comisarul.

— Bun exemplu. Acolo Cornetti a pierdut un frate în ’44. Iar acum, ca să mai calce pe-acolo trebuia să stea cu mâna-ntinsă pe la birourile fătălăului ăluia. Mă întreb cât a câştigat punându-l pe năsălie.

Rămaseră toţi trei în tăcere iar în cele din urmă Soneri, care nu mai avea nimic de adăugat, îi salută şi merse pe jos până în Piazzale San Francesco unde pe vremuri se ridica un gard uriaş cenuşiu în spatele căruia dispăreau deţinuţii. Era momentul din zi în care străduţele îşi schimbau fizionomia. Ultimele birouri se închideau şi anumiţi domni se întorceau la casele lor din afara oraşului, în timp ce patrulele de imigranţi parcurgeau traseul în sens invers spre modestele lor locuinţe din centru. Din prăvăliile arabe se revărsau pe trotuar oameni şi cânturi grave din deşert alunecau printre casele de unde într-o altă vreme răsunau mazurci. Centrele telefonice administrate de străini clocoteau de o babilonie zgomotoasă şi zeci de persoane comunicau în dialectele lor dintr-o parte în alta a mării. Tocmai în clipa aceea mobilul comisarului atacă notele din *La donna e mobile* şi un grup de negri se întoarse brusc la auzul acelei muzici străine pentru ei ca şi cum ar fi auzit lătratul unei haite de hiene.

— Comisare, îl informă Juvara, e aşa cum am crezut: Cornetti era terminat şi partenerul lui îl înlătura. Am verificat oferta din cadrul licitaţiei pentru zona Battioni: Avanzini s-a prezentat în capul listei cu firma lui personală, nu cu Maison, în care era şi Cornetti.

— L-a stors şi l-a aruncat ca pe-o pieliţă de smochină! exclamă Soneri.

— Cum aţi zis?

— S-a purtat cu el precum cu o batistă de hârtie.

Auzi un mârâit aprobator.

— Ştiaţi că pentru zona Battioni singura ofertă era din partea lui Avanzini şi a asociaţilor lui?

— Te aşteptai la altceva? Acolo-s băgaţi toţi.

Când închise, auzi din depărtare, în liniştea aceea, scârţâitul căruciorului lui Fadiga şi hotărî să meargă la adăpostul lui ca să vadă dacă i-a mai lăsat vreun decupaj interesant din ziar. Chiar găsi unul: fu surprins să descopere figura rotundă şi jovială a lui Amintore Cornetti. Fusese şi el client al Ghittei? Mersul la femei se potrivea perfect cu natura lui

exuberantă, dar nu vedea de ce ar fi avut nevoie să apeleze la pensiunea Tagliavini. Juvara îi spusese că era divorţat de mulţi ani, de asta i se părea absurd să meargă să se ascundă într-un loc unde camerele se închiriau cu ora. Era o altă ciudăţenie a pensiunii aceleia în care locuiseră atâţia tineri. Îşi aminti de discuţiile violente despre care vorbise femeia străină cu soţia lui Mohamed. Şi apoi de urletele şi reproşurile dure pe care i le făcuse Elvira lui Pitti cu o seară înainte. Simţea că în noaptea aceea urma să se întâmple ceva. Merse fără ţintă, aşteptând ca oraşul să se golească de tot. Trecu prin faţa unei măcelării musulmane care garanta că animalele sunt sacrificate conform ritului islamic, apoi pe lângă un bar turcesc unde Coca-Cola, kebabul şi cartofii prăjiţi se amestecau cu nişte sosuri care îşi răspândeau mirosul până la intrare.

Se învârtea ca un animal ieşit la vânătoare. Aştepta să-i intercepteze pe Pitti sau pe Elvira în labirintul acela de străduţe lăsate pe mâna unor popoare noi. Dar după puţin timp hotărî să găsească o modalitate mai comodă de a aştepta. Se postă sub bolta care conducea spre curtea interioară a unei case, îşi aprinse o ţigară şi ţinu sub observaţie intrarea unde-l văzuse pe Pitti urcând două seri la rând. Pe toată Via Petrarca sufla o briză, iar ceaţa aluneca încet de-a lungul ei, întunecată şi densă, amintindu-i de mustul care se scurge prin jgheab în cuvă. Bucăţelele de grana pe care le ţinea de obicei în buzunar îl ajutau să ţină piept frigului.

Rămase acolo timp de jumătate de oră, văzând doar câteva perechi grăbite. Să fi venit ordin să rămână ascunşi după sinuciderea lui Cornetti? Sau poate că Pitti, Elvira şi cine ştie câţi alţii se întâlniseră într-un loc din afara circuitului obişnuit? Trecerea timpului eroda încet-încet convingerile comisarului. Restul îl făceau ceaţa rece şi strada aceea goală unde părea să nu se întâmple nimic. Se simţi tentat să o ia din nou la pas şi să lase în seama hazardului momentul şi locul întâlnirii. Dar renunţă: orgoliul convingerilor sale îl mai reţinu puţin. Îşi

strecură în gură, una după alta, ultimele bucăţele de grana, apoi încercă să-şi aprindă din nou ţigara dar nu făcu decât să-şi pârlească vârfurile mustăţii. Din casa din faţă, o doamnă în vârstă se aplecă afară să închidă obloanele şi zăbovi câteva clipe să-l privească. După vreo zece minute, o maşină de poliţie încetini în faţa lui, dar el îi făcu semn şoferului să dispară. Agentul îl recunoscu, salută şi-şi văzu de drum.

În timp ce huruitul maşinii se stingea, un altul i se suprapuse. Mercedesul negru pe care-l mai observase opri în faţa intrării în sediul firmei lui Avanzini. Soneri îl văzu pe Pitti coborând din maşină, iar când aceasta plecă îşi dădu seama că bărbatul ducea cu sine unul dintre geamantanele cu rotile care fuseseră în camera Elvirei. Totul se desfăşura aşa cum crezuse: din nou, nu trebuia să facă decât să aştepte.

Vizita dură puţin. După vreo cinci minute Pitti coborî, dar fără geamantan. În loc să intre pe Via Saffi porni pe Via Repubblica, traversă piazza Garibaldi şi se strecură pe sub porticurile din Via Mazzini. Comisarul păstra o distanţă îndeajuns de mare încât să nu se dea de gol, ajutat în sensul ăsta şi de ceaţă. Depăşiră Ponte di Mezzo, unde albia râului Parma atrăgea la sine pâcla aşa cum captează un burlan ploaia. Apă care chema apă. Apă care curge urmărind o ţintă şi apă care zboară încă nehotărâtă. La Rochetta zări monumentul lui Filippo Corridoni străpuns de un glonţ, cu spatele arcuit în postura în care şi-a dat duhul. Pitti ocoli statuia şi se îndreptă pe Via Bixio. La numărul 12 urcă după ce sunase şi comisarul se întrebă ce însemna devierea aceea de la traseul obişnuit.

Când apăru din nou, bărbatul se întoarse pe pod, coborî spre piaţa Ghiaia, trecu prin spatele Teatrului Regio, străbătu oblic Piazzale della Pace şi se îndreptă spre dom, intersectând Via Cavour. De data asta părea se intre din nou în circuitul obişnuit. Luând-o pe drumul cel mai scurt, o tăie pe străduţele înguste şi ieşi în Via Saffi. Când ajunse la

numărul 35 sună şi urmă acelaşi ritual de ultima dată: după ce apăsă pe butonul soneriei dădu ocolul care avea rol de diversiune. Soneri hotărî să nu mai aştepte şi să treacă la acţiune. Cunoştea traseul pe care avea să meargă Pitti şi începu să-l reia în memorie ca şi cum ar fi păşit alături de el. Viale Mentana, Borgo del Naviglio, Borgo Gazzola cu damele care aruncau priviri din praguri… Când ajunse la capătul străzii Gazzola, începu să numere. Ajunse la treizeci şi cinci, chiar numărul clădirii, şi traversă Via Saffi. Sună, cu privirea aţintită la colţul din care urma să apară Pitti. Dar declicul se auzi înainte să-l zărească, iar el urcă. Nu aprinse lumina şi urcă treptele abrupte cât putea de repede. În pragul pensiunii aşteptă câteva clipe, apoi împinse uşa întredeschisă şi ajunse înăuntru.

— Aşteaptă-mă în bucătărie! strigă Elvira din cameră cu glas poruncitor, de stăpână.

Soneri, în schimb, aşteptă lângă uşă ca interfonul să sune din nou. Lucru care se întâmplă după câteva secunde – calculase perfect. Într-o anchetă, totul era o chestiune de timp şi ritm. Iar cea pe care o trăia acum avea pauze şi ruperi de ritm, ca un tango. O auzi pe Elvira cum se apropie după zgomotul papucilor, surprinsă că auzise soneria a doua oară, iar când femeia îi distinse silueta în penumbră tot elanul ei se topi încet într-o grimasă de uimire şi îngrijorare. Comisarul nu zise nimic şi se mulţumi doar să ridice obosit mâna, arătând spre bucătăria luminată. Apoi aşteptă ca Pitti să ajungă în prag şi să bată încet. Deschise hotărât şi, înainte ca celălalt să poată adăuga vreun cuvânt expresiei uluite, îi porunci:

— Intraţi şi mergeţi în bucătărie.

Apoi aşteptă ca Pitti să pornească într-acolo şi îl urmă la distanţă de câţiva paşi. Elvira ocupase scaunul şi poziţia care fuseseră ale Ghittei, de unde putea ţine sub control tot coridorul, până la uşa de la intrare. Pitti, cu melonul în mână, nu ştia unde să se aşeze până când femeia nu îi făcu semn, iritată, spre un scaun din faţa ei. Comisarul se aşeză între cei

doi, ca un avocat sau un preot prins între membrii unui cuplu care se ceartă. Rămaseră puţin în tăcere cu toţii, dar tensiunea era aproape palpabilă. Soneri sparse gheaţa cu o întrebare simplă:

— Nu-l întrebaţi dacă l-a găsit? i se adresă Elvirei.

Ea îi aruncă o privire rece în care se citea ostilitatea.

— Mi-aş pierde vremea cu unul ca el, şopti ea.

— Dacă vă referiţi la filaj, pot să vă spun că puţini şi-ar fi dat seama. Aveţi o părere proastă despre poliţie.

Elvira ridică din umeri cu un gest de iritare şi superioritate.

— În orice caz, continuă comisarul, l-a găsit. Şi i-a lăsat geamantanul.

Pitti tremura ca în biserică atunci când aprinsese lumânările din faţa statuii sfântului Uldarico. Chiar dacă înăuntru era cald, ţinea paltonul pe el, pe deasupra şi încheiat, şi învârtea agitat melonul.

— Despre ce vorbiţi? se prefăcu mirată Elvira, nereuşind să-şi ascundă furia.

Soneri o fixă întâi cu o privire ca şi cum ar fi vrut s-o trăsnească, apoi treptat încruntătura i se topi într-un zâmbet ironic şi batjocoritor. Îşi aprinse o ţigară ca să se liniştească şi să-şi găsească vorbele potrivite.

— Mai bine nu încercaţi să mă mai luaţi cu vrăjeala asta, începu el cu un calm de gheaţă.

Pitti continua să rămână nemişcat, în timp ce pe frunte îi apăreau broboane de sudoare.

— Dumneavoastră duceţi mai departe bordelul ăsta, spuse el în cele din urmă. Şi lumea nu vine aici numai ca să şi-o tragă, adăugă după o scurtă pauză. În rest, câştigaţi deja de pe urma Ghittei – de ce să n-o urmaţi în toate ramurile activităţii?

Elvira îl asculta privindu-l cu ochi reci. Afişa un calm stupefiant în timp ce studia mişcările comisarului, aşteptând să zărească o portiţă prin care să se strecoare şi să scape din capcana aceea. Dar era o femeie inteligentă: ştia că se află în faţa

unui adversar priceput, aşa că hotărî să rămână nemişcată şi indiferentă, de teamă să nu joace cartea greşit.

— Mi se pare că a fost o găselniţă foarte inteligentă, reluă Soneri, faptul că v-aţi asumat un păcat ca să ascundeţi un altul.

Se uită la cei doi ca să vadă efectul cuvintelor sale. Pitti părea o statuie, iar pe ţeasta lui aproape pleşuvă se formaseră picături mari, care arătau ca nişte băşici. Elvira, în schimb, părea să fi înţeles mult prea bine şi păstra o tăcere ameninţătoare.

— Noi n-avem nicio legătură, zise în cele din urmă.

— Depinde cu ce, răspunse sibilinic comisarul.

— Cu nimic, insistă Elvira furioasă. Vina mea a fost că n-am plecat imediat din locul ăsta…

— De Ghitta nu te eliberezi cu una, cu două, nu-i aşa?

Elvira făcu din cap semn că nu. Părea cutremurată şi poate că se simţea prizoniera prea multor secrete şi ameninţări.

— La început bătrâna se ocupa de tot, eu eram doar chiriaşă.

— Nu-i adevărat, o întrerupse Soneri. Mergeaţi să încasaţi chiriile. Şi o făceaţi chiar cu multă sârguinţă. Se spune că sunteţi o dură.

— Asta-mi cerea şi nu puteam s-o refuz.

— Ştiu. Împrumutase bani familiei dumneavoastră, iar la Rigoso sunteţi chiriaşi ai Ghittei.

Elvira îl privi năucă şi trebuie că se simţi bănuită.

— Nu eram dură, se grăbi să precizeze, doar că le dispreţuiesc pe femeile alea. O urau pe bătrână, dar apoi vorbeau despre ea ca despre o sfântă şi lăsau să fie furate de tot. N-am suportat niciodată oamenii care-şi iubesc călăul.

— Nici dumneavoastră n-aţi avut curaj s-o părăsiţi pe Ghitta, observă comisarul.

— E adevărat, dar nu m-am ataşat de ea şi dacă aş fi putut… Vedeţi? Mă persecută şi moartă fiind, zise privindu-l pe Soneri într-un mod grăitor.

Părinţii mei sunt în vârstă şi nu-mi puteam permite să-i arunce în stradă. Dac-aş fi fost numai eu…

Pitti încă asculta, fără să se mişte şi tot mai asudat. Abia atunci comisarul îşi dădu seama că în spate avea o sobă aprinsă.

— Odată ce Ghitta era moartă, aţi fi avut toate posibilităţile să plecaţi, dar totuşi ceva vă ţine legată de locul ăsta, insinuă Soneri trăgând din ţigară.

— Corect, râse nervos Elvira şi făcu o grimasă. Am primit moştenirea bătrânei.

Femeia îl fixă pe Pitti cu un dispreţ calm, iar ochii ei parcă îl străpungeau dintr-o parte-n alta. El, în schimb, îi ţinea aţintiţi spre un punct neclar aflat între picioarele mesei. Suferea, asudat şi nesigur pe el, incapabil să reacţioneze.

— El e moştenirea? întrebă comisarul. Deja lucra pentru alţii, putea foarte bine să continue.

— Slujitorul ideal: tăcut, devotat, şantajabil… înşiră Elvira cu un rânjet sardonic.

— Când aţi început să faceţi comisioanele astea? întrebă Soneri adresându-se lui Pitti, care rămânea încă nemişcat, cu pălăria în mână, cum stau ţăranii în faţa stăpânilor.

Dar răspunsul nu veni de la el. Tot Elvira interveni, iar comisarul îşi aminti de mama lui, care răspundea mereu pentru el la doctor sau în faţa profesorilor.

— Acum câţiva ani, spuse ea. Ghitta l-a pregătit, când avea nevoie să trimită mesaje discrete. N-avea încredere în telefon.

— Şi ce transmitea?

— La început, orele şi modalităţile de întâlnire pentru perechile ei. Mi-a explicat el, adăugă arătând cu privirea spre bărbatul care se încăpăţâna să rămână mut. Afacerile au venit mai târziu.

Soneri se aplecă uşor ca să se apropie de Pitti, pe figura căruia curgeau firişoare de transpiraţie coborâte de pe cap până în vârful bărbiei. Însă ochii lui păreau să se fi rătăcit sub masă, erau goi şi ficşi ca şi cum s-ar fi aflat înaintea unei arătări înspăimântătoare.

Tot Elvira interveni, de astă dată pe un ton mai reţinut, brusc obosită:

— Lăsaţi-o baltă, e ca şi cum aţi lua la întrebări un copil bosumflat. Ghitta îl manipula după pofta inimii cu viclenia ei. Cum se spune, îl mirosise. Când studenţii au început să se împuţineze tot mai mult şi camerele au început să rămână goale, bătrâna s-a gândit că putea să pornească o nouă activitate, încă şi mai profitabilă şi mai puţin solicitantă. În fond, clienţii de odinioară îi propuneau, din când în când, să le rezerve o cameră. Rămăsese prietenă cu aproape toţi şi de multe ori se întorceau s-o viziteze. Aşa că a părut firesc să le ofere câteva ore de intimitate foştilor studenţi dispuşi să plătească bine. Şi, în acelaşi timp, Ghitta devenea stăpână peste secretele personalităţilor importante… Se simţea din nou în miezul vieţii mondene. În plus, ştia să profite de postura în care se afla.

— Şi dumneavoastră comunicaţi întâlnirile în numele bătrânei, trase concluzia Soneri adresându-se pentru a nenumărata oară lui Pitti pe un ton care şi-ar fi dorit să sugereze o întrebare dar sfârşi prin a semăna mai mult cu o constatare.

I se păru că-l vede încuviinţând abia perceptibil din cap.

— Scoateţi-vă paltonul, îl invită comisarul.

Abia atunci Pitti ridică privirea, cu un aer înfricoşat pe care-l ascunse imediat, recăpătând expresia tâmpă şi tăcută din urmă cu o clipă.

— Am spus să vă scoateţi paltonul, repetă Soneri ameninţător.

Pitti avu din nou o străfulgerare în ochi, dar nu se mişcă. În cele din urmă Elvira, pe tonul autoritar pe care-l folosea mereu cu el, îi porunci:

— Scoate-ţi paltonul ăla! Tu n-auzi?

Şi după câteva secunde:

— Jocul s-a terminat, Pitti. Acum trebuie să iasă la iveală tot.

O spusese ca şi cum ea n-ar fi fost implicată. Iar bărbatul nu îndrăzni să scoată niciun sunet.

Comisarul se convinse că, în sinea lui, lui Pitti îi plăcea să se supună.

În clipa aceea Pitti se ridică încet, desfăcu cordonul cu acelaşi calm şi descheie nasturii paltonului, ezitând încă o clipă înainte să dea deoparte faldurile. Mişcările lui aveau ceva feminin şi aluziv, chiar dacă tremura. Atunci comisarul se apropie, apucă paltonul de lângă primul nasture, ca un majordom desăvârşit care ajută un oaspete ajuns adineauri, iar în clipa aceea văzu plicul strecurat cu grijă în buzunarul exterior mare.

Sfâşie hârtia şi scoase un săculeţ de plastic asemănător celor folosite de criminalişti să pună probele. În el erau câteva legături de bancnote de o sută de euro pe care le aruncă pe masă cu un amestec de uşurare şi mulţumire, ca atunci când la ultima mână de briscola îţi pică un as. Dar aici partida nu era deloc încheiată.

— Iată recompensa, explică uitându-se mai întâi la plic şi apoi la ei doi, oprindu-se în cele din urmă asupra lui Pitti.

— Pentru mine sigur nu e, şopti atunci bărbatul, deschizând în sfârşit gura.

Şi, ca atunci când îl auzise vorbind prima dată, la ieşirea din biserica Sfântului Uldarico, comisarul fu surprins de timbrul grav şi profund al vocii lui.

— Sper că de data asta n-o să-mi spuneţi că-i datoraţi bani unui prieten, îl presă Soneri.

— Nu, răspunse celălalt întunecat la faţă, ştiţi deja la ce foloseau.

— Îmi închipui. Aţi fost în vizită la Avanzini şi i-aţi lăsat documentele pentru lucrarea de la Battioni. La schimb vi s-au încredinţat banii pe care la rândul dumneavoastră trebuia să-i predaţi unuia dintre administratori. Aţi fost siliţi să jucaţi în deplasare pentru că, după dispariţia Ghittei, pensiunea a devenit un teren minat. Dar cum de n-aţi mers direct la destinatarul mitei? De ce aţi trecut mai întâi pe-aici?

Pitti se uită neliniştit la Elvira cu un aer întrebător. Nu îndrăznea să răspundă, chiar dacă

lăsa impresia că ar vrea s-o facă, numai să scape de comisar. Secundele treceau. Soneri observa nemişcat scena, cu Pitti care suspina dar păstra încă tăcerea. În cele din urmă, soneria unui mobil risipi atmosfera aceea tensionată. Era muzica unui ansamblu de clopoţei care chinuia Oda bucuriei şi suna batjocoritor în situaţia aceea.

— Nu răspundeţi? întrebă comisarul observând ezitarea Elvirei.

Dar femeia nu se mişcă, în timp ce caricatura aceea beethoveniană se prelungea. Când se opri, Soneri apucă mobilul lui Cadoppi ca să verifice numărul de pe care se sunase. Dar în memoria telefonului nu rămăsese nimic, pentru că persoana care sunase o făcuse cu număr ascuns. Lăsă telefonul deoparte şi se uită la Elvira. În fundal îi apărură coridorul lung, uşile camerelor şi, în capăt, micul salon din care se vedea Via Saffi. Puţin mai în spate, lângă intrare, în penumbră, era telefonul fixat de perete, cu policioara şi contorul. În clipa aceea Soneri făcu legătura cu misterioasele apeluri nocturne în care auzise numai o tăcere neliniştitoare, bombăneli şi bolboroseli.

— Era destinatarul banilor, nu-i aşa? murmură pe un ton care ar fi putut trece drept blând, şi luând-o prin surprindere pe Elvira.

Femeia încuviinţă grav din cap. Brusc părea cocoşată, poate că renunţase să se mai opună.

— Trebuind să nu vă apropiaţi de pensiune, vă comunicau de fiecare dată locurile de livrare a banilor?

Din nou o încuviinţare, în vreme ce Pitti stătea şi asculta cu expresia uşurată a unuia care nu mai e nevoit să dea vreun răspuns.

— Pitti ridica mita, venea aici şi aştepta un telefon care să-i spună unde să meargă? insistă Soneri.

— Înainte se făcea totul aici, răspunse Elvira cu tristeţe. Veneau cu amantele, încasau şi şi-o trăgeau. Erau mulţumiţi toţi: Ghitta câştiga, administratorii

se îmbogăţeau, amantele primeau mereu o mică atenţie ca să sărbătorească tot bănetul ăla.

— Iar acum partea care-i revenea Ghittei o încasaţi voi…

Cadoppi rămase tăcută, dar în privirea ei se citea confirmarea.

— Mobilul pe care se comunică e trecut pe numele dumneavoastră?

— Nici vorbă! îl corectă femeia. Cartela trebuie să fi fost cumpărată pe numele unei firme. Sunt oameni vicleni şi puternici. Cu toţii sunt convinşi că nu-i poate atinge nimeni.

Soneri îşi închipui lumea aceea tulbure a afaceriştilor, foşti revoluţionari convertiţi la religia banului, arivişti, şantajişti şi toată fauna unei provincii izbite de bogăţie. Şi îşi aminti de baricade şi de glorioasa neascultare a unui popor sărac, dar mândru până la eroism. Numai frânturile acela de imagini îi provocară o senzaţie de scârbă atât de puternică încât se strădui să se gândească la altceva ca să nu cadă pradă proastei dispoziţii.

— Deştepţi, fără-ndoială, repetă aproape ca pentru sine. Dar veriga slabă… adăugă aruncând o privire spre Pitti, care tot nemişcat era.

— Cui putea să-i treacă prin cap că unul ca el… De o viaţă se plimbă prin oraş îmbrăcat aşa caraghios, spuse dispreţuitor femeia.

— Numai unul căruia-i place să se plimbe noaptea la fel de mult ca şi lui, răspunse Soneri, dându-şi seama imediat că vorbise gura fără el.

— Pentru că şi dumneavoastră… se miră Elvira şi se opri afişând o expresie pe jumătate curioasă şi pe jumătate uluită.

— Rămâne de clarificat un lucru, reluă comisarul adresându-i-se din nou lui Pitti. Ce aţi mers să faceţi în Via Bixio? Cartierul Oltretorrente nu făcea parte din traseul obişnuit.

Bărbatul se uită pierdut la Elvira, ca un copilaş care se uită la mama lui cerându-i sfatul. Ea făcu din mână un semn care însemna că e liber.

— Acolo locuieşte fiul lui Cornetti, explică el cu glas profund.

— Ce i-aţi spus?

— Să stea liniştit.

— Referitor la ce? Cine v-a trimis?

Pitti desfăcu braţele ca şi cum răspunsul ar fi fost de la sine înţeles.

— Avanzini, nu?

Soneri insistă:

— De ce trebuia să stea liniştit? Ameninţa să dezvăluie ceva incomod?

Bărbatul făcu semn din cap că nu, şi o picătură de transpiraţie îi alunecă prin spatele urechii.

— Trebuia să stea liniştit în privinţa firmei. A firmei lui.

Abia atunci comisarul înţelese: o ameninţare, chiar dacă sub chipul unei asigurări.

— Avea multe datorii?

— Se pare că da, răspunse celălalt, dar mi-au spus să-i comunic că băncile n-o să facă nicio mişcare dacă n-au loc schimbări.

— Dacă el n-o să dezvăluie afacerile murdare, trase comisarul concluzia şi se gândi imediat la un fiu care-şi trădează tatăl ca să rămână pe linia de plutire. Dar toată povestea aceea era înţesată de trădări şi poate că asta era cea mai puţin relevantă dintre ele.

Urmă o tăcere care parcă dură la nesfârşit. Soneri căzuse pe gânduri, iar ceilalţi doi aşteptau, neliniştiţi şi îngrijoraţi, până când, pe neaşteptate, Pitti zise:

— Acum ce aveţi de gând să faceţi? bolborosi el înspăimântat.

Comisarul ridică din umeri:

— O să explicaţi totul unui coleg de-al meu. Eu nu mă pricep la finanţe şi contracte, spuse încet în timp ce începea să-l cuprindă o dezamăgire profundă, tulbure ca apa de canal.

Săpase şi descoperise o pistă, dar era convins că nu era cea la capătul căreia o să poată explica moartea Ghittei.

9

În dimineaţa următoare se trezi mai târziu, când oraşul zumzăia deja de maşini şi lume. Imediat ce se ridică din pat avu o ciudată senzaţie de ameţeală, dar rememorând ce se întâmplase cu o noapte înainte înţelese că somatizase dezamăgirea şi amărăciunea profundă resimţite atunci şi care încă îl afectau. După spovedania aceea neobişnuită pierduse orice interes pentru taxele de protecţie şi amorurile de la Pensiunea Tagliavini. Îşi amintea că sosise Juvara, somnoros şi şifonat, căruia îi încredinţase plicul de plastic şi îi explicase tot ce aflase. Apoi acesta se făcuse nevăzut, ieşind fără măcar să salute. Se simţea păcălit, în primul rând de propria lui intuiţie.

În faţa cafetierei care bolborosea, nemulţumit că rămăsese fără răsărit şi liniştea lui, se gândi că se întorsese în punctul de plecare. O vedea din nou pe Ghitta zăcând în bucătărie, deja ţeapănă, şi se gândi că nu ştia prea multe în plus faţă de momentul acela. Trebuia s-o ia de la capăt, dar nu-şi dădea seama de unde. Nici nu avu timp să cumpănească prea mult pentru că mobilul îl întrerupse chiar când înmuia primul biscuit în cafea.

— Soneri, începu Chillemi, trebuie să ne vedem. Aţi stârnit un roi de viespi…

Tonul era confidenţial, dar vicechestorul era doar un căcăcios şi se dădea bine pe lângă toţi.

— Aţi vorbit cu Juvara?

— Am văzut raportul, şopti Chillemi ca să sublinieze gravitatea situaţiei, aici sunt la mijloc persoane puternice. Vă daţi seama pe cine am putea călca pe bătături? Sunt persoane care au prieteni în politică, şi la minister ajung în doi timpi şi trei mişcări, aţi înţeles?

— Trebuie să încredinţaţi ancheta altcuiva, răspunse comisarul, m-am săturat deja de uciderea bătrânei.

— O să cer părerea procurorului, încheie Chillemi.

Soneri întrerupse convorbirea şi se întoarse la caffe-latte-ul lui. Ce vină avea el dacă oraşul alunecase pe panta răului şi putrezea treptat? Dacă sclipiciul şi culorile care dansau pe străzi nu erau decât mucegaiul înflorit în timpul celei mai profunde descompuneri? Mai târziu, în timp ce se pregătea să traverseze măruntaiele centrului, îl lovi cu adevărat un miros dulceag de fermentaţie şi vomă, care-l părăsi abia în Piazza Duomo. Trombi îl aştepta cu fotografiile misteriosului partener al Adei şi când intră pe Borgo Angelo Mazza spectacolul din faţa ochilor i se păru identic celui din foaierul de la Teatrul Regio, chiar dacă iluminatul stradal crease o atmosferă de cămin cultural.

La demisol se auzea încă şi mai puternic zgomotul acela neliniştitor de coloană în marş. Fotograful îl rugă să aştepte şi dispăru în camera obscură. Când închise uşa, în colţul de sus se aprinse o lumină roşie intermitentă care împreună cu tropăiala care se auzea, făcea ca senzaţia de asediu să fie totală.

— Uite, zise Trombi când reapăru, asta-i tot ce-am găsit. Sunt imagini de acum mulţi ani. Poze mai recente nu am. Înseamnă că duce o viaţă foarte retrasă sau că s-a mutat în alt oraş, încheie sigur pe el.

Soneri deschise plicul şi se uită la imagini. Figura Adei făcu să i se suprapună din nou în minte ancheta şi episoadele intime care continuau să-l macine. Poate că tocmai ca să scape de sondarea ruinelor trecutului său se agăţase cu bucurie de pista mitelor. Cazul îi servise pe tavă o ieşire de urgenţă, iar el o folosise.

Îl salută pe Trombi, mulţumindu-i, şi puţin câte puţin ieşi din nou la suprafaţă din mormântul în care odihnea memoria oraşului său. Se cufundă iar în prezent, în şuvoiul acela amorf care-şi căuta satisfacţia printre luminile vitrinelor. Ajunse la secţie, şi când dădu cu ochii de agentul de pază îşi

aminti că ar fi trebuit să treacă pe la biroul lui Chillemi.

Ca de obicei, vicechestorul încercă să-l linguşească, abordându-l pe un ton confidenţial şi plin de subînţelesuri care-i amintea de preoţii bătrâni sau de intermediarii în afaceri.

— Am vorbit şi cu *dottor* Capuozzo, care e la Amalfi, îl informă, iar Soneri şi-l imagină pe şef având la gât un şervet mare şi aplecându-se cu lăcomie asupra unui munte de spaghete cu scoici. Ne sfătuieşte să înaintăm cu grijă. E de acord cu dumneavoastră, nu vă puteţi ocupa şi de partea aceasta a anchetei.

Comisarul, cunoscându-l pe Capuozzo, se gândi că-i era teamă de necazurile pe care i le-ar fi putut crea aducând harababura aceea în câmpul politic şi îi scăpă un mic râset răutăcios.

Chillemi îl observă fără să înţeleagă. Nu era dotat cu vreo mare inteligenţă, era doar descurcăreţ.

— Aşadar, reluă vicechestorul, m-am activat şi am petrecut toată dimineaţa la telefon.

Soneri tăcea şi se uita la el, aşteptând continuarea. Celălalt zise:

— În asentimentul lui *dottor* Capuozzo, m-am gândit să-l sun pe procuror şi să-i sugerez să împartă în două ancheta şi să vă degreveze de povestea mitelor.

Nu ajungea odată la concluzie, iar comisarul nu suporta toate preambulurile acelea birocratice. Încuviinţă rapid din cap, nerăbdător, dornic să afle cum se va termina.

— Ei bine, încercă să încheie vicechestorul, am hotărât, împreună cu *dottor* Capuozzo şi *dottor* Saltapico, să încredinţăm ancheta despre mită Gărzii Financiare. Asta şi pentru că, adăugă mai fariseic ca niciodată, mi-aţi spus chiar dumneavoastră că nu vă pricepeţi la taxe şi balanţe.

— Cine de la Gardă conduce operaţiunea? i-o tăie Soneri.

— Puteţi păstra legătura cu sergentul Maffettone.

Chillemi scrise un număr de mobil pe un bileţel şi îl făcu să alunece pe masă până sub nasul comisarului.

— Dar între timp continuaţi ancheta, bine? îl sfătui vicechestorul cu acelaşi ton cu care ar fi încurajat un copil mic să înveţe.

Soneri coborî în birourile Brigăzii Mobile gândindu-se la ultimele cuvinte ale lui Chillemi. Nu ştia încotro s-o apuce. Credea în continuare că traseul mitelor din jurul pensiunii Tagliavini nu avea nicio legătură cu crima.

— Nu ţi-a ieşit, zise la scurt timp după aceea în faţa lui Juvara.

— Ce anume?

— Ancheta cu mitele o să fie dată sergentului Maffettone de la Garda Financiară. Cariera ta mai poate aştepta.

Inspectorul ridică din umeri.

— Şi-aşa am destule de făcut…

— Nici eu, nici tu nu prezentăm suficient de multă încredere pentru o chestiune care implică politica, explică Soneri.

— Mai bine, comentă Juvara. Astea-s misiuni care-ţi fac mai mult rău decât bine.

Mobilul comisarului le întrerupse conversaţia.

— Vino la mine la birou, îi propuse Angela. Comand două pizze.

— Bine, acceptă comisarul, căruia nu-i plăcea să programeze prânzuri şi cine. Dar măcar zi-le să pună mozzarella de bivoliţă şi prosciutto pe ele.

Se ridică iritat de la birou. De data asta era rândul lui să se simtă sufocat de prânzurile în cuplu, luate în timpul serviciului. Poate că masa împreună cu Angela n-avea să-i schimbe cu nimic ziua, dar măcar întrerupea vagabondajul acela printre gânduri în care îşi găsea desfătarea singurătatea lui incurabilă.

— Nu vreţi să aruncaţi o privire pe lista chiriaşilor Ghittei? îl luă prin surprindere Juvara.

Se uită la ea în clipocitul brăduţului de pe birou. Părea o temă bine făcută, totul era riguros

schematizat, ordonat pe coloane şi în căsuţe, respectând disciplina de fier a unui program pe computer.

— Deja ai găsit ceva…

Inspectorul încuviinţă din cap.

— La începutul anilor ’80, Tagliavini i-a închiriat gratis lui Cornetti un apartament în Borgo delle Colonne.

Soneri rămase în tăcere, cu ochii pironiţi în curtea unde câţiva agenţi stăteau la poveşti lângă pompa de benzină pentru maşinile de serviciu.

— Cornetti construia case: de ce să fi fost nevoit să închirieze una? insistă Juvara. Şi de ce i-ar fi dat-o Ghitta fără să ceară chirie?

— Asta e şi mai ciudat, fu de acord comisarul. La cât de ahtiată era după bani…

— Şi totuşi, din registrele contabile pe care le ţinea, nu reiese niciun venit de pe urma casei aceleia în perioada în care i-a fost încredinţată lui Cornetti.

— Ai încercat să afli dacă o folosea drept birou?

— Am mers acolo, dar n-am găsit decât negri şi arabi. Din chiriaşii vechi n-a mai rămas niciunul, iar toate celelalte apartamente au fost cumpărate de un agent imobiliar.

Soneri pufni:

— Oraşul ăsta s-a făcut fărâme şi nu i se mai găsesc cioburile.

Juvara se uită perplex cum îşi pune paltonul pe el şi pleacă, dar în fond se obişnuise cu replicile enigmatice ale comisarului. Şi mai ştia că e inutil să-i ceară vreo explicaţie. Soneri traversă centrul sub un cer cenuşiu care ascundea clopotniţa domului şi turnul baptisteriului. De câteva zile soarele ricoşa din pătura aceea de abur fără să încălzească şi, sub ea, oraşul putrezea în aerul nemişcat şi otrăvit de maşini.

Angela eliberase deja masa din birou şi se grăbi să-l liniştească pe comisar:

— Colegul meu e bolnav, spuse şi închise uşa cu cheia.

De la fereastră se vedea piaţa Ghiaia şi, peste bulevard, privirea se deschidea liberă dincolo de albia Parmei până la zidul de case aliniate unde începea cartierul Oltretorrente. Lui Soneri îi plăcea biroul Angelei: avea ceva care-i amintea de podul casei de la ţară de unde, în copilărie, se uita în bătătură.

Tăie pizza în jumătate, îşi luă partea lui, o împături sub formă de sandvici şi muşcă din ea.

— Ştii că urăsc să mănânc în cartoane, se justifică el.

— Zici c-ai fost educat la Cambridge, îl luă ea peste picior.

— Acolo bagă-n ei numai nişte prostii ţinute în hârtie şi plastic. Eu am mâncat tot timpul numai din vase de ceramică. Unde se mănâncă prost nu e civilizaţie pe bune.

Angela făcu o grimasă şi ridică din umeri.

— Altă sentinţă de-a ta. Nici măcar la tribunal… încheie ea cu un gest în care comisarul o recunoscu pe avocata în togă.

— Ce-i cu povestea asta cu mitele?

— Cine ţi-a zis de ea?

— Tu nu citeşti ziarele? Scrie că Garda Financiară o să ancheteze nişte cazuri de mită în lumea construcţiilor, îl informă Angela.

Soneri lăsă deoparte bucata de pizza pe care o avea în mână. Chillemi, încă din prima seară, oferise ştirea presei, care avusese timp s-o introducă pe prima pagină. Brusc, mozzarella de bivoliţă i se păru rece şi acră, sosul de roşii stricat, aluatul întărit. Un fior îi străbătu tot corpul, îngheţându-i gândurile. Înţelesese ce se ascundea în spatele linguşelilor vicechestorului. Dar ştia bine că el nu era decât executantul – mandatarul era Capuozzo. Îşi imagina comanda lansată dintr-un restaurant gălăgios cu vederea la marea din Amalfi, şi-l închipuia mânjit la gură şi cu o armată de chelneri roind slugarnic în jurul lui.

Simţi mâna ei caldă cum îi dezmiardă gâtul şi apoi simţi cum braţele ei îl cuprind. Se lăsă în voia

ei, ca un pacient semianesteziat care trebuie să-şi revină. Până când, încet, cu gingăşie, se abandonă căldurii Angelei, refugiindu-se în ea cu o infinită recunoştinţă.

După aceea, comisarul simţi că furia încetase să mai clocotească, că se solidificase într-o coajă de amărăciune, mai suportabilă dar mai dură. O cicatrice care se alătura multor altora.

— Nu trebuie să te dai bătut, îl dojeni drăgăstos Angela. Ştii foarte bine că ei te urăsc şi că se agaţă de orice ca să-ţi pună beţe-n roate.

— Aş fi vrut să renunţ şi la toată ancheta despre Ghitta.

— Lupii singuratici ca tine deranjează mereu. Dacă nu faci parte dintr-un clan, îţi sar toţi la gât. Ar fi trebuit să fii Marlowe, nu comisarul blocat în secţie.

Soneri pufni iritat.

— Aşa e, zise ea, nu eşti un atu, ci o problemă.

Pus în faţa acelei remarci, comisarul tăcu. Îi trecuse pe piele ca lama unui brici în răspăr: dureroasă, dar adevărată.

— La urma urmei, cu toţii suntem jalnici: comisari, criminali, hoţi…

Angela îl fixă cu o privire perplexă, ca şi cum n-ar fi înţeles mare lucru. Schimbă abordarea:

— De ce eşti convins că mitele n-au nicio legătură? Ghitta ştia, şi poate că ei se temeau că o să dea totul în vileag. Sau poate că-i şantaja. Nu făcea asta deja cu bătrânicile?

— Şi de ce, atunci, ar fi continuat ei să se folosească de pensiune, de Pitti şi de Elvira? În noaptea de după uciderea bătrânei au venit nu ştiu câte telefoane de la cei de pe traseu, care era clar că nu ştiau ce se întâmplase. Dacă ordinul de a o ucide a venit din mediul acela n-ar mai fi sunat ca să rişte să se dea de gol sau să cadă în vreo capcană.

— E curios, bombăni Angela, cu cât avansezi mai mult cu atât dai de mai multe mistere. Bătrâna Schianchi dispare, Ghitta abandonată de toţi,

bărbatul ei dezmoştenit, un fiu care trăieşte ca un pustnic…

— E normal, observă Soneri, cu cât sapi mai mult în viaţa cuiva cu atât găseşti mai multe lucruri neaşteptate. Şi noi înşine suntem o enigmă dacă ne privim mai în adânc.

— Ştiam că la asta o să ajungi. Chiar nu reuşeşti să ieşi din tine însuţi? A fost de-ajuns să te uiţi la o poză cu soţia ta şi te-ai întors pe dos.

— Aş fi vrut să caut mai departe de mine însumi, dar toată ancheta mă duce acolo. De ce crezi că vreau s-o las baltă? M-am simţit uşurat când am intuit partea cu mitele. În sfârşit puteam să cotesc, departe de coşmarurile mele. Dar nu mi se pare că e drumul bun. Din păcate sunt constrâns să reglez conturile cu trecutul meu şi cu tot ce era în jurul nostru.

— Şi atunci care e drumul corect? Să te duci la un psihanalist şi să speri că-ţi zice în ce cotlon al minţii tale s-a ascuns ucigaşul? i-o întoarse brusc Angela, vrând să-l scuture.

— Nu e în creierul meu, poate că are legătură cu viaţa mea. Dar trebuie să scormonesc în haznaua de la Pensiunea Tagliavini.

O vreme tăcură amândoi. Soneri avea mereu capacitatea să spună fraza potrivită ca să încheie o conversaţie. Într-adevăr, Angela îl privea acum cu o expresie care arăta că e pe jumătate uluită şi pe jumătate convinsă.

Atunci el schimbă subiectul:

— Cunoşti un avocat pe nume Selvatici?

— E specialist în Drept penal, răspunse ea. Dar e atât de excentric, că lucrează puţin. Numai pentru anumite medii.

— Care?

— Extremişti. Şi de dreapta, şi de stânga. Dar şi „combinezoanele negre”, mişcările violente. Tot ce e politizat. Ştiu că umblă mult şi stă zile întregi în alte oraşe ca să urmărească dezbaterile.

— La începutul anilor ’60 ieşea în piaţă şi se răfuia cu fasciştii, îi explică Soneri scoţând pozele

de la Trombi.

Angela se uită îndelung la ele.

— Parc-ar fi trecut secole de-atunci, oftă ea în cele din urmă.

— Totul merge pe repede înainte şi perspectivele se schimbă din zbor. Nu eşti atent o clipă, gesticulă comisarul, şi te pomeneşti într-un alt scenariu. Ce era înainte? Cine mai ştie? Unii au murit pentru ceva care zece ani mai târziu a ajuns să fie considerată o tâmpenie. Şi cei care au murit ar crede azi la fel. Iar mie-mi revine rolul de medic legist silit să disece cadavrele dezgropate şi intrate de-acum în putrefacţie.

Cu cât îl asculta mai mult pe comisar, cu atât Angela devenea mai tăcută. Ea, mereu impetuoasă, era încet-încet fermecată de fluierul lui. Dar, din păcate, acum cânta un cântec de jale.

— Unde-l găsesc pe Selvatici? întrebă Soneri.

— Are cabinetul în Via Collegio dei Nobili, lângă tribunal.

Informaţia aceea parcă-i insuflă un nou elan comisarului, care se ridică brusc, luă o ţigară de foi şi o vârî în gură stinsă. Angela îi puse în mână resturile de pizza şi cartoanele, iar el avu din nou sentimentul neplăcut că i-ar fi soţ.

În timp ce mergea spre Via Collegio dei Nobili, telefonul începu să sune din nou. O recunoscu pe secretara lui Chillemi, o femeie de modă veche, de vreo cincizeci de ani, mai degrabă antipatică:

— Pot să vă fac legătura cu *dottore?* întrebă ea de parcă ar fi avut de ales.

Soneri mârâi ceva şi auzi cum porneşte muzica de aşteptare. Apoi:

— Comisare, îmi pare foarte rău, da' ziariştii ăştia de rahat…! Scriu după cum le sună lor, fir-ar ai dracului de javre!

Declamaţia teatrală era unul dintre punctele forte ale lui Chillemi şi era menită să-l aţâţe pe interlocutor fără a-i oferi ocazia de a lua cuvântul, să reverse pe el cât mai multă părere de rău înjurându-i în acelaşi timp pe cei răspunzători de

necaz – în cazul de faţă, ziariştii. Injuriile nu făceau decât să confere plasticitate discursului şi să-l coboare o treaptă sub nivelul oficial, dându-i un caracter mai confidenţial.

În timp ce Soneri se gândea că vicechestorul Chillemi era cel mai mare lingău din toată secţia, celălalt continua să se scuze „comunicând şi mâhnirea lui *dottor* Capuozzo, căruia în acest moment îi este imposibil să o facă”. Probabil că era tot la Amalfi şi mânca un biban.

— Vă asigur că la conferinţa de presă a fost menţionat şi numele dumneavoastră… Întrebaţi-o pe *dottoressa* Marinati sau pe *dottor* Columbro dacă nu mă credeţi… Nu e prima oară, să ştiţi. Acum câteva luni i s-a întâmplat lui *dottor* Naselli să…

Chillemi avea debitul verbal al unui conducător de licitaţie, dar comisarul aştepta momentul în care vocea urma să i se topească într-o serie de mormăieli şi bâlbâieli, odată epuizată gama de linguşeli. Din durata scenetei, însă, îşi dădea seama cât de lată o făcuseră. Şi el care nici măcar nu citise ziarele!

Când vicechestorul tăcu, Soneri aşteptă câteva secunde şi apoi declară cu glas rece:

— Nu contează.

I se păru că la celălalt capăt al firului Chillemi scăpase receptorul. Trebuie să fi fost deconcertat de detaşarea comisarului, pentru că nu reuşi să îngaime niciun cuvânt. Astfel, Soneri avu răgazul să încheie conversaţia, fără a-i acorda timp să se adune.

— Vă salut, spuse el tăios şi închise.

Ajunsese deja la cabinetul lui Selvatici. Sună fără să primească vreun răspuns, aşa că împinse uşa de la intrarea în clădire şi se pomeni în faţa recepţiei.

— Avocatul? Greu de găsit la ora asta, îi spuse paznicul, un individ scund, cu o căpăţână care semăna cu o ciupercă uriaşă. Mai bine veniţi diseară, chiar şi după ora cinei, îi sugeră pe un ton confidenţial.

Comisarul făcu stânga-mprejur şi deodată îi veni ideea să treacă pe la Marta Bernazzoli: Selvatici era

avocatul extremiştilor, iar Dallacasa era unul dintre ei. Poate că femeia ştia ceva.

Îl invită să se aşeze, privindu-l în tot acest timp cu ochi reci şi atenţi. Din nou comisarul fu impresionat de aspectul impecabil şi strălucirea oţelului şi suprafeţelor de sticlă, care umpleau apartamentul cu sclipiri şi reflexii. Rămaseră aşezaţi, extrem de stânjeniţi: el pentru că nu ştia de unde să înceapă, ea pentru că bănuia că urmează întrebări despre trecut.

— Noutăţi? începu Bernazzoli.

— Aţi aflat de Cornetti, nu?

Ea încuviinţă din cap.

— Nu credeam că o s-o facă vreodată. Îţi taie orice speranţă…

— Era falit. Cu firma, adică, murmură Soneri.

— Cu firma, sigur. Dar se putea descurca şi fără. Credeţi că n-avea bani?

— Nu ştiu.

— A avut mereu şi îi plăcea să fie om de lume.

— Atunci, de ce?

— Cine ştie? De ce ar fi trebuit să-l ucidă cineva pe Mario dacă nu exista nicio legătură cu fasciştii?

— Am aruncat o privire pe dosar, îi spuse comisarul. Anchetele n-au dus efectiv la nimic. Şi nici nu se intuieşte vreo pistă posibilă.

— În cazurile astea, soluţia poate fi cea mai banală, ba chiar cea mai puţin probabilă, sugeră femeia.

— Tovarăşii?

— Aşa au spus unii dintre colegii dumneavoastră?

— Îl cunoşteaţi bine pe Cornetti?

— Îl cunoşteam. Era un om de stânga, unul care conta în oraş. Până şi muncitorii lui votau pentru partidul comunist. Spunea că sunt cei mai buni pentru că aveau în sânge disciplina partidului şi o aplicau şi pe şantier.

— Dar nu-l anunţase nimeni că era, totuşi, proprietar de firmă?

— Considera că firma e un mod de a finanţa lupta de clasă. Cred că a făcut să treacă bani mulţi pe la Federaţie. Dar de la jumătatea anilor ’60 o rupsese cu ei. Spunea despre sine că e pur şi-i considera pe responsabilii de partid de atunci nişte trădători.

Soneri scoase o ţigară şi o strecură între buze, dar o privire urâtă a Martei îl făcu s-o lase neaprinsă.

— Aşadar, a ieşit din partid?

— Ce întrebări îmi puneţi! zâmbi Marta surprinsă. Toată lumea ştie că era simpatizant al extremismului roşu.

— Şi finanţa grupurile acestea?

— De unde să ştiu? Aşa se spunea. Dar se spuneau multe. Cornetti era un personaj unic şi controversat. Avea rădăcini anarhiste, ca mulţi dintre oamenii de rând din cartier şi poate că din cauza asta şi a vitalităţii excesive nu suporta să rămână încremenit în regulile rigide ale partidului. Se certa mult pe tema asta, se contra cu ei. Cei de la conducere nu-l dădeau afară numai datorită banilor pe care-i aducea. Îşi cumpăra indulgenţe.

— Dacă s-ar fi născut mai devreme, s-ar fi numărat printre revoluţionari, gândi Soneri cu voce tare.

— Cu siguranţă. La fel ca ei, era mare băutor, mare fustangiu, mare frecventator al galeriei de la Regio… Făcea totul cu asupra de măsură. Până şi moartea i-a fost teatrală. Nu vi se pare că gestul lui e melodramatic?

— Era din garda veche, comentă comisarul fără să-şi ascundă admiraţia. Cum se poate ca un om de genul ăsta să cedeze şi să se împuşte?

Marta zâmbi şi privirea ei rece se preschimbă în una de dispreţ.

— Elefanţii nu se tem de lei, dar se sperie de şoareci.

Lui Soneri îi fu pe plac comparaţia. Mai mult decât cu un şoarece, Avanzini semăna cu un şobolan din canal.

— Trebuia să se bată pe un teren care nu era al lui: mişmaşuri, prietenii politice, corupţie… încheie

el.

— N-ar fi făcut-o niciodată, spuse doamna Bernazzoli sentenţios. Şi apoi cu dreapta… Dar nu cred că numai din cauza asta. Cu puţin timp înainte ca Mario să fie ucis, Cornetti i-a mărturisit că începuse să se simtă în afara jocului. Nu mai înţelegea lumea din jurul lui.

— Nici pe fiul lui?

— E un molâu. A petrecut prea mulţi ani în umbra tatălui şi n-a găsit o cale mai bună s-o facă decât contestându-l pe toate fronturile, până s-a transformat într-un mic arivist de dreapta.

Se ridică brusc şi începu să păşească prin cameră, pradă unei agitaţii pe care îi era greu s-o controleze. În cele din urmă, se opri lângă fereastră şi privi afară cu un aer îndurerat.

— Când e să tragem linie, Cornetti a fost mare şi la sfârşit, murmură ea. A avut curajul să ia o decizie pe care mulţi dintre noi ar vrea s-o ia, dar nu pot. Şi în privinţa asta era croit din altă stofă.

— Fiecare are rostul lui. Gândiţi-vă cât de mult îi puteţi încă ajuta dumneavoastră pe alţii. Cu meseria pe care o aveţi… încropi confuz Soneri, încercând s-o consoleze.

— Nu putem fi de ajutor altora dacă simţim că suntem o povară pentru noi înşine. Eu sunt atee, declară femeia fixându-l acum cu nişte ochi febrili, la ce aş putea spera? Mă gândesc că o să se termine totul şi că dacă lumea asta refuză să fie mai bună şi devine cloaca în care e pe cale să se transforme, atunci care mai e scopul? Să trăieşti în condiţiile astea nu e, poate, mai greu decât să mori?

Comisarul simţea că a fost condus spre o vâltoare unde logica îl atrăgea în mod irezistibil către o unică soluţie posibilă. Se sperie şi reacţionă scoţând la iveală fotografiile de la Trombi.

— Recunoaşteţi aceste persoane? întrebă.

Pe moment femeia tresări, apoi se uită cu atenţie la imagini, îndreptându-le spre lumina care pătrundea pe fereastră. Ochii ei, la început reci, se îmbunară.

— Unul e Selvatici. Celălalt… ezită ea mutând repede privirea spre Soneri. Celălalt e un student de la inginerie, cred. Parcă frecventa pensiunea Ghittei.

— Nu ştiţi să-mi spuneţi cum îl cheamă?

Marta părea jenată, ca atunci când o întrebase despre avorturi.

— M-aţi mai întrebat despre persoana asta. De ce vă încăpăţânaţi să scormoniţi în viaţa celui pe care l-a iubit? Lăsaţi-o aşa, e mai bine pentru dumneavoastră şi pentru cine nu mai poate da vreo explicaţie.

— Sunt de acord. N-aş fi făcut-o dacă ancheta asta… În sfârşit, nu e vorba despre o curiozitate personală, ci de o sarcină de serviciu. Poate şi puţină nostalgie… Dar nostalgia e numai sublimarea spaimei pe care ne-o induce trecerea timpului.

Marta păru din nou tulburată şi ochii i se înceţoşară de lacrimi.

— Ştiu că-l cheamă Andrea. Numele de familie nu-l cunosc. Frecventa extrema stângă şi de câteva ori l-a pomenit şi Mario. Un personaj straniu, cu un tată comunist, dar crescut în lumea catolică. Iar de la preoţi îi rămăsese discreţia. Nu se expunea niciodată în prim-plan; de fiecare dată trebuie să se prezinte, pentru că nimeni nu-şi amintea de el.

Comisarul simţi un junghi de gelozie. Misterul nu făcea decât să amplifice proporţiile figurii unui personaj care agita fantasme îndepărtate. Întunericul tot mai dens de afară scotea în evidenţă lumina albă a becurilor cu halogen care ricoşa din suprafeţele metalice în rafale de licăriri orbitoare. Însă adevărata scânteie erau sentimentele deşteptate din nou care acum îl împiedicau să gândească limpede, diluând luciditatea în amărăciune. Era mai bine să pună punct şi să-şi ia rămas-bun de la Marta, chiar dacă ştia foarte bine că gestul era, de fapt, o fugă. De unul singur, în propriul său trecut.

În timp ce se întorcea la secţie îl sună pe Juvara.

— Noutăţi? îl întrebă puţin cam neliniştit.

— Brigada Mobilă îl caută pe Avanzini, care nu-i de găsit nicăieri. La fel încearcă şi Garda Financiară.

Comisarul mârâi şi inspectorul nu înţelese dacă pentru că nu tolera să-şi bage şi alţii nasul sau pentru că nu-l interesa vestea.

— Mă refer la apartamentul închiriat din Borgo delle Colonne.

— Doar câteva amănunte în plus, răspunse Juvara. E foarte greu să faci anchete într-un loc unde nu mai există memorie. Nimeni nu ştie, nimeni nu-şi aminteşte.

Deodată, Soneri simţi pe umeri povara prea multor lucruri pe care trebuia să le facă. Atunci grăbi pasul. În biroul lui, văzu că pe masă încă era corespondenţa de după-amiază. Primul plic din teanc era dintr-o hârtie groasă. Îl deschise şi sub ochi îi apăru scrisul dezordonat al chestorului, care-i transmitea într-un potop de adjective „cele mai călduroase şi din inimă urări pentru un Crăciun cât mai fericit şi un an nou îmbelşugat”. Într-un acces de mânie, rupse felicitarea în bucăţi pe care le aruncă la coş.

— Nu suport că-şi bate joc de mine, izbucni comisarul furibund.

— Apartamentul din Borgo delle Colonne i-a fost închiriat lui Cornetti timp de trei ani, îl informă Juvara încercând să-l îmbuneze. Confirm că nu a fost plătită niciodată chiria.

— Şi atunci de ce a mai fost stipulată în contract?

— Pe hârtie apărea o sumă, dar Ghitta n-a încasat-o niciodată. Nu apare în registrele ei contabile.

— Un mod de a salva aparenţele.

— Exact aşa mi se pare. Pe lângă ciudăţenia faptului că un dezvoltator imobiliar închiriază o casă de la alţii, răspunse inspectorul.

Comisarul făcu un semn cu ţigara pe care o ţinea între degetul mare şi cel mijlociu.

— Poate ca să pună acolo pe altul, ca să-i facă altcuiva un serviciu… gândi el cu voce tare.

Iar când inspectorul făcu un gest de încurajare însoţit de o privire complice, îşi dădu seama că, probabil, ideea aceea nu era hazardată.

— A ieşit ceva cu Maffettone? întrebă Soneri.

— Cine ştie? Nici măcar un telefon, zise ironic Juvara.

— Colaborarea eficientă dintre forţele de poliţie… fredonă sardonic comisarul.

— Am cercetat puţin patrimoniul lui Cornetti, adăugă inspectorul care, ca de obicei, păstra mereu pentru final veştile cele mai importante – era genul care lasă deoparte cireaşa şi o mănâncă la sfârşit.

Un alt gest al lui Soneri, de astă dată mai presant, aproape iritat.

— Firma era praf. De câţiva ani Cornetti nu-i mai înlocuia pe muncitorii care ieşeau la pensie şi erau cam de-o vârstă cu el. În ultima vreme avea puţini, trei sau patru maiştri care se ocupau de subcontractanţi.

— Se racordase la tendinţa generală. Nici măcar Avanzini n-are muncitori, punctă comisarul.

— Da, dar celălalt primea contracte, în timp ce el lupta de unul singur, agăţându-se de orice coardă îi oferea cineva ca să-l tragă înăuntru. De cele mai multe ori rămânea pe dinafară.

— Bine, spuse comisarul nerăbdător, astea sunt lucruri pe care le ştim deja.

— Nici el, ca persoană fizică, nu e bogat, explică Juvara, care se străduia să continue discuţia. Un apartament în Oltretorrente, o maşină, un cont similar celor pe care le aveau muncitorii lui…

Comisarul făcu o grimasă, împingându-şi bărbia înainte:

— Urmează să-mi spui că are bani în Elveţia?

Inspectorul clătină din cap.

— Însă fosta lui soţie e foarte bogată şi nu se ştie de ce.

— Cea de care a divorţat?

— Chiar ea, confirmă Juvara. S-au cunoscut în partid, îi era supusă şi i-a iertat mereu totul. Au rămas atât de apropiaţi, că i-a fost secretară.

— Şi are mulţi bani?

— O grămadă. Din moment ce nu venea dintr-o familie bogată, e corect să ne gândim că sunt bani puşi deoparte de Cornetti pe numele ei, ca să evite, în caz de faliment, să-i fie tocaţi.

— Dar firma avea contabilitatea curată? întrebă comisarul aprinzând o ţigară.

— Asta încercăm să aflăm, dar la o primă vedere e o mizerie.

— Cine mai lucrează la asta în afară de tine? Maffettone?

— Ştiţi foarte bine că avem consultanţi externi.

— La ce te referi cu mizeria?

— Cifre deloc clare. Cu siguranţă ţineau o contabilitate paralelă. La negru, adică.

— Ca toate firmele. Cu banii de la negru poţi face tot ce n-o să apară vreodată în rapoarte.

— Dacă numai ăsta-i motivul, în rapoarte sunt de toate, îl întrerupse inspectorul. Trebuie doar să ştii să le camuflezi.

— E mai simplu s-o faci la negru, plăteşti şi mai puţine taxe. Şi cum banii pot cumpăra orice… Nu aşa era şi în cazul lui Avanzini?

Juvara rămase tăcut, privind tabelele pe care le avea în mână.

— Dar Cornetti ce a cumpărat? mormăi el după aceea.

— Nu ştiu, răspunse comisarul. Poate că doar a cheltuit.

Inspectorul îl privi fără să înţeleagă, dar Soneri avea privirea impenetrabilă a unuia pierdut în propriile gânduri. Hotărî să-l lase pe el să facă următoare mişcare. Comisarul avea în minte cuvintele Martei despre finanţarea partidului şi, de la un punct încolo, după ruperea relaţiilor, finanţarea grupurilor extraparlamentare.

— Nu cred că el a fost ca toţi ceilalţi, zise Soneri după câteva clipe. Pentru el afacerile nu erau încă lipsite de idealuri, dimpotrivă, erau de multe ori prizoniere ale acestora.

Juvara nu înţelese prea bine, dar intui ideea generală.

— Se născuse printre anarhişti şi comunişti.

Soneri încuviinţă şi trase cu sete din ţigară. Era gata să schimbe subiectul când în minte i se întoarse prietenul Adei, care apărea de câteva ori în pozele lui Trombi. Fu cât pe ce să-l roage pe inspector să se ocupe de chestiunea asta, dar renunţă dintr-un fel de pudoare. Se ridică şi se apropie de fereastră. De la intrare se zărea Via Repubblica, în sfârşit liberă. Oraşul se liniştea, abandonându-se ritmului impus de aburii care se ridicau din supele puse pe masă.

Fu de-ajuns gândul acela ca să-i stârnească din nou foamea. Ieşi şi merse pe jos până la *Milord,* dar nu voia să stea în sală. Preferă să se posteze în bucătărie şi să urmărească schimbul de replici dintre bucătari şi chelneri sau să vorbească din când în când cu Alceste. Acolo se simţea acasă. Tot doar la cină simţea încă dorinţa să aibă soţie şi copii. Dar, la drept vorbind, masa îi evoca şi multe alte lucruri plăcute.

Alceste îi aduse o farfurie de carne tocată de cal cu ulei, sare şi lămâie.

— O injecţie de energie, fu comentariul care o însoţi.

Soneri avea nevoie de aşa ceva. Temperatura coborâse şi mai mult, iar ceaţa îngheţată urma să zugrăvească noaptea în alb. Clocotul aburind al cratiţelor i-o amintea, iar Bonarda îi stimula fantezia, făcându-l să-şi imagineze vaporii aceia care se unduiau în întuneric ca pe o fantomă care aluneca pe nişte fundaluri negre. Iar mai târziu, când pe stradă zări cum din întuneric răsare primul noctambul, avu chiar impresia că era vorba de o creatură alcătuită din materia lipsită de consistenţă a vedeniilor. Îl pierdu în labirintul de străduţe din centrul vechi, auzind cum se apropie scârţâitul insistent al căruciorului târât de Fadiga. În Via Saffi observă că barul pakistanezilor era tot închis, dar evită cu mare grijă să se apropie de pensiune. Se îndreptă, în schimb, spre biserica San Giovanni şi

intră pe Via Petrarca. Aşteptă în acelaşi punct ca data trecută, iar când cineva ieşi din clădire se strecură în holul ei. În faţa uşii firmei se întrebă dacă Pitti avea o modalitate prestabilită de a-şi anunţa prezenţa, dar în cele din urmă nu se mai sinchisi. Bătu. Întâi încet, cu falangele, apoi mai energic, cu pumnul închis. După puţin timp uşa se întredeschise şi o figură neîncrezătoare şi iritată apăru de partea cealaltă. Comisarul lipi palma de uşă şi împinse, descoperindu-l pe Avanzini, bucăţică cu bucăţică.

— Cine sunteţi? se bâlbâi acesta din urmă, înspăimântat.

— Comisarul Soneri, de la poliţie, răspunse, în timp ce Avanzini se dădu resemnat deoparte.

— Azi, în timp ce eram plecat din oraş, m-a sunat şi un inspector de la Garda Financiară, se justifică bărbatul.

Intrară în birou.

— I-am spus că nu-mi explic motivul sinuciderii, adăugă Avanzini, şi că am făcut tot posibilul să evit falimentul firmei lui Cornetti. L-am cooptat în multe contracte. Am şi acte…

— Actele sunt de multe feluri, îl potoli comisarul, inclusiv cele pe care vi le pasau administratorii şi pe care filfizonul acela de Pitti le plimba prin anumite geamantane.

Celălalt se blocă şi nu zise nimic. Atunci Soneri continuă:

— În orice caz, de asta o să se ocupe inspectorul… Dacă nu cumva Garda Financiară îmi cere să colaborez la ancheta lor.

Înţelese perfect ameninţarea din cuvintele comisarului şi îl privi pe acesta tresărind uşor. Avanzini era scund, rotunjor, alb şi moale ca un ou de şarpe de grădină. Îţi dădea impresia că e un preoţel proaspăt ieşit de la seminar. Când se aşezară, Soneri îi văzu mâinile mici, de culoarea fildeşului, cu smocuri negre de păr pe spate, şi nu putu să nu se gândească la ale lui Cornetti – groase şi bătătorite, ca ale unuia care muncea la sapă.

Nici nu se aşezară bine faţă-n faţă că Avanzini anticipă răspunsul la ceea ce intuia că o să fie prima întrebare a comisarului.

— Ştiu ce credeţi, că totul e vina mea. Interpretaţi ce-şi închipuie lumea, şi anume că l-am ruinat. Iar Cornetti era foarte iubit, avea calităţile pe care eu nu le am, încheie el, Soneri simţind la el amărăciunea celor timizi.

— Nu puteţi spune că greşesc întru totul în privinţa problemelor firmei.

— Cornetti se încăpăţâna să nu priceapă că vremurile s-au schimbat. Umbla peste tot cu un caiet în care marca intrările şi ieşirile. Făcea socotelile cu creionul, pufni Avanzini.

— Lăsaţi asta, i-o tăie cu bruscheţe Soneri, diferenţa e că dumneavoastră aveaţi politicul de partea voastră şi el nu. Asta înseamnă să vă adaptaţi vremurilor?

Celălalt îl fixă cu o privire înspăimântată, dar în acelaşi timp răutăcioasă.

— Vă spun că ar fi dat faliment oricum, indiferent dacă la mijloc eram eu sau nu. Dar îmi dau seama că aceia ca mine sunt sortiţi să trezească antipatie, în timp ce unii cum era Cornetti…

Comisarul înţelegea ce vrea să spună. El era introvertit, celălalt juca teatru. El era un nefericit, celălalt era un bărbat puternic şi aprig. El avea femei numai din interes, celălalt din pasiune. El se formase la şcoala de contabilitate, celălalt la şcoala mult mai dură a vieţii.

— Eu mă uit numai la fapte, reluă Soneri. Iar ele spun că asociatul dumneavoastră s-a sinucis în biroul dumneavoastră – un motiv o fi avut, nu credeţi? Poate credeţi că actele de vânzare-cumpărare ale administratorilor n-au chiar nicio legătură?

— Ei erau cei care ne chinuiau întruna cu cereri. Altfel nu ne-ar fi pus la treabă.

Soneri chicoti.

— Să zicem că vi le făceaţi în casă, ca pe aluatul de foitaj. La mânăreli e nevoie de doi. Ca atunci

când ţi-o tragi. Apropo, nu aşa sărbătoreaţi la pensiunea Tagliavini?

Avanzini ridică abia perceptibil privirea spre comisar, ca şi cum s-ar fi temut de o pedeapsă.

— Mă zugrăviţi ca pe un monstru, dar vă înşelaţi. Nu sunt vreun sfânt, dar nici vreun… încheie cu un gest vag care voia să însemne ceva nedefinit.

— Vreun Cornetti?

Avanzini rămase tăcut. Parcă era nehotărât dacă să facă sau nu pasul care trebuie că l-ar fi costat scump. Îşi încrucişă degetele pe piept şi pe chip îi apăru o grimasă răutăcioasă.

— Nici el nu era vreun sfânt! izbucni în cele din urmă, furios. Şi el a plătit partidul. Ştiţi câţi bani a aruncat acolo?

— Nu ştiu să fi cerut nimic la schimb. Până la urmă l-au şi dat afară, replică Soneri.

— Mi se pare că sunteţi de-a dreptul naiv pentru un comisar de poliţie, comentă Avanzini. Chiar credeţi că având partidul în buzunar nu s-a bucurat de vreo favoare?

— Nu pot să exclud varianta asta. Dar nici s-o dovedesc.

Comisarul începea să-şi piardă răbdarea: omuleţul acela respingător îi plăcea tot mai puţin.

— Dacă vreţi să ştiţi totul, Cornetti s-a ruinat altfel. Din pricina cercurilor pe care le frecventa, cu siguranţă nu pentru că-l ţineam departe de contracte.

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă Soneri după ce trase din ţigară.

— Ştiţi cât era de bucuros să împartă cu noi? Sistemul nostru, contractele câştigate nu-i displăceau deloc… Nu-mi convine să treacă drept un individ ireproşabil moral în timp ce eu…

— Atunci se adaptase vremurilor, constată comisarul.

— Nu! pufni Avanzini atingând o acută cu timbrul unui copil. Lucra cu noi, dar visa încă la revoluţie.

Preţ de o clipă, Soneri rămase pe loc, fumând şi încercând să introducă informaţia aceea într-un

cadru pe care nu-l dibuia. Apoi făcu din nou legătura cu extraparlamentarii.

— Chiar dacă finanţa anumite grupuri subversive, cu siguranţă n-o făcea ca să obţină vreun avantaj – n-ar fi putut obţine decât necazuri.

— Erau cercuri foarte puţin curate, comisare. Sunt oameni care ameninţă şi poate că uneori chiar împuşcă. Şi ştiţi ce cred? Că la urma urmei a ajuns ostaticul lor. Iată de ce s-a sinucis. Şi, ca să distragă atenţia de la toate astea, şi-a pus în scenă sinuciderea în biroul meu. O magistrală lovitură de teatru, cum îi stătea în caracter.

— Ce vă face să fiţi sigur că aşa s-au desfăşurat lucrurile? întrebă Soneri cu o uşoară ironie.

Bărbatul făcu un gest în timp ce pe figură i se lăţea o expresie între grimasă şi zâmbet.

— Sunt sigur. Devenise vacă de muls pentru ăia, pentru comunişti.

— Ştiţi cine sunt ei?

— De unde să ştiu? Ştiu că veneau apeluri destul de ferme. Mi-a destăinuit asta secretara lui Cornetti, care în ultima vreme începuse să se teamă.

Urmă o pauză în timpul căreia Soneri şi Avanzini nu se priviră nici măcar o secundă. Fiecare dintre ei fixa un punct oarecare din încăpere. Apoi comisarul auzi din nou glasul celuilalt, dar i se păru îndepărtat, ca şi cum ar fi venit dintr-o boxă fixată în tavan:

— Ei, ei l-au făcut să dea faliment, scandă sigur pe el bărbatul, iar apoi, pe un ton mai confidenţial: Nu vă aşteptaţi, nu-i aşa? Şi totuşi, trebuie să acceptaţi gândul că şi marele Cornetti nu era o persoană prea curată, încheie Avanzini cu un fel de răutate veselă.

10

După alte zece minute, în timp ce străbătea Via Saffi, Soneri avea senzaţia că e murdar. Se intersectă cu Dirce, care purta pe ea un morman de haine şi mergea împleticit, dar care îl fixă cu aceeaşi privire sfidătoare şi strălucitoare dintotdeauna. Ieşi în Piazzale dei Servi, dar nu găsi nici urmă de Fadiga, aşa că porni cu paşi mari spre avocatul Selvatici.

În faţa uşii sună şi aşteptă. După puţin timp se auzi declicul încuietorii şi comisarul intră într-un hol. La dreapta şi la stânga erau scările care urcau la etaj, în faţă – curtea interioară, cu mai multe maşini parcate şi câţiva copaci. În penumbra aceea se deschise o uşă.

— Pe aici, îl chemă avocatul.

Soneri fu primit într-un studio mare, cu tavan jos, mobilat şi decorat ca la Vittoriale[{2}]. Culoarea dominantă era roşul purpuriu al damascurilor şi catifelelor. Pe jos, covoare, şi peste tot arme. Pe pereţi – spade şi puşti, pistoale şi flinte vechi cu încărcare prin ţeavă, mai lungi decât un stat de om. Apoi baionete, grenade, simboluri fasciste şi revoluţionare. Câteva cranii se iţeau pe biroul în faţa căruia se aşeză şi preţ de o clipă i se păru că are înainte un altar satanic. Mai în jos, de-a lungul pereţilor, fusese aranjată o colecţie de pumnale, iar Soneri căută în zadar printre ele lama cu două tăişuri folosită de corador.

— Sunt colecţionar, am toate licenţele, se grăbi să precizeze Selvatici.

Comisarul îl scrută cu privirea câteva clipe. Avea doar părul ceva mai grizonat, în rest totul rămăsese la fel: frunte puţin înaltă, glas profund şi un tic nervos care-l făcea să-şi contracte muşchii dintre bărbie şi gât.

— Nici nu mă-ndoiesc, îl asigură Soneri. Îmi amintesc că sunteţi o persoană riguroasă şi atentă la

detalii.

— Ne cunoaştem? întrebă prudent avocatul.

— Pensiunea Tagliavini, răspunse comisarul.

Celălalt îl scrută cu privirea, nu era clar dacă alarmat sau numai gânditor.

— Camera din faţa celei în care stăteaţi dumneavoastră, îl ajută Soneri, a Adei Loreti.

— Ah! exclamă Selvatici. Aşa e, uitasem. A trecut mult timp de-atunci. Şi nici n-am mai păstrat legătura cu nimeni. De multe ori plec în afara oraşului.

— Ştiu. Aveţi mult de lucru în procesele politice.

— E limpede, nu-i aşa? zise celălalt arătând ambianţa cu o mişcare circulară a braţelor.

Părea cu adevărat mulţumit că-i captase atenţia.

— V-aţi ocupat şi de asasinatul Dallacasa?

Selvatici rămase o clipă fără cuvinte, apoi începu să facă din mână semn că nu:

— Pe atunci eram încă stagiar. A fost un ditamai procesul care n-a dus la nimic.

— O idee sigur v-aţi făcut…

— A fost vorba despre o execuţie.

— Asta ştim. Un glonţ în ceafă.

— Modul de operare spune multe. Ar trebui să ştiţi asta.

— Credeţi că nu?

— Atunci ar trebui să vă daţi seama că aşa se explică totul.

— S-ar părea că n-au fost fasciştii.

— Într-adevăr. Nu l-ar fi ucis aşa. L-ar fi împuşcat pe stradă, într-o ambuscadă.

Selvatici se ridicase şi începuse să meargă prin cameră ca atunci când punea în scenă pledoariile în tribunalul imaginar din camera lui de la pensiune. Soneri privea acel du-te-vino în penumbra biroului şi se gândea că avocatul se potriveşte descrierii presupusului asasin pe care o făcuse Mohamed. Luă în mână o grenadă golită de praful de puşcă şi se uită cu atenţie printre cuţite.

— Şi dumneavoastră sunteţi de părere că făptaşii sunt foştii lui tovarăşi?

— Nu exclud varianta asta. Sau o femeie. Modul de operare te poate duce cu gândul şi la aşa ceva. S-a mai întâmplat, încheie Selvatici aruncând o privire spre raftul unde erau aliniate manuale de criminologie şi anuare ale delictelor.

— Iar Dallacasa plăcea femeilor. Poate că se încurcase cu prea multe.

Soneri ridică din umeri cu un aer sceptic.

— Femeile nu omoară din cauza asta. Au alte mijloace să ţi-o plătească.

Apoi, în timp ce avocatul continua să umble fără să dea vreun răspuns, scoase una dintre fotografii.

— Ştiţi unde-l pot găsi pe Andrea? întrebă străduindu-se să nu dea prea multă importanţă cererii.

— Care Andrea? zise celălalt şi se opri.

— El, zise comisarul arătându-l pe bărbat în poza făcută de Trombi.

Selvatici se apropie, aplecându-şi corpul înalt în direcţia imaginii pe care Soneri o ţinea îndreptată spre lampa de pe masă.

— A fost fotografiat de mai multe ori lângă dumneavoastră, adăugă comisarul.

Avocatul se îndreptă solemn:

— Nu ştiu ce s-a ales de el, nu l-am mai văzut de ani întregi.

— Care e numele lui de familie?

— Fornari.

— Eraţi prieteni apropiaţi?

— Nu, nu prea avea încredere în mine. Nu cred că a avut vreodată încredere în cineva. Despre el însuşi nu spunea nimic. Dar cum de nu-l cunoaşteţi… adăugă, oprindu-se apoi jenat.

Comisarul înţelese totul şi simţi un junghi în piept. Avocatul ştia că Ada fusese soţia lui tot aşa cum ştia şi despre ea şi Fornari. Extrem de stânjenit, Selvatici nu ştia cum să iasă din impas.

— Staţi liniştit, minimaliză Soneri episodul, subiectul poate părea delicat dar vă asigur că mă interesează din alte puncte de vedere. Chestiunile personale n-au nicio legătură.

Nu era adevărat şi poate că se vedea că minte, pentru că Selvatici îl fixă cu o privire perplexă.

— Oricum, pe Fornari nu l-am mai văzut de atunci. Şi cred că nu s-au mai întâlnit cu el nici ceilalţi foşti tovarăşi. Poate că s-a mutat din oraş.

— Era din Parma?

— De la munte, îl corectă Selvatici. Din Monchio delle Corti. Dar coborâse aici de mult timp.

— Acelaşi traseu pe care l-a urmat Ghitta, îi dezvălui comisarul.

— Tatăl lui o cunoştea bine. Îl trimisese la oraş să studieze şi pentru că acolo era ea care să-l îngrijească. Fornari era un băiat foarte introvertit şi avea mereu nevoie de o bonă.

— Dar nu ştiam să fi fost la Ghitta.

— Locuia la Schianchi, acolo, lângă. Era atât de retras că nimeni nu-şi dădea seama de prezenţa lui. Era vina tatălui, care-l zdrobea cu personalitatea lui exuberantă. El încerca să-l imite, dar n-a reuşit niciodată să meargă pe propriile picioare.

Selvatici se plimba din nou prin cameră, iar acum vorbea ca şi cum ar fi ţinut o pledoarie.

— Cine era tatăl lui?

— Acolo, la Monchio, toţi îl ştiau ca „veterinarul”. Am aflat că e un fost funcţionar al partidului comunist din Lunigiana care s-a mutat în partea asta a Apeninilor în ’60. Datorită profesiei. Sau poate pentru că hotărâse să-şi refacă viaţa. Numele lui mi-a sărit în ochi acum vreo doi ani, când răsfoiam hârtiile dintr-un proces vechi de la Florenţa, la cererea unor membri ai Partidului Comunist din Massa. Într-o încăierare din timpul unei greve a fost omorât un sindicalist catolic. A fost condamnat pentru omor din culpă şi a scăpat la mustaţă pentru că i-au fost acordate circumstanţe atenuante, dar de-atunci s-a îndepărtat de partid. N-a mai participat nici măcar la adunările partizane, chiar dacă a făcut parte din brigada Garibaldi, cu numele de cod „Roşu”. Se spune că avea mare curaj şi te speriai numai văzându-l: piele roşiatică, fizic impunător… Iar înăuntrul lui trebuie să fi ars focul.

Soneri rămase nemişcat, încercând să nu dea de gol cât de importantă era informaţia aceea. Deşi încă era foarte confuz, intuia că se apropie de soluţie. Acum ştie cine e „Roşu”, cel care o înspăimânta pe Ghitta. Şi ştia şi cine era fiul lui. Se întreba numai cum reuşise bătrâna să scoată la suprafaţă porecla aceea îngropată în acei ani îndepărtaţi, poreclă pe care nimeni nu putea s-o cunoască la Monchio şi Rigoso. Sperase atât de mult ca ancheta să se îndepărteze definitiv de viaţa lui personală dar, din păcate, din nou, era nevoit să constate că avea o legătură cât se poate de strânsă cu ea. Acum, conştientizarea acestui fapt îl apăsa, aproape descurajându-l să coboare în adâncul fiinţei lui. Aşa fusese încă de la început.

Deodată îşi dădu seama că Selvatici se reaşezase în linişte la birou şi îl privea curios.

— Mă gândeam la „Roşu”, se scuză comisarul.

— Mare figură, comentă avocatul mulţumit de sine.

— Şi fiul lui? Îmi spuneaţi că nu avea acelaşi caracter…

Celălalt îşi ţuguie buzele şi făcu semn că nu.

— Cu totul altă fire. Introvertit, avea complexul să nu-i semene tatălui. Acesta din urmă, la rândul lui, ştiind cum era Andrea, îl proteja exagerat, înrăutăţind situaţia.

— Milita în extrema stângă?

— Da, a făcut parte din multe grupuri. Un teoretician cam obscur în căutarea afirmării. Asta numai ca să devină un tip interesant, cred că de idealuri nu-i păsa cine ştie ce.

— Nu era singurul, comentă sarcastic Soneri. Nici în direcţia asta nu reuşea să se diferenţieze.

— Căuta ceva care să-l facă să simtă că face parte dintr-un mare proiect… Poate că în viaţă n-a trebuit niciodată să-şi asume vreo răspundere, trase concluzia avocatul.

— Cei care au crezut în idealuri au sfârşit-o prost, mormăi comisarul gândindu-se la Fadiga şi la alţii

îngropaţi în anonimat sau risipiţi în cine ştie ce colţuri de lume.

În privirea lui Selvatici apăru o sclipire de interes, dar tonul lui era resemnat:

— Sau trăiesc artificial pasiunile acelea, fiind constrânşi să le retrăiască, suspină el făcând o aluzie străvezie la el însuşi.

Soneri se mai uită o dată la toate armele acelea.

— Iar din trecut v-a rămas numai asta? întrebă arătând spre ele.

— Sunt avocat de Drept penal şi mă ocup de infracţiuni, răspunse celălalt.

— Şi eu, dar văd altfel situaţia, replică tăios Soneri.

Apoi plecă, salutându-l pe avocat printr-un semn. Când ieşi din mausoleul acela se pomeni tulburat: ştia că urma să înfrunte un capitol foarte delicat al anchetei şi ceva dinăuntrul lui se opunea. Se uită la ceasul de pe clopotnița domului. Încă putea încerca să-l sune pe Juvara. Îşi închipuia că e deja acasă, în faţa computerului, navigând pe internet, iar în legătură cu viciul acesta solitar al lui intrase la tot felul de idei, pe care din când în când i le mai trântea în glumă.

— Lucrezi sau eşti cu cineva? îl întrebă la scurt timp după aceea.

— Nu, mă uitam… răspunse neclar inspectorul.

— Îţi aminteşti de casele Ghittei de la Rigoso?

— Sigur, eu v-am arătat lista.

— Da, da. Dar e acolo şi vreuna dată gratis spre folosinţă sau în chirie?

— Da, o casă de la Monchio.

— Chirie simbolică, la fel ca în Borgo delle Colonne?

— E dată unei bătrâne: Desolina Galloni. Are peste optzeci de ani şi e puţin razna.

— Eşti arhiva mea ambulantă, îl lăudă Soneri mulţumit, chiar dacă în minte i se învârteau gânduri confuze, ca bilele cu numere de la tombolă.

Simţea că ar fi trebuit doar să aibă răbdarea să le aranjeze una câte una în căsuţa potrivită. Începând

cu „Roşu”, singurul capabil să bage frica într-o femeie de fier cum era Ghitta. De ce o înspăimânta aşa tare? Şi de ce numai în ultimele luni, creând o fisură într-un echilibru de reticenţe, complicităţii şi compromisuri care funcţionase de ani întregi fără cel mai mic cusur?

Soneri hotărî să meargă la pensiune. În faţa numărului 35 scoase cheile, dar nu fu nevoie de ele pentru că uşa era ţinută deschisă de o cârpă proptită în toc. Aşa că urcă treptele întunecoase luminându-le cu lanterna până ajunse la intrare, unde se opri să asculte.

Nu se auzea nimic. Introduse cheia în broască şi deschise. Un miros puternic de gaz îl lovi, tăindu-i respiraţia, şi fu silit să se dea înapoi câţiva paşi pe palier. Apoi se întoarse spre intrarea în clădire ca să deschidă şi cealaltă uşă, pentru a lăsa câteva clipe să se aerisească. În cele din urmă îşi apăsă o batistă pe gură şi intră ţinându-şi respiraţia. Ajunse la ferestre, la deschise larg şi trecu în bucătărie, unde-şi amintea că era robinetul de gaz.

Trecură câteva minute înainte ca aerul rece să cureţe încăperile. Abia atunci comisarul aprinse lumina. Verifică ochiurile de aragaz şi constată că erau închise, la fel şi robinetul din perete. Nu pricepea. Verifică şi sobele din camere, dar erau stinse. Avusese loc o scurgere de gaz însă cineva o oprise, lăsând cu toate acestea casa plină de un amestec explozibil. Sau poate că ambianţa nu era îndeajuns de saturată? Cineva încerca să arunce pensiunea în aer ca să şteargă definitiv lumea Ghittei? Sau era vorba despre o tentativă de suicid eşuată? Abia atunci îşi dădu seama de pericolul prin care trecuse. Ar fi fost de-ajuns soneria ca să… Dar nu era convins că avea de-a face cu o capcană, nici că el era cel vizat. Chiar şi aşa, dacă ar fi avut ţigara aprinsă…

Verifică încăperile goale. În camera Ghittei totul rămăsese ca mai înainte, până şi sertarul răsturnat era încă acolo unde-l lăsaseră criminaliştii. Camera Elvirei, goală, dădea de înţeles că femeia plecase

definitiv. Era aceeaşi impresie pe care o ai când priveşti paturile soldaţilor în ultima zi de stagiu militar. Acum lumea Ghittei apunea definitiv. Pensiunea era gata să-i primească pe muncitorii care aveau s-o transforme în agenţie imobiliară sau filiala unei societăţi de asigurări. Oraşul îşi devora simbolurile provizorii cu voracitatea unor viermi şi mii de persoane de vârsta lui Soneri urmau să înceapă să vorbească la timpul trecut despre colţul acela din vechea Parma: „Acolo, în Via Saffi, unde era odată…”

Puţin lipsise ca treaba muncitorilor să o facă explozia pe care o evitase comisarul. Iar acum încerca să intuiască motivul acelei stranii puneri în scenă, asta şi pentru că Elvira lipsea, dispărută şi ea, poate, asemenea Fernandei. Numărul persoanelor de negăsit începea să fie prea mare, iar într-un caz de crimă nu era clar dacă trebuiau consideraţi morţi sau nu. Când deschise din nou ferestrele simţi iar un uşor iz de gaz, aşa că întredeschise obloanele micului salon de lângă intrare şi se aşeză să fumeze. În timp ce studia Via Saffi pustie, presărată cu chiciură, se gândi că va părăsi pensiunea pentru totdeauna. Nu ştia de unde avea certitudinea aceea, dar era sigur. Aproape niciodată nu eşti conştient care e ultima oară când te întâlneşti cu o persoană sau pleci dintr-un loc. Soneri, dimpotrivă, în clipa aceea era convins că n-o să se mai întoarcă niciodată acolo. De asta trăia cu intensitate acele clipe, simţind povara insuportabilă a unui trecut cu care venise să-şi regleze definitiv conturile.

Rămase îndelung pe canapeaua unde vorbise cu Elvira în noaptea de după crimă, închipuindu-şi că se întâlneşte acolo cu Ada. Îi plăcea cum se vedea noaptea de la fereastra aceea. Era aproape ca la el acasă. Apoi îi veni ideea că trebuie să sosească cineva. Simţea că gazul acela era acolo în aşteptarea cuiva. Privind strada tot mai albă, rămase uluit când nu-l văzu pe Pitti trecând. Să fi dispărut şi el? Protagoniştii anchetei erau ca fugiţi de pe scenă, un alt semn că trebuia să se întâmple ceva. Pe la ora

patru somnul îl lovi mişeleşte şi, când se trezi, chiar dacă întunericul şi ceaţa rămăseseră identice, îşi dădu seama că oraşul începea să se trezească din nou. Ascultând cu băgare de seamă, auzi că de afară venea un fel de bâzâit încetişor.

În clipa aceea se auziră nişte paşi solitari. Soneri se apropie cu grijă de fereastră şi pe trotuar, nehotărât şi tremurând, îl zări pe Chiastra, înfofolit într-un palton greu, cu o pălărie de fetru închisă la culoare şi o mică pană prinsă de ea. Îl văzu cum împinge uşa de la intrare şi dispare înăuntru, apoi îi auzi din nou pasul greu aterizând pe fiecare treaptă cu un mic bufnet. Când bătrânul ajunse pe palier, îl auzi târşâindu-şi picioarele, aproape ca şi cum n-ar fi ştiut la care uşă să sune. Apoi soneria izbucni stridentă în linişte. Soneri se uită fix la ea şi se gândi că ar fi fost un detonator perfect pentru camerele pline de gaz.

Deschise uşa şi zări în faţă silueta bine conturată a bătrânului, înainte ca lumina din casa scării să se stingă. Chiastra rămase în întuneric, nehotărât, până când comisarul îl luă de mânecă şi-l trase înăuntru.

— Tot matinal sunteţi, îl salută Soneri.

— Nu pot să dorm, iar la sat sunt mulţi care lucrează aici în schimburi… Profit de asta.

— Aveaţi întâlnire cu Elvira?

Bărbatul încuviinţă din cap.

— A dispărut. La fel ca Fernanda. Dar se pregătea să-şi ia un rămas-bun cu scântei, adăugă comisarul.

Bătrânul îl fixă cu privirea fără să înţeleagă. Îşi scosese pălăria şi acum părea şi mai stângaci.

— V-a chemat ea la ora asta? întrebă Soneri.

Celălalt făcu semn că da.

— Ce voia să vă comunice aşa urgent?

Chiastra ridică faţa cu expresia unui copil înspăimântat:

— N-aş şti să vă zic.

Comisarul luă o ţigară de foi, avea nevoie să se liniştească.

— V-a chemat aici la cinci dimineaţa şi n-avea nimic urgent să vă spună?

— Elvira ştie că mă trezesc devreme şi că pentru mine nu e un efort.

Soneri îşi apropie chipul de al bătrânului.

— Aici, înăuntru, era plin de gaz metan. Dacă n-aş fi aerisit, aţi fi sărit în aer în secunda în care aţi fi apăsat pe sonerie. Elvira, spuse el răspicat, pare să fi avut într-adevăr o urgenţă: să vă lichideze. Ce încerc eu acum să-mi dau seama este motivul.

Din faţa bătrânului parcă dispăru toată culoarea şi tot corpul îi fu străbătut un uşor tremurat care îi zăbovi pe buzele pregătite să rostească nişte cuvinte pe care nu le găsea. Comisarul îl ţintui cu privirea şi repetă:

— De ce? Nici măcar nu sunteţi moştenitorul.

Dar Chiastra parcă împietrise, figura îi era încremenită în aceeaşi expresie de teamă, ochii i se pierduseră în întunericul încăperii. Lui Soneri îi amintea de postura lui Pitti de lângă sobă, sub privirea ameninţătoare a lui Cadoppi, iar comparaţia îl făcu să tragă concluzia că în povestea aceea femeile erau la comandă. Trase prelung din ţigară şi un nor de fum compact se deplasă spre chipul bătrânului, care nu se clinti nici măcar un milimetru.

— Când v-a sunat? reluă comisarul încercând să ia lucrurile în ordine.

Celălalt îşi reveni, parcă bucuros să se întoarcă la etapele preliminare.

— Ieri seară. Dar nu a fost Elvira, m-a sunat un bărbat, s-a prezentat drept tatăl ei.

— Ce v-a spus?

— Să vin aici de dimineaţă, pentru că o să găsesc ceva ce mi-a lăsat Ghitta.

Comisarul era cât pe ce să întrebe altceva când îşi dădu seama că în ochii lui Chiastra apăruse o lacrimă, fără ca figura lui să arate vreun semn de durere. Îi apăruse din senin, ca dintr-un butaş de vie proaspăt tăiat.

— Chiar nu ştiţi cine e „Roşu”? redirecţionă Soneri discuţia pe un ton insinuant.

Bătrânul făcu semn că nu.

— Fornari, sugeră el atunci. „Roşu” în Lunigiana, „veterinarul” la Monchio.

Chiastra păru sincer mirat, dar comisarul văzuse prea mulţi care se prefăceau şi nu-şi abandonă suspiciunile.

— De ce o ameninţa pe Ghitta în ultima vreme?

— Dacă e Fornari… se pierdu celălalt puţin cu firea. Cu el erau la mijloc nişte interese.

— Ce interese?

— Case, terenuri… Voia să cumpere o fermă care aparţinuse familiei Landi, familie de nobili, cea mai puternică din Monchio, dar Ghitta i-o luase înainte şi „veterinarul” îşi ieşise din minţi. O voia cu orice preţ. Şi prin orice mijloace.

— Iar Ghitta nu ceda? Până la urmă, de ce o interesa?

Bătrânul scoase un oftat care putea părea de iritare. Îi era greu să răscolească istorii vechi şi să povestească lucruri care lui i se păreau evidente.

— Trebuia s-o cunoaşteţi… murmură el. V-am explicat că în localitate ar fi vrut să fie considerată mai mult decât era. Iar ferma aceea fusese a stăpânilor, înţelegeţi? Mai mult decât terenul şi casa o interesa să pară ea stăpâna. Ar fi socotit-o în continuare o femeie de doi bani, dar ar fi fost stăpâna.

În liniştea care urmă, Soneri se gândi că pentru oameni nu există torţionar mai rău decât propria persoană. Şi încerca să-şi închipuie ideea aceea fixă şi deşartă a Ghittei de a-şi reface reputaţia şi care prinsese rădăcini în creierul ei ca un chist.

— Dar pe „Roşu” de ce-l interesa ferma?

Bătrânul zâmbi cu amărăciune.

— Etichetele nu te schimbă ca om. El spunea despre sine că e comunist, dar cei cu carte se amestecă mai degrabă cu egalii lor decât cu cei ca mine şi Ghitta. El era „veterinarul”. Vorbea mereu frumos cu amărâţii care se spetesc, dar el n-a fost niciodată în locul lor.

— Tocmai, nu trebuia să-şi câştige o reputaţie, comentă Soneri.

Chiastra mai trase un oftat, având acelaşi zâmbet amar pe chip.

— Când o să ajungeţi la vârsta mea… Începi să-ţi reglezi conturile cu ce ai făcut şi dacă-ţi lipseşte ceva, ori justifici lipsa, ori nu-ţi mai dă pace. Îl înţeleg pe „veterinar”, totul îi mersese prost: idealurile, cariera petrecută în munţi neprietenoşi şi până şi fiul plăpând. În cele din urmă trebuie să se fi gândit să-şi construiască măcar un mormânt demn în care să-şi petreacă ultimii ani. Din tot ce visase îi mai rămăseseră doar bunăstarea şi respectul – şi de ele s-a şi agăţat. Iar apoi, încheie bătrânul cu o aspră înţelepciune, bogaţii rămân mereu bogaţi. În cap, vreau să zic.

— De aici şi până la a-i fi teamă… se îndoi Soneri. Ghitta era obişnuită să se lupte în chestiuni de interes.

— O, mânca jar! Dar nu erau prea mulţi care să se pună cu ea. Fornari poate că ştia anumite lucruri care se petreceau aici şi se poate s-o fi ameninţat că le dezvăluie.

— Mitele, acel du-te-vino al perechilor…

— Eh… Nu ştiu dacă avea vreo iscoadă sau dacă cealaltă…

— Cine? insistă comisarul.

Bătrânul clătină din cap şi răspunse ca şi cum ar fi pronunţat o sentinţă:

— Cadoppi. Stătea cu fiul lui „Roşu”. Ghitta se gândea s-o controleze sub ameninţarea că-i lasă familia pe drumuri, acolo în sat, dar n-a fost de-ajuns. Poate că „veterinarul” îi găsise deja un aranjament.

— O cunoaşteţi pe Desolina Galloni, din Monchio? întrebă comisarul.

— Sigur. E chiriaşă a Ghittei. Dar… se întrerupse Chiastra rotindu-şi mâinile cu degetele mari în sus.

— Ştiu. Dar deseori mergeau acolo mulţi tineri, inclusiv fiul lui „Roşu”. De ce?

Celălalt şovăi.

— Păreau să facă numai chefuri. Veneau aici, sus, chiar şi din Toscana. Se întâlneau acolo şi stăteau o vreme la Desolina.

— Veneau în perioada sărbătorilor?

— Nu, de cele mai multe ori în perioade moarte. Îţi dădeau senzaţia că n-au de lucru.

— Şi Andrea Fornari?

— El era mereu, şi era singurul care pleca şi venea. Zici că era un servitor, dar poate că doar voia fie o gazdă bună.

— Credeţi că tocmai pentru că ştiţi toate aceste lucruri au încercat să vă lichideze?

Chiastra desfăcu larg braţele.

— Ce să ştiu? Se vede că nu era încă vremea mea.

— Dar, de fapt, ştiţi multe, replică Soneri. Iar prima oară nu mi le-aţi povestit.

— Nu credeam că sunt aşa de importante. Cred în continuare că „veterinarul" n-are niciun amestec. Era iute la mânie, dar nu era un om rău. Iar cu Ghitta a fost prieten mult timp.

Bătrânul se ridicase şi se uita împrejur dezorientat, ca şi cum ar fi căutat o cale pe care s-o apuce. Se ridică şi Soneri şi brusc simţi cum îl apasă oboseala acumulată în noaptea aceea.

— Ghitta chiar nu a lăsat nimic… murmură Chiastra cu un firicel de glas.

Comisarul văzu din nou cum îi apare o lacrimă în ochii aceia care rămâneau impasibili, la fel ca figura, şi se gândi că promisiunea cu care bătrânul fusese atras acolo era o dovadă de cruzime mai mare decât gazul. Îl salută pe Chiastra, nemaiavând nimic să-l întrebe, şi de la fereastră îl văzu cum se îndreaptă spre autogară. Îşi închipuia ce putea să însemne să ajungi la un pas de sfârşit şi să te simţi trădat de singura persoană pentru care meritase să trăieşti. Dar poate că Ghitta suferise prea multe răni ca să se mai poată ocupa de ceilalţi. Sau poate că nu era mai bună decât cei pe care-i avea împrejur.

Când Soneri coborî în stradă, chiciura îmbrăcase totul în alb şi sufla o briză care-ţi îngheţa urechile.

Porni pe Borgo del Naviglio şi zări vitrina luminată a lui Bettati. Bărbierul citea jurnalul aşezat pe scaunul rotativ. Când auzi uşa, se întoarse şi reluă lectura ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Eşti matinal, îi spuse fără să-l privească.

— Nici măcar nu m-am culcat.

— Au prins trei teroriști în Toscana, îl informă Bettati arătând cu bărbia articolul din ziar. Acum îi caută şi pe alţii. Amintesc de asasinatul Dallacasa: se pare că cineva a vorbit şi despre trecut. Poate vreun susţinător din garda veche, dar nu scrie cum îl cheamă pentru că e unul care s-a căit şi a hotărât să colaboreze cu procurorii. Oricum, e din ce în ce mai probabil să fie vorba despre o reglare de conturi între extremişti.

Soneri se apropie să citească, dar era prea confuz ca să se concentreze asupra rândurilor.

— Ştiai de un apartament din Borgo dell Colonne pe care Cornetti îl închiriase de la Ghitta?

— Credeam că ţine o amantă acolo.

— L-ai văzut ieşind de multe ori?

— Niciodată, dar l-au observat alţii.

— Singur?

— Da' de unde, era un du-te-vino în toată regula. Tineri, poate studenţi, pentru că nu-i cunoştea nimeni.

— Se bănuieşte că el, Cornetti, a început să fie şantajat de când a încetat să finanţeze grupurile de extremă stânga. Şi că glonţul acela a apărut în urma unui faliment politic.

Bărbierul îşi coborî pe nas ochelarii de citit şi se apropie de calorifer, lovindu-l uşor.

— Cine spune asta nu-l cunoştea pe Cornetti. Era un om plin de contradicţii, dar ştia să trăiască în bună pace cu toţi. Era unul dintre cei care trăiau din instinct. Era comunist, dar făcea afaceri. Era înscris într-un partid de moralişti şi avea multe femei. Finanţa grupurile de extremişti pentru că vedea în ei pasiunea celor de douăzeci şi ceva de ani, dar apoi mergea la Regio în lojele industriaşilor. Trebuia să-l iei aşa cum era.

Mobilul le întrerupse conversaţia.

— Comisare, a sunat notarul Zurlini pentru moştenire, îl anunţă Juvara.

— Şi ce legătură are asta cu noi?

— Voia să ştie cum să se comporte şi a întrebat dacă s-a dat de urma Fernandei Schianchi.

— Ştii ce să-i răspunzi, replică sec Soneri, peste zece ani, dacă nu apare pe nicăieri, poliţia o să poată declara că e presupusă moartă.

— Ştiu, spuse calm inspectorul, dar a rămas în aer o chestiune şi notarul voia să ştie cum să procedeze, ca să nu obstrucţioneze ancheta.

— Ce chestiune? întrebă plictisit comisarul.

Între timp ieşise din frizerie şi traversa Piazzale San Francesco, unde se înălţa statuia lui Padre Lino, călugărul sărmanilor.

— Ferma Landi.

Soneri se blocă.

— În ce sens a rămas în aer?

— Acum trei luni, Aristide Fornari a făcut apel ca să invalideze vânzarea spre Ghitta şi a dat naştere unui litigiu. Acum, că bătrâna a murit, notarul vrea să ştie dacă poate înainta cu procedurile de moştenire, în care e inclusă şi ferma, sau dacă să îngheţe totul.

— Să-l întrebe pe procuror, răspunse Soneri iritat, gândindu-se deja la altceva.

Însă după o clipă întrebă:

— Când a fost făcut apelul?

— La jumătatea lui septembrie, răspunse Juvara. Vă spune asta ceva?

Comisarul făcu ştrengăreşte cu ochiul, ca şi cum inspectorul l-ar fi putut vedea.

— Totul s-a stricat atunci, e clar, se mulţumi el să bombăne, învârtindu-se prin piaţă pe dinaintea fostei închisori, fără să ştie pe ce stradă s-o apuce.

Era gata să închidă când Juvara îl mai reţinu.

— Comisare, azi la ora patru e petrecere la secţie.

— Ce petrecere?

— Cea care se face în fiecare an. Azi e ziua dinaintea Ajunului.

— N-am pentru ce să ciocnesc, bombăni Soneri.

— Dar o să vină toată lumea! E ca să ne urăm între noi.

— Tocmai, i-o tăie comisarul. Mă vezi dând noroc cu Chillemi? Şi nici nu-i adevărat c-o să fim toţi – o să fie doar amărâţii care n-au primit concediu.

— Comisare, eu vă ţin locul în toate privinţele aici, dar când e nevoie de prezenţa dumneavoastră nu pot să…

— Bine. Să zicem că e sarcină de serviciu.

— Bem un pahar de spumant, mâncăm un fursec… Şi pe urmă, poate facem urările adevărate între noi, în birou, încheie inspectorul.

— Avem nevoie, comentă sibilinic Soneri.

Se gândea la Ghitta şi la „Roşu”. Totul pornise de acolo, când fusese distrus un echilibru care rezistase ani întregi ascunzând sub suprafaţa unei aparente banalităţi provinciale o lume de corupţie, ferocitate, răzbunare şi eşecuri. Dar îl apăsa conştientizarea faptului că zona aceea întunecată nu-l lăsa nevătămat. Era constrâns s-o străbată, poate ca să ajungă la certitudinea că făcuse confuzie între realitate şi aparenţă.

Avalanşa se prăvălise în septembrie. Ameninţările lui „Roşu”, contra-ameninţările Ghittei, care descoperise prin şantaj satisfacţia răzbunării şi legitimare noii ei posturi de stăpână. Să fi fost acolo mobilul? Dar ce ameninţase Ghitta? Apoi, după moartea ei, o altă avalanşă, declanşată de tentativa riscantă de a pune în picioare traficul mitelor şi al perechilor într-o pensiune care-şi pierduse esenţa. O lume în descompunere, mâncată de viermi ca un cadavru dintr-un şanţ. Şi neplăcerea de a trăi în putrefacţie să fi fost, oare, mai îngrozitoare decât spectrul unui faliment şi să-l fi împins pe Cornetti să se împuşte? Sau poate că falimentul era total? Atât al firmei, cât şi al ideilor?

Mergea pe jos şi nici nu simţea foamea. Pe lângă oboseală îl mai apăsa o stare proastă, grea ca plumbul. Ridică privirea şi observă că atât în capul

lui cât şi în exterior domnea aceeaşi culoare. Traversă Ponte di Mezzo, zări Corridoni alla Rocchetta şi continuă pe Via Massimo d'Azeglio până ajunse în faţa bisericii Annunciata. Coti spre Via Imbriani şi făcu dreapta pe Borgo Marodolo. Era atât de îngustă, că nici măcar ceaţa n-avea loc acolo. Se uită la numele de lângă sonerii şi nu-i fu greu s-o identifice pe cea a Ginei Montali, mama lui Pitti. Rămase câteva clipe să studieze faţada marcată de riduri profunde, dar unde încă se mai distingea culoarea galben-pai a caselor din Oltretorrente. În momentul acela auzi un glas din spate, uşor şi timid:

— Nu sunaţi, mama ar începe să pună întrebări…

— Poate v-ar întreba de ce acum rămâneţi acasă seara.

Pitti se uită împrejur neliniştit şi în cele din urmă propuse:

— Să mergem undeva.

— Vă e teamă că vecinii o să creadă că vă sunt amant? întrebă Soneri cu ironie în glas.

Celălalt roşi uşor, stânjenit, şi se îndepărtă fără vreun cuvânt.

— Vreţi să ne întâlnim peste un sfert de oră la capela bisericii Sant'Egidio? insistă Soneri batjocoritor.

Pitti părea să încaseze loviturile cu indiferenţă. Era un pion obişnuit să primească replici răutăcioase şi porunci. Dar când îl observă mergând alături de el îmbrăcat atât de caraghios, nefiind nici măcar vreun baronet, simţi un dram de milă. Cu toţii jucau un rol, dar al lui Pitti era o caricatură. Intrară într-o cafenea din Piazzale Picelli. Un alt loc care amintea de un trecut liberal de revolte şi mari personalităţi. Fantasme uitate care îşi arătau chipul din lespezi de marmură la intersecţiile dintre străzile unui oraş rămas fără memorie.

— O să fie primul Crăciun fără Ghitta, murmură Pitti uitându-se la bradul mare, împodobit, de lângă tejghea.

Avea tonul unei văduve.

— Îl petrecea cu dumneavoastră?

— După-amiaza da, mereu.

— Şi cine altcineva mai stătea cu voi?

— O, multă lume! Prietenii cei mai apropiaţi şi, dacă mai erau studenţi, rămâneau şi unii dintre ei.

— Şi Cornetti? Bernazzoli? Chiastra? Schianchi? Elvira? Şi Andrea Fornari? Îl cunoaşteţi bine pe Fornari, nu-i aşa?

Bărbatul îl privea înspăimântat de tonul aproape ameninţător.

— Ar trebui să-l cunoaşteţi… murmură el timid.

— Sigur, minţi Soneri, care-şi schimbase tonul, dar în ce relaţii era cu Ghitta?

— El locuia la Fernanda şi se lăsa văzut foarte puţin. De Crăciun îi saluta pe toţi şi mergea cu Elvira la Monchio.

— Ea unde e acum?

— Poate că sus, la munte, răspunse Pitti cu glas tremurat. De sărbători merge la familia ei.

— Iar dumneavoastră, arătă comisarul spre el cu arătătorul şi mijlociul între care ţinea ţigara, unde o să mergeţi? Vă avertizez că la pensiune miroase a gaz.

Pitti păli şi începu să tremure. Comisarul îi văzu degetele cum joacă atunci când apucă ceaşca pe care chelnerul i-o lăsase în faţă. Era o victimă uşoară, era de-ajuns să ridici tonul la el ca să-l sperii. Totuşi, încercă o improbabilă scăpare:

— Gaz? rosti mimând extrem de prost uluiala.

— Nu vă prefaceţi că nu ştiţi nimic, nu vă iese, spuse Soneri răspicat, pe un ton atât de dur că îi spulberă celuilalt şi ultima fărâmă de rezistenţă.

Văzu cum figura i se umflă într-o tentativă chinuitoare de a nu i se face rău. Apoi ochii i se umeziră şi se grăbi să şi-i acopere cu mâinile. Comisarul se uită la el cât îşi aprinse din nou ţigara şi îşi dădu seama că încă simte puţină milă.

Îi puse o mână pe spate, puţin sub ceafă.

— Acum povestiţi-mi, îl rugă cu calm.

Pitti se cutremură şi îl privi cu recunoştinţă.

— E vina mea, începu cu voce gravă şi îndurerată, parcă mi-am pierdut minţile. Voiam să dispar, dar în acelaşi timp simţeam o furie uriaşă faţă de Elvira. Ghitta era singura persoană care nu se purta cu mine ca şi cu un servitor, iar ucigând-o pe ea mi-au ucis şi mie sentimentul demnităţii. Aţi văzut ce aveam de înghiţit de la Cadoppi, nu? Şi sunt sigur că femeia aia perfidă e implicată în omor, i se destăinui cu venin în glas.

Soneri cumpăni pentru o clipă ceea ce tocmai auzise, apoi se întoarse la fapte:

— Ce voiaţi să faceţi? De ce aţi pornit gazul şi apoi l-aţi închis?

— V-aţi dat seama de asta? De ciudăţenia asta?

Comisarul încuviinţă din cap, dar apoi adăugă:

— În orice caz, nu înţeleg de ce trebuia să-l băgaţi la mijloc pe bietul Chiastra. N-a suferit destul?

— Sărmanul, îl întrerupse Pitti. Ar fi fost şi pentru el soluţia cea mai bună. Îşi dorea asta, ştiţi? Şi-aşa, de-acum… Aşa că n-am avut prea multe frământări. Ar fi dat vina pe ea, din moment ce Chiastra era un băgăcios şi ştia multe despre întâlnirile ciudate organizate de Fornari sus, la Monchio. Bătrânul vorbea mult despre ele în sat iar Elvira ştia, pentru că o şi auzisem de câteva ori discutând despre asta la telefon, neliniştită. Era atât de sigură că mă domină, încât a renunţat la discreţie.

Comisarul îl fixă cu o privire gravă.

— Aţi fi avut o cale mai simplă de răzbunare, ar fi fost de-ajuns să-mi povestiţi totul.

Pitti se crispă, afişând o expresie înspăimântată şi neliniştită.

— Vedeţi cum sunt eu… bâigui el. Elvira profita de fragilitatea mea, mă ameninţa şi mă supunea la umilinţe… Am înghiţit mereu totul, dar cu timpul s-au strâns multe resentimente care în cele din urmă au explodat.

— Niciodată nu trebuie să te-apuci de lucruri pentru care nu eşti făcut, îi reproşă Soneri. Chiar

dumneavoastră aţi realizat că mi-am dat seama de tot tocmai din pricina nehotărârii de care aţi dat dovadă. Elvira ar fi lăsat robinetele deschise. Dar e prea deşteaptă să nu înţeleagă că suspiciunile ar fi căzut inevitabil asupra ei.

Pitti îl privi cu admiraţie, pe deplin captivat, iar Soneri avu impresia că e gata să i se arunce în braţe ca o domniţă. Un biet suflet rătăcit şi dispreţuit în căutarea ocrotirii. Dar, şi să fi fost femeie, nu era genul care-i plăcea comisarului.

— Am fost acolo ca să-mi pun capăt zilelor, mă simţeam disperat, zise bărbatul cu vocea distorsionată de un nod care i se pusese în gât, în timp ce Soneri şi-l imagina fără costumaţia de bâlci, redus la îmbrăcămintea nesemnificativă a unui om fără carte şi fără parte. Apoi am început să tuşesc şi mi s-a făcut frică. Atunci, crezând prosteşte că o să mă pot întoarce, am închis robinetul de lângă mine şi am fugit.

— Şi când v-aţi gândit să-l sunaţi pe Chiastra?

— Aproape imediat. În timp ce coboram scările mi l-am imaginat pe bătrânul acela disperat şi mi-am propus să-i fac ceea ce mi se părea un serviciu. Ar fi murit păstrând convingerea că Ghitta nu uitase de el. Nu vi se pare liniştitor? Şi în acelaşi timp i-aş fi creat necazuri Elvirei. În sfârşit, ar fi sărit în aer şi pensiunea – mai bine să dispară decât să tot stârnească amintiri.

— După care v-aţi gândit să proptiţi uşa de la intrare ca să rămână deschisă şi bătrânul să urce până sus, nu-i aşa? Şi apoi v-aţi dat drept tatăl Elvirei şi aţi fixat o întâlnire cu Chiastra înainte să vă arunc eu în aer tot planul şi să risc la rândul meu să…

Comisarul se opri. În clipa aceea îi venise în minte cum ar fi fost să fie aruncat în aer şi abia atunci simţi frica pe care ar fi trebuit s-o simtă cu mult înainte.

Pitti rămase în tăcere, apoi încuviinţă fără vlagă.

— Iar acum ce se întâmplă? întrebă el.

Comisarul încă se gândea la explozia pe care o evitase la mustaţă şi furia îl făcu să-i vină să-l ia la pumni. Era sigur că nici n-ar fi încercat să se apere.

— Ştiţi foarte bine ce ar trebui să se întâmple… lăsă el să se înţeleagă.

Bărbatul rămase în tăcere, mâinile îi tremurau. Comisarul îl lăsă să bea o gură de cafea înainte să adauge:

— Şi totuşi, din moment ce despre gaz ştim numai eu şi dumneavoastră…

Pitti se uită la el prin ochii întredeschişi. Trebuie să fi învăţat bine să priceapă subînţelesurile şi tot ce aveau ele mai josnic. O clipă după aceea pe chip i se înfiripă un zâmbet: era gata să trădeze din laşitate şi lui Soneri îi veni din nou să-i dea una. Făcu mai rău. Agită în mintea bărbatului coşmaruri care trebuie să fi fost insuportabile.

— Ce ar spune mama dumneavoastră dacă ar afla totul?

Pitti începu să tremure din nou, apoi îl privi cu ochi care implorau.

— Va trebui să mă ajutaţi, declară comisarul cu un ton poruncitor.

Celălalt dădu din cap că da, nerăbdător să se îndepărteze de o stafie.

— Ştiaţi că Ghitta era ameninţată?

— Părea ea o persoană îndrăgită, dar avea mulţi duşmani, confirmă Pitti. Nu reuşea să vadă într-o relaţie altceva decât a da şi a primi. Se simţea în siguranţă cu ceilalţi numai dacă-i avea cu ceva la mână.

— Aşa că era evident că o urau…

— Îşi dorea să trateze dintr-o poziţie superioară. Poate pentru că fusese atât de dispreţuită în trecut.

— Dar cu „Roşu” nu reuşise să obţină vreun avantaj şi se temea de el.

— Ştiţi de povestea asta? Ghitta o ţinea ascunsă. Bărbatul acela trebuie că era un adevărat balaur, ciripi Pitti, nereuşind, însă, să-şi ascundă nota de admiraţie din glas, iar între el şi bătrână avuseseră loc certuri grave.

— Din pricina unei ferme de-acolo de sus, de la Monchio, punctă Soneri.

— Exact, continuă celălalt, o slăbiciune. Trebuia s-o lase-ncolo, era doar un simbol. Dar ţinea la simboluri. Ca să se afişeze. Ca să arate ce devenise. Ei credeau încă despre ea că e o curvă. Când cumpăra ceva în localitate ziceau: „Câştigi bine când eşti curvă!” Aşa că de fiecare dată trebuia s-o ia de la capăt: să cumpere iarăşi, tot mai mult şi mai mare, ca să uluiască.

— Cum a fost cazul fermei Landi?

— V-am spus: era un simbol.

— Dar simbolurile bogăţiei îi interesează şi pe comunişti, observă comisarul, în aparenţă doar sătul să asculte lucruri pe care le ştia deja. Totuşi, Ghitta ameninţa la rândul ei…

— Şi cum aţi putea crede că n-ar fi făcut-o?

— De când se confruntau?

— Din câte ştiu eu, de un an. De când a cumpărat ea.

— Ameninţările au început acum trei luni…

— Din câte am înţeles, omul acela a deschis un litigiu, încercând să invalideze vânzarea. Cred că bătrânul Landi a fost considerat ca nefiind în deplinătatea facultăţilor când a cedat ferma. Aşa că trebuie să-l fi convins pe fiul cel mare să readucă totul în discuţie, contestându-se preţul mult prea mic.

Comisarul începu din nou din punctul care-l preocupa cel mai tare:

— Ea se temea de el. Ştia că „Roşu” cunoştea ce se întâmpla la pensiune, probabil pentru că se folosea de Elvira. Sau poate că era conştientă că ar fi putut să-i smulgă ferma din mână, din moment ce ea chiar păcălise un bătrân senil. Dar ce mi-ar plăcea să ştiu e cum se apăra. Îl ameninţa la rândul ei, dar cum?

Pitti se uită la el întâi cu părere de rău, apoi uşor năuc. Comisarul pricepu că se temea să-l dezamăgească şi, eventual, să-l facă să rupă pactul dintre ei doi.

— Nu reuşeam să aud totul. Uneori Ghitta vorbea deschis pentru că în mine avea încredere. Ştia că depind de ea. Însă în ultima vreme cu „Roşu” nu vorbea de faţă cu alţii. Uneori telefonul suna, ea mergea să răspundă şi apoi cerea să fie sunată mai târziu. Din neliniştea care o cuprindea îmi dădeam seama că trebuia să fie el – din priviri, vreau să spun, pentru că de-acum o cunoşteam bine.

— Şi n-aţi prins nimic?

Pitti se agită puţin şi păru să cadă pe gânduri. Apoi încercă să explice un lucru care trebuie că nu era limpede nici în mintea lui:

— O singură dată mi s-a părut că-mi dau seama… Poate că vorbeau despre cineva… Ea spunea: „…Ştiu ce pune la cale…” A repetat asta de două ori înainte să închidă.

Soneri fuma şi nu scotea niciun sunet. Se gândea, dar nu ajungea la vreo mare concluzie.

— Nimic altceva? întrebă în cele din urmă.

— Nu, de atunci încolo n-am mai auzit nimic.

Comisarul se uită la ceas şi văzu că mai erau douăzeci de minute până la prânz. Se gândi la petrecerea care-l aştepta la secţie şi simţi că i se întoarce stomacul pe dos. Dincolo de orice, vinul spumant era întotdeauna cel mai prost, din acela cu dop de plastic.

— Să nu dispăreţi şi dumneavoastră, îl sfătui pe Pitti înainte să plece.

— O să mă găsiţi prin zonă. Sau veniţi aici şi întrebaţi de mine, mă anunţă proprietarul.

11

Spumantul era exact cel pe care şi-l imaginase. Semăna mai mult cu un suc acidulat decât cu un vin, un carburant insipid pentru dopurile care zburau într-o explozie de spumă. Petrecerea, în schimb, urma liniile unui soi de liturghii birocratice, iar rezultatul era grotesc. Chillemi destupa sticlele povestind despre chestorul şi prefectul plecaţi în concediu. După ce închină paharul, Soneri bău o înghiţitură, îndeajuns cât să-i confirme proasta reputaţie a vinului, şi se refugie într-un colţ. Apoi turnă restul în ficusul lui Chillemi şi puse paharul înapoi pe masă, refuzând un al doilea rând. Când dădu să plece, vicechestorul îl opri cu un semn şi îl trase deoparte:

— Aţi aflat de operaţiunea celor de la DIGOS[10]?

— Teroriştii?

— Ei, „roşii”. M-au informat şi pe mine în baza funcţiei, din moment ce o ramură secundară a investigaţiei ne priveşte. Vă amintiţi asasinatul Dallacasa?

Soneri făcu semn că da.

— L-au lichidat ei, cei din filiera toscană. El ştia. Se temeau să nu toarne tot. E o chestiune veche, ştiu, dar suspiciuni existau de ceva timp. Se pare că Dallacasa nu era de-acord cu lupta armată.

Informaţiile lui Chillemi erau singurul lucru util de la petrecerea aceea. Comisarul încercă să se gândească la ce aflase, dar mintea îi era încă mult prea confuză. Îl auzi pe vicechestor cum începe din nou să vorbească.

— Am vrut să vă spun asta pentru că am aflat că aţi consultat dosarul… trânti apoi cu puţină răutate.

Oare încerca să-i spună că nu face nimic, aşa cum nu înainta nici ancheta despre Ghitta?

— Ce bine că se gândeşte DIGOS cum să rezolve cazurile, se prefăcu Soneri că oftează.

— Voiam doar să vă ofer o informaţie, spuse, surprins, Chillemi, prefăcându-se la rândul lui jignit. Ca să remediez parţial nedreptatea involuntară apropo de mitele acelea. Dar ştiţi că ziarele…

Soneri desfăcu braţele, afişând o resemnare prefăcută, şi se trase înapoi până când aproape se lovi de Juvara, care stătea în spatele lui. Vicechestorul se uită la el fără să-şi dea seama ce să facă sau să răspundă.

Odată ajuns în birou, Soneri se aşeză la masa de lucru şi se sprijini inert de spătar. Se simţea istovit. Juvara îl studie cu privirea şi formulă un diagnostic răutăcios:

— Lucraţi prea multe ore suplimentare noaptea.

— Din cauza împrumutului de la bancă, glumi la rândul lui comisarul, dar celălalt se uită la el aproape convins.

Apoi Soneri apucă telefonul şi îl trase spre sine, oprindu-se o clipă.

— N-am ştiut niciodată cum să dau veşti proaste, îi declară lui Juvara, în a cărui privire se citea curiozitatea. O sun pe Marta Bernazzoli, îl lămuri în cele din urmă. Trebuie să-i comunic încă un deces.

Şi, observând expresia uluită a inspectorului, adăugă:

— Dallacasa a murit a doua oară.

Doamna Bernazzoli răspunse după două tonuri.

— Sunt Soneri, zise.

Auzi un oftat şi un fel de sughiţ.

— Poate că nu vă spun nimic nou… continuă comisarul cu glas stins.

— Există lucruri care se ştiu, dar pe care nu vrei să le auzi. Mulţi bolnavi preferă să nu li se traducă în cuvinte ceea ce ei simt deja foarte bine şi de unii singuri.

— Vă amintiţi? E o discuţie pe care am mai avut-o. Atunci dumneavoastră n-aţi vrut să-mi oferiţi certitudinea unui lucru pe care-l simţeam adevărat în privinţa Adei.

— Minciunile sunt de multe ori terapeutice. În fond, partea importantă nu e să eviţi durerea? Dacă n-aţi fi vrut să ajungeţi prea adânc în trecut, acum aţi fi un om mai echilibrat şi mai fericit.

— N-am fost niciodată echilibrat. Fericit da, uneori. Din păcate nu pot să vă spun minciuni, după cum aţi înţeles deja.

— Când am aflat de arestarea câtorva membri din mişcarea armată din Toscana n-am mai avut nicio îndoială. În fond, am ştiut-o mereu. Dacă o să-l prindă pe cel care l-a ucis n-o să mai am nicio satisfacţie, nu mai pot să am vreuna. Greşesc sau, în fond, noi doi semănăm puţin? încheie femeia.

Fraza îi răsună în minte comisarului, care preţ de câteva secunde îşi simţi capul ca şi cum s-ar fi aflat în interiorul unui clopot care bate.

— Poate, recunoscu el apoi, dar dumneavoastră nu sunteţi silită să străbateţi abjecţia lumii în fiecare zi.

— Aş vrea să vedeţi pacienţii încovoiaţi de durere, cu gurile căscate într-un ţipăt, cu figurile schimonosite de agonie. Nu credeţi că e mai rău? De fiecare dată când ies de pe secţie nu pot să nu cred că totul e zadarnic şi prostesc. În faţa atâtor rele, cum credeţi că aş putea percepe acest bâlci?

Soneri rămase în tăcere, cu receptorul în mână, nereuşind să rostească niciun cuvânt. Continua să vibreze, fără să-şi dea seama că inima îi bătea mai tare. Atunci Marta îşi continuă discursul, cu un glas care nu mai era îndurerat, ci precis şi tăios ca o lamă.

— Trebuie să încetăm să ne mai amăgim şi să-i amăgim pe ceilalţi. Când intru în sala de operaţii văd din ce suntem făcuţi: din măruntaie urât mirositoare, dintr-o atracţie temporară a unor compuşi în care bătrâneţea face ravagii şi din himere şi spectre. Nimic altceva. Iar de-acum speranţele de a construi o lume mai confortabilă m-au părăsit. Nu ne-a ieşit nici nouă, nici preoţilor. Renunţaţi să mai căutaţi în trecutul dumneavoastră, orice aţi face n-o să mai rămână nimic.

Soneri auzi un suspin scurt şi imediat după aceea ea închise. Comisarul rămase acolo, cu receptorul atârnând, şi privi fix în gol până întâlni ochii lui Juvara.

— Ştia deja. A ştiut mereu, îi zise Soneri.

— În opinia mea, femeia aceea cunoaşte toată istoria, dar n-o să obţinem nimic de la ea. Poate că-i e teamă sau poate că nu vrea să-şi facă şi alt rău pe lângă cel pe care l-a suferit deja, îşi dădu cu presupusul inspectorul.

— O înţeleg. Ferice de ea că poate să-l evite, i-o tăie comisarul.

Era deja în picioare când îi sună mobilul.

— Crezi că de Crăciun putem petrece o zi liniştită împreună sau o să bei un pahar cu cei de la Brigadă? îl atacă Angela.

— Petrecerea a fost deja şi mi-a ajuns.

— Foarte bine, o să mănânci panettone.

— Prefer *spongata.*[11]

— Ascultă, comisare, ai de gând să-mi răspunzi? Şi de Sfântul Ştefan o să rămâi în sacristia casei tale?

— Mai e puţin timp până atunci. Nu pot să stabilesc de-acum.

— Mâine e Ajunul! Sau vrei să-mi spui că Moş Crăciun se pregăteşte să-ţi aducă nişte cadouri frumoase şi nu vrei să ratezi întâlnirea cu el?

— I-am scris o scrisoarea foarte lungă şi cred că aproape l-am convins.

— După arestarea teroriştilor? îl înţepă ea imediat. Au vreo legătură cu povestea bătrânei?

— Am o jumătate de idee… Şi-apoi, de Crăciun nu se întoarce toată lumea acasă?

— În afară de tine. Dar să ştii că n-o să te aştept în bucătărie pregătindu-ţi *anolini,* îl ameninţă Angela şi închise.

Soneri roti privirea spre curtea interioară, sub brazii întunecaţi, şi zări o echipă de la Garda Financiară înaintând spre scara care urca la birourile

chestorului. Îl recunoscu pe inspectorul Maffettone, rigid şi ţanţoş, cu viziera trasă până aproape pe ochi.

— Se duc să ia ceaiul la Chillemi, gândi cu voce tare Soneri.

Îl auzi pe Juvara strigându-l:

— E la telefon fratele Fiorenzo.

Părea cu adevărat că totul se trezise deodată, intrând în ritmul frenetic al cumpărăturilor de Crăciun. De un sfert de oră încerca să plece, dar nu reuşise.

— Comisare, s-a întors femeia care a lăsat cuţitul, începu călugărul, uşor agitat.

— Când?

— Acum două zile, la răsărit. Cam la aceeaşi oră ca data trecută.

— De ce nu m-aţi anunţat mai devreme?

— Aveam multe îndoieli. Nici acum nu ştiu dacă nu cumva îmi încalc îndatoririle…

— Ce v-a spus? îl presă Soneri.

— O, mai nimic nou. Dar am simţit că ceva îi apasă foarte tare conştiinţa.

Soneri mârâi ceva şi încuviinţă dând din cap. Din păcate, nu aflase mare lucru. Problemele de conştiinţă nu erau de competenţa lui, chiar dacă acum nu mai era chiar atât de convins.

— De ce credeţi că s-a întors? Nu face parte din parohia dumneavoastră…

— Nu, nu se numără printre credincioşii mei obişnuiţi. Nu ştiu de ce, îşi puse problema şi călugărul. Poate că, din când în când, e în trecere pe aici… Mi-a spus că data trecută a simţit o mare alinare din cuvintele mele aşa…

— Măcar aţi privit-o când a plecat?

— Ceva am văzut, dar avea un ditamai paltonul şi o eşarfă pe cap. Şi apoi, am văzut-o numai din spate: o femeie de statură medie.

— Măcar de-ar fi fost foarte înaltă sau foarte scundă! îi scăpă comisarului.

— Îmi dau seama… se scuză fratele Fiorenzo. Însă am rugat-o să mai vină să se spovedească înainte de Sărbători sau chiar în ziua de Crăciun.

— Şi ea ce a spus?

— Că poate o să vină. Dar nu mi-a promis.

Soneri oftă, îl salută pe călugăr şi, lăsând telefonul deoparte, ridică privirea spre Juvara:

— Tu nu eşti un bun creştin, îl admonestă arătând cu degetul spre el.

Inspectorul îl fixă cu o privire perplexă şi ridică din umeri.

— Trebuie să remediezi situaţia prin pocăinţă, adăugă.

Juvara, deja agitat, începu să se înroşească: o pată care de pe gât îi urca treptat până la figură. Cu toate astea, continuă să asculte resemnat.

— Mâine dimineaţă te duci la biserica Sant'Uldarico, îi aştepţi pe călugări să deschidă, intri şi te rogi printre bănci ca un bun creştin care se pregăteşte de Crăciun. Cum e Ajunul, n-o să intre nimeni la bănuieli – de sărbători, numărul credincioşilor creşte.

Juvara era gata să ceară amănunte, dar comisarul i-o luă înainte:

— Între timp, stai cu ochii pe confesional şi imediat ce vezi o femeie tânără, de statură medie, îmbrăcată în palton şi având o eşarfă pe cap, opreşte-o şi sună-mă.

— Mi se pare puţin cam generic, obiectă inspectorul.

— La ora aceea a dimineţii sunt numai bătrânici. Pe o femeie tânără o observi imediat. A! adăugă Soneri. Era să uit: biserica se deschide la cinci.

Roşeaţa dispăru puţin câte puţin de pe chipul lui Juvara, care însă nu zise nimic.

— Oricum, încheie Soneri, o să fiu şi eu prin preajmă.

În sfârşit putu să se ridice şi să înşface paltonul din cuier, în buzunarul drept simţi ceva ascuţit şi, strecurându-şi mâna înăuntru ca să priceapă ce era, îşi aminti de cadoul pe care-l cumpărase pentru Juvara.

— Ce facem? îl punem sub pom sau îl deschizi acum? îl întrebă şi i-l întinse.

Inspectorul nu rezistă şi Soneri surprinse în zâmbetul lui o urmă de copilărie. Îi făcuse cadou antivirusul pentru computer actualizat pentru anul care urma să vină.

— Pentru viciul tău solitar ai nevoie să te protejezi, îşi luă el rămas-bun pe un ton ironic.

Câteva minute mai târziu, traversă salonul plin de fum de la *Milord,* printre mese unde se servea deja desertul.

— Zilele astea nu se ţine post? îl întrebă pe Alceste.

— Astea-s lucruri vechi, ridică din umeri celălalt, şi le amintesc numai cei de vârsta noastră.

— Tu încearcă măcar în bucătărie să păstrezi lucrurile vechi, îi răspunse comisarul.

— Tot mai greu şi asta, pufni Alceste arătând spre o farfurie unde cineva desprinsese grăsimea de pe prosciutto şi o lăsase deoparte. Ai văzut vreodată şuncă de Parma fără grăsime? În schimb, mănâncă fără nicio grijă hamburger la fast food.

— Mai bine şi-ar băga unde ştiu eu hamburgerul… înjură comisarul.

— Vrei clapon? îl întrebă ironic Alceste.

Soneri îl privi pieziş.

— Azi se mănâncă nişte cod. Bineînţeles, cu puţină mămăligă.

— Paté de porumb şi peşte rapid din Marea Baltică, cum scria în meniu la petrecerile de la Unità[12] din anii ’60, zise celălalt.

Comisarul se cufundă din nou în gândurile care-l chinuiseră încă de la primii paşi din ancheta aceea. Alceste îl văzu cum se întunecă încet, nu mai spuse nimic şi se strecură în bucătărie, pentru ca apoi să-i trimită un ospătar care să-i ia comanda.

Soneri ieşi din restaurant după ora trei. Era imposibil să mergi pe străzile din centru, cu oamenii care se ciocneau între ei pe trotuare, frecându-se unul de altul cu paltoanele şi blănurile într-un du-te-vino haotic, ca de cazino. Iar iluminatul stradal întărea această impresie. Un bâlci, cum spusese

Marta Bernazzoli. Pe străduţe, ajunse în Via Saffi. Partea aceea de oraş, lipsită de magazine, era, în schimb, pustie. În faţa barului pakistanezilor, care era tot închis, stătea un mic grup de imigranţi care discutau, iar sub porticul din Borgo delle Colonne un vânzător ambulant african îşi expunea marfa colorată.

În clipa aceea auzi o fanfară atacând un cântec partizan şi alămurile sunând foarte aproape: Cornetti îşi lua rămas-bun de la ceea ce fusese cartierul lui, purtat pe umeri printre notele muzicii pe care o iubise mereu, dar spectacolul părea aproape grotesc. Procesiunea era urmată de o mulţime pestriţă în care Soneri îi recunoscu, după mâinile groase şi bătătorite, pe foştii lui muncitori. Imediat în spatele lor, steagurile negre ale anarhiei şi cele roşii ale comuniştilor, într-un amestec neverosimil. După aceea fratele Fiorenzo, care îmbrăcase veşmintele sacre şi simbolul asociaţiilor partizane. Un cortegiu de bătrâni, mulţi ţinând pumnul ridicat, mulţi încovoiaţi sub greutatea prea multor nenorociri.

Mulţimea se mişcă, în frunte cu fanfara. Trecu pe lângă zidurile de la San Francesco, apoi pe Borgo delle Colonne, unde atacă *Bandiera rossa*[13] ca omagiu pentru ceea ce fusese strada cu cei mai mulţi comunişti din oraş şi alunecă printre privirile stupefiate ale imigranţilor, singurii care se uitau şi cu albul ochilor la ceva ce trebuie să li se fi părut o petrecere de la o casă de nebuni. După aceea, în ceaţa care se îndesea întunecând străzile, alaiul porni spre Borgo del Naviglio şi locurile unde fuseseră ridicate baricadele în ’22, pentru ca pe urmă să iasă pe centură, unde aştepta un dric. Cornetti îşi luase rămas-bun de la locurile lui şi de la multe altele. Soneri văzu o mică armată de credincioşi executând o tristă retragere. Unii păşeau anevoie şi şchiopătau, alţii aveau baston. Văzu steagurile îndoite pe spate şi observă ultimele saluturi răzleţe sub privirile curioase ale primelor

prostituate care mergeau să se pregătească pentru încă o noapte. Rămase să observe acea rupere de rânduri până când şi ultimul fu înghiţit de ceaţă.

— Mi se face rău, bombăni o voce în spatele lui.

Se întoarse şi îl zări pe Bettati.

— În ultima vreme ne întâlnim cam des la înmormântări. Celălalt ridică din umeri.

— Se pare că soarta le-a pus pe toate la rând.

— Mi-ar plăcea să ştiu dacă rândul s-a încheiat.

Bettati făcu o grimasă de neputinţă.

— În orice caz, reluă, e adevărat că nu-i mai putea suporta nici pe extraparlamentarii ăia.

— De la cine ai aflat?

— De la şeful lui de şantier. Cu câteva zile înainte să se împuşte îl văzuse exasperat. Zicea că a dispărut smerenia şi că tinerii cresc aroganţi şi se cred atoateştiutori, dar fără să fi încercat vreodată să se chinuie ţinând în mână o sapă.

— Nu zicea chiar rău.

— Aşa e… bombăni Bettati. Dar ăştia îl şi ameninţaseră. Iar restul politicii era şi mai rău: o cloacă de profitori ca Pecorari şi Avanzini.

— Acum peste Cornetti şi peste toate astea o să se aşeze o piatră, comentă comisarul.

— Se poate, zise Bettati scurt apucând bicicleta de ghidon şi împingând-o pe lângă el.

Străbătură o porţiune de stradă împreună.

— Însă unul dintre tinerii aceia trebuie să-i fi rămas drag. La capelă era un individ înalt şi slab pe care mi se pare că l-am mai văzut prin jur, spuse bărbierul.

Instinctiv, comisarul se gândi la Andrea Fornari.

— O fi unul dintre extraparlamentarii care-şi făceau veacul prin apartamentul acela… încercă el.

Bettati se opri şi îl fixă cu privirea. După aceea începu din nou să meargă, fără să spună nimic.

— La ce oră te-ai întâlnit cu el?

— Azi-dimineaţă devreme. Am fost la capelă chiar când s-a deschis. Şi cu morţii îmi place să stau

între patru ochi. Iar la ora aia nu mai era nimeni acolo.

— Când a ajuns?

— Când plecam eu. A aşteptat să ies. M-am întors să arunc o ultimă privire şi l-am văzut când intra.

— Poate că făcea şi el parte din grupurile acelea… O fi avut conştiinţa încărcată, îi găsi o scuză Soneri, gândindu-se la femeia care se spovedise de două ori la fratele Fiorenzo.

— Chiar cred că ar trebui s-o aibă, acum, că nu mai există nici măcar un motiv politic… Acum, că totul s-a destrămat… Dar n-aş fi atât de sigur, încheie bărbierul cu glas tăios.

Se întunecase, iar sfârşitul zilei stârnea o nouă frenezie pe străzile oraşului. Un mixer invizibil amesteca mulţimea sub o plapumă de ceaţă groasă ca un sos bechamel. Soneri porni spre secţie şi se strecură sub bolta supravegheată de paznic. Avea dreptate Angela: de Crăciun se întorc cu toţii acasă. Inclusiv Fornari. Dar unde era acum? Poate la Monchio, ajutând la tăierea porcului? În cazul ăsta, cine ar fi ţinut coradorul?

Apariţia lui Juvara îl smulse din obişnuitele gânduri negre.

— Mare agitaţie, anunţă inspectorul rotind braţele.

— Aleargă toţi şi nimeni nu ştie încotro. Crăciunul i-o fi contaminat şi pe ăştia care au fundul lipit de scaun.

— La DIGOS sunt în şedinţă de două ore şi agenţii vin şi pleacă ţinând în mână nişte dosare. L-au chemat din concediu până şi pe procurorul de la Florenţa care se ocupă de ancheta despre terorism.

— A! Înseamnă că a lui e escorta care aşteaptă în curte, observă Soneri.

— Şi Maffettone continuă să intre şi să iasă din biroul lui Chillemi.

— Singurii rămaşi pe loc suntem noi, parcă am fi în ochiul ciclonului. Şi peste tot în jurul nostru se

dezlănţuie dezastrele, constată comisarul cu o notă de resemnare.

— A trebuit să restitui şi dosarul Dallacasa, îl voiau cei de la DIGOS, îl anunţă inspectorul.

Soneri privi afară, în curte, cum făcea mereu când gândea. Totuşi, de data asta nu văzu obişnuita nemişcare, ci un vârtej de funcţionari, agenţi şi maşini care porneau scrâşnind cauciucurile într-o frenezie de zile mari. Maşini albastre se opreau în faţa scării care ducea spre birourile vicechestorului, alte maşini de poliţie fără însemne îşi luau locul una alteia sub brazii al căror vârf străpungea ceaţa.

— Pot să ştiu şi eu ce dracu' se petrece? izbucni în cele din urmă lovind cu palma în birou până răsturnă brăduţul.

Juvara îl privi neputincios.

— Du-te sus şi află, îi porunci în cele din urmă comisarul cu tonul pe care ar fi rostit o rugăciune.

Inspectorul ieşi în tăcere. Soneri, în schimb, spumega de furie. Se uita la telefonul care rămânea mut, sperând să-l sune de la etajele superioare. Dar nimeni nu-l căuta şi nici nu-l căutase mai înainte. În clipa aceea văzu o maşină a Gărzii Financiare apărând cu girofarul pornit. Din ea se dădură jos doi oficiali care se îndreptară spre aceeaşi scară pe unde merseseră ceilalţi. Tot etajul ocupat de chestor şi de adjunctul lui era luminat, semn că peste tot se lucra în ritm intens. Iar dacă acest lucru era neobişnuit în mod normal, să ne închipuim cum era cu o zi înainte de Ajunul Crăciunului.

Juvara se întoarse, iar din privirea lui se înţelegea că era puţin probabil să se fi distrat.

— Comisare, se ştiu foarte puţine. S-au purtat cu mine ca şi cu un hoţ.

— Măcar ştii dacă se discută despre terorişti sau despre mite?

— Despre ambele. Chillemi intră şi iese dintr-o şedinţă în alta de parcă ar fi în călduri.

— Se pregătesc să facă arestări?

— Cred că da. Un prieten de la cabinet mi-a comunicat că s-au făcut deja câteva şi că o să mai

facă şi altele în noaptea asta şi mâine.

— Să-i lase măcar să guste ceva din masa de Crăciun, zise comisarul cu ironie şi amărăciune în acelaşi timp.

Juvara râse nervos – episodul îl deranja şi pe el.

— Noi o avem pe bătrână… încercă să-l consoleze.

— Cine ştie dacă nu ne-o iau şi pe ea, replică Soneri în aparenţă indiferent. Oricum, o să vedem mâine.

— De ce mâine? întrebă Juvara uluit.

— Pentru că până mâine o să se aşeze toată nebunia asta, spuse enigmatic comisarul. Şi-n plus, nu participăm la eveniment?

Inspectorul se uită la el fără să priceapă, dar era se obişnuise de mult cu anumite reacţii criptice.

— Luăm cina împreună? îi propuse Soneri Angelei.

Din fericire, îşi amintise să o sune când ieşise din secţie.

— Bine, răspunse ea, şi, cum e Crăciunul, o să vii acasă la mine. Nu sunt sărbători în familie?

Apoi adăugă ironică:

— Dar o să mâncăm de post, cum spune tradiţia.

Comisarul se pomeni înghesuit la colţ şi nu reuşi să obiecteze nimic.

— Ai dreptate, trebuie să respectăm obiceiurile.

Angela nu locuia departe de secţie, aşa că Soneri tresărea de fiecare dată când auzea trecând o maşină a poliţiei sau când de la fereastră zărea lumina albastră a unui girofar. Atunci se ridica de la masă şi alerga la pervaz ca un copil care o aşteaptă pe Befana[14].

— Poate că dacă ţi-aş fi gătit anolini sau vreo mâncare din aia plină de grăsime pe care te-ai obişnuit să le razi la Alceste nu te-ai mai fi dezlipit de masă, zise ea cu ironie.

— E imposibil să pretinzi că asta e o cină de la care să nu te mai ridici, răspunse el arătând spre

două bile de mozzarella mari cât nişte prune însoţite de frunze de salată necondimentate.

Iar privirea nu putu să nu-i cadă imediat pe apa plată.

În clipa aceea se auzi o sirenă şi comisarul ţâşni în picioare a nenumărata oară.

— Carabinierii, bombăni când se aşeză la loc.

— Nu te-am mai văzut niciodată atât de neliniştit, constată Angela. Parcă eşti o pasăre care se zbate într-o cuşcă.

— Cred că sunt la ultimele bătăi din aripi, dar încă nu mă las, răspunse el distrat.

— Dacă e pentru că te lasă pe dinafară, resemnează-te: aşa a fost mereu. Nu eşti ca ei. Dacă ai fi, adăugă ea, n-ai fi aici.

Comisarul o privi recunoscător, dar pe chip i se citea tensiunea.

— Chiar dacă încerc să nu-mi pese… începu el din nou, dar îşi pierdu imediat după aceea cuvintele.

— Ştiu, spuse Angela, dar e şi vina ta. Lucrezi mereu de unul singur şi nu-i cauţi niciodată pe ceilalţi. Evident că atunci nici ceilalţi nu te caută pe tine. Unde mai pui că nu eşti controlabil şi că din punct de vedere politic… Aici, la secţie, toţi sunt nişte mici fascişti, unii care vor să treacă drept moderaţi, alţii care au mutra Ducelui pe ecranul de la mobil.

O altă lumină albastră trecu pe stradă, deplasându-se ca un val albastru. Soneri se gândi că urma să petreacă o noapte fără somn, sau cel puţin agitată din pricina viselor urâte. În timp ce Angela se aşeza lângă el pe divan îi sună mobilul. Atunci ea se dădu la o parte şi îi arătă mâna cu patru degete aliniate şi unghiile la vedere.

— Comisare, începu Juvara gâfâind, l-au arestat pe Avanzini.

— Garda Financiară?

— Insectarul Maffettone în persoană. Totul sub acoperire, ca să nu bată la ochi. Afaceristul a venit cu maşina lui şi cu avocatul alături, în surdină, dar ziariştii l-au recunoscut şi s-a declanşat ambuscada.

El a zis că se prezintă de bunăvoie la secţie ca să clarifice chestiunea cu procurorul.

— Rămâne acelaşi ipocrit, se pronunţă Soneri, ăsta ar scăpa şi dintr-un seif.

— Pare că vrea să ciripească. Dacă face asta, îi dau drumul imediat. Reţinerea lui e motivată numai de posibila contaminare a probelor.

— Ca să vezi! Au aşteptat trei zile! La ora asta „contaminate” e un cuvânt dulce!

— Oricum, mai e ceva, continuă Juvara. Cum e acuzat de corupţie, n-o să-i poată da drumul lui Pecorari.

— Tot ce e posibil, răspunse comisarul cu scepticism. O să inventeze ceva ca să pună batista pe ţambal. Mai ales că… Şi cealaltă anchetă?

— Am aflat că aici e un ciot de anchetă, dar grosul e în Toscana.

— Ce caută la noi?

— Dac-aş şti… Poate vreo bază. Din când în când mă mai întâlnesc cu prietenul meu care lucrează la cabinetul chestorului şi mă informează el.

— Du-te acasă, e târziu, îl sfătui Soneri.

— Am hotărât să stau aici, parc-aş fi într-un carusel.

— Atunci nu te duce mâine dimineaţă la Sant’Uldarico, mă gândesc eu cum fac.

— De ce? Dacă nu mă culc o să-mi fie simplu să ies la plimbare pe la cinci. Trebuie sau nu să devin un bun creştin?

— Poate că o să devii, îl salută Soneri. Deocamdată, însă, fii un diavol bun.

— Schimbă muzica aia oribilă, îl luă în primire Angela când el închise apelul.

— Nu-ţi place Verdi?

— E jignitoare. În plus, o au mulţi dintre colegii mei şi mă obligă s-o ascult numai ca să-şi râdă de mine.

— O să-ncerc. Juvara îmi tot promite că o schimbă, dar n-o face niciodată.

După ultima izbucnire ea se îmbună şi-l îmbrăţişă cu tandreţe. Pentru o vreme, comisarul nu mai văzu nici girofarurile şi nu mai auzi nici sirenele sau huruitul maşinilor.

— Probabil că la fel se simt cei care-şi bagă în venă, zise comisarul imediat după ce-şi veni în fire.

— Eu sunt mult mai bună decât o seringă, îl certă Angela.

Dar, după ce trecură câteva minute, Soneri începu din nou să se agite. Ea îl privi resemnată:

— Nu ţi-ar strica una-n cap sau un somnifer.

Comisarul nu zise nimic şi afişă iar o nelinişte vizibilă când pe stradă trecură cu toată viteza câteva maşini, urmate de altele cu girofarul pornit.

— Îmi spui şi mie ce ai? încercă să-l înduplece Angela.

Numai atunci reuşi el să identifice cu precizie cauza agitaţiei pe care o pusese pe seama umilinţei că nu-l incluseseră în anchetă.

— Ziua de mâine mă îngrijorează, şopti cu un firicel de glas.

— De ce? Ce se întâmplă mâine?

— E Ajunul şi, ca de obicei, merg să-l salut pe tatăl Adei.

Ea încuviinţă din cap şi apoi murmură un „înţeleg” prea sigură pe ea.

— Nu-i chiar aşa de simplu, zise Soneri. Mâine n-o să fie ca în celelalte dăţi.

— Atunci nu înţeleg…

— Mă rog, acum nu vreau să vorbesc despre asta. Asta şi pentru că e numai o bănuială.

— Bănuielile tale…

Angela se pregătea să încheie fraza, dar se opri. Împărtăşea cu el convingerea că n-ar trebui niciodată să-ţi închipui prea multe, nu te ajută decât să-ţi faci griji în avans.

Comisarul dădu să se ridice şi să-şi ia haina când mobilul începu iar să sune, enervând-o din nou pe Angela.

— Aveaţi dreptate, începu Juvara. Avanzini o să scape. Poate o să-i dea un „sejur” la domiciliu:

varsă tot.

— Aşa cum bănuiam. Asta şi pentru că n-are curaj să-şi ţească pânza dacă nu i se dă voie. Sau poate că deja a ţesut-o în astea trei zile.

— Acum e rândul lui Pecorari, continuă inspectorul. A venit pe jos de la primărie. Şi el cu un avocat.

— Şi reporterii?

— Chillemi s-a prefăcut că face scandal. A trimis doi agenţi să-i gonească din curte, dar apoi a lăsat să transpire ştirea cum că domnul consilier o să vină pe la intrarea secundară din Borgo della Posta. Câţiva s-au dus acolo şi câţiva au rămas pe Via Repubblica, păstrând legătura pe mobil. Când a ajuns, Pecorari s-a pomenit că se năpustesc asupra lui ca nişte vulturi.

— Chillemi nu se dezminte, vrea să salveze aparenţele dar îi place prea mult să apară în ziar.

— Comisare, aici e o harababură totală.

— M-a căutat cineva? îl întrebă Soneri, părându-i imediat rău că toarnă sare pe rană.

— Nu, nimeni, răspunse stânjenit inspectorul.

— Mai bine aşa, încheie el brusc.

Şi, într-adevăr, de-acum nu-i mai păsa de nimic.

12

Ar fi jurat că-l trezise o sirenă a unei maşini de poliţie. Se ridică în timp ce Angela încă dormea şi avu imediat un sentiment neplăcut de exilare. Era aceeaşi senzaţie pe care o simţea în copilărie, când mergea în vacanţă cu părinţii, în prima noapte când se trezea în pensiunile sufocante de la marea Liguriei. Iar acest prim gând era suficient cât să-i stârnească regretele şi melancolia resimţite ca după o trădare între soţi. Căută drumul până la baie, având impresia că e pierdut, ca de fiecare dată când se oprea acolo. În timp ce se spăla auzi limpede o sirenă – nu visase.

Ieşi la timp cât să guste ultimele momente în care oraşul era cufundat în liniştea nopţii. Franciscanii de la Sant'Uldarico parcă ar fi avut sarcina să-i dea deşteptarea, pentru că abia se deschise intrarea în biserică şi liniştea fu risipită de primele dube ale presei şi ale brutarilor. Iar după alte câteva minute, de paşii bătrânicilor care răspundeau grăbite chemării matinale. Îl aşteptă pe Juvara, dar nu-l văzu sosind. Atunci se strecură în tăcere spre capela Sfântului Egidio. De acolo putea ţine sub observaţie partea centrală a navei şi confesionalul în care fratele Fiorenzo intră după puţin timp.

Aşteptă jumătate de oră într-o tăcere apăsătoare, în acel du-te-vino al bătrânicilor. Ar fi vrut să se roage, dacă ar fi fost în stare. Dar epicentrul emoţiilor sale era prea în adânc ca să se manifeste, nici măcar sub forma unui semn al crucii. După o oră scursă în zadar, ieşi de acolo dezamăgit. Oraşul se anima din nou, iar femeia misterioasă nu se înfăţişase. Atunci îl apelă pe Juvara. Telefonul sună îndelung înainte ca inspectorul să răspundă cu un glas adormit, de copil.

— Dacă te porţi aşa şi la întâlniri, n-o să-ţi găseşti niciodată o iubită, îi reproşă Soneri binevoitor.

— Am căzut lat pe canapea, bălmăji celălalt, cheaun; apoi, deodată: Fir-ar a naibii, e aproape şapte!

— Oricum, ai făcut bine că ai dormit, n-a venit.

— Am stat treaz până pe la patru, dar apoi…

— Semn că eşti tânăr, comentă cu o notă de invidie comisarul. Hai, fă-mi rezumatul nopţii.

— Le-au dat drumul şi lui Avanzini, şi lui Pecorari după vreo două ore de interogatoriu. Arest la domiciliu pentru amândoi. Pe la trei, Chillemi a plecat, dar cred că n-a dormit, aşa nu-şi găsea locul – e momentul lui de glorie.

— În dimineaţa asta ce se întâmplă?

— E anunţată sosirea unui alt procuror de la Florenţa care să se ocupe de partea de anchetă despre teroriști.

Comisarul rămase tăcut şi se întunecă la faţă.

— Din câte am înţeles, continuă Juvara, au pus mâna pe adresa unei baze aici, la noi, şi poate că deja caută pe cineva.

— Din moment ce te-ai odihnit, stai cu ochii pe situaţie şi anunţă-mă imediat ce apar noutăţi.

Pino, socrul, parcă-l aştepta. Soneri îşi stăpâni cu greu emoţia pe care i-o stârnea din nou vizita aceea şi se strădui să adopte un aer profesional.

Celălalt îi întinse mâna mare şi aspră, de om de la ţară.

— Eşti amabil că-ţi aminteşti în fiecare an, îl întâmpină şi îl conduse în bucătărie.

Soneri aruncă o privire rapidă împrejur, atât cât să-şi dea seama că totul era neschimbat. Ar fi preferat opusul. După aceea rămaseră amândoi în tăcere şi se priviră îndelung, blocaţi de o stânjeneală insinuată în fiecare gest al lor. Absenţa Adei crea un vid care le îneca vorbele şi le absorbea gândurile.

— Scoate-ţi paltonul, izbuti să spună Pino în cele din urmă, apoi adăugă: Ai chef să tragem un fum împreună?

Ţigara le deveni complice în tăcere. Cu ţigara între degete, absenţa cuvintelor părea mai suportabilă.

— Şi, cum merge? întrebă până la urmă Soneri.

Bătrânul desfăcu braţele.

— Dansez ultimul vals înainte să se sfârşească muzica, răspunse cu un zâmbet ironic.

— Mai e timp, îl încurajă fără vlagă Soneri, instrumentiştii abia au prins ritmul.

Pino zâmbi din nou, cu aceeaşi ironie, acoperită, însă, de un văl de tristeţe:

— Ştii când te simţi bătrân? Când cunoşti mai mulţi oameni de pe lumea ailaltă decât de-aici. Mai mulţi morţi decât vii.

— Atunci sunt bătrân şi eu, murmură comisarul. Cu serviciul meu, încep să cunosc oamenii când sunt deja morţi.

Abia după aceea îşi dădu seama că observaţia era valabilă şi pentru Ada. Dar bătrânul n-avea de unde să ştie asta şi zâmbi din nou, în acelaşi fel. Ironia era, poate, starea lui de spirit dominantă, sau medicamentul fără de care nu putea suporta acel ultim vals.

Fumul le învălui din nou tăcerea.

— Ţi-am adus ceva, reluă Soneri punând pe masă cu stângăcie involuntară un coş de Crăciun cu fructe uscate şi mezeluri.

— Nu era nevoie, protestă Pino, mănânc foarte puţin, acum.

Se opri brusc, parcă înghiţind nişte cuvinte pe care comisarul avu impresia că i le ghiceşte în privire. Ar fi putut jura că se pregătea să povestească ceva despre Ada, dar că se oprise dintr-un fel de jenă. Sau poate că-i era teamă de durerea pe care ar fi provocat-o amândurora.

— E o prostie să nu vorbeşti despre ea, spuse atunci cu blândeţe Soneri.

Pino, ascuns în spatele fumului, încuviinţă din cap.

— E ca o durere de dinţi: poţi s-o suporţi când o simţi, dar poţi şi să eviţi să mănânci pe partea aceea.

Comisarul se gândi că ar fi procedat bucuros la fel. Dar acum era nevoie să acţioneze. Trebuia să reintre în rolul poliţistului. Îi era puţin ruşine şi

totuşi ştia că e sincer atât ca soţ, cât şi ca om al legii.

— Pot să merg în camera Adei? Aş vrea să stau puţin acolo, ca…

Nu apucă să termine fraza pentru că bătrânul încuviinţă din nou, fără să-l privească, în aparenţă absent. Poate că se gândea la fiica lui sau poate la zădărnicia acelor zile cenuşii. Pentru el, Crăciunul trebuie că era o nenorocire.

În tăcere, Soneri intră în dormitorul soţiei lui. Totul rămăsese încremenit în vremea tinereţii lor: fotografiile de pe pereţi, mobilierul de după Război, perdelele şi cuvertura. Îl cuprinse un sentiment de inutilitate şi brusc i se păru că toate lucrurile sunt lipsite de sens. În gât i se puse un nod dur de emoţii încordate, făcute dintr-o materie care nu cunoaşte solvenţi, iar oglinda cu care se pomeni în faţă îi arătă o imagine inedită a lui însuşi. În ochi îi apărură nişte scânteieri care puteau fi lacrimi, dar el nu dori să le bage în seamă şi, cu un avânt febril, se apucă să scotocească în sertare.

Prima se ivi o fotografie cu margini dantelate în care apărea Ada copil. Apoi alte imagini care se înlănţuiră într-un fel de poveste a vieţii ei. Ea în grădina publică, în prima zi de şcoală, la împărtăşanie, în excursie în generală şi îmbrăcată în halatul alb de la şcoala de asistente. Apoi multe poze cu clasa şi câteva prim-planuri cu prietenele ei, cu privirea gânditoare, deja uşor înnourată de gândurile care pun capăt adolescenţei. Nimic altceva. Nu asta căuta Soneri. Trebuia să existe în sertarele acelea un loc nedescoperit, un loc al umbrei dense care întuneca o parte din existenţa Adei.

Cunoştea tehnicile de percheziţie şi le puse în aplicare, dar se simţi ca un adevărat hoţ când mâna lui dădu peste un teanc de scrisori care i se păreau calde încă. În mijlocul lor, o poză cu Andrea Fornari foarte tânăr, având pe figură urmele unei adolescenţe lungi şi chinuite. În lumina slabă a lămpii de pe noptieră, se aşeză pe patul care

legănase visele şi visurile Adei, inclusiv acela al unei iubiri apoi sfârşite: poate singura, cea mai adevărată. Luă la rând cu aviditate scrisorile, confuz, studiind scrisul ascuţit al lui Fornari. Citi hălăduind printre rânduri, în căutarea unei confirmări. O găsi repede, neechivocă.

Nu pot sacrifica un lucru care mi se pare o datorie sfântă pentru o viaţă canalizată spre realizarea unui scop care, deşi atrăgător, e, totuşi, doar personal. Bineînţeles că te iubesc, dar dacă vrem să dăm un sens vremurilor noastre e nevoie să găsim alt obiectiv. Tu nici nu vrei să auzi să mă urmezi. Şi atunci, în fond, nu mă înţelegi întru totul. Dacă într-adevăr ai vrea să împărţi totul cu mine, ai renunţa la planurile tale de voluntar la Crucea Roşie şi te-ai dedica altor proiecte, într-un alt mod. A-ţi ajuta aproapele înseamnă mai ales a schimba condiţiile în care trăieşte el. Dar ca s-o faci e nevoie să foloseşti şi metode care în sine par reprobabile sau violente. Refuzul explicit din ultima ta scrisoare cască o prăpastie dureroasă între noi. Nu te-am mai simţit niciodată atât de departe. E posibil să fie şi firesc, fiind vorba de un adio, dar poate că distanţa asta nu înseamnă decât materializarea a două viziuni asupra lumii, prea diferite între ele. Iar acum, dacă e să vorbesc cu sentimentele, mă simt sfâşiat, dar dacă în mine e să fie mai puternică raţiunea, atunci consider că asta e încheierea naturală.

Te îmbrăţişez cu mult drag.

Andrea

Citise rândurile acelea dintr-o suflare şi nu-şi dăduse seama că în prag apăruse bătrânul. Îl privi de jos în sus cum ocupă aproape în întregime cadrul uşii. Nu-i distingea trăsăturile, numai un contur întunecat care avea în spate lumina cenuşie a dimineţii. Şi-l imagină cu o expresie mânioasă pe chip, dar când Pino deschise gura auzi un glas calm, ba chiar duios, de parcă ar fi vorbit cu Ada când era

mică, în patul acela unde o trezea dimineaţa să meargă la şcoală.

— Acum ştii de ce a ţinut ascunşi de tine anii aceia… murmură el.

În penumbră Soneri încuviinţă dând din cap, dar socrul lui nu-l văzu şi rămase în aşteptare. Senzaţiile se succedau precum cadrele răvăşite ale unui film montat la întâmplare. I se părea că totul e imaterial, că nu există, că e doar o aparenţă. Îi răsunară din nou în urechi cuvintele Martei despre viaţa ca un bâlci. O senzaţie de beţie tristă îl cuprinse preţ de câteva clipe, apoi, cu un efort, încercă să se ancoreze din nou în prezent, chiar dacă şi acesta era numai o închipuire.

— Acum înţeleg, şopti.

Bătrânul trase un fum şi vălătuci negri şi groşi îi făcură conturul şi mai întunecat.

— Făcuse un pact şi n-a vrut să-şi calce cuvântul. Cred că o să înţelegi şi asta. Îl iubea, adăugă Pino, străpungându-l pe Soneri cu vorbele lui, şi voia să-l mântuiască. N-a reuşit, însă nu voia să nu-şi respecte promisiunea.

— Nu ştiam nici de…

— De avort? i-o luă înainte bătrânul. Şi asta a fost consecinţa alegerii nefericite a lui Andrea. Ce ar fi putut face ei doi? Ea era încă studentă, el era deja aproape clandestin… Ce viitor ar fi avut împreună? Ada a avortat la Tagliavini şi de atunci cred că ea şi Andrea n-au mai suportat s-o vadă. O reacţie inconştientă. Cred că au pus în cârca Ghittei vina pe care o simţeau ei.

Soneri ar fi vrut să priceapă care fusese rolul lui. Se simţea prins la mijloc, aproape străin. Dar nu îndrăznea să întrebe, de teama a ce i-ar fi răspuns socrul lui. Prefera să asculte şi să-şi închipuie intenţiile din spatele cuvintelor. Şi în acelaşi timp se gândea la trauma avortului şi la cicatricea aceea rămasă în pântecele Adei ca o bombă cu ceas gata să explodeze.

— Povestea aia a condamnat-o, zise Soneri pe un ton neutru, ca pentru sine.

Şi în aceeaşi clipă se gândi la Ghitta. La cum se arsese şi ea dintr-o greşeală din tinereţe, peste care nu trecuse niciodată.

— Asta a fost? întrebă bătrânul.

— Aşa spun medicii: o leziune anterioară. Ghitta era doar tămăduitoare, nu doctor.

Văzu cum Pino se sprijină de tocul uşii cu toată greutatea trupului său obosit. Apoi, în penumbră, trase din ţigară şi jarul se aprinse.

— Şi zici că aşa s-ar putea explica ce s-a întâmplat? S-a răzbunat cineva pe bătrâna aia?

Soneri clătină din cap.

— Poate că pe undeva… Dar nu cred că ăsta e mobilul principal.

Avea în minte o idee care căpătă amploare acum, că citise scrisorile Adei. Dar încă nu reuşea s-o formuleze limpede.

— După aceea, el şi-a refăcut viaţa la Milano. O viaţă normală, cum ar fi vrut Ada. Până la urmă, i-a dat dreptate, constată bătrânul, dar când a hotărât să se îndepărteze de lupta armată deja apăruseşi tu.

Cuvintele lui Pino îl sfâşiau pe dinăuntru. Se simţea ca un dop pus să astupe o spărtură şi care apoi a prins rădăcini în viaţa altcuiva. Nu reuşea să-şi găsească vorbele potrivite ca să întrebe. Continua să se lupte cu sine însuşi într-o cameră plină de oglinzi, în încercarea de a fugi de imaginea despre sine reflectată în discuţia aceea.

Între timp, Pino povestea mai departe:

— Ada m-a rugat să-i fac o promisiune, în caz că dispărea, explică.

Iar după o pauză în care mai trase un fum adăugă:

— I-am spus că e o prostie să facă o înţelegere de genul acela. Nu e în firea lucrurilor să moară copiii înaintea părinţilor. Oricum, promisiunea era să-ţi povestesc tot ceea ce ea n-a putut să-ţi spună, odată ce se termina totul. Iar acum mi se pare că m-am ţinut de cuvânt, încheie el.

Dar Soneri se întreba dacă povestea se terminase cu adevărat. Ada era moartă şi Andrea îşi făcuse o viaţă normală. Dar Ghitta? Era posibil s-o fi ucis ca

să se răzbune? Sau pentru că ştia prea multe? Din nou i se păruse că dibuise motivul în care se ascundea nucleul logic al crimei, dar din nou îi scăpase printre degete. Continua să deschidă uşi care dădeau în nişte anticamere, fără să-i ofere vreo destinaţie reală, ca în unele vise extrem de lungi care durează întreaga noapte.

— Acum ştii totul, murmură Pino şi oftă. Sper să nu te superi pe mine, dar nu puteam să încalc promisiunea pe care i-am făcut-o Adei.

— Ar fi trebuit să-mi spună ea toate astea, răspunse comisarul pe un ton care nu reuşea să-i ascundă obida.

— Nu putea, şopti celălalt.

Soneri zâmbi cu amărăciune:

— Pentru că Andrea era o pasiune, iar eu numai o poveste liniştită.

Celălalt mişcă din cap într-un gest care însemna înţelegere.

— Să nu crezi că ai contat mai puţin. Şi eu, pentru soţia mea, am fost o poveste liniştită, cum spui tu. Apoi s-a născut Ada… Pasiunile se sting, restul nu.

— Nu se sting, eventual putrezesc, comentă Soneri îndurerat la culme.

Apoi se ridică brusc, apăsat de penumbra aceea plină de fum, şi îi întinse mâna socrului său, care-l privi căutând în ochii lui un semn cum că-l ierta.

— Te-am mâhnit, dar nu mi-o lua în nume de rău, bâigui el, era poate ultimul lucru important pe care-l mai aveam de făcut pe lumea asta.

Soneri se apropie la distanţă de-un pas, îi puse o mână pe braţ şi i-l strânse uşor, într-un gest pe care timiditatea lui îl făcea totuna cu o îmbrăţişare.

Hoinări prin centrul vechi încercând să se liniştească, dar aglomeraţia care-l împiedica să meargă repede nu făcea decât să-l enerveze mai rău. Şi apoi îi sună telefonul.

— Ai văzut ziarele? îl întrebă Angela fără niciun preambul.

— Nu, n-am trecut încă pe la birou.

— Atunci vocea asta posomorâtă n-are nicio legătură cu articolele care ridică în slăvi acţiunile lui Maffettone.

— Nu, răspunse sec Soneri. E vorba despre chestiuni mai grave. Am fost în vizită la tatăl Adei.

Un mârâit al Angelei îl făcu să-şi dea seama că înţelesese.

— O să-ţi explic totul când ne vedem, o anunţă el.

— Diseară, stabili ea.

— Bine, fu de acord comisarul fără tragere de inimă. Tot de post mâncăm?

— Normal, e Ajunul!

Puse telefonul la loc şi se pomeni în faţa unui chioşc de ziare cu anunţurile publicitare la vedere: „Operaţiune de anvergură a Gărzii Financiare: politicieni şi afacerişti arestaţi pentru luare şi dare de mită” scria, cu litere de-o şchioapă. Iar mai jos, ca o completare: „Oraşul e tulburat”.

Privi străzile pline de oameni concentraţi să cumpere mâncare şi cadouri, congestionarea aceea de eleganţă ostentativă, şi chicoti pentru sine. Nimănui nu-i păsa de mită. Fiecare se gândea la viaţa lui, la orizontul îngust al chestiunilor proprii. Renunţă să cumpere un exemplar din cotidian. Pe primul loc în gândurile lui nu era hoţia lui Pecorari şi Avanzini, ci discuţia cu tatăl Adei. Ancheta aceea fusese încă de la bun început una despre sine. Şi fusese desfăşurată în modul cel mai nemilos cu putinţă, fără excepţii sau omisiuni. Acum îl apăsa ca o condamnare pe viaţă.

Îl căută pe Pitti pe străzile din centru, dar era imposibil să-l zărească în procesiunea aceea neîntreruptă. Se gândea obsesiv la Andrea şi Ada, la legătura lor. Mai ales la Fornari şi la tatăl lui, „Roşu”, care se înrăise şi încăpăţânase în litigiul cu Ghitta sus, la Monchio. Şi cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât mai convins era că Fornari, marea iubire a soţiei lui, era implicat în uciderea proprietăresei. După puţin timp, când ziua începea să se sfârşească, şuvoiul de care se lăsase purtat îl

aruncă afară ca pe un peşte mort, pe o străduţă neaşteptat de liberă. Acolo fu nevoit să răspundă la mobilul care suna deja de mult. Juvara îl anunţă ca la secţie era din nou un du-te-vino intens şi că se vorbea despre noi arestări – de data asta, de către cei de la DIGOS. După ce închise, se simţi în cel mai plăcut mod ocrotit de vânzoleală şi auzi clar din jur micul clopot de vecernie. Ridică privirea pe deasupra unui zid din pietre străvechi şi distinse în ceaţă clopotniţa de la Sant'Uldarico.

Ajunse acolo pe străduţele înguste din centrul ticsit de maşini. Intră pe uşa laterală şi se aşeză în capela Sfântului Egidio. Se gândea că poate i-ar fi de folos să se roage cum făceau bătrânele care stăteau în genunchi pe rotulele afectate de artrită, dar nu era în stare să rostească şi să interpreteze riturile pe care le cunoştea bine dar nu le practica. Religiozitatea lui, dacă putea fi numită aşa, era mai degrabă un ataşament spiritual decât un comportament evident.

Auzi din nou clopotul de vecernie în timp ce bătrânicile se grăbeau spre bănci. În clipa aceea o văzu intrând pe Elvira, îmbrăcată complet în negru şi având pe cap o eşarfă închisă la culoare. Păşi cu grijă în prag, privi împrejur şi se închină. Apoi înaintă încet în lumina gălbuie a lumânărilor. Se apropie de bănci şi întinse o mână ca să atingă cu băgare de seamă extremitatea celui de-al doilea rând, de parcă i-ar fi fost teamă că o să se frigă. Apoi se aşeză, făcând lemnul să scârţâie. Fratele Fiorenzo probabil era încă în sacristie, pentru că nimeni nu se apropia de confesional. Atunci apăru un alt frate, îmbrăcat de liturghie, şi începu slujba. Femeia urmărea ritul împreună cu bătrânele.

Înainte de omilie apăru şi fratele Fiorenzo. Străbătu naosul, îngenunche şi se îndreptă spre confesional. Slujba fu scurtă, ca ultima liturghie de duminică: călugărul îi trimise pe toţi în duhul păcii şi-şi luă rămas-bun. Soneri, în schimb, rămase nemişcat în întunericul din capelă. Când bătrânele se făcură nevăzute, femeia se ridică şi se apropie de

confesional. Comisarul ieşi atunci din capelă şi aşteptă. Dură mai mult decât anticipase. Vedea că stă în genunchi, dar nu-i zărea decât gleznele şi picioarele care, din când în când, se foiau. Apoi se ridică la loc şi mai rămase la vorbă, aplecată spre grilaj. După aceea ieşi, aranjându-şi pe cap eşarfa închisă la culoare.

Soneri o urmă, temându-se ca nu cumva să se îndrepte spre aglomeraţia din Via Repubblica. În schimb, femeia coti pe străduţe. Imediat ce ieşise din biserică îşi scosese eşarfa şi o pusese la loc în geantă. El nu se putea hotărî s-o oprească. Îşi dorea un loc liniştit, în tăcerea ceţoasă a serii de Crăciun. Ea o luă la stânga şi porni spre pensiune, ajungând la scurt timp după aceea la numărul 35. Soneri, care continuase s-o fileze, nu mai avu în clipa aceea nicio îndoială.

— Elvira, o strigă el simplu.

Ea se întoarse surprinsă, dar nu foarte, de parcă şi-ar fi închipuit despre ce e vorba.

— De aici am plecat şi tot aici ne-am întors, mai spuse comisarul.

— Aşa merg lucrurile, răspunse ea, aşa stă scris.

Soneri încuviinţă în tăcere. Acum îl privea cu un aer sfidător, în felul ei obişnuit de a se apăra – atacându-i pe ceilalţi. Comisarul nu suportă asta şi toate tensiunile acumulate în ziua aceea se condensară într-o întrebare directă şi mânioasă:

— Unde e Andrea Fornari?

Ea se albi puţin la faţă şi încercă să pară că nu ştie nimic. Dar comisarul i-o luă înainte:

— Vrăjeala nu ajută la nimic. Dacă nu pun eu mâna pe el, o să ajungă în ghearele celor de la DIGOS. Şi poate că e mai rău, încheie el sibilinic.

Elvira fu silită să admită că partida era încheiată. Îşi dădu răgaz să se gândească, ridicând ochii abia perceptibil spre streşinile din care picura apă, câteva secunde care o convinseră că orice tentativă de fugă sau scăpare ar fi zadarnică.

— Trebuie să fie la Milano, o să se întoarcă mâine ca să meargă în vizită la ai lui, la Monchio.

— Ar trebui să vă întâlniţi cu el?

— Da, aveam de gând să plec în scurt timp.

— Dar aţi vrut să treceţi pe-aici încă o dată…

— Ştiu, e o dovadă de sentimentalism stupid, dar am petrecut mulţi ani aici.

— Şi mai sunt şi regretele pe care aţi încercat să le striviţi cu ajutorul fratelui Fiorenzo.

— Eu nu ştiam nimic, credeţi-mă. Şi nici acum nu reuşesc să pricep ce a fost în mintea lui Andrea. Ghitta n-ar fi vorbit, sunt sigură de asta. Îi ameninţa numai ca să-l convingă pe „Roşu” să lase baltă revendicările asupra fermei Landi. N-aveţi cum să înţelegeţi… În lumea celor de la munte sunt târâte până-n ziua de azi mentalităţi vechi şi obiceiuri aproape barbare. Sunt convinsă, vă repet, că n-ar fi vorbit despre trecutul lui Andrea, dar el a plecat ca un robot. Părea s-o urască din alt motiv.

— Şi eu cred că altul era motivul, recunoscu Soneri.

Elvira se uită intens la el câteva clipe, dar comisarul rămase tăcut.

— Dacă a fost vreunul, reluă ea cu glas scăzut, nici măcar asta nu ştiu.

Urmă o pauză în care, purtate de ceaţă, se auziră frânturi de conversaţii în limbi necunoscute.

— Poate că ştiţi din povestea asta mai multe decât mine, murmură Elvira.

Soneri nu-şi dădea seama dacă se prefăcea sau era sinceră.

— Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mi se pare că a virat spre ceva absurd. Ghitta n-ar fi zis nimic, sunt sigură, insistă ea.

— Mie-mi revine doar sarcina să-l prind pe criminal, o lămuri resemnat Soneri. Iar teama că Ghitta ar fi vorbit e un mobil mai mult decât suficient.

— Poate că nu ăsta era principalul… îşi dădu Elvira cu părerea.

— Fiecare acţiune pe care o întreprindem e rodul multor motivaţii, dar e numită una singură dintre ele.

Femeia pricepu că Soneri n-o să cedeze.

— N-am putut face nimic să-l împiedic. Iar el a făcut tot ce-a putut să mă pună la mijloc. Andrea e un bărbat nesigur pe el. A trebuit mereu să-l încurajez şi să-i explic ce era corect să facă. Când mi-a mărturisit că a omorât-o pe Ghitta era deja disperat, distrus. Acţionase impulsiv, mânat de ura faţă de ameninţările despre care-i vorbise tatăl lui, tatăl care-i reproşa dur că alesese să susţină lupta armată. Nu-şi dădea seama că fiul se alăturase teroriştilor încercând cu disperare să-i semene. Andrea nu-şi dorea decât aprobarea tatălui său, dar în schimb simţea doar o desconsiderare drăgăstoasă. De asta căuta în toate chipurile gestul exemplar. Tot făcându-l să se simtă slab, „veterinarul", „Roşu", vreau să spun, l-a împins să comită un gest de forţă majoră.

— Apoi i-a părut rău şi a venit la dumneavoastră?

— Ca un copil. Nu reuşea să fie coerent, se bâlbâia, era cutremurat. Mi-a povestit că luase acasă un cuţit de măcelar şi că mersese la pensiune să stea de vorbă cu Ghitta. Nu ştiu ce-i trecea prin cap, dar la un moment dat bătrâna i-a reproşat aceleaşi lucruri pe care i le reproşa tatăl lui. Sunt făcuţi din acelaşi aluat dur de oameni ai muntelui. Atunci el a ucis-o.

— Şi după aceea ce l-aţi sfătuit să facă?

— Să dispară. Era singura cale să evite necazuri mai mari. Plecat undeva, departe, poate că avea să-şi regăsească puţin luciditatea. Aşa că m-am ocupat eu de cuţit, dar când am văzut-o pe Ghitta moartă, m-a cuprins şi pe mine panica. În clipa aceea am înţeles că devenisem complice la o crimă, fără să mă fi gândit deloc înainte. Ar fi trebuit să-l oblig pe Andrea să se predea imediat. El se gândise mult la asta, dar o astfel de hotărâre i-ar fi implicat şi pe alţii şi nu voia să-i tragă după el. Cum ar fi putut să-şi mai ascundă trecutul? Era catalogat ca extremist şi de mai mult timp bănuit că avusese contacte cu grupurile clandestine. Aşteptau numai ocazia potrivită să-l bage la zdup. Iar el ştia că n-ar fi

rezistat. Şi-apoi, repet, şi-ar fi compromis colegii cu care împărtăşise patimi şi ani întregi de lupte.

— Ar fi fost numai o chestiune de timp…

— Poate. Între timp ieşise la iveală şi chestiunea cu mitele. Speram să fi îndreptat ancheta în altă direcţie şi să fi tulburat apele.

— Nu v-aţi împăcat cu remuşcările.

— Nu, oftă Elvira. Am crezut că sunt ferită de aşa ceva. Dar unele lucruri trebuie experimentate. La rece…

— De ce v-aţi adresat fratelui Fiorenzo? Nu voi eraţi cei care dădeaţi în cap popilor? întrebă Soneri mestecându-şi ţigara stinsă.

— Când eşti singură şi te apasă o greutate ca asta, simţi că nu mai reziști şi începi să te uiţi în jur. Eu m-am uitat şi nu l-am găsit decât pe el.

— Cauţi ce cauţi şi până la urmă tot numai preoţii rămân, constată comisarul.

— Cu tot ce ne trecea prin minte să realizăm sub steagurile noastre… râse Elvira cu amărăciune. Dacă am vrut să ies din rahatul ăsta, singurul sprijin mi-a fost fratele Fiorenzo.

— Acum să mergem, o invită cu blândeţe Soneri aprinzându-şi ţigara.

Ea încuviinţă din cap şi îl urmă ascultătoare. Pe drum nu vorbiră. Numai când ajunseră în faţa uşii de la Brigada Mobilă comisarul o întrebă:

— Credeţi că a fost o crimă inutilă?

— Eu cred că Ghitta n-ar fi vorbit, răspunse femeia. Dar cu certitudine n-o să ştim niciodată.

13

Pe biroul lui Soneri rămăseseră ceştile de cafea, zahărul la pliculeţ şi câteva hârtii cu scrijeliturile lui Juvara.

— Am ajuns la linia de sosire, anunţă acesta din urmă ridicându-se anevoie în picioare şi punând ambele palme pe masă.

Comisarul îl privi fără să spună nimic şi trase din ţigara aproape stinsă. Afară era deja întuneric de o oră şi, de cealaltă parte a uşii de la intrarea în secţie, Via Repubblica încă fremăta de lume.

— Trebuie să-l avertizăm pe Saltapico, îl sfătui, trebuie să semneze un mandat de arestare pentru Fornari şi s-o chestioneze pe Elvira.

— Va trebui să trecem pe la Chillemi, observă Juvara.

— Nu ştii ce plăcere simt la gândul că-i stric masa de Crăciun. Oricum, adăugă comisarul, ocupă-te tu.

Celălalt strânse documentele cu declaraţia Elvirei şi ieşi. Soneri îl văzu cum traversează curtea înfăşurat într-un palton care semăna cu o mantie. Vicechestorul l-ar fi catalogat imediat drept un mag de la Răsărit aducător de veşti rele. Ancheta despre Ghitta se încheiase, dar nu se simţea deloc victorios. Ştia că urmau să-i rămână cicatrici pe vecie. Şi sentimentul acela de vid, de drum fără ţintă, ca multe dintre plimbările lui prin ceaţă.

Mobilul îl făcu se tresară.

— Ei bine? La ce oră vii? îl întrebă Angela cu entuziasm.

— În curând, trebuie să termin ultimele proceduri ca să închid cazul Ghittei.

— În sfârşit, aşa o să petrecem şi noi un Crăciun liniştit. Mi-ai ascuns lovitura de teatru…

— Tocmai am terminat s-o interoghez pe Elvira. Din fericire lumea mai are conştiinţă, şi când e apăsată prea mult… Fornari e un molâu, un aiurit.

Ea spune că a omorât-o fără motiv, pentru că n-ar fi vorbit niciodată. Dar el s-a simţit atacat… Şi apoi, din moment ce tatăl lui credea că n-are sânge-n instalaţie, a vrut să facă gestul…

Poate că la mijloc era şi ura pe care o nutrea din pricina avortului Adei, dar Soneri evită să pomenească ceva despre asta.

— Proştii fac mai mult rău decât infractorii, judecă Angela mânioasă.

Dar comisarul nu-l credea pe Fornari vreun prost. Mai degrabă un om fragil aflat în căutarea motivaţiei care să dea un sens solid existenţei sale. La urma urmei, nu seamănă viaţa tragic de mult cu o crimă? Nu se termină mereu cu un mort? Nu ne omoară timpul, obosindu-ne în fiecare zi cu câte un mic afront, până cedăm total? Iar timpul nu are nevoie de un alibi, cum nu are nici călăul: el doar îşi face meseria. Victimele sunt cele care trebuie să-şi ofere o motivaţie capabilă să susţină drumul din fiecare zi. Poate că Fornari asta căuta. Soneri îl înţelegea foarte bine pentru că el, ajuns acum la vârsta mijlocie, încă trebuia să-şi găsească alibiul.

— Şi dacă pentru cină l-am ruga pe Alceste… schimbă comisarul subiectul.

— Să nu te-aud, se oţărî Angela. Am gătit toată după-amiaza şi ştii foarte bine ce efort fac. N-am vocaţie de gospodină.

— Ce ai pregătit?

— Legume la cuptor, erbazzone[15] şi brânzeturi moi.

— Meniu pentru cine s-a operat de ulcer.

— Vrei să faci un sacrificiu în noaptea de Crăciun sau nu?

— L-am făcut deja. Am sărit peste prânz.

Gândul la o altă cină de post îi strânse stomacul. Şi foamea dispăru de tot când sosi Juvara, anunţat de pasul greoi şi de sunetul pulpelor care se frecau între ele.

— Chillemi vrea să vă vadă, îi spuse inspectorul.

Soneri oftă sastisit:

— Mai bine mă duceam direct eu.

Celălalt desfăcu braţele. Poate că voia să adauge ceva, dar Soneri se ridică brusc, oprindu-i cuvintele.

— Măcar s-a enervat din mizeria asta nouă?

— Mi se pare că nu, îngăimă Juvara cu figura unuia care-şi cere scuze că a dezamăgit.

La şeful lui, Soneri descoperi acelaşi scenariu dintotdeauna. De data asta la birou era cotoroanţa de secretară, proaspăt coafată şi foarte deranjată de orele suplimentare pe care era silită să le facă. Chillemi, în schimb, părea neaşteptat de vesel. Atacă imediat cu alte scuze pentru articolele apărute despre cazul cu mitele.

— Or exista oameni mai tâmpiţi decât ziariştii? începu cu o frază clasică din repertoriu. De trei ori am spus-o, eu şi *dottor* Saltapico: ancheta începută de Brigada Mobilă prin persoana lui *dottor* Soneri… silabisi el, de parcă i-ar fi dictat cotoroanţei.

Dar înainte să înceapă actul al doilea, comisarul îl întrerupse:

— V-am spus deja că nu-i nicio problemă, şuieră el cât mai rece şi indiferent.

Chillemi se turti brusc, ca un boxer după ce încasează un upercut, şi dură câteva clipe să pornească din nou motorul şi să accelereze.

— Mă rog, oricum, să depăşim. Prin urmare, aţi ajuns la concluzia că ucigaşul doamnei Tagliavini e Fornari?

— Date fiind declaraţiile doamnei Cadoppi, mi se pare că nu există niciun dubiu, punctă Soneri.

— Lucrul ăsta cade numai bine. O să adăugăm acest cap de acuzare, îl informă cu nonşalanţă studiată vicechestorul.

— O să-l adăugaţi la ce?

— Cu numai câteva ore în urmă, Fornari a fost arestat la Milano de DIGOS pentru alcătuirea şi organizarea unui grup armat.

Acum înţelegea de ce Chillemi era aşa vesel. Îi făcea plăcere să diminueze importanţa anchetei comisarului anunţându-l că ajunseseră deja la

Fornari, fără ajutorul lui şi cu o acuzaţie mult mai gravă decât o crimă de provincie.

— Mobilul pentru uciderea Ghittei e tocmai ăsta: îi era teamă că ea o să vorbească, explică Soneri.

— Au cântat alţii mai importanţi decât o proprietăreasă. Pocăiţi pe care DIGOS îi cultiva de ceva timp. O lovitură pe cinste, o să vorbească multă lume despre ea.

Acum Chillemi se uita la comisar cu ochi sfidători. Era evident că repetase îndelung reprezentaţia aceea.

Soneri fu nevoit să admită că reuşise să-l rănească din nou, dar nu putea face nimic. Încercă să nu-şi arate furia şi să se prefacă indiferent.

— În orice caz, aş avea nevoie ca procurorul să semneze ordinul de arest preventiv: deja în punctul ăsta o să fie anunţat la închisoare.

— Da, fu de acord Chillemi radios, se face. O să adăugăm episodul ăsta sordid de provincie la corpul principal al anchetei. Din care, de altfel, adăugă cu perfidie, rezultă că Fornari ăsta e doar un peştişor.

Apoi, privindu-l cu un aer superior, preciză în zeflemea:

— O să fie un capitolaş. E de-ajuns să-i pasaţi toate actele procurorului şi n-o să fie nevoie să vă deranjaţi…

— Vă sunt foarte recunoscător, spuse rece Soneri, am multe lucruri de făcut…

Apoi se ridică împingând înapoi scaunul greu.

Chillemi îl însoţi până la uşă şi încercă să-i strângă mâna, dar comisarul se mişca atât de repede că nici nu-l văzu.

— Crăciun fericit! îi strigă din spate vicechestorul pe un ton care i se păru batjocoritor.

Soneri ridică mâna dreaptă fără să se întoarcă:

— Toată stima.

Apoi trecu pe lângă băbătia care se uita la el cu ochi de soacră, nu zise nimic şi ieşi.

— Ce sincronizare! observă Juvara când comisarul intră înapoi în birou. E şapte şi jumătate

în miezul Ajunului. Ora la care toţi închid prăvălia şi pleacă să sărbătorească.

— N-am văzut niciodată o anchetă de genul ăsta, bombăni Soneri. Mai lipseşte numai spovedania şi o să fie şi Fornari gata pentru slujba de la miezul nopţii.

— Asta-i chestie de funcţionari, cum sunt cei de la administraţie.

— Am făcut o trebuşoară pe margine. Numai o peticeală, zise comisarul cu amărăciune.

Juvara intui:

— Chillemi?

— Am putut doar să fac pe indiferentul, deocamdată e singura armă pe care o am la dispoziţie. Asta până când o să mă frece atâta, că o să le sparg mutrele, explică el enervat.

— A reuşit să minimalizeze şi soluţia unui caz de crimă?

— Fornari e deja la răcoare graţie DIGOS. Organizare şi alcătuire de grup armat. Prin comparaţie, cazul nostru e un fleac. O mică poveste de provincie, aşa i-a spus. Şi, în plus, Fornari e un peştişor. Ancheta noastră o să rămână un fragment nesemnificativ dintr-un zăcământ aflat în mâinile altcuiva. Ai priceput? În fine…

Soneri încheie subiectul.

— Acum hai să ne bucurăm de sărbători.

Scoase o ţigară întreagă şi o aprinse. Apoi îi strânse mâna lui Juvara, aproape îl îmbrăţişă în ceea ce, dat fiind temperamentul lui, putea fi socotit un acces de expansivitate, apoi dădu să iasă.

— Comisare, îl mai reţinu inspectorul, trebuie să vă mai spun un singur lucru, chiar dacă n-are mare importanţă.

Soneri îi făcu semn să continue.

— Pe Elvira n-o apăsa conştiinţa. Voia doar să iasă din povestea asta şi să-l lase baltă pe Fornari.

Comisarul văzu cum se stinge şi ultima scânteie de speranţă din cazul acela.

— De unde ştii?

— A sunat fratele Fiorenzo şi mi-a mărturisit. Nu oficial, dar am înţeles din ton şi din aluzii. Ştiţi cum fac preoţii…

Soneri oftă, făcu semn că a înţeles şi ieşi.

Străzile erau în sfârşit libere şi din prăvăliile încă deschise venea un miros de grăsime de porc care impregna ceaţa. Niciodată de Crăciun nu se pomenise atât de singur ca atunci, nici măcar după moartea Adei. Parcă ar fi fost amputat. Iar despre sine avea o imagine deformată, parcă văzută prin ochi strabici, de nerecunoscut. Un invalid care simte durerea în membrul-fantomă.

— Mi se pare că ai ceva cu cineva, îl examină mai târziu Angela, oprindu-se asupra figurii lui plină de umbre.

El nu răspunse. Hotărî să vorbească abia după câteva minute, în timpul cărora Angela dispăruse la bucătărie.

— Dac-aş şti de cine să mă iau! izbucni, simţind aceeaşi neputinţă a unuia care luptă în întuneric cu un roi de ţânţari.

Prea multe lucruri îi alunecaseră printre degete în toţi anii aceia, inclusiv o parte importantă din viaţa Adei. Nu era o scăpare nesemnificativă pentru un comisar.

— Ştiu la ce te gândeşti, interveni Angela printre gândurile sale, dar a trecut. Fiecare dintre noi are datoria s-o ia de la capăt.

Dar lui Soneri i se părea că totul trecuse. Se uita la ceilalţi cu detaşarea cu care ar fi privit un şir de furnici. Lumea i se părea învăluită de o insuportabilă zădărnicie: Ghitta cu voinţa ei încăpăţânată de a depăşi dispreţul consătenilor, Fornari oprimat de o viaţă trăită sub aripa tatălui până când a ajuns să militeze într-o bandă de criminali fără minte, Elvira cuprinsă de o meschinărie proletară, Cornetti sfâşiat de patimi debordante, Chiastra ucis încet de o loialitate excesivă pe care vârsta n-o tocise. Cu toţii i se păreau nişte personaje de bâlci, cum se exprimase

Marta Bernazzoli. Şi cu toţii trăiau în absurd, asasini şi victime, fără deosebire.

Şi în timp ce rumega aceste gânduri, Soneri se pomeni zâmbind, dar cu o expresie distantă care o sperie pe Angela.

— Nu te-am mai văzut niciodată aşa, îi zise cercetându-l cu privirea.

— E adevărat, nu m-am mai simţit niciodată aşa, recunoscu el enigmatic.

În clipa aceea i se părea că numitorul comun al lumii era grotescul. Chiar şi al lui, de când pierduse ancora legată de stânca raţională a cunoaşterii de sine, de care fusese prins întotdeauna şi de lângă care-l smulsese definitiv ancheta despre Ghitta.

— Fiecare crimă pe care am investigat-o mi-a trântit în faţă inutilitatea existenţelor noastre. Până acum am încercat mereu să nu bag în seamă, dar povestea asta cu Ghitta… Ştii ce e în spatele ei, nu? murmură în cele din urmă.

Angela se uita la el fără să răspundă. Nu ştia ce să-i spună. Ar fi vrut să-l consoleze, dar risca să cadă în ridicol. Existau momente în care tăcerea părea mai potrivită decât orice cuvânt. El înţelese cât de aproape îi era Angela şi privirile schimbate fură pline de înţelegere, de o intimitate autentică. Apoi Soneri îi simţi trupul ferm şi reconfortant şi o strânse recunoscător în braţe, ca şi cum ar fi găsit în sfârşit sprijinul pe care-l căuta după atâtea zile petrecute vagabondând prin nuanţele de cenuşiu ale oraşului şi prin întunericul unei anchete tulburătoare. Aceeaşi senzaţie o simţi mai târziu, aşezat la masă şi mâncând ce îi pregătise iubita lui.

— Lipseşte la apel numai Fernanda, observă Angela la un moment dat.

El uitase, nu vorbise despre ea nici măcar cu Chillemi, şi nici Saltapico nu întrebase despre bătrână.

— Eu cred că au lichidat-o şi pe ea, îşi dădu Angela cu părerea.

Soneri se gândi că din păcate nu se eliberase încă de cazul acela mizerabil.

— Acum, că s-au calmat apele, poate o să dea iar un semn de viaţă, bombăni Soneri. Dacă-i era teamă, acum nu mai are niciun motiv.

— Au rămas ceilalţi, îl preveni ea.

— Te referi la politicieni şi afacerişti? N-o să se mânjească niciodată pe mâini, au prea multe de pierdut.

— Mergem în dom la miezul nopţii?

— N-am chef să mă amestec în clica aia de ipocriţi. Mai bine mergem să-l căutăm pe Fadiga, are şi el dreptul la un Crăciun fericit.

Ieşiră şi porniră pe jos de-a lungul trotuarelor albe. Poleiul ţinea locul zăpezii care nu mai hotăra să se aştearnă. În denivelarea joasă a pieţei della Ghiaia, ceaţa se oprise ca apa într-o baltă. Soneri se opri şi privi împrejur: erau în centrul pieţei, iar prin cenuşiul acela se intuiau numai siluetele masive şi întunecate ale chioşcurilor închise. Nimic altceva.

— Asta e condiţia noastră, declară cu o întoarcere teatrală care o ului pe Angela.

Ea schiţă un zâmbet şi, ca să nu cadă din nou în gânduri fără ieşire, îl luă de braţ şi-l trase după ea.

— Hai să căutăm o stradă.

Refuzase să doarmă la Angela. Nu voia să se deprindă să fugă. Îşi dorea, în schimb, să se obişnuiască din nou cu o casă în care ar fi trebuit să reînceapă să trăiască. Dimineaţa de Crăciun îi prezenta o imagine obişnuită, lipsită în sfârşit de frenezie. Ziua crescu încetişor, iar singura diferenţă faţă de noapte consta în culoarea diferită a ceţei. Coborî şi plecă pe jos spre oraşul care dormea, trecând pe lângă vitrinele luminate. Într-una dintre ele văzu un pom de Crăciun mare, cu nişte chiloţi roşii de dantelă în loc de podoabe. Se gândi că pentru a te uita în vitrine chiar aveai nevoie de un stomac de poliţist.

Şi secţia dormea încă atunci când ajunse. Intrarea de pe Via Repubblica era închisă iar Soneri intră prin spate, din Borgo della Posta, unde un agent stătea mereu de pază. Coridoarele erau pustii, birourile închise şi numai din sala de operaţiuni se

auzeau câteva glasuri, dar pe un ton leneş. Când se aşeză la biroul lui îl sună pe Juvara.

— Crăciun fericit! trâmbiţă el.

Din voce, inspectorul părea, în schimb, încă adormit.

— Trebuie să recuperez, se scuză, în ultima vreme am dormit foarte puţin.

— Am uitat de Fernanda, îl preveni Soneri.

— Credeţi că Fornari a eliminat-o şi pe ea? întrebă inspectorul.

— Cine ştie? Când domnii de la DIGOS din Milano o să se milostivească să ne dea un semn, poate o să aflăm mai multe chiar de la protagonist.

— Acum, cu sărbătorile astea… Comisare, fiţi liniştit şi luaţi-o uşor. Doar am rezolvat cazul, nu-i aşa?

— Ai dreptate, căzu de acord Soneri, trebuie s-o iau uşor, în curând închid prăvălia şi plec.

— Succes, oricum, încheie Juvara.

— Am nevoie, răspunse sibilinic comisarul.

Un minut mai târziu făcea ordine pe birou şi începea să guste liniştea de sărbători. Aruncă o privire spre grămada de mâncare trimisă cadou Brigăzii Mobile şi se gândi să o ducă la cantina Caritas înainte să se strice. Apoi aprinse din nou brăduţul de pe masă şi se cufundă în fotoliu. După un sfert de oră, intrarea de pe Via Repubblica se deschise ca să permită trecerea câtorva maşini albastre ale autorităţilor care veneau la prefect, sosit la birou exact ca să primească urările. Şi în clipa aceea Soneri văzu cum se profilează o siluetă care păşea lent şi se apropia de brazii din curte. O studie cu luare-aminte şi când trecu pe sub crengi i se păru că trăieşte din nou scena din urmă cu câteva zile, când începuse totul.

Fernanda avea acelaşi palton lung, acelaşi mers anevoios şi chiar şi aceeaşi geantă ponosită pe braţ. Comisarul aşteptă ca totul să se desfăşoare conform unui scenariu deja repetat. Într-adevăr, sună telefonul, iar paznicul îl anunţă că o bătrână voia să-i vorbească.

— Las-o să intre, îi porunci de astă dată.

După puţin timp se pomeni faţă-n faţă cu Fernanda, cu figura ei palidă ca un peşte fiert.

— Aţi dat cu zarul, dar aţi ajuns în căsuţa care vă întoarce la punctul de plecare, îi spuse.

Bătrâna îl privi cu expresia pe care o au surzii când nu prind toate cuvintele.

— Nici vorbă, răspunse ridicând tonul, între timp am făcut o mulţime de drumuri.

Sprijini bastonul de birou, ca şi prima dată. Comisarul îşi dădu seama că face exact aceleaşi gesturi.

— În dimineaţa asta v-am primit, observă Soneri.

— Dacă aţi fi făcut-o şi acum câteva zile…

— Pe Ghitta n-am fi putut s-o salvăm, o preveni ferm comisarul.

— Nu, n-am fi putut s-o salvăm, recunoscu Fernanda.

— Unde aţi fost în tot acest timp?

— Unde să fi fost? răspunse bătrâna. Ia încercaţi să ghiciţi, Soneri.

Îi spusese pe numele de familie, dar cu o inflexiune a vocii menită să sublinieze faptul că se cunoşteau de atâta timp. Comisarul o cercetă cu privirea, iar la adăpostul ridurilor de pe chip descoperi doi ochi adânci şi plini de răutate.

— V-am căutat peste tot. Aţi fi putut să ne explicaţi…

— Nu eraţi singurii care mă căutau.

— Cine altcineva?

— Pitti, de exemplu. Elvira l-a trimis pe la chiriaşele Ghittei pentru că se gândea că m-am refugiat la vreuna dintre ele.

— Şi pe urmă?

— Băiatul ăla, cred.

— Andrea Fornari?

— Ştiam şi eu că acum mult timp s-a încurcat cu cine nu trebuie. Puteam, oare, să stau să-l aştept? Venisem ţintă la dumneavoastră. Apoi m-am trezit faţă-n faţă cu Juvara ăla… Nu-mi inspira vreo mare încredere. Puteam, oare, să-i spun lui totul? Cu

dumneavoastră ar fi fost altfel: v-am văzut când eraţi student, cred că ştiu să-mi dau seama din ce aluat e făcut fiecare.

— Bine, dar apoi am venit… Era suficient să-mi povestiţi…

— Mi s-a părut că nu vă interesează cine ştie ce… Am o vârstă la care îmi trebuie certitudini.

Soneri se gândi că într-adevăr trebuie să fi dat impresia că nu-i pasă prea mult de reclamaţia unei bătrâne decât după ce-şi dăduse seama ulterior că o cunoaşte. Dar curiozitatea se născuse prea târziu pentru a drege situaţia.

— Unde aţi plecat? repetă comisarul.

Se uită la el cu o privire intensă. Pe bărbie avea câteva firicele răzleţe care vibrau, mişcate de răsuflarea ei.

— Sus, la fiul Ghittei. M-a dus Chiastra cu maşina unui prieten, explică. Credeţi că am fost aleasă moştenitoare fără motiv?

— Mă gândesc că nu, răspunse comisarul.

— Nu pot să mă folosesc de avere după bunul plac, continuă bătrâna. Există nişte îngrădiri. Poate cunoaşteţi numai o parte din testament.

— Nu mă priveşte. Nu sunt notar.

— Ghitta, reluă Fernanda ca şi cum nici nu l-ar fi auzit, a lăsat o clauză la notarul Zurlini, separată de testament, în baza căreia o să fiu numai executor. Averea o să ajungă la mine, dar va trebui s-o folosesc ca să realizez o mare operă care să-i poarte numele. Toate procedurile practice vor fi realizate de notar, explică ea, eu am rol de garant. Sunt singura care a fost apropiată de Ghitta atât de mulţi ani. Am trăit ca două surori.

— Care o să fie marea operă? întrebă Soneri.

— Un azil. Acolo, între Rigoso şi Monchio, nu sunt decât bătrâni.

— Voia să se împace cu consătenii? întrebă timid comisarul.

Văzu cum ridurile se destind, dar în loc de zâmbet pe chipul bătrânei apăru un rânjet.

— Aşa poate părea, chicoti ea, dar e vorba de cu totul altceva. Voia să-şi amintească de ea. Sau, mai bine zis, voia să fie siliţi să-şi amintească de ea. Azilul o să fie foarte mare şi o să găzduiască bătrâni şi din comunele învecinate, unde Ghitta era cunoscută pentru leacurile ei. O să fie ridicat pe partea înaltă din Rigoso, astfel încât să-l vadă toţi, zi şi noapte. Şi turiştii care trec pe autostradă şi merg la pasul Lagastrello. Iar pe faţadă trebuie scris „Casa de odihnă Giuditta Tagliavini”, înţelegeţi? Ca pentru un erou de război sau un sfânt.

— Credeţi că toate astea au vreo legătură cu crima?

— Da şi nu. Totul are legătură, comisare. E adevărat, Fornari se temea că ea o să vorbească, dar credeţi că duşmănia din jurul ei nu conta? Credeţi că asupra minţii slabe a băiatului ăla n-a avut niciun efect părerea pe care o aveau tatăl lui şi consătenii despre Ghitta? Şi apoi, când ea a tulburat apele pentru azil mobilizându-i pe oamenii politici ca să obţină şi contribuţii publice, cu toţii au aflat ce voia să facă şi au găsit un motiv în plus s-o urască. Femeia aia era diabolică, încheie Fernanda plină de admiraţie.

Comisarul încuviinţă din cap fără să deschidă gura, dar bătrâna nu-l privea. Parcă ar fi căutat printre nişte gânduri recuperate din cine ştie ce trecut.

— Oare nu-i adevărat? reluă ea după câteva clipe. Diabolică e cuvântul potrivit. Azilul o să li se pară tuturor o operă de binefacere, dar consătenii o să-l vadă ca pe un monument al înfrângerii lor. Ar fi vrut să şteargă orice urmă a existenţei Ghittei şi acum o să fie siliţi să-i citească numele în fiecare zi. Mulţi o să aibă un motiv de umilinţă în plus: să fie nevoiţi să-şi petreacă ultimii ani în încăperile acelea, lovitura cea mai cumplită în orgoliul lor. Şi vorbim de cei de vârsta Ghittei, aceiaşi indivizi care o dispreţuiau. Totuşi, pentru toţi ceilalţi, pentru voi, cei de la oraş, Giuditta Tagliavini o să fie o mare binefăcătoare. Iar peste câţiva ani, când noi o să fim

morţi şi uitaţi, la fel o să gândească şi cei de sus, de la munte. Nu vi se pare că povestea asta e un vicleşug pe cinste?

— Mi se pare că e searbădă, răspunse Soneri în timp ce înăuntrul lui simţea că se solidifică un cheag neplăcut. E făcută din aparenţe care se dizolvă rapid, trânti el iritat. Mă credeţi dacă vă spun că, în punctul în care am ajuns acum, nu mai fac prea mare deosebire între ucigaşi şi victime?

Fernanda plecase uşor capul şi îşi sprijinise coatele de birou. Soneri aşteptă ca ea să vorbească mai departe, să adauge ceva ca să elucideze un mister care nu putea fi înţeles întru totul numai pe cale raţională. Dar poate că şi bătrâna se gândea la acelaşi lucru şi, după puţin timp, Soneri pricepu că alesese să se potolească. Şi, în fond, i se păru că era atitudinea cea mai corectă.

— Nu suntem nimic, Fernanda, încheie el oftând. Iar nimicul pe care-l lăsăm în urmă – idei, politică, amintiri, iubiri… Totul dispare. E ceaţă. Ca aceea care ne apasă de atâtea luni.

Iar acela era cu adevărat un Crăciun înceţoşat, de parcă luna noiembrie s-ar fi prelungit la nesfârşit.

— Sărbători fericite, comisare, murmură ea şi ieşi fără să mai spună altceva.

— Sărbători fericite, Fernanda.

VIRTUAL VP PROJECT

VALERIO VARESI

proprietăreasa

„- Pare o moarte naturală, concluzionă Nanetti după examinarea preliminară, în timp ce în jurul lor lucrau mai mulți agenți, iar unul dintre ei făcea fotografii.

Soneri îl scrută cu privirea, mestecând capătul țigării stinse.

- Pare, dar nu e.

Celălalt rămase nemișcat câteva clipe, luat prin surprindere de afirmația comisarului. Apoi, fără să rostească vreun cuvânt, își puse mănușile de latex. Se lăsară amândoi pe vine unul lângă celălalt. Abia atunci, de la distanța aceea mult mai mică, observară o mică ruptură pe corsajul rochiei cu care era îmbrăcată bătrâna, o fantă minusculă și foarte precisă. Desfăcură nasturii și-i ridicară maioul, dezgolindu-i pieptul. Între doi sâni alungiți și flasci apăru o tăietură nu mai mare de doi centimetri, ușor căscată, cu margini violacee. Doar materialul aflat în contact direct cu pielea străpunsă se pătase ușor de sânge.

- O laparoscopie bine efectuată, constată Nanetti.

- Care laparoscopie? replică Soneri. Au ucis-o ca pe-un porc."

Valerio Varesi – *Proprietăreasa*

„Dintr-o dată, ancheta devine o călătorie înăuntrul său. Temerile lui ajung să se materializeze în forma cea mai cumplită, cea a tristului adevăr. Omul, care nu mai e comisar, nu va putea evita realitatea aceasta care, treptat, va ajunge să-l înghită. Valerio Varesi lovește din nou."

SoloLibri.net

„O lectură excelentă, bine dozată și inteligent concepută."

Annie Cunningham, *Sunday Independent*

CRIME SCENE PRESS

Foto: © Radovan Spodom | Dreamstime.com

{1} „Picţi”, popor antic care a trăit pe teritoriul Scoţiei de azi *(n. trad.).*

{2} Locuitorii oraşului Norcia, din Umbria, măcelari şi mezelari experţi, care şi-au fondat propria breaslă în 1615; măcelar ambulant *(n. trad.).*

{3} Baricadele ridicate de Arditi del Popolo, formaţiune paramilitară antifascistă formată din revoluţionari, comunişti şi anticapitalişti, împotriva grupărilor paramilitare fasciste (fenomenul denumit „squadrismo”) în apărarea cartierului Oltretorrente din Parma *(n. trad.).*

{4} Ergotism, boală cu potenţial fatal apărută ca urmare a consumului de alimente preparate din secară cornută *(n. trad.).*

{5} Aceiaşi Arditi del Popolo de mai devreme *(n. trad.).*

{6}[6] Tehnică de pândă folosită la vânătoarea de raţe *(n. trad.).*

{7} Partid de sorginte neofascistă *(n. trad.).*

{8} Palmiro Togliatti, liderul Partidului Comunist Italian în perioada 1927-1964 *(n. trad.).*

{9} Vittoriale degli Italiani, ansamblu arhitectonic comandat de Gabriele d’Annunzio, pe un plan al lui Giancarlo Maroni *(n. trad.).*

{10} Divisione Investigazioni Generali e Operazioni Speciali – Divizia pentru Investigaţii Generale şi Operaţiuni Speciale *(n. trad.).*

{11} Prăjitură tradiţională pentru mai multe provincii din Italia, printre care şi Parma *(n. trad.).*

{12} Ziarul oficial al Partidului Comunist Italian *(n. trad.).*

{13} Imnul comuniştilor italieni *(n. trad.).*

{14} În folclorul italian, o bătrână care le aduce copiilor dulciuri (sau cărbuni, dacă n-au fost cuminţi) în ajunul Bobotezei *(n. trad.).*

{15} Un fel de plăcintă tradiţională, cu spanac şi brânză *(n. trad.).*

CUPRINS

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13

Table of Contents

1	5
2	15
3	32
4	49
5	63
6	83
7	107
8	129
9	156
10	178
11	201
12	217
13	231